

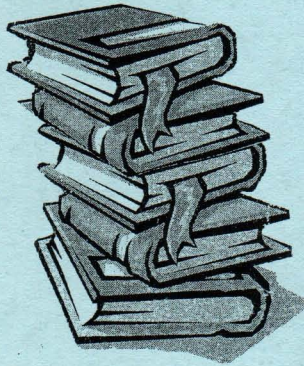
**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**СПИСИ ОДБОРА
ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

V

ПРИРЕДИЛИ

**Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић**

**ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
Београд
2002**

**СПИСИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

V

Рецензенти:

*Проф. др Слободан Реметић
Др Драго Ћупић*

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**СПИСИ ОДБОРА
ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

V

ПРИРЕДИЛИ

**Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић**

**ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
Београд
2002**

*Списи Одбора за стандардизацију српског језика језика.
Приредили: Бранислав Брборић, Јован Вуксановић
и Радојко Гачевић.
Издавач: Институт за српски језик.
За издавача: проф. др Слободан Реметић
Умножавање и корицење: Штампарија Министарства
просвете и спорта Републике Србије, Захумска 14,
Београд*

САДРЖАЈ

	Страна
НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА.....	1
I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА.....	3
<i>Саопштење Одбора</i> с пете сједнице, одржане 25. јанура 2002. године.....	5
<i>Записник с пете сједнице Одбора</i> , одржане 25. јануара 2002. године (15. 2. 2002).....	7
<i>Писмо члановима Одбора и члановима његових комисија</i> уз доставу <i>Записника с пете седнице Одбора</i> , у екавској и ијекавској верзији (15. 3. 2002).....	15
<i>Писмо оснивачима Одбора</i> , у екавској верзији (5. 3. 2002).....	19
<i>Писмо владама СРЈ, РСб, РЦГ и РСп</i> у вези с радом Одбора, уз доставу неколико његових докумената.....	22
II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ	
<i>Писмо Института за педагошка истраживања Одбору</i> , с молбом да се размотри приказ „Полазне основе новије српске прозе“, који укључује израду фреквенцијских речника, с нацртом пројекта у прилогу (јануар 2002).....	31
<i>Писмо Министарства просвете и спорта Одбору</i> у којем се Одбор обавештава да је Министарство у свој Програм рада за 2002. годину уврстило започињање израде <i>Прага знања за српски као страни језик</i> , с прилогом (30. 1. 2002).....	38
<i>Закључци Округлог стола Језик/језици у Републици Српској</i> (8. 2. 2002), достављени Одбору од стране његових учесника.....	42
<i>Писмо Вукове задужбине са Закључцима</i> Научно-струч- ног скупа „Интернет и ћирилица“, одржаног у Народној библиотеци Србије 11–12. 2. 2002 (4. 3. 2002)	43

<i>Писмо Драгослава Граочанкића из Београда</i> у вези с инфинитивом и везником ДА с презентом (18. 3. 2002).....	46
<i>Информација Института за српски језик</i> о штампању Сводног тома <i>Бугарског дијалекатског</i> <i>атласа</i> , издатог у Софији 2001. године, достављена Одељењу језика и књижевности САНУ (12. 3. 2002), с реаговањем Одељења језика и књижевности САНУ (1. 4. 2002).....	48
<i>Реаговање Библиотеке Матице српске на Одлуку</i> <i>Одбора бр. 22</i> под насловом <i>Обавезни примерак у</i> <i>електронској форми</i> (4. 4. 2002).....	51
Факс добијен од недељника „Време“ у вези с озва- начавањем <i>хрватског</i> и <i>бошњачког</i> језика у Србији, као и у вези с идејом о уставном дефинисању „црно- горског језика“ (7. 5. 2002).....	52
<i>Одговор Филолошког факултета у Београду</i> на Одборово писмо од 3. 1. 2002. године у вези с израдом <i>Прага знања за српски језик</i> (15. 5. 2002. године).....	54
<i>Писмо Предрага Пипера</i> , с предлогом да се оснује коми- сија за говорну културу, која би посебну пажњу посвети- ла сарадњи с лекторима и школама (20. 5. 2002).....	55
<i>Закључци Округлог стола Ђирилица у српском језику</i> <i>данас и сутра</i> , одржаног у Матици српској (7. 6. 2002)..	56
<i>Српски као мали језик?</i> – приложак П. Пипера уз реферат припремљен за Научни састанак слависта у Вукове дане (средина септембра 2002. године).....	59
<i>Иницијатива Коларчеве задужбине</i> у вези са органи- зовањем семинара за усавршавање језичких редактора, покренута на Катедри за језик и говор Центра за изда- вачку делатност Задужбине (15. 10. 2002).....	61
<i>Реаговање Народне библиотеке Србије на Одлуку</i> <i>Одбора бр. 22</i> под насловом <i>Обавезни примерак у</i> <i>електронској форми</i> (27. 11. 2002).....	64
<i>[Неколики списи подељени учесницима вишетемат-</i> <i>ског скупа у Вуковој задужбини 6. 12. 2002. године]:</i> <i>Захтев Електротехничког факултета у Београду</i> <i>да се ћирилицакористи за локализацију Мајкро-</i>	

<i>софтовог софтвера на српском језику</i> (18. 11. 2002. године); Саопштење Богдана Кецмана о првом софтверском пакету за канцеларијско пословање локализованом на ћирилици и латиници и преведен на српски (3. 12. 2002); „Растко“ – Библиотека српске културе на интернету; Тезе др Србислава Букумировића , председника Одбора за писмо Вукове задужбине, припремљене за Конференцију за штампу у Вуковој задужбини [без датума] (6. 12. 2002).....65	
Нацрт текста Милана Шипке под насловом <i>За кодекс употребе српског стандардног језика</i> (септембар 2002).....70	

III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА

<i>Одговор Одбора Института за педагошка истраживања</i> у вези с његовом молбом да се размотри <i>Полазне основе новије српске прозе које укључују израду фреквенцијских речника</i> (5. 3. 2002).....91	
Писмо председника Одбора председници Комисије бр. 4 Даринки Гортан-Премк у вези с разматрањем захтева Института за педагошка истраживања (5. 3. 2002).....92	
Писмо Министарству просвете и спорта Републике Србије с информацијом да ће пројекат око израде <i>Прага знања за српски језик као страни језик</i> преузети факултети у Новом Саду и Београду (8. 3. 2002).....93	
Писмо Филолошком факултету у Београду у вези с пројектом <i>Праг знања за српски као страни језик</i> (11. 3. 2002).....95	
Писмо Филозофском факултету у Новом Саду у вези с пројектом <i>Праг знања за српски језик као страни језик</i> (11. 3. 2002).....96	
Белешка с прве седнице Комисије бр. 7 (15. 3. 2002).....97	

Писмо учесницима прве седнице Комисије бр. 7 у 2002. години , члановима матичног дела Одбора, председницима и секретарима појединих комисија у вези с питањем употребе <i>инфинитива и везника ДА с презентом у српском језичком стандарду</i> , затим у вези с <i>Прагом знања за српски као страни језик</i> и у вези с евентуалним примедбама на <i>Записник с пете седнице Одбора</i> , одржане 25. 1. 2002. г.....	99
Писмо министарствима културе Србије, Црне Горе и Српске , као и четирима библиотекама на говорном простору српског језика, у вези с евентуалним озакоњењем обавезног примерка у складу с <i>Одлуком Одбора бр. 22 под насловом Обавезни примерак у електронској форми</i> (27. 3. 2002).....	100
Писмо Конгресу српског уједињења поводом његове спремености да помогне рад Одбора за стандардизацију српског језика (22. 4. 2002).....	107
Писмо дневним листовима Политика, Вечерње новости, Дневник, Побједа и Глас српски уз доставу Одборових одлука бр. 24 и 25 (29. 4. 2002).....	109
Писмо владама Србије, Црне Горе и Српске као и председницима СРЈ, РСб, РЦГ и РСп уз доставу двеју одлука Одбора и молбу да власти сарађују с Одбором око проблема за чије решавање није довољна делатност науке и струке (29. 4. 2002).....	114
Писмо члановима Одбора уз доставу одлука бр. 24 и бр. 25, на екавици и ијекавици (29. 4. 2002).....	130
Писмо Савезном министарству за иностране послове поводом Сводног тома Бугарског дијалекатског атласа (8. 5. 2002).	132
Писмо Драгославу Граочанкићу уз доставу Одборове Одлуке бр. 24, у којој се садржи и његово питање и одлука Одбора у вези с употребом <i>инфинитива и везника ДА с презентом у српском језичком стандарду</i> (8. 5. 2002).....	134
Писмо Савезном министарству националних и етничких заједница уз доставу Одлуке бр. 26 под насловом <i>Законски текст латиницом: лоша инерција, одавно лишена смисла</i> , у којој се изражава незадовољство што се српски текст у вишејезичкој	

публикацији доноси на латиници (13. 5. 2002).....	135
<i>Белешка с треће седнице Комисије бр 7</i> , на којој је разматран и усвојен предлог Одлуке бр. 26, која се тиче незадовољства чињеницом да је у вишејезичкој публикацији <i>Закон о заштити права и слобода националних мањина</i> донесен на српском језику латиницом (14. 5. 2002).....	136
<i>Писмо председнику СРЈ, председнику Савезног већа Скупштине СРЈ и председнику Владе РСБ</i> у којем се нуди Одборова сарадња у вези с одредбом о службеној употреби језика матичног народа Србије и Црне Горе у <i>Уставној повељи</i> (10. 6. 2002).....	138
<i>Писмо високом представнику УН БиХ Педију Ешдауну</i> уз доставу Одборове Одлуке бр. 27, која се тиче става Одбора према неусклађеним језичким амандманима на уставе двају ентитета БиХ (23. 7. 2002).....	141
<i>Писмо председнику СРЈ, Предсјеништву БиХ, председнику РСп и председнику Владе РСп</i> , као и Омбудсману за људска права српског народа ФБиХ, уз доставу Одборове Одлуке бр 27, која се тиче става Одбора према неусклађеним језичким амандманима на уставе двају ентитета БиХ (23. 7. 2002).....	143
<i>Писмо Савезном министарству за иностране послове</i> уз доставу Одборове Одлуке бр. 27, која се тиче става Одбора према неусклађеним језичким амандманима на уставе двају ентитета БиХ (23. 7. 2002).....	153
<i>Белешка с четврте седнице Комисије бр. 7</i> , на којој је разматран и усвојен предлог Одлуке бр. 27, која се тиче става Одбора према неусклађеним језичким амандманима на уставе двају ентитета БиХ (24. 7. 2002).....	155
<i>Белешка с пете седнице Комисије бр. 7</i> , на којој је разматран предлог Одлуке бр. 28, затим нацрт Милана Шипке за евентуално доношење <i>кодекса о употреби српског стандардног језика</i> , који није усвојен, али је прихваћено да се тај нацрт објави у II поглављу <i>Стиса Одбора V</i> (24. 10. 2002).....	157

Писмо госпођи Славици Ивановић Елиот уз доставу електронском поштом Одборове Одлуке бр. 28 под насловом <i>Српски језик у Лондону</i> (30. 10. 2002).....	159
Писмо члановима Одбора, председницима и секретарима Одборових комисија уз доставу одлука бр. 21–28 и упитника Комисије бр. 9, с апелом да се закажу и одрже јесење седнице комисија или да се извести Одбор о раду комисија на други начин, у екавској и ијекавској верзији (31. 10. 2002).....	160
Писмо издавачким кућама и другим правним лицима за које се претпоставља да би могли располагати релевантном грађом у <i>дигиталном облику</i> потребном за рад Комисије бр. 9 (11. 11. 2002).....	164
Писмо Одбора чланству матичног одбора и његових комисија уз доставу књиге <i>Слово о језику II, Језички поучник</i> , чији су аутори Д. Ђупић, Е. Фекете и Б. Терзић (18. 11. 2002).....	165
Писмо Одбора министарству просвете и спорта Србије да омогући, као и претходних година, умножавање и укоричавање <i>Списа Одбора V</i> (22. 11. 2002).....	166

IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА

Комисија за фонологију

Записник с прве седнице Комисије бр. 1, одржане 31. 5. 2002. године.....	169
--	-----

Записник са седнице Комисије бр. 1 одржане 21. 11. 2002. године.....	171
--	-----

Комисија за морфологију и творбу речи

Белешка са састанка Комисије бр. 2 одржаног 7. 6. 2002. године.....	173
Белешка о раду Комисије бр. 2 (26. 11. 2002).....	174

Комисија за синтаксу

- Извештај о раду Комисије бр. 3,**
која се није састајала у 2002. години, али је довршен
рукопис *Синтаксе српског језика I*,
која се бави простом реченицом (28. 11. 2002).....175

Комисија за лексикологију и лексикографiju

- Извештај Комисије бр. 4** о раду у периоду
јануар–јун 2002. године (16. 7. 2002. г.)-.....176
Записник са седнице Комисије бр. 4 одржане
18. 11. 2002. године (18. 11. 2002).....177
Прилог Плану рада Комисије бр. 4 за 2002. годину
(17. 11. 2002).....179

- Извештај председника Комисије бр. 4 о раду**
у периоду јануар–децембар 2002. године
с молбом председнице Комисије да буде разрешена
дужности (17. 11. 2002).....180

Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике

- Информација председника Комисије бр. 5** о подели
посла око престилизације *Правописа српскога језика*,
којом се бави редакторска група у чијем су саставу
Мато Пижурица, председник Комисије бр. 5, и чла-
нови *те групе* Милорад Дешић, Бранислав Остојић
и Живојин Станојчић (25. 11. 2002).....183

Комисија за историју језичког стандарда

- Извештај Комисије бр. 6** у вези с израдом *Библио-*
графије објављених радова из историје српског
књижевног језика.....185

Комисија за стандардни језик у школству,
администрацији, издаваштву и јавним гласилима

Белешка са седнице Комисије бр. 8 одржане 21. 11. 2002. године (25. 11. 2002).....	186
--	-----

Комисија за корпус

Записник са четврте седнице Комисије бр. 9 , одржане 4. 7. 2002. године, с прилогом Душке Кликовац <i>О класификацији функционалних стилова у нашој стручној литератури (4. 7. 2002)</i>	188
Молба председника Комисије бр. 9 да се разашаље Упитник Комисије који се односи на прибављање грађе у дигиталном облику (19. 10. 2002), коју је Институт за српски језик доставио већем броју организација за које се претпоставља да би такву грађу могли ставити на располагање Комисији бр. 9.....	195

ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ

Одлука Одбора бр. 22 <i>Обавезни примерак у елек- тронској форми. Захтев законодавним телима РСБ, РЦГ и РСп, као и главним библиотекама, да се за- конски уреди и достављање обавезног примерка сваке штампане публикације у електронској форми</i>	199
Одлука бр. 23 <i>Озваничење новог правописног програма, око којег ће се ангажовати редакторска група у саставу: Мато Пижурица, Милорад Дешић, Бранислав Остојић и Живојин Станојчић, именована на 5. седници Одбора 25. I 2002. године (припрем- љења 18. 12. 2002. године), с Програмом и основним упутствима за припрему (трећег) измењеног и допу- њеног издања <i>Правописа српскога језика</i> 2004. године (18. 12. 2002)</i>	201
Одлука Одбора бр. 24 <i>О односу између да-конструк- ције и инфинитива у српском језику (10. 4. 2002)</i>	204
Одлука Одбора бр. 25 <i>Поуздана и научно утемељена аргументација, која се тиче оцене Клајнове књиге <i>Творба речи у савременом српском језику, I део: Слагање и Префиксација, изведене из двеју рецен- зија (22. 4. 2002)</i></i>	210

Одлука Одбора бр. 26 Законски текст латиницом: <i>лоша инерција, одавно лишена смисла,</i> у којој се изражава незадовољство што се српски текст у вишејезичној публикацији доноси латиницом (8. 5. 2002).....	213
Одлука Одбора бр. 27 Називи језика, <i>а не дефиниције.</i> Реаговање на неусклађене језичке амадмане на Устав РСп и Устав ФБиХ (22. 7. 2002)....	216
Одлука бр. 28 Српски језик у Лондону. Одговор на захтев Славице Ивановић Елиот, преводиоца из Лондона, поводом неких неспоразума око српског језика с Институтом за лингвистику у Лондону (24. 10. 2002).....	220

VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА, ЧАСОПИСА И КЊИГА

Предузеће Патент инвест из Београда јавно негодује због некоришћења ћирилице у честиткама [Текст пренесен из <i>Гласа јавности</i> од 28. 12. 2001] („Књижевне новине“, бр. LIII/1048– 1049, 15. 12. 2001 – 15. 1. 2002, с. 46).....	227
Расколи прете језику [Интервју Б. Брборића о старим и новим језичким сукобима] („Вечерње новости“, год. XLVIII, 3. 1. 2002, с. 20).....	228
Језички парадокси [Писмо читаоца Радивоја Л. Живановића о језику у јавној употреби] („Политика“, бр. 31681/XCVIII, 15. 1. 2002, с. 21).....	229
Нема аутономије у оквиру истог језика [Реаговање председника и секретара Извршног одбора Друштва „Ћирилица“ на аутономашке тенденције у службеној употреби писма] („Политика“, 29. 1. 2002, с. 22).....	230
Ковачева смочница [Коментар текста Мирка Ковача „Источно од Крлеже“, који „врви од подстрекавања... на даљу националну мржњу и међусобно гложење“] („Данас“, 22. 1. 2002).....	231
Сачувати ћирилицу [Коментар Д. Радовић о раду Одбора и његовим одлукама] („Политика“, бр. 31695/XCVIII, 29. 1. 2002, с. 16).....	232

<i>Строге казне за пирате</i> [Информација о одлуци Владе Србије да легализује компјутерске софтвере], („Политика“, бр. 31968/ХСІХ, 1. 2. 2002, с. 1).....	233
<i>Ђирилица није у моди</i> [Реаговање М. Н. С. на поплаву страних назива фирми код нас] („Вечерње новости“, 2. 2. 2002, с. 5).....	234
<i>Ђирилица на интернету</i> [Информација о Научно-стручном скупу „Интернет и ћирилица“] („Вечерње новости“, 2. 2. 2002, с. 20).....	235
<i>Jezik, ki je izgubil vojno</i> [Словеначки погледи на распад српско-хрватске језичке заједнице] („Књижевни листи“, 4. 2. 2002, с. 15).....	235
<i>Језичка економија и „дакање“</i> [Прилог Егона Фекетеа редовној рубрици <i>Слово о језику</i> , који ће иницирати Одборову Одлуку бр. 24] („Политика“, бр. 31706/ХСІХ, 9. 2. 2002, Суботњи додаток, с. I I).....	237
<i>„Абезињање“ или „кракање“</i> [Реаговање Ч. Прелевића на „новокомпоновање црногорског језика“] („В. новости“, 10. 2. 2002, с. 18).....	238
<i>Кртола са скорупом</i> [Интервју В. Перовића с Војиславом Никчевићем, који се залаже за нови службени језик у Црној Гори] („В. новости“, 11. 2. 2002, с. 22).....	239
<i>Далеко од памети</i> [Интервју Јованке Симић с Драгуљубом Петровићем о генези „црногорског језика“] („В. Новости“, 12. 2. 2002, с. 20).....	240
<i>Не оремо по језику</i> [Интервју Љ. Пупезин са Б. Брборићем о „раду и страховању“ Одбора за стандардизацију српског језика] („Глас јавности“, 12. 2. 2002, с. 20).....	241
<i>Има ли спаса језику и писму</i> [Милутин Живковић изражава забринутост због „загађења основних вредности народа“] („Глас јавности“, 18. 2. 2002, с. 27).....	242
<i>Српска црква пише латиницом</i> [Јово Бајић изражава изненађење због открића латинице на сајту <i>Информативне службе СПЦ</i>] („Експрес“, 21. 2. 2002, с. 10).....	243

<i>Лепота српског писма</i> [Даница Радовић пише о Интернету, ћирилици и српском културном наслеђу] („Политика“, 24. 2. 2002).....	244
<i>Погром над језиком</i> [З. С. се бави ортографском и граfiјском збрком у Хрватској] („В. новости“, 6. 3. 2002, с. 18).....	245
<i>Осека русизама, бујају англизми</i> [Песник Здравко Крстановић коментарише ставове српских лингвиста према туђицама и језичким позајмљеницама на трибини у Коларчевој задужбини] („Експрес“, 1. 4. 2002, с. 10).....	246
<i>Институт за српски пред гашењем</i> [Извештај с конференције за штампу у Институту за српски језик] („Глас јавности“, 12. 4. 2002, с. 13).....	247
<i>Катанац за Институт за српски језик</i> [Коментар поводом конференције за штампу у Институту за српски језик] („Експрес“, 12. 4. 2002, с. 10).....	248
<i>Потписана Повеља о босанском језику. Континуитет од средњег вијека до данас, Разлози [за Повељу] су давнашњи, а поводи јучерашњи и данашњи</i> („Дневни аваз“, 12. 4. 2002, с. 10).....	249
<i>Закључци Стручног скупа Српски језик у реформи школе</i> , одржаног у Аранђеловцу 15–16. 3. 2002. године („Просветни преглед“, 17. 4. 2002, с. 17).....	251
<i>Четири димензије једне визије</i> [Извештај Гордане Боснић са Стручног скупа Српски језик у реформи школе].....	252
<i>Вербална патологија</i> [Интервју Слободана Костића с Ранком Бугарским о језику политике и ратне пропаганде, као и нових центара моћи] („Време“, бр. 589, 18. 4. 2002, с. 19–21).....	253
<i>Није име, него назив</i> [Залагање Ј. Ђ. М., географа у пензији, за разликовање термина <i>име</i> и <i>назив</i>] („В. новости“, 14. 4. 2002, с. 22).....	256
<i>Бугарски прешао Мораву, стигао до Шумадије</i> [Јово Бајић се пита колико ће Србе коштати обустављање израде „Српског дијалектолошког атласа“] („Експрес“, 13–14. 4. 2002, с. 9).....	257

<i>Петричева је последња</i> [Коментар Мирка Капора поводом уставне реконструкције БиХ, која се тиче и језика] („Политика“, бр. ХСIX/31790, 9. 5. 2002, с. 3).....	258
<i>Говорите ли нашили</i> [Небојша Грујићић нашироко коментарише разлагагање српскохрватске језичке заједнице] („Време“, бр. 592, 9. 5. 2002, с. 46–49).....	259
<i>Српски и србијски: опомена и „непостојећа“ реч</i> [Залагање Драгослава Граочанкића за разликовање етничког и територијалног атрибута] („Књижевне новине“, бр. LIV/1058, 15–31. 5. 2002, с. 4).....	263
<i>Поводом Повеље о босанском језику</i> [Коментари четворице српских филолога – М. Ковачевића, Драге Тешановића, Б. Брборића и Предрага Лазаревића – поводом апологије <i>Повеље о бошњачком језику</i> , чији се заступници не желе идентификовати са самоодабраним етнонимом] („Глас српски“: 11–12. 5. 2002, с. 8; 18–19. 5. 2002, с. 11; 21. 5. 2002, с. 14 и 22. 5. 2002, с. 13; 23. 5. 2002, с. 14).....	264
<i>Ћирилица као препрека</i> [Коментар поводом повратка српске штампе у Хрватску, којој је препрека изворно српско писмо] („Политика“, 20. 5. 2002).....	269
<i>Да ли је велики речник српског језика научно дело</i> [Шест аргумената Е. Фекетеа у прилог <i>научности Речника САНУ</i>] („Политика“, 8. 6. 2002, <i>Културни додатак</i> , с. I I).....	270
<i>Још о Речнику САНУ</i> [Залагање Драга Ђупића, научног саветника, за кадровско и материјално јачање пројекта <i>Речник САНУ</i>] („Политика“, 8. 6. 2002, с. 27).....	271
<i>Ћирилица никад угроженција</i> [Извештај Мирослава Карадића с Округлог стола <i>Ћирилица у српском језику данас и сутра</i> , одржаног у Новом Саду] („Политика“, 8. 6. 2002).....	272

Сашили бошњачки језик [Казивање Мирјане Зеџ о новом језику у Новом Пазару („Експрес“, 14. 6. 2002, с. 9).....]	273
Да ли је језик струка или наука	
[Питање што га поставља Драгослав Мутавџић, проф. из Крушевца] („Политика“, 19. 6. 2002).....]	274
Богаљење језика и Тужна језичка стварност	
[Читаоци „Политике“ о актуелним језичким темама] („Политика“, 25. 5. 2002 и 13. 7. 2002).....]	275
Језик као слика друштва („Политика“, 5. 7. 2002, с. Б5).....]	276
Кафа или кахва. Босански језик – између лингвистичке теорије и шала на улици („Вечерње новости“, 2. 8. 2002, с. 20).....]	277
Питање тражи одговор [Драгиша Вешовић из Београда пише о томе чија је обавеза да се брине о чистоти изговорене речи на српском језику] („Глас јавности“, 6. 8. 2002, с. 24).....]	278
Брига о чистоти језика [Дејан Докмановић из Новог Сада залаже се за разликовање атрибута српски и србијански] („Глас јавности“, 10. 8. 2002).....]	279
Латиница није абеџеда [Гледиште о двоазбучности у нас Мирослава Богдановића из Александровца] („Глас јавности“, 17. 8. 2002, с. I I I).....]	280
Ћирилица тражи своје [Интервју с Драгољубом Збиљићем, председником ИО Друштва Ћирилица] („Вечерње новости“, 18. 8. 2002, с. 13).....]	281
Изумире језик предака [Апел групе савезних посланика да се заштити ћирилица] („Вечерње новости“, 28. 8. 2002, с. 6).....]	282
Грамматика по закону [Ново Томић се пита да ли Срби све слабије знају свој језик] („Вечерње новости“, 2. 9. 2002, с. 11).....]	283
Да ли одумире српски језик [Ратомир Ђуришић се боји најезде страних речи и изражава забринутост што млади готово да и не познају књижевни језик српске културе] („Политика“, 2. 9. 2002, с. А15).....]	284

Како је Белић фалсификовао Решетара [Поглед песника Здравка Крстановића на „мрачне зоне” српске културе] („Експрес“, 12. 9. 2002, с. 11).....	285
Ћирилица на велика врата [Ђуро Подунавац говори о српским уџбеницима у Славонији и Барањи] („Вечерње новости“, 16. 9. 2002 с. 3).....	286
Поплава хрватизама и Није сент него Санкт Гален [Језички коментари двојице Политикиних читалаца] („Политика“, 23. 9. 2002, с. А11).....	287
Нестаје ли српски језик. Искушења наших лектора у иностранству („Политика“, 23. 10. 2002, с. А1, А7).....	288
Уз матерњи – знати још два језика. Залагање Савета Европе за интензивно учење језика („Политика“, 24. 9. 2002, с. А9).....	289
[Три читалачка прилога разматрању различитих језичких тема] („Политика“, 6. 9. 2002; 7. 9. 2002, с. А18; 28. 9. 2002, с. А17).....	290
Обездушивање најважнијих речи српског језика [Упозорење Драгослава Граочанкића на неке слабости фонолошког правописног начела у српском језику уз залагање да се речи <i>српски</i> и <i>Српкиња</i> пишу са <i>б</i> , а не са <i>п</i>], („Књижевне новине“, бр. 1066/LIV, 15–30. 9. 2002, с. 3).....	291
Запостављено учење граматике. <i>Српски језик и књижевност у школама</i> („Политика“, 4. 10. 2002, с. А10).....	292
Лектори препуштени сами себи [Упозорење Татјане Мицић, лектора за српски језик у Прагу] („Политика“, бр. 31944/XCIX, 10. 10. 2002, с. А2 А2А22).....	293
Угрожено писмо [Синод Српске православне цркве упозорава на то да „лажни европеизам“ значи хотимично негирање идентитета и наслеђа] („Политика“, 16. 10. 2002, с. А18).....	294
Хрватска укида студије на српском [Упозорење Тањуга из Загреба да постоји могућност да Учитељска академија укине студије	

за ученике српског језика и културе због виших трошкова наставе и ниског нивоа знања студената („Глас јавности“, 20. 10. 2002).....	295
Измислили нови језик. [Реаговања српских интелектуалаца и филолога у Бањој Луци на Саопштење Канцеларије високог представника достављено радио-станицама Републике Српске да ће се спотови у кампањама <i>Сви за школу</i> — <i>школа за све</i> емитовати на <i>босанско-српском</i> и <i>хрватском језику</i>] („Глас српски“, Бања Лука, 5. 11. 2002, с. 5).....	296
Кроатизација босанског језика – наставак агресије [Упозорење бошњачких интелектуалаца на опасност коју доноси федерална телевизија намећући Бошњацима хрватски језик] („Ослобођење“, 13. 10. 2002, с. 6).....	297
Ћирилицу треба организовано бранити („Политика“, бр. ХСIX/31994, 10. 10. 2002, А22).....	298
Језичко планирање у Србији данас [Један од последњих текстова Павла Ивића пренесен из часописа <i>International Journal of the Sociology of Language</i> , 151, 2001, 7–17] („Књижевни гласник“, бр. 12–14, мај–октобар 2002, с. 60–63).....	299
Да развалим вилицу – и певам ћирилицу [Александар Новаковић залаже се за очување ћирилице упозоравајући на то да је можда већ прекасно] („Књижевни лист“, Београд, I/4, 1. 11. 2002, с. 9).....	303
Хакери бране ћирилицу [Домаћи хакери упозоравају Владу Србије на то да је нужно спречити латинизацију српског језика у Мајкрософтовим софтверима] („Блиц“, 4. 11. 2002, с. 8).....	304
Српски се чува учењем [Владо Ђукановић, сарадник Института за српски језик САНУ, о угрожености српског језика] („Вечерње новости“, 11. 11. 2002, с. 12).....	305
Влада да се изјасни [Отворено писмо Драгољуба Збилића, председника ИО Удружења <i>Ћирилица</i> , са захтевом Влади Србије да се стане на пут запостављању ћирилице, којој прети латиничка локализација у Мајкрософтовим софтверима]	

(„Глас јавности“, 15. 11. 2002, с. 10).....	307
<i>Латиница за прозоре</i> [Заплет око локализације основног компјутерског програма код Мајкрософта] („Политика“, 16. 11. 2002).....	308
<i>Ћирилица на интернету</i> [Упозорење групе <i>Наше писмо</i> на неприхватљивост латинизације српског језика у Мајкрософтовим програмима] („Глас јавности“, 19. 11. 2002, с. 10).....	309
[<i>Већи број текстова у вези с латинизацијом Мајкрософтових програма</i>] („Политика“: 12. 10. 2002, с. А20; 20. 11. 2002, с. Б4; 22. 12. 2002, с. 32; 25. 7. 2002, с. Б4).....	310
<i>Саопштење групе „Наше писмо“</i> [Тврдња да је локализацију на српски језик у Мајкрософтовим програмима могуће извести ћирилицом] („Политика“, бр. ХСІХ/31985, 20. 11. 2002, с. Б5).....	311
<i>Сирогојно Сотрану</i> [Зора Латиновић се пита да ли је угрожено српско писмо сада када је постало савезни проблем <i>успети да се домогне „прозора“</i> <i>Била Гејтса</i> и изјава Мирослава Пантића да не треба страховати за ћирилицу уз подсећања на „презначајну књижевност старог Дубровника, која је, после раних почетака својих у ћирилици, прешла на латиницу“] („Нин“, бр. 2708, 21. 11. 2002, с. 24–25).....	312
<i>У Србији пишу латиницом</i> [Истраживање „Поли- тике“ и Агенције „Фактор плус“ о дистрибуцији ћирилице и латинице међу корисницима српског језика] („Политика“, ХСІХ/31990, 25. 11. 2002, А8)...	314
<i>Зашто министар „не зарезује“ лексикографе</i> [Запослени у Институту за српски језик САНУ два месеца без плате: да ли је то крај ове институције] („Експрес“, 4. 12. 2002, с. 14).....	315
<i>Научна елита на просјачком итапу</i> [Српска адемија наука и уметности, према речима академика Д. Медаковића, сачуваће Институт за српски језик, чији значај није споран] („Експрес“, 10. 12. 2002, с. 2).....	316
<i>Није ово деветнаест век па да се Речник прави сто година</i> [Према изјави Владимира Матића, помоћника министра за науку и технологију,	

рад у Институту за српски језик мора бити ефикаснији] („Експрес“, 12. 12. 2002, с. 4).....	317
Ћирилица и правна акта	
[Група научних, културних и стручних радника из различитих области залаже се да српска језичка и културна традиција буде основ за доношење одлуке у корист ћириличног писма, јединог аутентичног алфабетског система српског језика] („Глас јавности“, 12. 12. 2002, с. 10).....	318
Презрена ћирилица [Зоран Крстановић види латиницу као „хрватско државно писмо“, окривљујући наше владе „што не знају да је писмо политичко и државно питање“] („Нин“, број 2711, 12. 2002, с. 4).....	319
Два мишљења читалац „Гласа“ [Радиша Конатаревић упозорава на то да „два дана бринемо о ћирилици, а потом опет по старом“; Витомир Дражић се пита – како је мугуће да Срби немају модерни речник свог језика и сматра да треба „отворити сасвим другачији и нови – <i>Институт за српски језик</i> “] („Глас јавности“, 15. 12. 2002, с. 23).....	320
Ко збуњује професоре [Егон Фекете одговара Драгославу Мутавцићу на његове примедбе у вези с Речником САНУ и објашњава своје мишљење о томе „да ли је језик струка или наука“] („Политика“, 26. 6. 2002).....	321
Речник не почива на компјутеру већ на знању [Стручњаци Института за српски језик САНУ реагују поводом примедба Министарства за науку, технологију и развој на <i>Речник српскохрватског књижевног и народног језика</i>] („Експрес“, 17. 12. 2002, с. 4)	322

НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА

Недавно се, 12. децембра 2002. године, навршила јубиларна, пета, година откад је основан Одбор за стандардизацију српског језика. О томе шта смо радили и урадили током јубиларне године сведоче *Списи Одбора V*. Они су нешто краћи од прошлогодишњих јер је изостало у Списима Одбора IV садржано нулто поглавље (*Документи за подсећање*), у којем смо поново објавили основне документе Одбора (*Споразум о оснивању Одбора, Списак чланова Одбора, Пословник Одбора и Програм рада Одбора*) и иновирали службене и приватне адресе, телефоне и факсове чланова Одбора и његових девет комисија.

Новина је и то што у овим Списима изостаје *Извештај о раду Одбора током 2002. године*, јер је на прошлогодишњој седници Одбора одлучено да се Извештај има верификовати на годишњој седници па тек потом објавити у Списима.

Нажалост, у нову, шесту, годину рада Одбора не улазимо, како смо се надали, с потпуно готовим достигнућима. Истина, завршени су рукописи двају важних пројеката – друге књиге *Творбе речи у савременом српском језику (Суфиксација)* и прве књиге *Синтакса савременог српског језика*. Обе се књиге још редигују и рецензирају па очекујемо њихово припремање за штампу у првим месецима 2003. године. У току је и редиговање једномног *Речника савременог српског језика*, које је каснило из објективних разлога, те штампање Речника очекујемо такође у 2003. години.

Овога пута у Списе је уврштено седам одлука Одбора (бр. 22–28), које су припремљене под покровитељством Одборове Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која их је и усвојила. Мада се Одбор, као и раније, обраћао свим владама на говорном простору српског језика, међу Списима упућеним Одбору (поглавље II), нема од њих писменог реаговања, чак ни у вези с тако важним стварима као што су «преливање» бугарског језика на дијалекатски простор српског језика уз «поштеду» Косова и Метохије (допис владама од 29. 4. 2002. године) и Одлука бр. 26, с изјашњењем Одбора поводом двају октроисаних уставних амандмана у БиХ: амандмана LXXI на Устав Републике Српске, у којем су сва три идиома остала без именована, и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ, у којем се сва три идиома именују, али се један од њих назива «босанским језиком», супротно и српској и хрватској норми. И српска и хрватска терминологија, као што је познато, примиле су к знању синтагму «бошњачки језик» након социolingвистичког распада српскохрватске

језичке заједнице, али не могу прихватити наметање *хегемонизирајуће синтагме – босански језик*. Ни поглавље VI (*Исечци из новина, часописа и књига*) не сведочи о томе да јавна гласила – иначе заинтересована и за језичке и азбучне теме, особито у њиховој сензационалистичкој интерпретацији – уредно прате одлуке Одбора мада им се оне редовно достављају. Неке од њих (последње две, бр. 27–28) нису им ни достављене, што ће бити учињено приликом најаве годишње седнице Одбора (планирана за крај јануара 2003. године).

И најзад, ако изузмемо председника Одбора Ивана Клајна, с његовом редовном језичком колумном у НИН-у, и Егона Фекетеа, члана Одбора, који се редовно огледа у језичкој рубрици «Политике» – обојица најчешће са стандарднојезичким темема – бројно чланство Одбора и његових комисија не показује неопходну ревност у обради стандарднојезичких тема. Нека ови Списи и књиге које чланство добија преко Одбора буду подстицај јачању нормативистичког рада, око чега треба да се ангажују чланови Комисије бр. 7 и председници осталих комисија стимулирајући своје чланство у томе настојању.

У Београду, 15. децембар 2002. г.

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА

С А О П Ш Т Е Њ Е
ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
(с годишње сједнице од 25. 1. 2002)

У Београду је, у Српској академији наука и уметности, 25. јануара 2002. године, одржана *пета сједница* Одбора за стандардизацију српског језика, основаног 12. 12. 1997. године. Одбор сачињава 19 представника врхунских научно-наставних, културно-научних и културно-просвјетних институција са цјелокупног говорног простора српског језика (академија наука, универзитета, института и друштава), а његових девет комисија обухвата још 49 стручњака који се баве различитим видовима језичке проблематике и стандардизације нашег језика. Српски је најважнији језик у службеној употреби трију државних заједница, трију република – Србије, Црне Горе и Српске. У службену употребу, на начин примјерен потребама и могућностима грађана, укључени су и језици мањинских националних заједница, којима и законски и практично треба осигурати положај усклађен с највишим европским стандардима.

Дјелујући већ више од четири године у социolingвистичким околностима које нису повољне, Одбор и његове комисије успијевали су не само да планирају и програмирају своју дјелатност него и да постижу значајне резултате у нормативном регулисању језичких ситуација и стандардолошком осмишљавању, па и дјелимичном оживотворењу, магистралних дионица нашега књижевног језика, подразумијевајући, кад је посриједи књижевна умјетност, пуно важење оног што се зове *licentia poetica*.

Одбор је у протеклој години донио пет одлука а на самој сједници још двије, одређујући се пажљиво и недвосмислено према азбучном питању и у законодављу, и у администрацији, и у издаваштву. Одбор инсистира на примарности ћириличног писма на свим подручјима јавног живота а поготову у службеној употреби српског језика, залажући се за пуно јединство у ортографском домену, наравно уз очување екавско-ијекавског двојства и у ортографији и у ортоепији. Сматрајући правописни пројекат започет 1989. довршеним 2001. године изласком и ијекавске редакције треће правописне верзије (намијењене школској и најширој јавној употреби), Одбор је изразио бојазан од републиканизације правописне норме у школству, наговијештене као могућност недавним конкурсом за засебан правопис у школама Републике Српске. С тим у вези, Одбор је упутио апел издавачу и надлежним државним органима, а посредно и анонимном правописцу, да учине све што могу како би се избјегао евентуални нормативни раскорак с важећим *Правописом српскога језика* Матице српске (1993).

Одлуком бр. 22 Одбор се заложио за озакоњење обавезног примјерка свих публикација и у електронском облику (такав примјерак у класичном виду одавно је озакоњен) како би се у главним библиотекама на говорном простору српског језика (у Београду, Новом Саду, Подгорици и Бањој Луци) створиле архиве текстова у електронски читљивој форми. Тиме би се доприносило ваљаном одржавању и унапређивању културе српског језика и развоју информацијско-комуникацијске дјелатности уопште. Једна од најкрупнијих посљедица стварања ових архива била би формирање *Електронског корпуса српскога језика*. Одлуком бр. 23 озваничен је нови правописни пројекат и именована редакторска група која би за 200-годишњицу Првога српског устанка припремила измијењено и допуњено издање Правописа српскога језика. Новим издањем неће се мијењати концепција постојећег Правописа, али ће се он престилизовати, поједноставити и ослободити сувишних двојстава. Утврђена је и пожељност и нужност да издавачи новог правописа буду истовремено из Србије, Црне

Горе и Српске, тј. из Новог Сада, Београда, Подгорице и Бање Луке, на начин сличан новом њемачком правопису, који се истовремено, под истим знаком *Duden* и у истовјетном тексту, појавио у Манхајму, Лајпцигу, Бечу и Цириху 1996. године.

Као што је почетком 2001. године обнародовао појављивање *Обратног речника српскога језика*, чији је аутор Мирослав Николић, члан Одбора, почетком ове године Одбор предочава културној јавности излазак на свијет прве књиге *Творбе речи у савременом српском језику* као *првог прилога* модерној *Граматичи српскога језика*, прилога чији је аутор Иван Клајн, предсједник Одбора. Та граматика имаће и друге прилоге, посвећене различитим језичким нивоима (фонологији, морфологији, синтакси, стилистици и семантици). Предочен је и довршетак двију великих библиографија (досад објављених радова из морфологије и творбе ријечи и из синтаксе), које су уручене члановима Одбора. Ове године очекују се довршетак прве књиге *Синтаксе српског језика* и довршетак окасњелог једнотомног *Речника српскога језика* те веће ангажовање чланова Одбора и његових девет комисија око нормативног регулисања бројних језикословних ситуација.

Одбор очекује веће разумијевање и подршку државних органа, државотворних политичких странака и других брижних организација и установа, јер стандардизација језика, понављамо, није само научно, просвјетно и културолошко питање него је суштински значајна дјелатност за наше прикладно уврштавање у европски културно-комуникацијски контекст, садашњи и будући. Добро изграђени и одговарајућим инструментима опремљени стандардни језик има, дакле, великих домаћих и међународних комуникацијских и политичких импликација од судбинске важности. Стандардни српски језик је и зависан и независан од устројства СРЈ и БиХ, двију међународно признатих држава, а битан је, и у ближем и у даљем заграничном окружењу, за положај националних мањина чији је језик српски. Српски језик изван својих матичних средина није, нити смије бити, сламка међу вихорима, баш као што ни у нашим земљама мањински језици не смију бити незаштитене, а још мање обесправљене творевине. Важности стандардног језика треба да буду свјесни сви наши политички чиниоци, и унутар државних структура и изван њих. Они могу бити понесени и занесени жустрим политичким борбама, које су неопходне и неизбјежне, али не би смјеле бити јалове, ирационалне и неписмене, ни у дословном ни у фигуративном смислу.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

15. фебруар 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ЗАПИСНИК

с пете сједнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 25. јануара 2002. године у Српској академији наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд

Скуп је сазвао проф. др Иван Клајн, дописни члан САНУ и предједник Одбора, и предложио претходно утврђени и свим члановима достављени

Дневни ред:

1. *Разматрање Извјештаја о раду Одбора током 2001. године;*
2. *Верификација пет одлука (17–21) које је Комисија за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања утврдила након четврте сједнице Одбора (одржане 25. 1. 2001. године);*
3. *Разматрање предлога нових одлука (бр. 22 – Обавезни примјерак у електронској форми и бр. 23 – Програм и основна упутства за припрему измијењеног Правописа српског језика 2004. године);*
4. *Кадровска питања (оставка Даринке¹ Гортан-Премк на мјесто предједника Комисије за лексикологију и лексикографију и [поновни] избор потпредједника и секретара Одбора, као и упознавање с евентуалним измјенама у саставу матичног дијела Одбора);*
5. *Разно.*

Сједници су присуствовали: академик Милка Ивић, др Слободан Реметић, др Иван Клајн, дописни члан САНУ, др Љубомир Поповић, мр Бранислав Брборић, секретар Одбора, др Бранислав Остојић, дописни члан ЦАНУ, др Егон Фекете, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов, др Маринко Божовић, др Ђорђе Оташевић, замјеник секретара Одбора, др Мато Пижурџица, др Живојин Станојчић, др Јован Јерковић, др Драгољуб Петровић, др Даринка Гортан-Премк, др Милорад Дешић, др Новица Петковић, др Мирослав Николић, др Слободан Марјановић, др Љубомир Поповић, мр Јован Вуксановић (секретар Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике и, као претходних година, задужен за вођење записника, у сарадњи с др Ђорђем Оташевићем), Радојко Гачевић, секретар Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавном гласилима, Радмила Фалатов и Марија Милутиновић, Савезни завод за стандардизацију, Миленко Васић из *Микро књиге*, члан комисије бр. 8, Југослав Перовић, новинар Танјуга и Барбара Војнић, новинарка “Блица”, као и мр Драган Станић, секретар Матице српске из Новог Сада.

Одсутни су били сљедећи чланови Одбора: др Милош Ковачевић и др Милан Драгичевић.

Др Иван Клајн је поздравио чланове Одбора и госте из Савезног завода за стандардизацију, као и секретара Матице српске из Новог Сада, и пожелио свима успјешан и садржајан рад. Том приликом је истакао да, од 19 чланова Одбора, сједници не присуствују само др Милан Драгичевић и др Милош Ковачевић.

Уз предлог дневног реда, И. Клајн је подсјетио присутне да нам је ово, у неку руку, јубиларна, пета сједница. Сада се може говорити о постигнутим резултатима за ове четири године јер остаје податак за историју о томе да је изашло монументално дјело –

четири године јер остаје податак за историју о томе да је изашло монументално дјело – *Обратни речник српскога језика*, чији је аутор др Мирослав Николић, члан Одбора. За ову сједницу припремљена је *Грађа за библиографију српске синтаксе*, коју је израдила група младих стручњака под руководством др Предрага Пипера, а на сједници је члановима Одбора уручен примјерак *Творбе речи у савременом српском језику* (Први део: **Слагање и префиксација** др Ивана Клајна, председника Одбора), као први прилог за будућу граматику српског стандардног језика. Сљедеће књиге су: (2) *Синтакса српског језика*, (3) *Основе фонологије српског језика* – тако да се обезбеђује континуитет Одборових издања са по једним или са по два тома, тј. издања припремљених под окриљем Одбора или као дио његових пројеката.

Шта није испуњено и чиме нисмо задовољни – запитало се И. Клајн – и објаснио да се то односи на праћење свакодневне језичке активности; то су одлуке и реаговања на поједина језичка питања. Ми, нажалост, за разлику од Енглеза и Француза, немамо добар часопис, који би излазио сваког мјесеца и био намијењен рјешавању “језичких ситуација” и уште подизању нивоа језичке културе. То је обавеза сваког члана Одбора и његових комисија, а за сада у томе одскачу мр Владо Ђукановић, са својим прилозима на Телевизији “Политика”, и др Егон Фекете, који води језичку рубрику “Политике”.

Послије прихватања дневног реда, без примједба на записник и уз усвајање записника с претходне сједнице, прешло се на разматрање *Извјештаја о раду* Одбора током 2001. године.

– Јављајући се за ријеч, др Живојин Станојчић упозорава на чињеницу да извјештај може бити прихваћен само ако одражава рад Одбора и његових комисија, свих нас. С тим у вези дао је неколико напомена, првенствено примједба на стил извјештаја, који – на уводној страни – има извјестан тон “ламентирања”, посебно у дијелу гдје је ријеч о “социolingвистичким околностима у којима делује Одбор унутар говорног простора српског језика и изван њега, у суседству”. Професор Станојчић даље замјера и то што се помиње државна криза у СРЈ и БиХ, па и однос власти према језичкој политици – то не треба да буде наша брига. Такође, смета му и “тон откривања ствари као да се полази од нуле”, као да нисмо свјесни да је – рецимо, када је посриједи творба ријечи, било штошта и раније, па би изгледало као да ми лингвисти нисмо компетентни. Извјештај би требало растеретити и неких других констатација – рецимо о “трећем балканском рату”, можда је то и “шести”, можда и “пети” – за нас није битно. Зашто су, пита се даље Ж. Станојчић, дата масним словима, болдом, имена неких учесника међународног скупа *Језик и демократизација у Неуму*, у јесен 2001. године, а међу њима је и др Милош Ковачевић, редовни професор “свих српских универзитета”?

Др Иван Клајн указује на околности које су неповољне па, без уљепшавања, треба рећи да је лоше стање у школству, медијима, а нема ни знакова иницијативе државних органа да се унапређује језичка култура, те је с те стране оправдано то што је о томе речено и сада и раније.

Мр Бранислав Брборић, у вези с помињањем имена Милоша Ковачевића, каже да подвлачење његовог имена говори о чињеници да он јесте члан Одбора као и друга подвучена имена. Одбор никога не избацује, нити може избацити и кад би хтио, али је у два наврата тражено од Филозофског факултета у Новом Сарајеву да се изјасни о томе да ли М. Ковачевић може остати у Одбору с обзиром на то да га је назвао “одбором за стандардизацију”, али одговора није било. У оснивачким папирима Одбора немамо покрића да било кога избацујемо, па се предлог професора Станојчића да га “избришемо” из чланства формално не може прихватити.

Др Слободан Реметић такође подсећа на учинке Одбора и на то да нам је прошла година била напорна и успјешна. Ово искуство с оснивањем Одбора и његових комисија показује да све долази “на своје мјесто”. При томе је указао на драгоцјеност двију библиографија (синтаксе и морфологије).

пропуштено. С. Реметић затим указује на то да се очекује објављивање *библиографије из области историје језичког стандарда*, коју припремају Б. Чигоја и А. Милановић. Може се рећи – наставља излагање С. Реметић – да извјештај одражава атмосферу, да се "цијели наш језички простор" поново окупио на "нултом табуку" Николићевог рјечника. Међутим, има и даље проблема у комуникацији јер се врло тешко долази до заједничких рјешења – упозорава С. Реметић. Зато чланови Одбора треба да се заложу у својим срединама и да утичу на институције и државне органе. У томе је, рецимо, посебно важно ангажовање Б. Остојића и других колега који живе у Црној Гори. У том смислу је, у *Списима IV*, ажуриран списак чланства Одбора и његових комисија. Вољели бисмо да се чешће виђамо и чујемо – ван сједница. Ова година је показала да се труд исплаћује, па се таквом успјеху можемо надати и убудуће. Због свега тога, закључује С. Реметић, неће бити тешко да усвојимо овај извјештај.

Б. Брборић се кратко укључио с допунским информацијама и напоменама о скупу у Неуму, али и упозорењима да се у Сарајеву и Црној Гори припремају или су већ објављени алтернативни правописи, па је питање хоће ли се идуће године на сједници Одбора појавити Бранислав Остојић?!

Реагујући на речено, **Б. Остојић** упозорава на то да све то око "алтернативних" правописа не би требало озбиљно узимати, сви ти правописи нису званични, па онда не би требало то стављати у контекст несарадње, јер нико не обраћа на то пажњу.

Др Егон Фекете, говорећи о Извјештају, сматра да он садржи доста "фамилијарног" стила, "емотивних" оцјена и "личних опсервација". У излагању даље предлаже да се убудуће извјештај потпише, да се зна ко је састављао текст. Рад Одбора се може оцјењивати: (а) по томе шта је ко урадио у оквиру својих задатака и (б) по томе да ли смо свјесни да оно што радимо – себе ради радимо. Питање је: да ли смо ми организација која издаје књиге, а мање форум чији је утицај на општу језичку културу видан и признат. Телевизијски екрани су много утицајнији – њихови водитељи и спикери праве граматичке грешке, акценатске произвољности, једном ријечју "хаос у језику". И даље је присутан недостатак у систему због којег не можемо утицати на јавну ријеч – на јавност која је неодговорна. Морамо успоставити односе с властима, не смијемо дозволити да се то сведе на прокламације, већ на личне контакте.

И. Клајн се слаже с оним што је рекао и предложио Е. Фекете, а Драго Ђупић указује на нека претеривања Никчевићевог Правописа (**председник, сутра**) и црногорске телевизије која има латиницу и само еуро, сагласно са Хрватима. Предлаже да се Одбор обрати ТВ Црне Горе (тамо је само: **приједлог, пријестоница**, што је без подршке у народу).

Томе је коментар дао и Б. Брборић, који је истакао да смо се за сваку релевантну ствар обраћали с обавјештењима владама Србије, Црне Горе и Српске, али од доласка нове власти (1998) у Српској од њих и од тамошњег Завода за уџбенике и наставна средства нема никаквог реаговања. О томе постоје трагови у списима. **Слаже се с предлогом Д. Ђупића да треба упутити писмо ТВ Ц. Горе да се поштује употреба ћирилице на државној ТВ, јер се равноправност свела само на употребу ћириличног логотипа.** Реагујући на то, Б. Остојић упозорава да ће се писмом постићи горе. Ту не помаже ништа. Они ће одговорити још жешће. Због тога треба напустити праксу у Одбору да се и даље помиње некакав сепаратизам, немогућност сарадње са "Дукљанима", са Војиславом Никчевићем, па ако је то и оправдано, то не значи да се не сарађује с црногорском влашћу и с људима од науке и културе у Црној Гори.

Др Милорад Дешић такође сматра да утицај Одбора на јавност мора бити већи него до сада. О писаном језику се код нас више писало – о говорном се мало води рачуна, па је много патологије у говору, много "муцавости", стихије. Према његовом мишљењу треба видјети шта се практично може учинити, јер се чуда не дешавају, па је важно и оно што сваки члан Одбора уради, у том смислу истиче и своје дјело *Мали акценатски речник српског језика* са осам компакт дискова за развој говорне културе. Не замјера што се о томе не говори у извјештају, јер није обавијестио Одбор о свом Рјечнику.

српског језика са осам компакт дискова за развој говорне културе. Не замјера што се о томе не говори у извјештају, јер није обавијестио Одбор о свом Рјечнику.

Др Љубомир Поповић има примједбу на преамбулу Извјештаја, која, по његовом мишљењу, није на мјесту, а о раду се говори тек на средини друге стране. Залаже се за синтезу оног шта је урађено, а шта није, и да се дају одговарајуће оцјене, да се јасно истакну, да се текст преструктурира и да оно што је главно буде ближе. Предлаже да се Одбор прошири представницима Срба из Хрватске и источне Славоније; такође предлаже да Комисија бр. 8 буде Комисија за језичку културу и да се споји са Комисијом бр. 5 (за правопис). То би била једна од кључних комисија Одбора и у потпуном саставу па њој треба дати задатак да направи картотеку језичких недоумица.

У вези с радом Комисије за корпус и текстом извјештаја, Љ. Поповић има следеће примједбе на онај дио који се односи на рад те комисије (достављен записнику након сједнице Одбора): "ИЗБАЦУЈЕ СЕ РЕЧЕНИЦА: Схваћено је да се неке ствари морају самостално одрадити пре него што се те потребе дефинишу. ПОЧЕТАК ПАСУСА ТРЕБА ДА ГЛАСИ:

Комисија бр. 9 (за корпус) конкретизовала је правце свог деловања и поделила одређена задужења. Чланови комисије за корпус са Математичког и Филолошког факултета током 2001. године радили су на следећим задацима:

1. испитано је више програмских пакета за рад са корпусима;
  2. успостављена је сарадња са више значајних европских центара са подручја корпусне лингвистике;
  3. приказане су методолошке смернице за израду националног референтног корпуса и саопштене као реферат Д. Витаса и Љ. Поповића на 31. научном састанку слависта у Вукове дане;
  4. разматране су иницијативе за стварање паралелизованих (вишејезичних) корпуса;
  5. започет је рад на библиографији о корпусној лингвистици и о функционалним стиливима и на изради web-презентације Комисије;
- В. Ђукановић ради на опису корпуса који служе за израду Речника САНУ."

Др Мато Пижурица (доставивши писмени прилог) рекао је следеће: "Ми смо се насукали и рањени смо, а нисмо ни заповили нити смо залечени. Зато није чудно ако нам се отме и неки неодмерени знак радости и покоја жаока! Уз то, и када ми се чини да бих сам нешто другачије формулисао, опоменем себе, као појединац чији је улог у сваком погледу једва симболичан у односу на оно што улажу колеге Б. Брборић, С. Реметић, Ј. Вуксановић и Р. Гачевић – и свесрдно прихватам понуђено, иако спадам у људе који немају много смисла за поетска и емотивна искакања.

Између осталог нас на окупу држе *Списи* Одбора, које ова екипа припрема, што је, уз ауторитет проф. Павла Ивића, било пресудно док су почели пристизати конкретни стручно-научни резултати.

Осећам се помало кривим што оваквим ускакањем можда враћам расправу уназад, а добро је што се проширује круг правих тема. Размишљам о томе шта би требало да урадимо да Одбор доживљавамо својим подједнако у свим државама и ентитетима српског језика. Комисија за праћење правописне проблематике, на пример, сматра да би из тих разлога неке наше састанке требало држати повремено (или бар понекад) изван Београда – бар једном годишње понеку од комисија у Подгорици и Бањој Луци, евентуално у Бијелини или у Српском Сарајеву, а седнице Одбора једном у неколико година такође. Потврду за то да Одбор сви подједнако не доживљавамо својим налазим и у бојазни колеге Остојића да евентуално наше обраћање некој институцији (конкретно Телевизија Ц. Горе) може изазвати супротне ефекте. У Србији, знам, таквог ризика не бисмо се прибојавали."

М. Пижурица, даље, наглашава да он колегу Остојића разумије и не разумије. Он вјерује да Остојић нема разлога да се плаши било кога. Ми не радимо за себе већ за државу и

Јављајући се за ријеч и реагујући на излагање М. Пижуре, Бранислав Остојић негира да може бити погрешно схваћен и појашњава то да нема страха ни од чега, оно што каже – то и напише, наглашава Б. Остојић. Стога ако ко жели да има утицај на катедру за српски језик у Никшићу и ако хоћемо сарадњу с црногорском влашћу, онда се морају избацили неки дијелови текста који садрже непожељне алузије.

Даринка Гортан-Премк коментарише констатацију с прве стране Извјештаја да у "Уставу Србије" и даље стоји "српскохрватски језик" баш као у Речнику САНУ и упозорава на "кључне" разлоге што је то тако, јер се не може звати "српски" због тога што је у Речнику САНУ дијасистем *српскохрватски* и грађа је у њему таква, додајући да је друго питање дневнополитичко тумачење свега тога.

С. Реметић упозорава на то да је Уређивачки одбор Речника САНУ упутио писмо САНУ да се ограђује од назива "српскохрватски" и предложио да то буде рјечник "српског језика".

И. Клајн мисли да не би имало смисла мијењати текст Извјештаја. Ако бисмо га мијењали, поставља се онда питање ко би то и када би то чинио.

Милка Ивић предлаже да се прихвати оно што је предложио М. Пижурица и да се овласти неколико чланова Одбора како би се текст ослободио детаља. Академик М. Ивић предлаже такође да се у записнику подвуче свака примједба масним словима, али да се не пише нови извјештај.

М. Дешић прихвата да се формира Комисија за језичку културу, да у њој буде понеки члан других комисија, али да се та комисија не спаја са Комисијом за проучавање и истраживање правописне проблематике.

Б. Брборић се не слаже с предлогом М. Дешића и Љ. Поповића, јер Одбор већ има Комисију за стандардни језик (у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима). Он се слаже с имплицитном примедбом Љ. Поповића да се глас те комисије много не чује и да јој је можда потребан друкчији састав. Ако се предлаже нова комисија, потребан је образложени писмени предлог, са списком кандидата који би као ентузијастии радили у тој новој комисији.

Др Новица Петковић упозорава на то да будемо практични и да све примједбе које буду добре остану за наредну годину. Он похваљује несребичност појединаца и њихов рад јер је мало оних који желе да раде, а спремни су за сарадњу ако им нешто лично одговара. *Предлаже да се да се Извјештај убудуће не здружује у Списке Одбора, већ да се, као издвојен документ, доставља члановима Одбора. То је прихваћено.*

Др Маринко Божовић поздравио је скуп и извинио се што, због стања на факултету у Приштини, није присуствовао претходним сједницама Одбора, али дао је обећање да ће се убудуће активно укључити у рад Одбора. Он, такође, упозорава на то да овдје видимо "језичке ситнице", а не видимо крупне проблеме: стање српског језика на Косову и Метохији, ћирилица је потиснута усред Београда; не видимо проблеме у правопису; затим шта је са уџбеницима на факултету. Он критикује и то што је враћен Факултет из Приштине у сјеверни дио Космета када му није вријеме, а сада у Косовској Митровици раде без струје, воде. Професор Божовић одаје признање оним појединцима који га одлично снабдијевају информацијама, који припремају одлуке Одбора и, уопште, који носе највећи терет.

И. Клајн се слаже с ријечима Н. Петковића и М. Божовића. Е. Фекете пак сматра да би требало да они који убудуће добију текст извјештаја доставе на њега своје примједбе. Извјештај је претходно 40 дана био код свих чланова Одбора па је било могућности за допуне и примједбе. Похвалио је то што је у Извјештају приказан рад свих комисија.

Љ. Поповић предлаже да поводом најављене реформе школства Одбор каже своје мишљење и да нови програм српског језика буде такав да погодује и језичкој култури.

Тиме је прва тачка дневног реда приведена крају и Извјештај о раду усвојен са датим примједбама, које ће се изложити у записнику с ове сједнице.

У оквиру друге тачке дневног реда др Мирослав Николић упозорава на то да се погрешно не схвати Комисија за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања као

У оквиру друге тачке дневног реда др Мирослав Николић упозорава на то да се погрешно не схвати Комисија за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања као "најумнија" комисија јер се питања о којима даје мишљења тичу праксе, а не само науке и струке. Он **предлаже да се за свако питање – акцентско, фонолошко, правописно и сл. – претходно консултују и чланови надлежних комисија, јер овако може изгледати да је у Комисији за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања концентрисано "многа власти"**.

Ж. Станојчић упозорава на то да је требало бити уздржанији и у вези с војвођанским «нарушавањем уставних оквира статуса српског језика» и «равноправношћу латинице» (Одлука бр. 17), тј. да је требало дати "еластичније" формулације.

Других примједба није било, па је тиме завршена и друга тачка дневног реда.

У вези с трећом тачком дневног реда и одлуком бр. 22 и бр. 23, допуна и примједби имали су на текст Љ. Поповић и Ж. Станојчић. Љ. Поповић сматра да треба прецизирати захтев у вези с обавезама да се прилаже копија у **стандардизованој електронској форми**, слично штампаном обавезном примјерку. Ж. Станојчић, као делегат крагујевачког универзитета и као изворни екавац, сматра да има разлога да се прикључи редакторској групи за припрему ортографских промјена и измијењеног Правописа српскога језика, за коју су предложени само изворни ијекавци. Б. Брборић напомиње да је Поповићева примједба већ прихваћена, јер ју је претходно саопштио Душко Витас, члан Комисије бр. 9

М. Пижурица је објаснио замисао Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике у вези с припремом новог, измијењеног и допуњеног, издања Правописа Матице српске из 1993. године. При томе је указао на неколико начелних момената (1) нема ваљаних разлога нити за промјене правописне норме нити за промјене традиционалне концепције темељног правописног приручника какав је (велики) Правопис Матице српске; основни разлози за то су потреба стабилизације норме и очување српског језичког јединства; (2) Правопис МС није најприкладнији за употребу и сам Митар Пешикан је говорио (и у уводним напоменама је написао) да је правопис рађен у неприликама (предат је у штампу на крају "злог прољећа" 1993), стручне елаборације су радила два различита тијела, срећом, са српске стране, у истом саставу, у условима јасно наговијештеног распада земље и дрфинитивног језичког раскола; није било времена да се "изглачају" формулације, да и садржином и стилном одговарају намјени; ауторитет Правописа из 1960. (иначе у основи доброг) није био обеснажен, осим у детаљима, па се рачунало, с разлогом, на поштовање континуитета писмености, а нису се ни писмени жељели учинити неписменим; Правопис МС има детаља у којима није комплементаран с Правописом из 1960. (а правописи су књиге које се смјењују а не комбинују), има и више двојстава него што је пожељно (посебно у најмасовнијој и најважнијој – школској употреби) и оног што смо у Комисији симболички назвали – погледа уназад и око себе; нужне су, прије свега, престилизације и прекомпозиције појединих поглавља и у нормативном смислу како би се двојства свела на разумну мјеру, иако је и ускраћивање двоструких рјешења измјена норме, па онда неће бити једноставно "преламање по своме" (како је имао обичај да каже М. Пешикан) – а како се, по правилу, ради о тзв. граничним случајевима, ризикујемо да се **правопис претвори у средство за умножавање неписмених**, истакао је М. Пижурица цитирајући по сјећању И. Клајна. Он је даље у излагању рекао да је, 24. I 2002. године, у Матици српској обављен разговор с овлашћеним заступником пок. Митра Пешикана, др Љиљаном Пешикан-Љуштановић у вези с најављеном примјеном измијењеног и допуњеног издања Правописа МС из 1993. године. Том разговору присуствовали су и мр Драган Станић, секретар Матице српске, и др Маго Пижурица, секретар Одбора Одељења за књижевност и језик МС, заступник породице пок. М. Пешикана, др Јован Јерковић и Јулка Ђукић, стручни сарадник Одељења за књижевност и језик МС. На разговору су подржани идејни оквири и програми и формулисан је предлог основних упутстава од стране заступника породице М. Пешикана, с одобравањем, пуним разумијевањем и дирљивом захвалношћу. **Подржана је такође идеја да се припрема новог Правописа сматра пројектом Одбора за стандардизацију српског језика и Матице**

прихвате Одбор за стандардизацију и органи Матице српске). Одбор је то прихватио, јер је констатовано да је то у складу с његовим Пословником.

На крају свог излагања М. Пижурица је истакао да лично нема ништа против да се редакторској групи прикључи и проф. др Живојин Станојчић, а то су подржала и друга два члана (М. Дешић и Б. Остојић). Није било примједаба ни других чланова Одбора.

Ј. Јерковић упозорава на то да је разговор с породицом пок. Митра Пешикана обављен по препоруци Комисије за проучавање и истраживање правописне проблематике, која је одржала другу своју сједницу у Новом Саду.

Б. Брборић не прихвата оцјене да у Комисији за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања има превише власти ("стручне власти") али је оправдано да, прије доношења одлука, предлози буду разматрани на другим, надлежним, комисијама Одбора. Зато треба да се што прије састане правописна комисија и да с предлозима изађе на "мали одбор", како би се показало да се не намеће ништа никоме у вези с радом на измјенама и евентуалним допунама, односно на претилизацији, Правописа из 1993. године.

Професор М. Дешић се слаже с предлогом да у редакторску групу уђе и проф. Станојчић и да веза Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике и Комисије за односе с јавношћу буду чвршћа, а контакти чешћи.

Е. Фекете упозорава на чињеницу да је одлука *евро* ум. *евро* донета без расправе на Одбору. Од пет чланова Комисије која је о томе одлучила један није био присутан одлучивању. Подржава оно што предлаже проф. Дешић, јер се свако питање може релативно брзо (за пет дана) разматрати на појединим комисијама прије него што се усвоји одлука. Тај предлог је подржан.

У оквиру четврте тачке дневног реда рјешавано је кадровско питање – захтјев др Даринке Гортан-Премк да је Одбор разријешти функције председника Комисије за лексикографију и лексикологију и поновни избор потпредседника и секретара Одбора, као и упознавање с евентуалним измјенама у саставу матичиног дијела Одбора.

Разлози које др Даринка Гортан-Премк наводи у свом захтјеву за разрјешење нису прихваћени, а у вези с тим С. Реметић упозорава на то да му се не допада све ово и подјела на "активне" и "пасивне", да он у посљедње двије године није ишао на одмор, да је вријеме великих неизвјесности и даље пред нама, али се проблеми морају рјешавати, а то значи морају се пребродити потешкоће у односима Матице српске и Даринке Гортан-Премк, како би се њен пројекат могао успјешно довршити (израда *Семантичко-деривационог рјечника српског језика*).

Мр Драган Станић, секретар Матице српске, упозорава на то да нема проблема који се не може ријешити, па се и овај, само привремени проблем у вези са захтјевом Даринке Гортан-Премк може отклонити. Драго му је то што су сви дали подршку да се повуче њен захтјев за оставком у Комисији број 4. Указује и на чињеницу да 2002. године истиче рок за обавезе преузете прије десет година да се уради једнотомни рјечник српског језика Матице српске и да се тај посао ближи крају. У том смислу мора да постоји једно мјесто са којег се једино може користити грађа у друге сврхе, другачије би било неодговорно понашање које би могло повући више посљедица. То је став Управног одбора Матице српске – рекао је Драган Станић. Треба сачекати још који дан. Папирно издање се може добити, а за електронско има сметњи, које се, вјерује, могу отклонити.

Д. Гортан-Премк поново упозорава на то да је писала Матици српској и тражила помоћ како не би радила "пјешке", па је "љута на сумњу", али није у стању да испуни најављени годишњи план. Има и разумијевања за Матицу, али и одговорности према својим обавезама. Предлаже да се пројекат повуче.

М. Николић се не слаже са захтјевом Даринкиним и њеном оставком иако има разумијевања за тешкоће на које наилази у Матици, али то није разлог за оставку. Б. Брборић је замолио Даринку да повуче захтјев а директора Института за српски језик да јој пружи сваку помоћ. Он је, такође, замолио и Драгана Станића за разумијевање, а држање Института и Матице знак је да су сви заинтересовани за Даринкин пројекат.

сваку помоћ. Он је, такође, замолио и Драгана Станића за разумијевање, а држање Института и Матице знак је да су сви заинтересовани за Даринкин пројекат.

На крају ове тачке закључено је да Дарника Гортан-Премк треба и даље да остане предсједник Комисије за лексикологију и лексикографију и да повуче свој захтјев. Такође, без гласа против, прихваћен је предлог да се не врши поновни избор секретара и потпредсједника Одбора и да ту дужност и даље обављају мр Бранислав Брборић и др Слободан Реметић.

Под тачком Разно секретар Одбора је замолио да се прецизира Пословник Одбора, у том смислу што би се везник или (Матица или Институт) замијенио везником синтагмом и/или, а затим је замолио да се, у конкретном случају, и формално прихвати предлог да за будућа издања обавезно буду ангажовани суиздавачи из Црне Горе и Републике Српске. То је прихваћено.

Дате су и информације о активностима Одбора у вези са сарадњом с Микрософтом и да допис Влади Србије припреме М. Васић и Б. Брборић. Чланове Одбора секретар је обавијестио и о захтјеву из Министарства просвете и спорта Србије да Одбор пружа помоћ око захтјева Савјета Европе да се приреди "праг знања" српског језика као страног језика. **Закључак је да се Одбор обрати оснивачима како би се предложили приређивачи наведеног прага знања.**

Мр Јован Вуксановић информисао је Одбор о томе да је с колегом Радојком Гачевићем, уз договор и сагласност Вигора Мајића, замјеника министра просвете Републике Србије, преузео обавезу да се у свим гимназијама у све три републике српског језика достави по примјерак *Стиса одбора IV*, библиографије *српске Синтаксе* и *Картотеке језичких недоумица*.

М. Васић је дао информацију о разговору с министром за науку и технологију који се тиче нових могућности за унапређивање наше опремљености новим информатичким технологијама (набавка 2.000 рачунара који су распоређени факултетима и институтима у целој земљи).

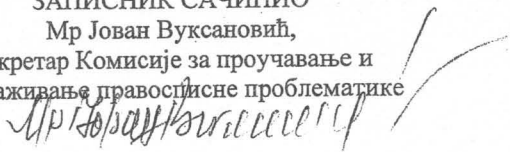
Р. Фалатов предлаже да се упуту писмо Савезном заводу за стандардизацију и од њега затражи стручна помоћ за различите видове сарадње.

Она, такође, упознаје скуп и с тим да су урађени стандарди из области библиотекарства и да ће се поново активирати рад језичке комисије у Заводу, па упућује позив да учествују у том раду стручни људи из те области.

Рад сједнице Одбора завршен је у 13,30 сати, послије расправе поводом тачке Разно.

П. С. Ово је први пут да се записник са сједнице Одбора доноси на ијекавици. Тиме се позитивно реагује на једну примједбу с прошле сједнице Одбора.

ЗАПИСНИК САЧИНИО
Мр Јован Вуксановић,
секретар Комисије за проучавање и
истраживање правосписне проблематике

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број: 1/2002, 5. март 2002. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
И ЧЛАНОВИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Обраћамо Вам се први пут после пете седнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 25. јануара 2002. године.

У прилогу Вам достављамо опсежан *Записник с пете седнице Одбора*, у којем је приказан рад његове мини јубиларне седнице. Опсежан приказ нашег деловања између четврте и пете седнице Одбора – који сада, у свом матичном саставу и у девет комисија, обухвата безмало 70 колегиница и колега – налази се у *Списима Одбора IV*. Ако Списе нисте преузели у Институту за српски језик – где Вас чекају и примерак књиге *Творба речи у савременом српском језику. Први део, Слагање и префиксација* (Београд, 2001), чији је аутор Иван Клајн, затим примерак публикације *Грађа за библиографију српске синтаксе* (Београд, 2001), коју су припремиле наше младе колеге Б. Вићентић, М. Папић, Д. Милојевић и Ч. Манчић, као и примерак часописа *Наш језик, XXXIII/3–4* (Београд, 2000), у којем је објављена *Библиографија радова из морфологије и творбе речи (1950–2000)*, коју су припремиле Милица Радовић-Тешић и Весна Ломпар – молимо Вас да то учините лично, у Институту, код директора Слободана Реметића.

Истовремено Вам достављамо Одлуку бр. 22 (у којој се предлаже надлежним органима у Србији, Црној Гори и Српској да озакопе и *обавезни примерак у електронској форми*) и *Одлуку бр. 23, којом се озваничава нови правописни програм* (на којем ће радити редакторска група у саставу: Мато Пижурица, Милорад Дешић, Бранислав Остојић и Живојин Станојчић, чланови Одбора). Те две одлуке утврђене су на самој седници Одбора од 25. 1. 2002, док су одлуке бр. 17–21, усвојене пре седнице Одбора у Комисији бр. 7, објављене у *Списима Одбора IV* (Београд, 2001, 245–266).

На крају, подсећајући Вас на обавезу садржану у *Програму рада Одбора* (члан 4) – који смо поново, заједно са још неколико важних докумената,

објавили у поглављу О. ДОКУМЕНТИ ЗА ПОДСЕЋАЊЕ *Списа Одбора IV* (стр. 24–25) – «да се бар једном годишње огласи(те) у двама часописима који се баве (и) нормативистиком (*Наш језик и Језик данас*)», изражавамо уверење да ће Вам то бити лакше него досад, јер на располагању имате две важне библиографије (за морфологију и творбу као и за синтаксу). Раније Вам достављена *Картотека језичких недоумица (Списи Одбора II, 1999, 25–280)* и *Записник с пете седнице Одбора*, који садржи живахну, полемичку расправу о неким значајним темама, такође могу бити подстицајни за испуњавање обавеза које сте преузели чланством у Одбору и/или његовим комисијама.

У очекивању Вашег што активнијег учешћа у остваривању програмских задатака Одбора, срдечно Вас поздрављамо.

Прилози: 3
(Записник + одлуке бр. 22–23)

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број: 1/2002, 5. март 2002. године
Београд, Буле Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
И ЧЛАНОВИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Обраћамо Вам се први пут послје пете сједнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 25. јануара 2002. године.

У прилогу Вам достављамо опсежан *Записник с пете сједнице Одбора*, у којем је приказан рад његове мини јубиларне сједнице. Опсежан приказ нашег дјеловања између четврте и пете сједнице Одбора – који сада, у свом матичном саставу и у девет комисија, обухвата безмало 70 колегиница и колега – налази се у *Списима Одбора IV*. Ако Списе нисте преузели у Институту за српски језик – гдје Вас чекају и *примјерак* књиге *Творба речи у савременом српском језику, Први део, Слагање и префиксација* (Београд, 2001), чији је аутор Иван Клајн, затим примјерак публикације *Грађа за библиографију српске синтаксе* (Београд, 2001), коју су припремиле наше младе колеге Б. Вићентић, М. Папић, Д. Милојевић и Ч. Манчић, као и примјерак часописа *Наш језик, XXXIII/3-4* (Београд, 2000), у којем је објављена *Библиографија радова из морфологије и творбе речи (1950-2000)*, коју су припремиле Милица Радовић-Тешаћ и Весна Ломпар – молимо Вас да то учините лично, у Институту, код директора Слободана Реметића.

Истовремено Вам достављамо Одлуку бр. 22 (у којој се предлаже надлежним органима у Србији, Црној Гори и Српској да озаконе и *обавезни примјерак у електронској форми*) и Одлуку бр. 23, којом се *озваничава нови правописни програм* (на којем ће радити редакторска група у саставу: Мато Пижурца, Милорад Дешаћ, Бранислав Остојић и Живојин Станојчић, чланови Одбора). Те двије одлуке утврђене су на самој сједници Одбора од 25. 1. 2002, док су одлуке бр. 17-21, усвојене прије сједнице Одбора у Комисији бр. 7, објављене у *Списима Одбора IV* (Београд, 2001, 245-266).

На крају, подсећајући Вас на обавезу садржану у *Програму рада Одбора* (члан 4) – који смо поново, заједно са још неколико важних докумената,

објавили у поглављу О. ДОКУМЕНТИ ЗА ПОДСЕЋАЊЕ *Списа Одбора IV* (стр. 24–25) – «да се бар једном годишње огласи(те) у двама часописима који се баве (и) нормативистиком (*Наш језик и Језик данас*)», изражавамо увјерење да ће Вам то бити лакше него досад, јер на располагању имате двије важне библиографије (за морфологију и творбу као и за синтаксу). Раније Вам достављена *Картотека језичких недоумица (Списи Одбора II, 1999, 25–280)* и *Записник с пете сједнице Одбора*, који садржи живахну, полемичку расправу о неким значајним темама, такође могу бити подстицајни за испуњавање обавеза које сте преузели чланством у Одбору и/или његовим комисијама.

У очекивању Вашег што активнијег учешћа у остваривању програмских задатака Одбора, срдечно Вас поздрављамо.

Прилози: 3
(Записник + одлуке бр. 22–23)

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Број: 2/2002, 5. март 2002. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ОСНИВАЧИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо пет докумената Одбора за стандардизацију српског језика, с молбом да се с њима упознају челни људи ваше институције и њене надлежне службе.

Реч је о *Списима Одбора IV* (за 2001. годину), *Записнику с пете седнице Одбора*, одржане 25. јануара 2002. године, о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, те о *одлукама бр. 22–23*, утврђеним на седници Одбора. (Одлуке бр. 17–21 доставили смо вам у децембру 2001. године, а оне се налазе и у поменутиим *Списима Одбора IV*, стр. 245–266.)

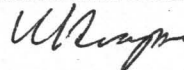
Надамо се да челни људи ваше институције, која је један од оснивача Одбора, могу подстицати своје представнике у матичном одбору и у његових девет комисија да се што активније ангажују у остваривању програмских задатака. У поглављу О. ДОКУМЕНТИ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ *Списа Одбора IV* (стр. 17–56) налазе се сви неопходни подаци о члановима Одбора и његових комисија те други релевантни документи и адресари, који ће вам помоћи да се подсетите основних података.

Било би добро, као и претходних година, да се публикација *Списи Одбора (IV)*, пошто се с њоме упознају челници и надлежне службе ваше институције, преда њеној библиотеци, односно, кад су посреди факултети, библиотеци одсека или катедре за српски језик.

С поштовањем,

Прилози: 5

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Број: 2/2002, 5. март 2002. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ОСНИВАЧИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо пет докумената Одбора за стандардизацију српског језика, с молбом да се с њима упознају челни људи ваше институције и њене надлежне службе.

Ријеч је о *Стисима Одбора IV* (за 2001. годину), *Записнику с пете сједнице Одбора*, одржане 25. јануара 2002. године, о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, те о *одлукама бр. 22–23*, утврђеним на сједници Одбора. (Одлуке бр. 17–21 доставили смо вам у децембру 2001. године, а оне се налазе и у поменутиим *Стисима Одбора IV*, стр. 245–266.)

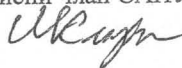
Надамо се да челни људи ваше институције, која је један од оснивача Одбора, могу подстицати своје представнике у матичном одбору и у његових девет комисија да се што активније ангажују у остваривању програмских задатака. У поглављу О. ДОКУМЕНТИ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ *Списа Одбора IV* (стр. 17–56) налазе се сви неопходни подаци о члановима Одбора и његових комисија те други релевантни документи и адресари, који ће вам помоћи да се подсетите основних података.

Било би добро, као и претходних година, да се публикација *Списи Одбора (IV)*, пошто се с њоме упознају челници и надлежне службе ваше институције, преда њеној библиотеци, односно, кад су посриједи факултети, библиотеци одсека или катедре за српски језик.

С поштовањем,

Прилози: 5

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број: 3/2002, 5. март 2002. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
– на руке предсједника г. ДРАГИШЕ ПЕШИЋА –

Булевар Михаила Пупина 2
11070 НОВИ БЕОГРАД

Поштовани господине предсједниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године – који окупља у своме матичном дијелу 19 а у девет комисија још 50 стручних људи са цјелокупнога говорног простора српског језика – оспособљен је да обавља стручне послове језичког планирања и језичке политике, односно послове језичке стандардизације, али не и све послове који обезбјеђују одговарајуће симболичко зрачење и комуникацијско функционисање нашег језика у његовим матичним државама, односно ентитетима, па и у европским и свјетским оквирима. Без ваљаног, тј. цјеловитог, обављања тих послова нема ни *одговарајуће службене употребе српског језика*, што је уставно и/или законски осмишљена категорија у СРЈ и БиХ, односно у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској (РСБ, РЦГ и РСп), а биће понегдје и изван СРЈ и БиХ, нпр. у Хрватској, ако се буду поштовала мањинска права на начин сличан ономе што као обавеза стоји у најновијем *Закону о заштити права и слобода националних мањина* («Службени лист СРЈ», број 11/2002).

Надамо се да ће у текућој години, и наредним годинама, бити више сарадње с државним и другим релевантним органима, организацијама и институцијама РСБ, РЦГ и РСп. Те сарадње морало би бити и кад би наше три републике биле међународно признате независне државе, какав је случај с њемачким језиком у његовим матичним државама, Савезној Републици Њемачкој, Савезној Републици Аустрији и Швајцарској Конфедерацији.

Прошле године Одбор се неколико пута бавио и питањем двоазбучности нашег језика, која је неједнако уређена у трима републикама, и морао је констатовати да се ни у једној републици (ни у Српској, гдје је стање у томе погледу онајбоље), ни приближно ономе што стоји на папиру, не поштују уставне и законске одредбе (законских у Црној Гори и нема). Још се мање поштују налози културне историје, за које је, у освит 21. стољећа, неопходно

разумијевање показао УНЕСКО, утврђујући 21. фебруар као *Свјетски дан матерњег језика* (а то значи и – матичног писма), који се обиљежава од 2001. године.

Због општег немара и одсуства самопоштовања, баштеници ћирилице у нас допустили су да се хиљадугодишње матично писмо српског језика нађе у одступању и потискивању насупрот свим земљама нашег културног круга и насупрот Грчкој, чије се уникатно писмо, с дужним поштовањем, нашло на свакој новчаници евра, нове валуте Европске уније. То поготову вриједи за телевизију/телевизије као да се она/оне обраћа(ју) само иностранству или домаћим националним мањинама, чији су језици редовно једноазбучни и сасвим ријетко ћирилички, а има случајева да ни тв логотипи нису ћирилички, па и таквих гдје су само логотипи на ћирилици (нпр. Телевизија Црне Горе).

Одбор се бави и ситним и крупним темама језичке теорије и праксе, језичког планирања и језичке политике, а особито стандардизације нашег језика. У прошлу годину Одбор је ушао с *Обратним речником српскога језика*, око чијег су се штампања окупили државни органи и организације из свих трију република, а у ову, 2002. годину, с првом књигом *Творбе речи у савременом српском језику*, док је у припреми неколико приручника од великог научног и културног значаја.

Достављамо Вам, као и раније, *Списе Одбора* (овог пута *Списе Одбора IV*), гдје су, у поглављу V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ, сабране одлуке Одбора утврђене током 2001. године (њих пет, бр. 17–21), као и двије најновије (одлуке бр. 22–23) утврђене на посљедњој сједници Одбора (25. јануара 2002. године). Одлуку бр. 22 (с насловом ОБАВЕЗНИ ПРИМЈЕРАК У ЕЛЕКТРОНСКОЈ ФОРМИ) доставићемо и министарствима културе и секретаријатима за законодавство у РСБ, РЦГ и РСп – с надом да би ваљано чување и коришћење књига и других публикација могло бити обухваћено *обавезним примјерком у електронској форми*. (Засад се, колико је нама познато, све класично штампане публикације које се издају у Србији мање-више уредно, као обавезни примјерак, достављају на четири мјеста, у четири библиотеке, у Народну библиотеку Србије, у Библиотеку Матице српске, у Централну народну библиотеку Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу и у Народну и универзитетску библиотеку у Бањој Луци. Те уредности нема кад је посриједи достављање класичног обавезног примјерка публикација штампаних у Црној Гори и Српској, мада те двије републике имају неупоредиво мању издавачку продукцију и неупоредиво више интереса да та размјена складно функционише.) Ако би се прихватила Одлука Одбора бр. 22, достављао би се обавезни примјерак и у електронској форми на сва та четири мјеста. Било би драгоцјено да тако буде мада се цијела ствар не може ријешити без јамчења ауторских и неких других права.

С поштовањем,

Прилози: 3

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број: 3/2002, 5. март 2002. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
– на руке председника г. др ЗОРАНА ЂИНЂИЋА –

Немањина 11
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године – који окупла у своме матичном делу 19 а у девет комисија још 50 стручних људи са целокупнога говорног простора српског језика – оспособљен је да обавља стручне послове језичког планирања и језичке политике, односно послове језичке стандардизације, али не и све послове који обезбеђују одговарајуће симболичко зрачење и комуникацијско функционисање нашег језика у његовим матичним државама, односно ентитетима, па и у европским и светским оквирима. Без ваљаног, тј. целовитог, обављања тих послова нема ни *одговарајуће службене употребе српског језика*, што је уставно и/или законски осмишљена категорија у СРЈ и БиХ, односно у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској (РСб, РЦГ и РСп), а биће понегде и изван СРЈ и БиХ, нпр. у Хрватској, ако се буду поштовала мањинска права на начин сличан ономе што као обавеза стоји у најновијем *Закону о заштити права и слобода националних мањина* («Службени лист СРЈ», број 11/2002).

Надамо се да ће у текућој години, и наредним годинама, бити више сарадње с државним и другим релевантним органима, организацијама и институцијама РСб, РЦГ и РСп. Те сарадње морало би бити и кад би наше три републике биле међународно признате независне државе, какав је случај с немачким језиком у његовим матичним државама, Савезној Републици Немачкој, Савезној Републици Аустрији и Швајцарској Конфедерацији.

Прошле године Одбор се неколико пута бавио и питањем двоазбучности нашег језика, која је неједнако уређена у трима републикама, и морао је констатовати да се ни у једној републици (ни у Српској, где је стање у томе погледу понајбоље), ни приближно ономе што стоји на папиру, не поштују уставне и законске одредбе (законских у Црној Гори и нема). Још се мање поштују налози културне историје, за које је, у освит 21. столећа, неопходно разумевање показао УНЕСКО, утврђујући 21. фебруар као *Светски дан*

матерњег језика (а то значи и – матичног писма), који се обележава од 2001. године.

Због општег немара и одсуства самопоштовања, баштеници ћирилице у нас допустили су да се хиљадугодишње матично писмо српског језика нађе у одступању и потискивању насупрот свим земљама нашег културног круга и насупрот Грчкој, чије се уникатно писмо, с дужним поштовањем, нашло на свакој новчаници евра, нове валуте Европске уније. То поготову вреди за телевизију/телевизије као да се она/оне обраћа(ју) само иностранству или домаћим националним мањинама, чији су језици редовно једноазбучни и сасвим ретко ћирилички, а има случајева да ни тв логотипи нису ћирилички, па и таквих где су само логотипи на ћирилици (нпр. Телевизија Црне Горе).

Одбор се бави и ситним и крупним темама језичке теорије и праксе, језичког планирања и језичке политике, а особито стандардизације нашег језика. У прошлу годину Одбор је ушао с *Обратним речником српскога језика*, око чијег су се штампања окупили државни органи и организације из свих трију република, а у ову, 2002. годину, с првом књигом *Творбе речи у савременом српском језику*, док је у припреми неколико приручника од великог научног и културног значаја.

Достављамо Вам, као и раније, *Списе Одбора* (овог пута *Списе Одбора IV*), где су, у поглављу V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ, сабране одлуке Одбора утврђене током 2001. године (њих пет, бр. 17–21), као и две најновије (одлуке бр. 22–23) утврђене на последњој седници Одбора (25. јануара 2002. године). Одлуку бр. 22 (с насловом ОБАВЕЗНИ ПРИМЕРАК У ЕЛЕКТРОНСКОЈ ФОРМИ) доставићемо и министарствима културе и секретаријатима за законодавство у РСБ, РЦГ и РСп – с надом да би ваљано чување и коришћење књига и других публикација могло бити обухваћено *обавезним примерком у електронској форми*. (Засад се, колико је нама познато, све класично штампане публикације које се издају у Србији мање-више уредно, као обавезни примерак, достављају на четири места, у четири библиотеке, у Народну библиотеку Србије, у Библиотеку Матипе српске, у Централну народну библиотеку Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу и у Народну и универзитетску библиотеку у Бањој Луци. Те уредности нема кад је посреди достављање класичног обавезног примерка публикација штампаних у Црној Гори и Српској, мада те две републике имају неупоредиво мању издавачку продукцију и неупоредиво више интереса да та размена складно функционише.) Ако би се прихватила Одлука Одбора бр. 22, достављао би се обавезни примерак и у електронској форми на сва та четири места. Било би драгоценост да тако буде мада се цела ствар не може решити без јамчења ауторских и неких других права.

С поштовањем,

Прилози: 3

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број: 3/2002, 5. март 2002. године

Београд, Туре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
– на руке председника г. ФИЛИПА ВУЈАНОВИЋА –

Јована Томашевића б. б.
81000 ПОДГОРИЦА

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године – који окупља у своме матичном дијелу 19 а у девет комисија још 50 стручних људи са цјелокупнога говорног простора српског језика – оспособљен је да обавља стручне послове језичког планирања и језичке политике, односно послове језичке стандардизације, али не и све послове који обезбјеђују одговарајуће симболичко зрачење и комуникацијско функционисање нашег језика у његовим матичним државама, односно ентитетима, па и у европским и свјетским оквирима. Без ваљаног, тј. цјеловитог, обављања тих послова нема ни *одговарајуће службене употребе српског језика*, што је уставно и/или законски осмишљена категорија у СРЈ и БиХ, односно у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској (РСб, РЦГ и РСп), а биће понегдје и изван СРЈ и БиХ, нпр. у Хрватској, ако се буду поштвала мањинска права на начин сличан ономе што као обавеза стоји у најновијем *Закону о заштити права и слобода националних мањина* («Службени лист СРЈ», број 11/2002).

Надамо се да ће у текућој години, и наредним годинама, бити више сарадње с државним и другим релевантним органима, организацијама и институцијама РСб, РЦГ и РСп. Те сарадње морало би бити и кад би наше три републике биле међународно признате независне државе, какав је случај с њемачким језиком у његовим матичним државама, Савезној Републици Њемачкој, Савезној Републици Аустрији и Швајцарској Конфедерацији.

Прошле године Одбор се неколико пута бавио и питањем двоазбучности нашег језика, која је неједнако уређена у трима републикама, и морао је констатовати да се ни у једној републици (ни у Српској, гдје је стање у томе погледу понајбоље), ни приближно ономе што стоји на папиру, не поштују уставне и законске одредбе (законских у Црној Гори и нема). Још се мање поштују налози културне историје, за које је, у освит 21. стољећа, неопходно

разумијевање показао УНЕСКО, утврђујући 21. фебруар као *Свјетски дан матерњег језика* (а то значи и – матичног писма), који се обиљежава од 2001. године.

Због општег немара и одсуства самопоштовања, баштиници ћирилице у нас допустили су да се хиљадугодишње матично писмо српског језика нађе у одступању и потискивању насупротив свим земљама нашег културног круга и насупротив Грчкој, чије се уникатно писмо, с дужним поштовањем, нашло на свакој новчаници евра, нове валуте Европске уније. То поготову вреди за телевизију/телевизије као да се она/оне обраћа(ју) само иностранству или домаћим националним мањинама, чији су језици редовно једноазбучни и сасвим ријетко ћирилички, а има случајева да ни тв логотипи нису ћирилички, па и таквих гдје су само логотипи на ћирилици (нпр. Телевизија Црне Горе).

Одбор се бави и ситним и крупним темама језичке теорије и праксе, језичког планирања и језичке политике, а особито стандардизације нашег језика. У прошлу годину Одбор је ушао с *Обратним речником српскога језика*, око чијег су се штампања окупили државни органи и организације из свих трију република, а у ову, 2002. годину, с првом књигом *Творбе речи у савременом српском језику*, док је у припреми неколико приручника од великог научног и културног значаја.

Достављамо Вам, као и раније, *Списе Одбора* (овог пута *Списе Одбора IV*), гдје су, у поглављу V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ, сабране одлуке Одбора утврђене током 2001. године (њих пет, бр. 17–21), као и двије најновије (одлуке бр. 22–23) утврђене на посљедњој сједници Одбора (25. јануара 2002. године). Одлуку бр. 22 (с насловом ОБАВЕЗНИ ПРИМЈЕРАК У ЕЛЕКТРОНСКОЈ ФОРМИ) доставићемо и министарствима културе и секретаријатима за законодавство у РСБ, РЦГ и РСп – с надом да би ваљано чување и коришћење књига и других публикација могло бити обухваћено *обавезним примјерком у електронској форми*. (Засад се, колико је нама познато, све класично штампане публикације које се издају у Србији мање-више уредно, као обавезни примјерак, достављају на четири мјеста, у четири библиотеке, у Народну библиотеку Србије, у Библиотеку Матице српске, у Централну народну библиотеку Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу и у Народну и универзитетску библиотеку у Бањој Луци. Те уредности нема кад је посредни достављање класичног обавезног примјерка публикација штампаних у Црној Гори и Српској, мада те двије републике имају неупоредиво мању издавачку продукцију и неупоредиво више интереса да та размјена складно функционише.) Ако би се прихватила Одлука Одбора бр. 22, достављао би се обавезни примјерак и у електронској форми на сва та четири мјеста. Било би драгоцјено да тако буде мада се цијела ствар не може ријешити без јамчења ауторских и неких других права.

С поштовањем,

Прилози: 3

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Број: 3/2002, 5. март 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
– на руке председника проф. др МЛАДЕНА ИВАНИЋА –

Бука Караџића 2
51000 БАЊА ЛУКА

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, основан 12. децембра 1997. године – који окупуља у своме матичном дијелу 19 а у девет комисија још 50 стручних људи са цјелокупнога говорног простора српског језика – оспособљен је да обавља стручне послове језичког планирања и језичке политике, односно послове језичке стандардизације, али не и све послове који обезбјеђују одговарајуће симболичко зрачење и комуникацијско функционисање нашег језика у његовим матичним државама, односно ентитетима, па и у европским и свјетским оквирима. Без ваљаног, тј. цјеловитог, обављања тих послова нема ни *одговарајуће службене употребе српског језика*, што је уставно и/или законски осмишљена категорија у СРЈ и БиХ, односно у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској (РСБ, РЦГ и РСп), а биће понегдје и изван СРЈ и БиХ, нпр. у Хрватској, ако се буду поштвала мањинска права на начин сличан ономе што као обавеза стоји у најновијем *Закону о заштити права и слобода националних мањина* («Службени лист СРЈ», број 11/2002).

Надамо се да ће у текућој години, и наредним годинама, бити више сарадње с државним и другим релевантним органима, организацијама и институцијама РСБ, РЦГ и РСп. Те сарадње морало би бити и кад би наше три републике биле међународно признате независне државе, какав је случај с њемачким језиком у његовим матичним државама, Савезној Републици Њемачкој, Савезној Републици Аустрији и Швајцарској Конфедерацији.

Прошле године Одбор се неколико пута бавио и питањем двоазбучности нашег језика, која је неједнако уређена у трима републикама, и морао је констатовати да се ни у једној републици (ни у Српској, гдје је стање у томе погледу понајбоље), ни приближно ономе што стоји на папиру, не поштују уставне и законске одредбе (законских у Црној Гори и нема). Још се мање поштују налози културне историје, за које је, у освит 21. стољећа, неопходно

разумијевање показао УНЕСКО, утврђујући 21. фебруар као *Свјетски дан матерњег језика* (а то значи и – матичног писма), који се обиљежава од 2001. године.

Због општег немара и одсуства самопоштовања, баштеници ћирилице у нас допустили су да се хиљадугодишње матично писмо српског језика нађе у одступању и потискивању насупрот свим земљама нашег културног круга и насупрот Грчкој, чије се уникатно писмо, с дужним поштовањем, нашло на свакој новчаници евра, нове валуте Европске уније. То поготову вриједи за телевизију/телевизије као да се она/оне обраћа(ју) само иностранству или домаћим националним мањинама, чији су језици редовно једноазбучни и сасвим ријетко ћирилички, а има случајева да ни тв логотипи нису ћирилички, па и таквих гдје су само логотипи на ћирилици (нпр. Телевизија Црне Горе).

Одбор се бави и ситним и крупним темама језичке теорије и праксе, језичког планирања и језичке политике, а особито стандардизације нашег језика. У прошлу годину Одбор је ушао с *Обратним речником српскога језика*, око чијег су се штампања окупили државни органи и организације из свих трију република, а у ову, 2002. годину, с првом књигом *Творбе речи у савременом српском језику*, док је у припреми неколико приручника од великог научног и културног значаја.

Достављамо Вам, као и раније, *Списе Одбора* (овог пута *Списе Одбора IV*), гдје су, у поглављу V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ, сабране одлуке Одбора утврђене током 2001. године (њих пет, бр. 17–21), као и двије најновије (одлуке бр. 22–23) утврђене на посљедњој сједници Одбора (25. јануара 2002. године). Одлуку бр. 22 (с насловом ОБАВЕЗНИ ПРИМЈЕРАК У ЕЛЕКТРОНСКОЈ ФОРМИ) доставићемо и министарствима културе и секретаријатима за законодавство у РСБ, РЦГ и РСп – с надом да би ваљано чување и коришћење књига и других публикација могло бити обухваћено *обавезним примјерком у електронској форми*. (Засад се, колико је нама познато, све класично штампане публикације које се издају у Србији мање-више уредно, као обавезни примјерак, достављају на четири мјеста, у четири библиотеке, у Народну библиотеку Србије, у Библиотеку Матице српске, у Централну народну библиотеку Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу и у Народну и универзитетску библиотеку у Бањој Луци. Те уредности нема кад је посриједи достављање класичног обавезног примјерка публикација штампаних у Црној Гори и Српској, мада те двије републике имају неупоредиво мању издавачку продукцију и неупоредиво више интереса да та размјена складно функционише.) Ако би се прихватила Одлука Одбора бр. 22, достављао би се обавезни примјерак и у електронској форми на сва та четири мјеста. Било би драгоцјено да тако буде мада се цијела ствар не може ријешити без јамчења ауторских и неких других права.

С поштовањем,

Прилози: 3

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ

11001 БЕОГРАД - ДОБРИЊСКА 11/Ш - ТЕЛ/ФАКС 011/658-439

жиро рачун 40806-603-8-4006959

E-mail: ipiyu@EUnet.yu; <http://solair.eunet.yu/~ipiyu>

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
Одбору за стандардизацију српског
језика
БЕОГРАД
Ђуре Јакшића бр. 9

Молимо вас да размотрите приказ пројекта који вам у прилогу достављамо а у коме је приказано десетогодишње истраживање у Институт за педагошка истраживања рађено на пројекту *Полазне основе новије српске прозе – романа у полседњем десетлећу XX века*, са задатком:

а) израде појединачних фреквенцијских речника узорка романа добитника НИИН-ове награде у последњој деценији;

б) израде скупног фреквенцијског речника на узорку језичког корпуса савременог српског романа од 500 хиљада речи, као полазне основе будућег корпуса савременог књижевног језика у романској прози и

в) на основу обрађеног и штампаног *Скупног фреквенцијског речника савременог књижевног језика у српском роману с краја века*, израда: општег, класичног једнотомног речника за школску употребу. Тај речник ће истовремено служити за упознавање једне врсте нашег новог романа и његове лексичке и опште структуре језика.

Како је прва фаза израде појединачних фреквенцијских речника из узорка романа завршена, одлучили смо се да вам понудимо увид у рад и грађу и да вас замолимо да нам финансијски помогнете и учествујете као могући издавач *Скупног фреквенцијског речника савременог романа с краја века* чиме би помогли и убрзали појављивање *Општег школског једнотомног речника* класичног типа, који је неопходан за наставу матерњег језика и савременог књижевног изражавања за упознавање ученика са њим.

У нади да ћете увидети колика је вредност овог истраживачког покушаја да се задовољи прагматичка потреба за једним речником

савременог језика, којих заправо немамо, бар не довољно, као и свесни да ћете осетити и културно-историјску вредност зачетка стварања корупуса најсавременијег књижевног израза нашег језика у роману, па и шире, молимо вас да размотрите наш предлог. Напомињемо да је обрада грађе рачунарска по наменском програму за српски језик и за ову прилику.

Достављамо вам, уз молбу, преглед шта је до сада урађено, наиме, библиографију фреквенцијских речника од којих су четири штампана а четири припремљена за штампу.

Са искреном жељом и надом да ћете нас подржати и ускоро обавестити о одлуци.

С поштовањем,

руководилац и истраживач

директор Института

др Смиљка Васић, научни саветник

др Слободанка Милановић-Наход

Смиљка Васић

Слободанка

REZIME

Dr Smiljka Vasic

POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE

Frekvencijski rečnici uzorka savremenog srpskog romana od 1993 do 1999 godine, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Jugoslavija, Dobrinjska ulica 11, Beograd, Jugoslavija

Adresa autora:

Prof. Dr Smiljka Vasić

Cara Uroša 19

11000 Beograd

Jugoslavija

U Institutu za pedagoška istraživanja u okviru makro projekta 'Jezik u obrazovanju' (započet 1993) uradjena je serija frekvencijskih rečnika savremenih srpskih romanopisaca s kraja XX veka, dobitnika NIN-ove nagrade za roman godine. Projekat je sastavlja, izvodi i istražuje naučni savetnik Instituta Prof. Dr Smiljka Vasić.

Projekat ima teorijske i pragmatičke ciljeve. Teorijske: zabeležiti istorijski trenutak jezičkog književnog izražavanja u prozi i to u srpskom romanu, kao dužoj epskoj formi u kojoj se nalazi književni jezički izraz kao i različiti registri jezika koje obuhvata ova književna vrsta.

Roman je posebno odabran stoga što se u jednom kriznom periodu srpskog naroda pojavila, kako neki kritičari kažu, najzrelija prozna vrsta kao nabujala reka, roman koji je velika matura jedne književnosti.

Taj istorijski trenutak stvaralačkog naboja od 1990 pa nadalje u srpskom jeziku trebalo je zabeležiti i analizovati leksiku i strukturu savremenog književnog jezika.

Pored teorijskih razloga vernoga beleženja metodom frekvencijskih rečnika cilj istraživanja je bio stvoriti jednotomni klasični opisni rečnik srpskog - srpski rečnik sa definicijama leksema i primerima iz savremenoga romana koji su činili uzorak. Tako su dva cilja upoznati čitaoca sa pravim značenjem nadjenih leksema u savremenom korpusu srpskog književnog jezika u odabranim romanima, dobitnicima naše najveće književne nagrade. Pored definicija značenja se potvrđuju i tumače primeri koji su posledica stvaralačkog čina a nisu prigodno konstruisani za objašnjenje osnovnog značenja.

Pragmatični cilj dobija u značaju ako kažemo da je to prvi srpsko-srpski rečnik radjen novom računarskom tehnologijom po programu koji omogućava da se odredi funkcionalno značenje u tekstu pojedinih leksema (vrsta reči) i da se napravi rečnik i korpus savremenog srpskog jezika koji će se moći kao otvoreni sistem dopunjavati i osavremenjivati i biti neko jezgro književnog korpusa koji počiva na najdužoj epskoj formi. Sa takvom upotrebnom korisnici rečnika, a pre svega učenici, neposredno će se upoznavati sa osnovnim značenjem i književnim značenjem leksema upotrebljenih u umetničkoj formi i na posredan način upoznavati sa tematikom, književnim figurama, književnim savremenim izrazom u Srbiji.

Broj reči predstavlja celokupnu jezičku gradju jednog odabranog romana jer se pošlo od uverenja da bi se u romanu kao celini, upoznao potpuno jezički izraz jednog stvaraoca i ličnosni rečnik pisca i sagledati njegov stil utvrđivanjem funkcionalnog značenja reči u prirodnom izražavanju nadjenom u tekstu koji čini celinu od naslova do poslednje reči nekog romana.

Prvi rezultati

Kada je reč o jezičkoj strukturi pokazalo se da utvrđena jezička gradja od pola miliona obradjenih korpus koji je dovoljan za ispunjavanje zadataka našeg istraživanja. Svaki frekvencijski rečnik sadrži 1.

Predgovor; 2. Prikaz i način obradjene leksičke gradje u njemu i to: u frekvencijskom rečniku kvalitativni i kvantitativni opis frekvencijoskog rečnika: Azbučni frekvencijski rečnik sa frekvencijskim rečnikom oblika 4. Opis strukture jezika u frekvencijskom rečniku datog romana; 6. Grafikon; 7. Sto najčešćih reči; Sto najčešćih reči prema gramatičkim kategorijama i CD-rom jezička gradja i literatura.

Obuhvaćeni frekvencisjki rečnici su:

S. Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPKE PROZE, 1 knjiga, REČNIK ČETIRI JEVANDJELISTA, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd 1996.

S Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, HAZARSKI REČNIK Milorada Pavića, Institut za pedagoška istrazivanja, 2 knjiiga, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd 1998,

S. Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, BEZDNO, treća knjiga, Svetlana Velmar Janković, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2000.

S. Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, 4 knjiga, MAMAC, David Albahari, Beograd, 2001.

S.Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, 5 knjiga, OSLOBODIOCI I IZDAJNICI, Milovan Danojlić, Institut za pedagogoska istraživanja, Beograd, 2001.

S. Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, FAJRONT U GRGETEGU, Danilo Nikolić, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd 2001.

S. Vasić, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, KARAKTERISTIKA, 7 knjiga, MAKSIMILIJAN, Erenrajh – Ostojic, Frekvencijski rečnik, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2001.

S. Vasic, POLAZNE OSNOVE NOVIJE SRPSKE PROZE, 8 knjiga, U POTPALUBLJU, Vladimir Arsenijević, Frekvencijski rečnik, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2001.

Grafikoni predstavljaju jezički organizam svakog pojedinačnog pisca u romanu dobitnika NIN'ove nagrade za roman godine.

Pošto smo gradju obradjivali sa psiholingvističkog stanovišta, sa pristupom da se u uzorku ogleda stanje jezika u književnoj upotrebi u trenutku pojavljivanja u sinhroniji što je obeležje psiholingvistike.

1. Svaki roman ima svoj obim leksičkih odrednica i svoj broj tekućih ponovljenih reči.
2. Svaki roman ima svoju tematiku.
3. Svaki roman ima svoju gradjevinsku, književnu strukturu i raznovrsnu strukturu u pristupu razvijanja radnje.
4. Svaki roman, iako po gornjim paramterima raznovrstan ima univerzalnu raspodelu leksičkih odrednica po gramatičkim kategorijama.
5. U svakom romanu prvih 10 leksičkih odrednica imaju zajedničku, istu funkciju u tekstu. Naime, prvih 10 najčešćih reči su zajedničke i po glasovnom kontekstu i po svojoj glasovnoj strukturi: to su obično najkraće reči u SJ jedndoglasne, jednosložne i izuzetno dvosložne, odnošajne reči ili reči funktori. U njima nema imenica. One se nalaze u svim frekvencijskim rečnicima indoevropskih jezika (Crystal - top lista) česotsti reči u engleskom, francuskom i nemačkom jeziku. Razlike koje postoje izmedju jezika koji imaju članove su u tome što se članovi nalaze na vrhu top-liste frekvencijskog rečnika.

Te reči se nazivaju univerzalijama i predstavljaju podsticaj za otkrivanje i drugih univerzalnih jezičkih struktura (stalnost - redosled gramatičkih struktura kao i njihove čestosti upotrebe). U našem uzorku

na imenice i glagole koji su u svim rečnicima svedeni na leksičke odrednice (lekseme) imenice su prvog ranga, glagoli drugog ranga a procenat njihove zastupljenosti ukupno iznosi 80% leksičkog fonda. Samo 20% ide na ostalih 8 vrsta medju kojima su na prvom mestu pridevi, koji odredjuju kategoriju imenica, i prilozi, koji odredjuju kategoriju glagola. Na sve ostale nepromenjive reči ide smao 10% i manje.

Za dalje informacije obratiti se autoru, Prof. Dr Smiljki Vasić na datu adresu.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И СПОРТА

Сектор за развој образовања
и међународну просветну сарадњу

Број: *680-ст 19/2002-06*
Датум: 30. I 2002. год.

Београд
18

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

11000 БЕОГРАД
Буле Јакшића 9

Министарство просвете и спорта Републике Србије обавештава вас да је у Програм рада за 2002. годину уврстило започињање израде Прага знања за српски као страни језик. Такав материјал већ постоји за велики број европских језика, а његова намена јесте утврђивање језичке основе за израду наставних програма и уџбеничке литературе намењене онима који српски језик уче као страни.

Посебан праг знања требало би израдити и за ученике основних и средњих школа, што би било од велике користи како нашим ученицима у расејању тако и ученицима припадницима националних мањина у нашој земљи.

Молимо вас да размотрите Предлог пројекта који вам достављамо у прилогу и да нас обавестите да ли сте у могућности да Министарству пружите стручну помоћ.

Захваљујемо на сарадњи,

ПОМОЋНИК МИНИСТРА

[Signature]
Др Тинде Ковач Церовић

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
И СПОРТА

Сектор за развој образовања и
међународну просветну сарадњу
31. јануар 2002. године

Београд
15

ПРЕДМЕТ

Нацрт пројекта

ИЗРАДА ПРАГА ЗНАЊА ЗА СРПСКИ КАО СТРАНИ
ОДНОСНО ДРУГИ ЈЕЗИК

Циљеви пројекта

- Унапређивање наставе српског језика као страног односно другог језика кроз стварање одређених језичких стандарда како би они који уче српски као страни односно други језик стекли адекватан обим знања који омогућава усмену и писмену комуникацију.

- Утврђивање приближно истог обима језичких знања и вештина на одређеном степену учења ради стандардизације диплома.

- Обезбеђивање корелативности са образовним праксама других европских земаља.

- Обезбеђивање једног од материјала неопходних за остваривање научне, техничке, просветне и културне сарадње и комуникације са светом, као и за укључивање наше земље у европски пројекат "Друштво вишејезичне информативне мреже".

- Објављивање Прага знања за српски језик у издању Савета Европе у едицији у којој већ постоје прагови знања за следеће језике: енглески, француски, немачки, шпански, италијански, дански, холандски, норвешки, баскијски, португалски, галицијски, велшки, литвански, руски и други језици.

Објашњење пројекта

Праг знања је фундаментално и свеобухватно дело које приказује различите сегменте језика као средства комуникације: комуникативне функције, говорне чинове, дијалогске обрасце, комуникативну граматику, основни речник, елементе социокултурне компетенције и друго.

Савет Европе, иницијатор ових пројеката, нуди одређену концепцију у којој је језик виђен у првом реду као средство комуникације¹. Концепција је, међутим, довољно флексибилна да особености сваког језика могу доћи до изражаја.

Праг знања првенствено је намењен образовним институцијама и стручњацима за наставне програме, ауторима уџбеника и других приручника и наставницима који предају српски као страни односно други језик ученицима узраста од 16 година надаље. То је камен темељац за израду како наставних програма и уџбеника српског као страног односно другог језика тако и материјала за тестирање и за одређивање обима знања за стицање одређених диплома.

Израда Прага допринела би значајно ширењу знања српског језика и подизању квалитета програма, уџбеника и наставе, као и усаглашавању са језичком политиком Савета Европе чије је циљеве наша земља увек подржавала: заштита и развој европске језичке баштине и културне разноликости као извора узајамног обогаћивања, омогућавање веће покретљивости људи и размене идеја, израда концепције наставе страних језика на темељу савремених принципа.

Праг знања је и први корак за укључивању наше земље у програм вишејезичне информативне мреже која има за циљ очување језичке разноликости у Европи, олакшавање и обогаћивање привредних и других веза, итд. Тај програм подразумева и израду комплексних информативних инструмената као што су специјализовани речници, банке термилошких података, граматике, корпуси и друго.

Поред наведеног, израда Прага знања могла би се проширити и на млађи узраст као што је то учињено у случају енглеског и француског језика (Threshold Level for Schools и Un Niveau Seuil pour des contextes scolaires). То би свакако унапредило наставу српског језика у допунским школама за децу наших грађана у иностранству која, иако им је српски формално матерњи језик, често немају довољан ниво знања за потпуно савладавање актуелних наставних програма.

Носиоци и реализатори пројекта

Носиоци пројекта били би Одељење за развој образовања Министарства просвете и спорта и Министарство културе Републике Србије; они би заједнички ангажовали стручњаке које би предложио Одбор за стандардизацију српског језика.

Фазе и рокови пројекта

Фазе и рокови пројекта били би накнадно утврђени у договору са Министарством културе и ангажованим стручњацима. Имајући у виду, међутим, да постоје примери прагова знања и за словенске

¹ Прво су објављени прагови знања за енглески и француски језик (1976.год.), две студије које су значајно утицале на програме и наставу страних језика уопште и на конципирање појмовно-функционалног комуникативног приступа.

језике, реално је планирати његово објављивање за крај 2002. или почетак 2003. године.

Финансирање пројекта

Финансирање пројекта подразумева надокнаду за рад ангажованих стручњака и подмиривање трошкова штампања. Конкретни износи морају се тек утврдити.

Носиоци целокупног финансирања могли би бити Министарство просвете и спорта и Министарство културе Републике Србије. Уколико, међутим, поменута министарства не располажу потребним средствима, било би нужно потражити помоћ неких других институција како реализација пројекта не би била доведена у питање.

ПОМОЋНИК МИНИСТРА
Др Ђинђе Ковач Церовић

ЗАКЉУЧЦИ ОКРУГЛОГ СТОЛА ЈЕЗИК/ЈЕЗИЦИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

одржаног 8.02.2002. на Филозофском факултету у Бањалуци

ПРИЈЕДЛОГ ФОРМУЛАЦИЈЕ АМАНДМАНА LXXI

1. У Републици Српској у службеној употреби је српски језик екавског и ијекавског изговора, односно хрватски језик и бошњачки језик.
2. У службеној употреби су ћирилично и латиничко писмо.
3. Службена употреба језика и писма регулише се законом.
4. Овим амандманом замјењује се став 1, тачка 7. Устава Републике Српске.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Три конститутивна народа треба да остварују и језичку равноправност у Републици Српској. У Републици Српској живе Срби, Хрвати, Бошњаци и остали. Правило је да се у српском језику име свакога језика у свијету изводи непосредно из имена нације. Због тога се од имена *Бошњак* једино може извести придјев *бошњачки* као назив за језик.

Уосталом, право је сваког народа да језик другог народа назива у складу са творбеним моделима свога језичког стандарда. Тиме се не оспорава право другом народу да свој језик у свом језичком стандарду назива како хоће.

11000 Београд, Српских владара бр. 2, ПП 999,

ВУКОВА ЗАДУЖБИНА

Тел. 682-803, 683-890 и 641-590, Факс. 685-752
Жиро рачун: 40806-678-2-88665

www.vukova-zaduzbina.org.yu

e-mail: vukz@verat.net

жиро-рачун: 40806-678-0-3088665

Број: 12

4. март 2002. године

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

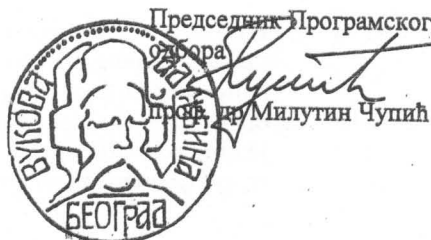
11000 БЕОГРАД
Јакшићева 9

Поштована господо,

Достављамо закључке Научно-стручног скупа "Интернет и ћирилица", одржаног у Народној библиотеци Србије 11. и 12. фебруара ове године. Као једном од организатора Скупа, извештавамо вас да је на њему учествовало двадесет стручњака, лингвиста и јавних личности које се баве писмом, језиком и културом у савременим информационим технологијама, а њих је приложило своје радове за зборник (ЦД) који се управо завршава и који ћемо вам доставити. Такође вас извештавамо да смо закључке Скупа доставили институцијама, установама и личностима наведеним у тексту закључака.

Молимо да Одбор, у оквиру својих могућности и надлежности, предузме мере за остваривање поменутих закључака.

Захваљујемо.

ЗАКЉУЧЦИ

Научно-стручног скупа "Интернет и ћирилица", одржаног у Народној библиотеци Србије 11. и 12. фебруара 2002. године

С појавом моћне рачунарске технологије указала се прилика тзв. малим културама, језицима и њиховим писмима да се они, на добробит велике мапе светске културе, одрже, развијају и негују. Тзв. велике културе нису онемогућавале ове процесе. Напротив. Још пре двадесетак година, Савет Европе утврдио је с тим у вези правила и дао неопходне оквире који су били у складу с људским правима и демократским начелима, а које би требало испунити. Неке државе су прионуле на посао. Наш народ није, тј. нису то урадиле државне, научне и културне институције Србије, Црне Горе и Српске.

С појавом Интернета, незаобилазне и најмоћније електронске мреже, културе малобројних народа, њихови језици и писма добијају још једну прилику. Она није мала и изгледа да је пресудна за опстанак, у овом случају, српског језика и његовог матичног и јединог изворног писма – ћирилице. Без икаквих предрасуда, не одричући право ниједном народу у нашим земљама и изван њих да негују и развијају своје истинске националне вредности, а у складу са свим нормама о људским правима, *предлажемо и препоручујемо* председницима Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске, скупштинама и владама свих република у којима је српски матични језик у службеној употреби, а преко њих и надлежним министарствима науке, просвете и културе, као и научним и културним организацијама (САНУ, ЦАНУ, АНУРС, Матици српској, Институту за српски језик, народним библиотекама у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци, Вуковој задужбини, Одбору за стандардизацију српског језика и другим институцијама, свим припадницима српског народа у земљи и свету, друштвима, удружењима и свим људима који се баве Интернетом и другим савременим информационом технологијама), да приме к знању и спроведу следеће закључке:

1. Нужно је обезбедити да се државни и сви друштвени чиниоци држе уставних, законских и културноисторијских норми које српском језику и ћирилици, његовом једином изворном писму, обезбеђују оне предности које ћирилица има као матично и једино изворно писмо српскога језика, тј. да обезбеде њихову пуну примену у јавном животу на начин како је то осигурано

грчком језику и његовом писму на Кипру и у Грчкој, одавно чланица Европске уније;

2. С тим у вези потребно је да надлежне државне агенције *ушврде* предлоге ћириличких стандарда (књижног, техничког, букварског – писаног и штампаног, калиграфског писма), потпуно оспособљених за употребу у савременим информационим технологијама, те да *ћрикује* и *обраде* препоруке, закључке и ставове УНЕСКО-а и других међународних организација и асоцијација и *ушврде* непосредне задатке надлежним органима, институцијама и установама у спровођењу устава и закона, *ћрипремајући* и *ћредлажући* пројекте који се односе на развој и неговање српског језика и ћирилице у свим видовима писања, штампања и приказивања на екранима, а, ако буде потребно, да *ћредложе* и образовање *одбора за стандардизацију ћирилице* (по угледу на Одбор за стандардизацију српског језика), који би био састављен од стручњака и одговарајућих политичких чинилаца са целокупног говорног простора српскога језика, па и од оних људи који се ћирилицом баве из ентузијазма;
3. Нужно је обезбедити да се увозници и добављачи рачунарске опреме и других савремених информационих технологија законски обавежу на то да оне — у погледу језика и писма, тастатуре с енглеском латиницом и српском ћирилицом, неопходних фонтова и кодног распореда, у којем би се налазила и преддуковска ћириличка слова — буду прилагођене потребама најширег круга корисника нашега језика и његовог матичног писма, при чему се подразумева и стручно превођење на српски језик одговарајућих програма;
4. Нужно је такође да државни органи на свим нивоима, политичке и стручне организације, као и њихови челници, ураде своје веб странице на српском језику и ћирилици и да их ставе на Интернет, што не искључује њихово право и потребу да их имају и на енглеском и на другим светским језицима, на домаћим мањинским језицима и другима језицима уопште.

Председник Комисије
за закључке

Десанка Латковић, управник
Вукове задужбине

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Ђуре Јакшића 9
11000 БЕОГРАД

Недавно је (у «Слову о српском језику», «Политика», 9. 2. 2002, Суботњи додаток, II) Егон Фекете објавио текст *Језичка економија и «дакање»*, са развијеним поднасловом: «У српском језику конструкција 'да плус презент' више је у употреби него у западним говорима, мада је инфинитив економичнији, што није без значаја у језичкој комуникацији.»

Ваља се сложити с гледиштем др Фекетеа да је *инфинитив* економичнији и додати да, по моме сазнању, има више начелних предности него његов конкурент (*везник да с презентом*). Обе категорије пажљиво су размотрене у *Језичком приручнику РТБ* (Београд, 1991, стр. 21, 30, 32, 125–131), с тим што је инфинитив пропраћен несумњивим стандардолошким и социолингвистичким препорукама.

Ако су инфинитив и везник да с презентом потпуно истозначне категорије, а јесу, једна од њих, по моме мишљењу, мора имати начелну предност, нарочито (неутрално)синтаксичку, «безбојнопросечну», како би рекла Милка Ивић. То значи да другој категорија преостаје улога «стилске резерве». Пребацивање везника да с презентом у стилску резерву не искључује га из стандардног језика, јер он задржава слободно зрачење у разговорном и књижевноуметничком (функционалном) стилу. У синтаксички необележеном стандардном језику пак везник да с презентом може послужити другој сврси: да се избегну узастопни инфинитиви у истој реченици (нпр. *Надам се да ћу моћи наставити бавити се оним што волим*).

Стандардни језик је, по дефиницији, наддијалекатска и надзавичајна категорија, осамостаљена у односу на сваки дијалекат, поддијалекат и говор, па и на новоштокавски дијалекат и његове говоре, како оне источнохерцеговачке, раширене по западној Црној Гори, западној Србији и свим српским регијама западно од Дрине, са ијекавским изговором, тако и на оне у знатним деловима Шумадије и Војводине, са екавским изговором. Та категорија издигнута је изнад сваког «природног» говора. Стандардни језик је «систем за себе», подвргнут мање или више свесним и организованим напорима елитних слојева говорне заједнице да га уреди и вредносно одреде, да га нормирају и стандардизују у пуном складу с потребама целокупног јавног живота.

Време је да се српски стандардни језик ослободи психолошког терета којим га је притискао хрватски језички стандард, у коме се с инфинитивом и неким другим синтаксичко-стилским категоријама тенденциозно претеривало. Ниједном, па ни српском језичком стандарду не треба претеривање, него му је нужно ваљано коришћење пробраних језичких средстава – по угледу на развијене словенске језике (источне и западне), па и на друге европске језике. Време је, исто тако, да се српски језик, чија је новоштокавска основа његова

неупитна константа, вредносно стабилизује и у свој својој пуноћи одреди према најбољим властитим традицијама. То значи да га треба растеретити неких обележја страних његовој новоштокавској основици.

Ако није време да се обнови «београдски стил», који је однеговало многа својства репрезентативне новоштокавштине, јесте време да се изгради општеприхватљиво стандарднојезичко постројење, способно да се ваљано одреди и према двома истојезичким варијантама, хрватској и бошњачкој, које се успостављају као засебни језички стандарди, са склоностима несагласним с нашим свеукупним социолингвистичким приступом истојезичком «плурализму» и именовању старих варијаната и «нових» језика. На те склоности указивао је и Одбор за стандардизацију српског језика доводећи, на пример, у питање назив «босански језик», неусклађен с називом треће националне заједнице у истом стандарднојезичком систему (етноним *Бошњак/Бошњаци* може произвести само атрибут *бошњачки*).

Молио бих Одбор за стандардизацију српског језика да се својом одлуком што разветније и прецизније изјасни о инфинитиву као значајној граматичкој, односно синтаксичко-стилској конструкцији, пошто његове морфолошке карактеристике никад нису биле спорне, нити је спорно речничко представљање глагола првенствено њиховим неодређеним обликом. Верујем да би то имало позитивног утицаја на јавну употребу стандардног језика у свим функционалним стиливима.

У Београду, 18. март 2002. г.

Драгослав Граочанкић
Кнез Михаилова 7
11000 Београд
Тел. 622-975

Драгослав Граочанкић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

Ђуре Јакшића 9

11000 БЕОГРАД

Број: 64

Датум: 12. март 2002. године

Телефон: 635-590; 181-383; 183-175

Факс: 183-175

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

- Одељење језика и књижевности

- Извршни одбор Председништва

Београд

Предмет: Информација о штампању

Бугарског дијалекатског атласа.

Сводни ѿом, Софија 2001. год.

Поштована господо,

Недавно је у Софији, у издању Института за бугарски језик Бугарске академије наука, уз финансијску подрашку Фондације „Сорош“, објављен *Бугарски дијалекатски атлас. Сводни ѿом*. У луксузно опремљеној књизи (538 страна) обрађује се језичка грађа из трију области: *Фонетика* (172 карте), *Акцентологија* (88 карата), *Лексика* (108 карата). Дијалекатске карте пропраћене су одговарајућим коментарима и другим подацима и текстовима уобичајеним у пословима ове врсте. Анализа садржаја и квалитета интерпретације презентоване грађе тек предстоји као и оцена научног домета најновијег колективног остварења бугарских дијалектолога. Непосредни повод обраћања САНУ произилази из неочекиваног поступка бугарских дијалектолога.

У кратком тексту на почетку књиге, издавач саопштава да је *Сводни ѿом бугарског дијалекатског атласа*, израђен у Секцији за бугарску дијалектологију и лингвистичку географију Института за бугарски језик БАН, „фундаментално научно дело важног научног значаја. Он има уникални карактер, јер доноси информацију за све бугарске дијалекте унутар и изван државне границе. Атлас садржи аутентичан доказни материјал за јединство бугарског језика у историјском и савременом аспекту“. Бугарски дијалектолози су у Атлас укључили и подручје српских говора призренско-тимочке дијалекатске зоне. С тим у вези саопштено је како су прикупљени подаци са нашег етничког и језичког простора: „Бугарски говори из

западних области (сада у источној Србији) проучени су уз помоћ радника (из тих области) који су привремено боравили у Бугарској у току осамдесетих године“. На објављеним картама види се да у Атлас нису укључени говори признско-тимочког дијалекта са подрчја Аутономне покрајине Косова и Метохије.

Најновије дело Института за бугарски језик БАН сведочи о озбиљном заокрету у националној језичкој политици наших источних суседа. Година 1981. иста институција издала је IV том *Бугарског дијалекатског атласа*, у коме су представљени говори северозападне Бугарске до државне границе са СФРЈ (у прилогу достављам Административну карту северозападне Бугарске, области обухваћене тим томом Атласа). Године 1986. Институт за бугарски језик БАН штампао је дело свога сарадника, Рангела Бошкова, *Бугарски дијалекатски атлас. Северозападни бугарски говори у босилеградском и царибродском*. О недостацима наведеног дела и излагању из оквира зоне насељене бугарском националном мањином било је критика у српској дијалектолошкој литератури. Најновије издање водеће језичке институције бугарског народа сведочи о претензијама на етничке и језичке српске области. Као што приложене карте показују, Бугари својом облашћу сматрају и неке делове Србије западно од Мораве.

Пред српским дијалектолозима је задатак анализе садржаја *Сводног тома Бугарског дијалекатског атласа*, дела насталог на озбиљним грешкама историјских и језичких чињеница. Прави пут за то је израда *Српског дијалекатског атласа*, научног подухвата у који је друштво, преко Српске академије наука и уметности и њеног Међуакадемијског одбора за дијалектолошке атласе, уложило велика средства. Најновији поступак бугарских дијалектолога подећа на чињеницу да нико не сме да српски народ остави без језичког атласа. Сматрам дужношћу да одговарајућа тела Српске академије наука и уметности известим о поступку БАН. Сматрам да о свему треба известити одговарајуће републичке и савезне органе, као и да Српска академија наука и уметности мора да затражи објашњење од Бугарске академије наука о овом озбиљном научном промашају.

С изразима одличног поштовања,

проф. др Слободан Реметић, директор
Института за српски језик САНУ и
члан Међуакадемијског одбора
за дијалектолошке атласе

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И
КЊИЖЕВНОСТИ
СЕКРЕТАР

11000 Београд, Кнез-Михаилова 35
Тел. 33-42-400, Факс: 182-825

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ	УКА
1.04.02	АД
203/2	

ИЗВРШНОМ ОДБОРУ ПРЕДСЕДНИШТВА САНУ

Предмет: Информација директора Института за српски језик
о дијалектском атласу Бугарске академије наука;

Одељење језика и књижевности на III скупу од 26. марта 2002. године с пажњом је саслушало информацију директора Института за српски језик, проф. др Слободана Реметића, о издању и грешкама "Дијалектолошког атласа" Бугарске академије наука. После дуже расправе, у којој су учествовали академици Милка Ивић, Никола Милошевић и Светозар Петровић, закључено је: 1) да су ставови Бугарске академије наука, несумњиво, више политичке него научне природе; 2) да се као одговор на ставове Бугарске академије наука пре свега појача рад на постојећим дијалектолошким истраживањима и студијама у Српској академији наука и уметности, за шта у буџету САНУ свакако треба обезбедити потребна средства; 3) да се српски дијалектолози подстакну на јавну, научну критику ставова Бугарске академије наука у иностраној и домаћој стручној штампи; 4) да се Српска академија наука и уметности уздржи од политичке полемике са Бугарском академијом наука, али да се државни органи Србије упознају са њиховим ставовима.

Секретар

Одељења језика и књижевности
академик Предраг Палавестра.

П. Палавестра

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
MATICA SRPSKA LIBRARY

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Проф. др Иван Клајн, председник Одбора
11000 Београд
Ђуре Јакшића 9

Број: 0304-534

Датум: 04. април 2002.

Поштовани господине Клајн,

Библиотека Матице српске од Одбора за стандардизацију српског језика примила је препоруку чији је наслов *Обавезни примерак у електронској форми*.

Процењујемо да је реч о иницијативи од великог културног значаја, као и да би стварање квалитетне архиве текстова у електронској форми допринело унапређењу културе српског језика и развоју библиотечно-информационе делатности.

За библиотеке је посебно важно питање обавезног примерка периодичних публикација (новина и часописа) у електронској форми, чиме би се омогућило квалитетније и брже коришћење периодике и решавање проблема библиотечног простора за смештај публикација. Такође, за трајно чување обавезног примерка штампаних публикација велики значај има поштовање међународних стандарда о квалитету хартије за ове намене (ISO 9706).

Све то показује да проблематику обавезног примерка у електронској форми треба систематски уредити и санкционисати јасним законским прописима, који би прецизирали права и обавезе штампара, издавача и библиотека и обезбедили заштиту ауторских права.

Библиотека Матице српске још једном поздравља иницијативу Одбора за стандардизацију српског језика и спремна је да се укључи у припрему одговарајуће законске регулативе.

С поштовањем,

Управник Библиотеке
Матице српске
Миро Вуксановић
Миро Вуксановић

51

Original Message -----

From: Slobodan Kostic

To: branislav@min-cul.sr.gov.yu

Sent: Tuesday, May 07, 2002 10:35 AM

Subject: Fw: bosanski i crnogorski

SHODNO NOVOM SAVEZONOM ZAKONU O ZAŠTITI NACIONALNIH MANJINA, ODBORNICI U SKUPŠTINI OPŠTINE NOVI PAZAR DONELI SU ODLUKU DA PORED SRPSKOG JEZIKA I ĆIRILICE, LATINICA I BOSANSKI JEZIK BUDU U ZVANIČNOJ UPOTREBI NA TERITORIJI TE OPŠTINE. GRUPA ODBORNIKA NAPUSTILA JE SEDNICU, TVRDECI DA TO NIJE U SKLADU SA SKUPŠTINSKOM PROCEDUROM.

RFE

Odbornici Socijalističke partije Srbije, njih deset, jedan odbornik Srpske radikalne stranke i jedan kandidat grupe građana napustili su zasedanje Skupštine opštine Novi Pazar zato što se na dnevnom redu našla odluka o izmenama i dopunama Statuta Skupštine opštine kojom se predviđa da se u službenu upotrebu Skupštine i opštine, pored ćirilice i srpskog jezika, uvedu latinica i bosanski jezik. Ova odluka je ranije usvojena u opštinama Tutin i Sjenica.

„Reč je o podvali.“, izjavio je nakon zasedanja Skupštine opštine Predrag Pavlović, odbornik Socijalističke partije Srbije. Jedan odbornik DOS-a srpske nacionalnosti nije napustio zasedanje. Reč je o Dušanu Iliću iz Nove demokratije. On za Radio Slobodna Evropa izjavljuje da nema ništa protiv toga da neki narod naziva svoj jezik onako kako želi.

ILIC

Što se tiče mene ja sam tražio odlaganje ove tačke dnevnog reda zato što je ova tačka dnevnog reda dodatna, nije bila u redovnoj proceduri.

RFE

Predsednica Skupštine opštine Novi Pazar, Vasilija Gusinac, kaže za Radio Slobodna Evropa da je ova odluka u skladu sa saveznim zakonom za zaštitu nacionalnih manjina i sa Zakonom o lokalnoj samoupravi.

GUSINAC

Danas smo doneli odluku o upotrebi bosanskog jezika u opštini Novi Pazar, kojom smo stavili u ravnopravan položaj bosanski jezik sa srpskim jezikom i latinicu sa ćiriličnim pismom. Radikali i jedan broj SPS odbornika je napustio sednicu jer su tražili odgađanje ove odluke. Nije bilo drugih smetnji i rasprava osim njihovog ličnog ubeđenja da tu odluku ne treba donositi.

IZRADA USTAVNE POVELJE NOVE DRŽAVE SRBIJE I CRNE GORE, POKRENULA JE BROJNA PITANJA, IZMEĐU OSTALIH I PITANJE JEZIKA. CRNOGORSKI INTELEKTUALCI, OKUPLJENI U NEKOLIKO UDRUŽENJA, INSISTIRAJE DA SE U BUDUĆEM USTAVU, KAO NAJVIŠEM DRŽAVNO-PRAVNOM AKTU, OZVANIČI CRNOGORSKI JEZIK KAO SLUŽBENI, JER, KAKO KAŽE PROFESOR DOKTOR VOJISLAV NIKČEVIĆ: "IZ IMENA PROIZILAZI I SADRŽAJ".

RFE

Grupa crnogorskih intelektualaca je najavila da će zatražiti da se pitanje crnogorskog jezika definiše Ustavom Crne Gore i da u ekspertski tim bude uključen i stručnjak za jezike. Vojislav Nikčević, redovni profesor crnogorske književnosti na Filozofskom fakultetu u Nikšiću i predsjednik Odbora za jezik i književnost u crnogorskom PEN centru, kaže da će Dukljanska akademija nauka i umjetnosti, Crnogorski PEN centar, Matica crnogorska i Crnogorsko društvo nezavisnih književnika, uputiti zvaničan zahtjev vlastima za uvođenje crnogorskog jezika kao službenog.

NIKČEVIĆ

Prvo, mora se promijeniti ime. Ne može se jedan narod služiti, samoizražavati tuđim jezikom. Ni nominalno ni sadržajno, a ako je u Crnoj Gori, službeni jezik – srpski, onda su Crnogorci – Srbi. Znači, pitanje imena je vrlo bitno, a iz imena izlazi sadržaj. Crnogorski jezik ima svoj identitet koji će biti izražen pravopisom, službeno priznatijem, kojim će se kodifikovati i službeno upotrebljavati u Crnoj Gori. Napraviće ga neka institucija, vjerovatno Matica crnogorska.

RFE

Tim pravopisom, kaže Nikčević, izraziće se biće crnogorskog jezika, napominjuci da je jezik jedno od osnovnih, prirodnih i nacionalnih prava.

NIKČEVIĆ

Sve republike bivše Jugoslavije su, osim Crne Gore, u svoje ustave unijeli svoje jezike.

RFE

Koliko je potpisivanje Beogradskog sporazuma uticalo na rješavanje toga pitanja i da li smatrate da je ovo lingvističko ili prvenstveno političko pitanje?

NIKČEVIĆ

I političko i lingvističko. Svi jezici u četirima republikama u kojima je zvanični bio srpsko-hrvatski jezik to su sociolingvistički jezici, znači oni su jezici po narodima i nacijama i po lingvističkim osobinama. Znači, oni su i političko i naučno pitanje. To ide u korpus elementarnih ljudskih prava. Jedan je narod neslobodan ako ne može da upotrebljava svoj jezik. I mislim da će sada ići mnogo lakše, jer Srbija se više neće pitati šta će ulaziti u Ustav Republike Crne Gore.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
FILOLOŠKI FAKULTET UNIVERZITETA U BEOGRADU

863/1
15 MAJ 2002

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Б Е О Г Р А Д
Ћуре Јакшића 9

Поштована господо,

Захваљујемо вам што сте нам проследили допис Министарства просвете и спорта број 680-01--29/2002-6 од 30. јануара 2002. године у вези са потребом отпочињања израде Прага знања за српски језик као страни. Обавештавамо вас да наш Факултет свесрдно подржава овај вишеструко корисни подухват и да је Катедра за српски језик Филолошког факултета преузела на себе да у сарадњи са Катедром за српски језик Филозофског факултета у Новом Саду организује тим стручњака који ће саставити предлог одговарајућег пројекта.

Д Е К А Н
ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

P. Tomić
р Раде Божовић

54

Проф. др Предраг Пипер
Катедра за славистику
Филолошки факултет у Београду
20. маја 2002.

Одбору за стандардизацију српског језика

Поштовани чланови Одбора,

обраћам се Одбору за стандардизацију српског језика с предлогом да се размотри могућност оснивања комисије за говорну културу као посебне комисије Одбора. Сада су питања говорне културе поверена Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима, која има доста различитих задатака, а питања говорне културе заслуживала би посебну пажњу.

Комисија за говорну културу могла стално да прати стање у тој области, да подстиче квалификовано писање о практичним питањима говорне културе и унапређивање њене теорије, да иницира и припрема одлуке Одбора (које се често односе управо на питања говорне културе).

Поред тога, у оквиру рада те комисије могла би бити састављена библиографија радова о српској говорној култури и разаслата уредницима и лекторима у медијима с препоруком да те књиге набаве и користе.

Комисија би могла да посебну пажњу посвети сарадњи са лекторима и сарадњи са школама.

Лекторе би требало извући из анонимности и дати име место на импресуму или неком другом делу књиге, побољшати њихов професионални углед и статус, окупити их у удружење лектора за српски језик, окупљати их на семинарима за усавршавање лекторског посла, награђивати за добар рад, а унапређивању лекторског рада свакако би допринело установљавање лекторског смера на универзитетским студијама српског језика као што је то учињено, на пример, на студијама словеначког језика Универзитета у Љубљани.

У развијању и неговању свести о значају културе говора, као што се зна, веома много могу да учине и професори основних и средњих школа. Комисија чије се установљавање овим предлаже могла би, у сарадњи с Министарством просвете, да одржава сталну везу с професорима шаљући им потребне библиографске и друге информације, препоруке, одлуке итд., одговарајући на њихова питања и иницирајући стручне скупове посвећене култури говора, а можда и такмичења ученика у тој области.

Обраћајући се Одбору, изнео бих такође мишљење да би афирмацији рада Одбора много допринело основање веб-странице Одбора на Интернету. То би приближило рад Одбора свима који су за то заинтересовани, а олакшало би и постављање питања Одбору и његовим комисијама, тј. помогло би да дијалог о питањима стандардизације српског језика буде још богатији и живљи. За ту сврху изгледа да би се без посебне накнаде могло обезбедити коришћење врло јаког сервера (преко којег се одржава и веб-страница СПЦ), а и стручна помоћ врло квалификованог информатичара.

С поштовањем,

Предраг Пипер

Поштовани,

Удружење за заштиту ћирилице српскога језика "Ћирилица" организовало је 7. јуна 2002. у Матици српској округли сто посвећен теми „ЋИРИЛИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – ДАНАС И СУТРА“.

На позив за учешће у разговорима одазвао се довољан број врхунских стручњака за језик и писмо. Да споменемо само неколико: проф. др Драгољуб Петровић, проф. др Мато Пижурица, др Драго Ћупић, др Србислав Букумировић, професор др Новица Војновић, мр Бранислав Брборић, мр Нада Тодоров, др Драго Тешановић, Драгољуб Збилић и још осам других познатих стручњака – укупно њих петнаесторо из Србије, Црне Горе и Српске а међу слушаоцима излагања било је и стручњака из других државних заједница где се такође користи српски језик и ћирилица.

На основу целодневне расправе о споменутом питању заједнички су усаглашени Закључци који могу да буду одговарајући оријентир за данашње и будуће решавање питања данас угрожене и понижене ћирилице, како су истицали сви учесници округлог стола.

Истовремено Вас обавештавамо да је истог дана, на иницијативу подмлатка Удружења за заштиту ћирилице „Ћирилица“, започело потписивање Петиције Скупштине Републике Србије и Скупштине Покрајине Војводине. Петицију је за два дана (петак, 7. јун суботу, 8. јун 2002) у току неколико сати потписало 2000 људи. (Међу потписницима је и више Мађара, Чеха, Румуна, Словака... једна Италијанка - који су, на питање зашто и они потписују за ћирилицу, готово сви имали објашњење: ћирилица је очигледно запостављена и верују да би и Срби њима потписали петицију кад би дошли у ситуацију да им се забрањује коришћење латиничког писма у њиховим језицима.)

Ми у Удружењу за заштиту ћирилице српског језика „Ћирилица“ очекујемо да наше државне службе, државни функционери и све институције науке и културе одмах почну да уважавају основно право и Срба на своје писмо, да одмах започну примену постојећих одредаба Устава и Закона о службеној употреби језика и писама, као и припреме за усвајање новог прецизнијег Закона о службеној употреби језика и писама у коме ће ћирилично писмо бити заштићеније, све у складу с упућеним Вам Закључцима донетим на основу гледишта струке и према постојећим стандардима у вези с писмом у било ком језику. Наравно, најмање бисмо очекивали да Срби Србима коче у остваривању њиховог права на писмо, кад нам то право, сасвим очигледно према потписима на Петицији, ни многи представници мањинских националних заједница не оспоравају, осим, наравно, на окупираном подручју - на Косову и у Метохији.

Очекујемо, у складу с добрим обичајима у напредним земљама, да нам потврдите пријем Закључака и обећате да ћете све учинити како би се српско национално ћирилично писмо вратило у свакодневну и службену и јавну употребу, како је то у земљама којима тежимо да се економски и културно приближимо.

Онима који су наш округли сто поздравили (као што су то учинили председник СРЈ др Војислав Коштуница кроз присуство и речи његове изасланице Љиљане Чолић, министар културе у Влади Србије Бранислав Лечић кроз упућено писмо или председник Матице српске проф. др Божидар Ковачек, који је указао да ми, у ствари,

осиромашујемо светску културну баштину ако напуштамо своје највеће вредности у које спада, свакако, и српско ћирилично писмо) изражавамо искрено захвалност.

Удружење за заштиту ћирилице моли да посебно имате у виду да за организацију нашег округлог стола нисмо добили ни динар помоћи од било кога ван Удружења, а и поред тога тема нашег округлог стола „Ћирилица у српском језику – данас и сутра“ успела је да окупи, по свим оценама оних који су скуп пратили, импозантан састав стручне екипе којој не може нико савестан и стручан да оспори потребан ниво стручно-научног ауторитета. Уосталом само наша Стручна група "Ћ-5 више" у Удружењу има више од сто двадесет стручњака за српски језик, међу којима је и више универзитетских професора и врхунских стручњака.

Подсећамо да је наше Удружење, које у овом часу броји више од 600 чланова окупљених на истом задатку само за нешто више од годину дана, спремно да уважава сваку понуђену помоћ и да поштује мишљења свих других, али је моћно да и другима помаже, за сада истина само стручно и интелектуално.

У уверењу да ћете искрено и на овај начин понуђену руку сарадње прихватити, па и да ћете и Ви нама помоћи толико колико смо и ми Вама за помоћ у Вашим озбиљним задацима и пословима приправни, најискреније Вас поздрављамо.

У Новом Саду,
9. јуна 2002.

Председница Скупштине Удружења „Ћирилица“

V. Davidović
Вера Давидовић

Председник Извршног одбора Удружења „Ћирилица“

D. Zbiljic
Драгољуб Збилић

ЗАКЉУЧЦИ ОКРУГЛОГ СТОЛА
„ЋИРИЛИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ - ДАНАС И СУТРА“
ОДРЖАНОГ У МАТИЦИ СРПСКОЈ 7. ЈУНА 2002. ГОДИНЕ

1. Српска ћирилица потиснута је противуствано, незаконито и недопустиво из службене и јавне употребе на великом делу српског језичког подручја, а нарочито у њеној матици Србији и Црној Гори. Ћирилица је постала писмо другог реда и у матичној држави српскога народа. Понајбоље се држи у Републици Српској.

2. Ћирилица, као хиљадугодишње и једино изворно српско национално писмо, и даље је, према научним и стручним гледиштима, за српски језик најпогоднији азбучни састав. Не постоји ниједан културни, научни, језички, технички, економски, естетски, ни било који други разлог за њено потискивање, замењивање или стављање у положај алтернативног писма.

3. Нужна је што хитнија доследна примена одредаба Устава и Закона о службеној употреби језика и писама у Србији и другим државама у којима су српски језик и ћирилица у службеној и јавној употреби, како би се уважио културни и национални значај десетовековне српске ћирилице и избегао данашњи недопустиво потцењен и понижен положај ћирилице.

4. Изучавање српског језика и писма мора се у школама ускладити са законским и стручно-педагошким нормама, с тим што ваља имати у виду значај ћирилице за национални и културни идентитет.

5. Од влада свих држава, државних служби и свих институција науке и културе на подручју српскога језика тражи се предузимање свих мера за укључивање српског језика и ћирилице у службену и јавну употребу у свим областима, укључујући и интернет, па и у свим другим данашњим и будућим заједничким мрежама за општеће код нас и у свету.

6. Било би разборито и праведно да матични народ Србије, Црне Горе и Српске, те његови мањински огранци изван тих територија – који баштине ћирилично писмо хиљаду година – уживају иста права као други народи, и у регионалним и у европским оквирима. Ако то право уживају Грци – и у Грчкој, и на Кипру, и у Европи (свака новчаница евра нпр. носи и латински и хеленски испис), мада су њихов језик и њихово писмо *уникатни* – легитимно је да то право – уживају и изворни корисници српског језика. Уосталом, то се поклапа с принципима и упутствима Европске заједнице о поштовању културне и језичке разноврсности у Европи.

Са округлог стола
у Матици српској,
на Треће обретење главе
Св. Јована Крститеља,
7. јуна 2002. године

За организатора Округлог стола
Удружење „Ћирилица“

Вера Давидовић

(Вера Давидовић,
председница Скупштине)

У савременом српском језику доста су видљиве промене које говоре о тенденцијама његовог функционалног или неког другог смањивања све до степена који би се могао оценити као угроженост српског језика у неким важним видовима његовог постојања, о чему посебно говоре следеће чињенице.

- 1) Број говорних представника српског језика се према подацима најновијих пописа становништва смањује.
- 2) Територија. - Смањује се територија на којој се српски језик говори и назива српским, било због језичке сецесије и стварања неких донедавно непостојећих језика, било због најсуровијег прогона Срба пред очима света који се сматра цивилизованим, а који није хтео да примети хуманитарну катастрофу којом је постотак Срба у Хрватској од 1991. до 2002. године са 12,4% (око 700.000) спао на 4,2% (1961. године у Хрватској је живело чак 18% Срба.).
- 3) Уставни статус. - Српски/српскохрватски језик у неким срединама (државама у настајању) у прошлој деценији изгубио је уставни статус који је имао, а српске ћирилице у уставима тих држава нема.
- 4) Писмо. - Примарно писмо српског језика, ћирилица, маргинализовано је у Србији на почетку 21. века више него икад уз прећутну или експлицитну подршку државе.
- 5) Животна угроженост због језика. - За реч изговорену на српском језику може се изгубити живот на територији која је правно део Југославије (Косово и Метохија).
- 6) Уништавање књига. - Књиге писане српском ћирилицом уништаване су у великом броју у сасвим блиској прошлости (Хрватска, Босна и Херцеговина, Косово и Метохија), или су повлачене из јавне употребе.
- 7) Уништавање гробова, споменика, цркава и манастира. - Судбину српских књига изван Србије деле и српски гробови, споменици, цркве и манастири, који се и 2002. године, затиру само зато што су на њима српско слово, српска реч и српско име. Гробови су многим Србима били и остали први буквари, прве историјске читанке, поуке о идентитету и пророчанства о несрећама које се понављају.
- 8) Језичка сецесија. - На сужавање територије на којој се говори српски језик веома је утицао распад српскохрватског језичког стандарда путем језичког одцепљења и стварања "клонираних" језика с посебним називима, стандардима и законском регулативом.
- 9) Прогони Срба и нестајање српских говора. - Смањила се дијалекатска разноврсност српског језика јер су многи западни српски говори прогоном Срба у врло кратком времену практично нестали.
- 10) Прекрајање дијалектолошких карата. - Истовремено, у суседству Србије објављују се нове дијалектолошке карте на којима се велики део српских говора приказује тако као да то нису српски говори.
- 11) Научни рад на српском језику. - Државни органи Србије доводе на ивицу финансијског и кадровског колапса водећу институцију за српски језик (Институт за српски језик САНУ) одбијањем или ограничавањем финансирања већине пројеката посвећених битним аспектима развоја и функционисања српског језика (неки други предложени пројекти су у Министарству НТРС изгубљени, неки нису рецензирани, неки су с фиктивним разлозима одбијени).
- 12) Основне и средње школе. - Наставу српског језика и културе усменог и писменог изражавања велики број професора запоставља дајући предност настави књижевности. Штавише, предложено је скраћивање наставних програма у делу који се односи на српски језик, а 2002. г. на пријемним испитима за средње школе српски језик први пут није био обавезан део испита у свим школама.
- 13) Порез на школску књигу. - Школска књига је изложена већем опорезивању него већина других категорија књига, уместо да буде обрнуто, а порез на књиге у целини је пооштрен.
- 14) Универзитет. - Још од почетка деведесетих година скраћује се време студирања српског језика тамо где је неки други предмет главни предмет филолошких студија. Иако студенти све чешће показују драматичну полуписменост, оскудност речника и слабо познавање граматике, многи од њих могу постати дипломирани филолози без иједног часа српског језика на факултету, а требало би да у Србији сваки факултетски образовани грађанин има бар два семестра наставе српског језика и књижевности (посебно на правима, журналистички, психологији, политикологији итд.).

- 15) Лекторати. - Смањо се и број страних професора и студената који се специјализују за српски језик и књижевност јер су многи некадашњи српскохрватски лекторати подељени на два или три паралелна смера, у неким случајевима без смера за српски језик или без лектора за српски језик.
- 16) Елементарна писменост и гашење школа. - У Србији је све више неписмених и полуписмених људи, а школе на српском језику почеле су да се гасе (с јединим образложењем да малих Срба нема довољно за толики број школа, што је само делимично тачно јер се превиђа број ученика по наставнику или у једном разреду, као и стандарди ЕУ, за које се декларативно залажу они који српске школе укидају). Истовремено се уз финансијску подршку државе отвара универзитет у Новом Пазару, где ће се настава изводити на језику који се од скоро зове бошњачки и на српском, а 16. јула 2002. са званичног места најављена је могућност укидања учитељског факултета у Београду.
- 17) Стране речи. - Убрзано се смањује удео српских речи у српском језику, а уводе се нове речи међу којима је врло много таквих које свакако неће обогатити ни улепшати српски језик (нпр. *омбудсман*, *дриџ тим*, *ултимејт фајт*, *пазле*, *шопинг*, *импичмент*, *лустрација*, *ауторизовани дилер* и сл.).
- 18) Јавна употреба језика. - Све је мања заступљеност српског језика у сфери његове јавне употребе. Поред тренутно актуелних музичких скупова типа *Егзит* (Нови Сад), *Тренчтаун* (Палић), *Србија санрајз* (Златибор), *Денс нејкт он д Ред бич* (Бар) и сл., истискивањем српског језика из јавне употребе у Југославији обухваћени су и називи трговинских кућа, продавница, хотела, плакатске информације и др. Постепено се сужава сфера употребе српског језика у у дневној штампи и другој периодици, повећавањем плаћеног рекламног простора на страним језицима. Фактички, српски се истискује новцем, као и заглупљивањем и застрашивањем оних који би се томе нашли на путу.
- 19) Радио. - Неке раније водеће информативне емисије на српском језику скраћене су или померене у касније сате да би се њихови термини уступили емисијама на језику мањина.
- 20) Телевизија и филм. - Процент српских филмова на телевизијским програмима у Србији је симболичан, а преводи страних филмова, по правилу трећеразредних, обично су такође трећеразредног квалитета. Такви преводи су јак извор растакања српске књижевнојезичке норме.
- 21) Музика. - Учешће старијег и новијег српског мелоса и српског језика у музичким програмима радија и телевизије такође је далеко испод оног на страним језицима. (У Француској је, на пример, законски регулисано колики проценат песама на француском језику ту мора бити заступљен, и он је већи од 50%).
- 22) Запуштеност говорне културе. - Растућа запуштеност српске говорне културе, уз истовремено игнорисање књижевнојезичке норме толика је, да, поред осталог, омогућава стварање "паралелне норме" (термин Т. Прћића), пре свега под утицајем страних језика.
- 23) Загађеност језика. - Постоји изразита загађеност јавне употребе српског језика различитим врстама дезинформација и вербалном агресивношћу, пре свега због политичке и комерцијалне пропаганде у којој се тачност исказа по правилу подређује функцији утицаја на јавно мњење, и због манипулисања медијима и људима који их прате.
- 24) Превођење. - Општа изолованост Србије током деведесетих година није наравно била подстицајна за превођење са српског језика на друге језике. Истовремено, опште сиромаштво у земљи, које траје, свакако није подстицајно за превођење на српски језик многих дела светске културе која би то иначе заслуживала.
- 25) Полемике. - Поред многих лепих резултата лингвистичке сербистике њен углед су последњих година повремено затамњивале унутарсрпске лингвистичке полемике у којима је једна страна, не бирајући много речи, више ишла на личности него на проблеме, што је кулминирало полемиком о српском језику на крају 20. века ношеном нездравим амбицијама појединаца и намером тадашње власти да преко њих и њиховог лажног ултрапатриотизма манипулише јавним мњењем и научним институцијама. Тај покушај да се оцрне скоро сви српски филолози после Вука — од Ђуре Даничића до Павла Ивића — није успео, али је однео доста времена и снаге док није био заустављен, уместо да тај напор буде усмерен на преко потребан истраживачки рад на српском језику.
- 26) Српски језик у расејању. - И као последње у овом сажетим и непотпуном прегледу, али не и најмање по значају, српске дијаспоре се последњих година на жалостан начин увећала, али се не примећују неки њени већи успеси на организованом учењу српског као матерњег језика изван Србије, на плану издавачке делатности, електронских медија или бриге за српски језик у завичају. Срби у расејању говоре српски језик ипак најчешће код куће и у приватним сусретима изван куће, а многи све мање и толико.

11000 БЕОГРАД, Студентски трг 5, поштански фах број 144
Жиро рачуни: 40806-678-3-3096674, 40806-678-6-4096674
www.kolarac.co.yu
e-mail: kolarac@beotel.yu

Одбор за стандардизацију српског језика
Ђуре Јакшића 9
11000 Београд

Предмет: Иницијатива

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо иницијативу Катедре за језик и говор Центра за предавачку делатност Коларчеве задужбине.

Иницијативу за организовање семинара за усавршавање језичких редактора покренули су чланови Савета Катедре за језик и говор, на састанку одржаном 19. септембра 2002. године, у Коларчевој задужбини.

Обраћамо вам се с молбом да на одговарајући начин размотрите овај предлог и да подржите нашу иницијативу.

Били бисмо вам веома захвални ако бисте нам што пре одговорили, и то потписнику овог дописа, на адресу Коларчева задужбина, Студентски трг бр. 5, 11000 Београд.

С поштовањем и посебним поздравом,

Председник Катедре за језик и говор

Илија Стефановић

Београд, 15. октобар 2002.

**КУРС ЗА УСАВРШАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ РЕДАКТОРА,
ЛЕКТОРА И ПРОФЕСОРА СРПСКОГ ЈЕЗИКА – предлог**

- **Трајање:** три месеца или шест месеци.
- **Број предавања:** два пута недељно по два спојена школска часа (90 минута).
- **Припрема:** Утврдити ко од издавача и медија има лекторску службу. Упутити позиве и дефинитивно одредити термин тек када се добије довољан број потврда од позваних редактора и лектора да ће похађати курс/семинар.
- **Публицитет:** Добро би било када би курс/семинар био медијски «покривен».
- **Услов:** Језички редактори, лектори, професори, студенти филолошких студијских група.
- **Завршна форма:** а) Потврда о завршеном првом степену курса, коју добијају сви који су похађали најмање 90% часова на првом степену наставе. б) Испит и потврда о завршеном другом степену.
- **Могући кандидати за предаваче:**
  1. Недељко Богдановић
  2. Бранко Брборић
  3. Вељко Брборић
  4. Милорад Дешић
  5. Владо Ђукановић
  6. Хироши Јамасаки Вукелић
  7. Јелица Јокановић Михаилов
  8. Иван Клајн
  9. Мирослав Николић
  10. Драгољуб Петровић
  11. Маго Пижурица
  12. Предраг Пишпер
  13. Љубомир Поповић
  14. Твртко Прћић
  15. Слободан Реметић
  16. Богдан Терзић
  17. Божо Ђорић
  18. Драго Ђупић
  19. Егон Фекете
  20. (неко од искусних лектора)

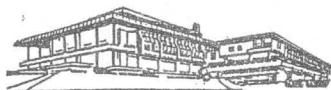
- **Програм:**

1. Преглед главних актуелних питања културе писменог и усменог изражавања на српском језику
2. Преглед основне нормативистичке литературе о српском језику
3. Актуелна стручна, статусна, организациона и друга питања редакторског и лекторског рада
4. Важнија нормативна питања српске ортоепије
5. Важнија нормативна питања српске акцентологије
6. Важнија актуелна питања српске морфологије
7. Важнија нормативна питања творбе речи у српском језику
8. Важнија нормативна питања српске лексикологије
9. Врсте позајмљеница у српском језику и однос према њима
10. Важнија нормативна питања српске синтаксе
11. Преглед главних правописних тешкоћа
12. Употреба великог или малог слова
13. Важнија интерпункцијска питања
14. Састављено и растављено писање речи
15. Транскрибовање енглеских властитих именица
16. Транскрибовање романских властитих именица
17. Транскрибовање словенских властитих именица
18. Транскрибовање корејских властитих именица
19. Транскрибовање јапанских властитих именица
20. Транскрибовање кинеских властитих именица

.....
Закључно предавање

- **Структура предавања:**

1. Теоријски/дескриптивни део.
2. Практични део: лекторисање текстова и акценатске вежбе на текстовима.
Водитеље практичних вежби на семинару одредиће Одбор за стандардизацију.
3. Дискусија у вези с предметом предавања.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА (СРБИЈЕ)

11000 Београд, Скерлићева 1, Тел. 451-242, 451-281-8

<http://www.nbs.bg.ac.yu> Fax: 451-289

e-mail: nbs@nbs.bg.ac.yu

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

11000 Beograd, Skerlićeva 1, Tel. (+381 11) 451-242, 451-281-8

0101 - 266/2

27. 11. 2002.

Odbor za standardizaciju srpskog jezika

Beograd

Predmet: Mišljenje o predlogu dopunske zakonske odredbe o dostavljanju obaveznog primerka i u elektronskoj formi.

Poštovani,

Podržavamo inicijativu Odbora za standardizaciju srpskog jezika da se u novom zakonu o izdavaštvu unese i odredba po kojoj se svaki izdavač obavezuje da Narodnu biblioteku Srbije u dostavi i 1 (jedan) obavezni primerak svake publikacije u elektronskoj formi.

Ova odredba odnosi se na sledeće elektronske forme:

- Svaku štampanu publikaciju (u formatu u kojem je publikacija pripremljena za štampu
- Svako elektronsko multimedijalno of-lajn izdanje (CD-ROM, CD-I, DVD i sl.)
- Svako takozvano born-digital izdanje (vebsajtovi, baze podataka, elektronski časopisi, elektronske knjige isl. izdati isključivo u elektronskoj formi)

Napomene:

Ova odredba ne bi trebalo da se odnosi samo na tekstualne publikacije, nego i na sve druge elektronske forme i sadržaje publikacija.

Ova odredba treba da važi bez obzira na format publikacije.

Ova odredba podrazumeva obavezu Narodne biblioteke Srbije da se pridržava zakona i međunarodnih konvencija o autorskim pravima. To znači da se elektronski obavezni primerak neće koristiti za dalju distribuciju.

Očigledne su prednosti i značaj ovakve dopune zakona koji reguliše dostavljanje obaveznog primerka, i smatramo da ih za ovu priliku ne treba dodatno obrazlagati.

U vezi sa Upitnikom Komisije za korpus Odbora za standardizaciju srpskog jezika, obaveštavamo vas da ćemo popunjen upitnik dostaviti na naznačenu adresu naznačenom roku (do 12.12.2002.)

Dostavljeno:

- prof. dr Ivanu Klajnu, dopisnom članu SANU, predsedniku Odbora
- mr Branku Brboriću

Sreten Ugričić

direktor

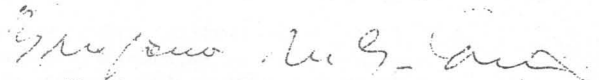
Захтев да се ЋИРИЛИЦА користи за локализацију Microsoft-овог софтвера на српском језику

Рачунски центар Електротехничког факултета Универзитета у Београду је започињао већину рачунарских револуција на подручју наше земље. Некада «давно» смо се изборили да нашу земљу не заобиђе Интернет револуција. Тада смо повезали академске центре у академску мрежу, а након тога и са глобалним Интернетом. Стога се сада осећамо одговорним да и овој револуцији, проширивању речника рачунара националним писмима, не дозволимо да нас заобиђе. А то ће се *de facto* десити, ако се локализација реализује на латиничном писму.

Наше изворно писмо је ћирилица и сада, када нам је технологија то коначно омогућила, изостанак ћириличног писма у овом домену претстављао би недоследност у акцији проширивања речника рачунара националним писмима, и истовремено био велики удар нашој култури и традицији.

18. 11. 2002. Београд

Управник Рачунског центра ЕТФ-а

Др Владана Ликар-Смиљанић

САОПШТЕЊЕ ЗА ШТАМПУ

OpenOffice - први страни софтверски пакет за канцеларијско пословање локализован на ћирилицу и латиницу

• Домаћа локализација познатог софтверског пакета преведена је на српски језик, ћирилицом, трудом српске заједнице "Отвореног кода", у организацији београдске куће ICTT • Пакет управо тестирају домаћи стручњаци за културу, језик и технологију • Пакет ће ускоро бити пуштен у употребу и биће бесплатан за све кориснике. • Пакет ради на Linux, Microsoft, и Solaris оперативним системима.

Београд, 3. децембар, 2002. г. - У понедељак 2. децембра у 3.00 завршен је превод OpenOffice 1.0.1 на српски језик. Пројекат је почео 22. новембра и за само два викенда даноноћним радом преведено је преко 20.000 израза. На пројекту је радила добровољна програмерска заједница посвећена ОтвореномКоду (OpenSource) коју је углавном чинило преко 40 младих ентузијаста и професионалаца.

Заједници ОтвореногКода су организовали Богдан Кецман (ICTT), Душан Ђорђевић (БеоТЕЛ) и Слободан Марковић (Интернодијум), а цео посао се радио у оквиру ICTT Sun Competence Центра, на Sun и Linux машинама.

Овај пројекат локализације OpenOffice.org 1.0.1, бесплатне и потпуно функционалне канцеларијске апликације која у себи садржи све алате на које су просечни корисници навикли, извапредан је знак и показатељ снаге ОтвореногКода.

OpenOffice.org 1.0.1 је бесплатан пакет које се слободно преузима са Интернета са адресе www.openoffice.org и ради на Linux, Microsoft, и Solaris оперативним системима. У тренуцима када је легализација софтвера у Србији постала стварност и када се сви налазимо пред одлукама које подразумевају значајне издатке, OpenOffice представља економски оправдану алтернативу.

Имајући у виду нашу културу и језик, заједница ОтвореногКода је превела OpenOffice на српски језик, ћирилицом и латиницом. У циљу постизања високог квалитета, пројекат је у алфа-фази предат на лектуру стручњацима који сарађују са "Пројектом Растко - Библиотеком српске културе на Интернету" (www.rastko.org.yu). После лектуре корисници ће моћи да преузму бесплатан OpenOffice који ће имати интерфејс на српском језику, ћирилицом и латиницом.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА: ICTT, 9. 12. 2002. 16 h

О ICTT-у

ICTT је први југословенски инкубатор за младе (start-up) фирме. Оснивачи компаније су ICG, члан Genex Групе и Орах, швајцарска кооператива. Мисија компаније је да подржи развој успешних ИТ компанија. ICTT помаже домаћим предузетницима пружајући пословне услуге, обезбеђујући обуку, едукацију, пословни простор и маркетиншке услуге. У оквиру ICTT-а развија се Linux Центар.

Пројекат су свесрдно подржали и помогли: Телефонија, ДатаЛаб, НТ Софт, и Пинцерија Владимир.

Контакт

Богдан Кецман
ICTT + 381 / 11 / 311 34 42
arhimed@ict-tower.com
<http://www.ict-tower.com>

"Пројекат Растко - Библиотека српске културе на Интернету" (www.rastko.org.yu)

Београд, 1. децембар 2002.

Тријумфална 2002. за српску културу на Интернету

Највећа дигитална библиотека у Југоисточној Европи, "Пројекат Растко - Библиотека српске културе на Интернету" (www.rastko.org.yu), имао је до сада најуспешнију радну годину, још од свој оснивања 1997. године. Током 2002. отворено је пет нових покрајинских средишта - за подручја Босанске Крајине, Албаније, Бугарске, Лужице у Немачкој и Пољске - посвећених српској култури и њеним везама са другим културама. Са претходно отвореним средиштима (Београд, Румунија, Стара Црна Гора, Косово и Метохија, Бока Которска, Мађарска и Украјина) то чини 12 постојећих покрајинских средишта за десет европских држава.

Мада се прецизни спискови још праве, до сада је објављено најмање 100.000 страна текстова на десетак светских језика од најмање 1.500 аутора. У пројекту је до сада учествовало око 500 сарадника из тридесетак земаља. Пројекат (са мирорима) има око 600.000 посета годишње из око 100 светских држава, са скоро 3.000.000 услужених докумената годишње (овај тренд је у свакодневном порасту, дуплирајући се на свих осам месеци). Процњује се да је за пет година објављено око 500 интегралних књига и око 4.000 чланака и студија. Подухват сарађује са елитним научним и културним институцијама и појединцима широм света. Иначе, Растко сваке године добија главне еснафске награде и једини је сајт из културе који је на листи 100 најпосећенијих српских сајтова. Важна је чињеница и да је пројекат непрофитан и невладин, а коришћење свих материјала је бесплатно за све читаоце.

У 2002. години су отворени:

ПРОЈЕКАТ РАСТКО - БАЊА ЛУКА (Електронска библиотека културе и традиције Босанске Крајине, уређује колегијум) прво је Растково средиште од четири предвиђена за подручје Босне и Херцеговине. Поред хиљада страна другог материјала, важно је истаћи САБРАНА ДЕЛА ПЕТРА КОЧИЋА (у копродукцији са Арс Либри, Београд и Беседом из Бања Луке) као и већ далеко одмакло објављивање САБРАНИХ ДЕЛА ВЛАДИМИРА ЂОРОВИЋА, нашег великог историчара (ТИА Јанус и Арс Либри).

ПРОЈЕКАТ РАСТКО - СКАДАР (Електронска библиотека Словена у Албанији и албанско-словенских културних веза, уређује колегијум) први је на светском Интернету на пар хиљада страна представио око 100 студија и других материјала о мало познатом односу албанске и словенске културе, историје и традиције.

ПРОЈЕКАТ РАСТКО - БУГАРСКА (Електронска библиотека украјинско-српских културних веза, управник др Дејан Ајдачић) окупио је најугледније србисте из Бугарске и бугаристе из српских земаља, где се, у сарадњи са великом бугарском е-библиотеком Литер.Нет (<http://liternet.bg>), неколико пута месечно објављују капитална дела посвећена двома културама.

ПРОЈЕКАТ РАСТКО - ЛУЖИЦА (Електронска библиотека лужичко-српских-јужно-српских културних веза, управник је проф. др Предраг Пипер) представља посебан курнозитет својом величином и статусом на словенском Интернету. Реч је о највећој светској е-библиотеци посвећеној Лужичким Србима, а материјал се објављује на српском, лужичко-српским дијалектима, немачком, енглеском, руском, француском, украјинском итд.

Такође изузетно велики ПРОЈЕКАТ РАСТКО - ПОЉСКА (Електронска библиотека пољско-српских културних веза, управник је проф. др Петар Буњак) стартовао је у септембру 2002, доносећи хиљаде страна научних и уметничких радова који поново уводе пољску културу на велика врата међу Србе, али чинећи и међународни славистички ресурс првог реда.

Поред нових средишта, стара средишта су у 2002. такође радила пуном снагом. Између осталог, ПРОЈЕКАТ РАСТКО - БЕОГРАД је после две године рада објавио капитални подухват ДВА ВОДА ВОЈСКЕ - САБРАНА ДЕЛА МИТРОПОЛИТА АМФИЛОХИЈА РАДОВИЋА (уредници јер. Јован Ђулибрк и Зоран Стефановић, копродукција са ТИА Јанус, Центром св. Јануарија и сајтом Митрополије Црногорско-приморске). ПРОЈЕКАТ РАСТКО - ЦЕТИЊЕ (управник Александар Раковић) довршио је објављивање САБРАНИХ ДЕЛА ПЕТРА ПЕТРОВИЋА ЊЕГОША II, а ПРОЈЕКАТ РАСТКО - БОКА (управник Ђорђе Тапаи) је захваљујући енергичној делатности бокелског тима постао не само главни светски сајт за Боку Которску, већ и једно најактивнијих средишта регионалних српских култура.

Поред електронског издаваштва, "Пројекат Растко" је у 2002. имао и интензивну активност "на терену" - у Београду и Војводини организовано је и неколико културних циклуса, промоција и предавања са бројним учесницима из Мађарске, Украјине и Бугарске, а присуствовали су често и најугледнији слависти из целог света.

За 2003. годину већ се припремају нова покрајинска средишта (Гора, Немачка, Италија и Словенија), а у току су преговори са земљама Јужног Медитерана и једном великом земљом из Средње Азије за 2004. годину. Због тога је Министарство културе Србије недавно потврдило капиталан значај пројекта "Пројекта Растко" и донело процену да се због величине и значаја ради о интересорном пројекту који заслужује пажњу целе Владе Србије.

Поштован даме и господо,

Повод за ову тачку дневног реда је локализација Виндоуса Икс Пе и Офиса 11 на српски језик и питање на ком писму ће се посао обавити. Конференција се одржава у оквиру Вукове задужбине, установе која брине о српском језику и писму.

После успешног састанка трибине, медији су веома мало пажње поклонили ставовима и закључцима који су тамо изнети и донети, и нажалост углавном непотпуно, погрешно и са благим укусом мржње, ироније и сарказма. Јер, не знам како да назовемо објављене чланке аутора чланака под насловом «Изазов шљивовице» и «Виндоус под шајкачом». Ми би овом приликом хтели да Вам уручимо ставове бројних државних, друштвених, верских и других институција које су јасно стале на страну српског језика и писма и да вас замолимо да о томе обавестите нашу јавност. Која организација, удружење или институција стоји иза противника ћирилице, ми то не знамо, јер се јавно представљају само појединци.

Противницима локализације Виндоуса на српски језик и ћирилицу смета што је након стидљивог и бојажљивог залагања за ћирилицу сада у њену заштиту скоро једногласно стала Савезна скупштина доносећи вишестраначку резолуцију, Синод Српске православне цркве, Влада Србије са изношењем свог става, Вукова задужбина, Конгрес српског уједињења из расејања, Удружење за заштиту ћирилице, Славистичко друштво Србије и бројне неформалне групе младих људи из земље и иностранства окупљени око сајтова «Наше писмо», «Растко», више сајтова који у свом називу садрже име ћирилице, затим ЕТФ, МФ, РЦ БУ, Удружење Електро инжењери из САД, Филолошки факултет у Београду и многе друге стручне институције и удружења, и што су неки значајни сајтови или електронска места почели са латинице да прелазе на ћирилицу.

Противницима ћирилице, који су се раније представљали као тобожњи Европљани и мондијалисти, много смета што су Савет Европе и Европска заједница, али и Група 8 најбогатијих земаља и УНЕСКО испред Уједињених нација јасно стали на страну заштите језичке разноврсности и мултилингвализма и мултикултуралности, схватајући да је сваки језик, писмо и култура богатство ове планете које треба љубоморно чувати. Зато више не могу да машу европском и светском заставом, на шта су навикли, а онда потурају нама да смо против латинице, што није тачно. Ми немамо ништа против латинице. Ми се само залажемо да српски народ има иста права као и други народи на свету на очувању свог језика, писма и културе – што значи очување сопственог идентитета у овим бурним временима, као и за то да сваки народ и национална мањина у нашој земљи имају право на свој језик и писмо, па наравно и латиницу. (Пре неколико дана, нпр., Општина Тутин је прогласила бисански језик и латиницу као службени језик општине, у складу са Законом о заштити националних мањина и Законом о локалној самоуправи. Сви људи из тих крајева добро знају да и Срби и муслимани говоре идентичним језиком и да је тај језик српски језик. Међутим, за језик који називају босански узета је латиница да би се разликовао од српског). Ми немамо ништа против тога, јер су они својом вољом већ изабрали назив језика којим говоре као и своје писмо.

Желим да истакнем да се ми не стидимо ни шљивовице ни шајкаче, јер су и то специфични симболи везани за наш народ.

Међутим, они неће јавно да кажу да су против ћирилице, као што су уосталом били сви завојевачи и мрзители српског народа, од НДХ и Павелића до тзв. УЧК, Тачија и вођства новог парламента Косова.

Њима уствари смета сјајна миленијумска српска култура у коју је уграђена ћирилица као камен темељац. Од Мирослављевог јеванђеља, Грачанице, Дечана, Раванице и бројних српских манастира, Душановог законика, сјајних народних песма и Филипа Вишњића, па до Светог Саве, Вука, Његоша и бројних изузетних стваралаца српске културе, и наравно Српске православне цркве. Док је жива ћирилица не могу својатати нашу културну баштину као што својатају наш језик надавајући му разна имена.

А ћирилица је крива као и ми што тражимо њену заштиту, само зато што као и сви народи света имамо право на свој језик писмо и културу, и то тражимо не оспоравајући ником другом њихова права.

Хтео бих своје излагање да закључим ставом изнетим у Резолуцији Савезне скупштине : «Одрицање од сопственог писма знак је одсуства свести о потреби неговања сопствених културних вредности, чувања националног идентитета и његових обележја. Оно, такође, указује на комплекс ниже вредности и погрешно схватање да ће нас удаљавање од себе самих приближити другима».

О неким дргим детаљима говориће други.

Хвала на пажњи.

Др Србислав Букумировић, председник Одбора за писмо Вукове задужбине

Милан Шипка

ЗА КОДЕКС УПОТРЕБЕ СРПСКОГ СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА

За разлику од осталих словенских језика, српски стандардни језик карактерише употреба двају изговора (екавског и ијекавског) и двају писама (ћирилице и латинице). Осим тога, на истом или сусједним просторима функционишу још два сродна, у структури и супстанци чак и потпуно подударна, језичка стандарда (хрватски и бошњачки), који таквих двојности немају, али са српским дијеле ијекавски изговор и исто латинично писмо. Све је то у пракси изазивало различите недоумице, неспоразуме, па и сукобе (посебно у вези с увођењем екавског изговора у нека подручја службене употребе у иначе ијекавској Републици Српској). Да би се такви неспоразуми и сукоби отклонили, а и спријечили у будућности, аутор овога рада предлаже да се донесе Кодекс употребе српског стандардног језика, у коме би се утврдила правила понашања у употреби екавског и ијекавског изговора, као и ћириличног и латиничног писма, и дефинисао однос према текстовима преузетим из хрватског и бошњачког језичког стандарда. У раду се даје и конкретан предлог текста Кодекса, као основа за стручну и јавну дискусију.

1. Од свога заснивања, прије скоро двије стотине година, тј од Вукових реформи (које се наслањају на настојања његових претходника – Мркаља и Доситеја), до данас, српски стандардни језик развијао се нормално и поступно, без икаквих потреса и наглих заокрета, карактеристичних иначе за хрватски језички стандард, о чему свједочи и Винцеова књига *Putovima hrvatskoga književnog jezika* (1978), али и бројни полемички написи у данашњој хрватској стручној штампи и медијима о усмјеравању тога стандарда у овом или оном правцу. Чак ни у вријеме тежњи за формирањем заједничког стандардног језика Срба и Хрвата (разумије се, и данашњих Црногораца и Бошњака), посебно на размеђу XIX и XX стољећа, па и у вријеме његовог функционисања под именом *српскохрватски* (*хрватскосрпски*, *хрватски* или *српски* и сл.) у дугом периоду од краја XIX стољећа до деведесетих година XX, с краћим, четворогодишњим прекидом у току Другог свјетског рата и окупације, српска стандарнојезичка норма и пракса није се битно мијењала. Опредјељењем за Вуков модел стандардног језика, тј. за новоштокавску норму источнохерцеговачких говора и Вуков фонолошки правопис, други су се њој приклањали, или су се, у смутним и преломним временима, за вријеме НДХ (1941–1945) и у посљедњој деценији XX стољећа (након дисолуције југословенске државне заједнице и формирања националних држава), од ње више или мање удаљавали, напуштајући вуковски модел и враћајући се (потпуно, или дјелимично) илирском концепту стандардног језика и морфолошком ("етимолошком" или "korigenskom" правопису). Стога се може рећи да српски стандардни језик има своју чврсту историјску вертикалу. Он је током времена мијењао име (звао се *српскохрватски* и сл.), али се сам није битно мијењао, јер прихватање заједништва на вуковским основама није захтијевало готово никакву реконструкцију његових норми. Само се по себи разумије да у стандарднојезичком (али и државном) заједништву, које је омогућавало отворену и директну комуникацију и кореспонденцију различитих култура, није само српски језик утицао на друге, него

је и примао од других, посебно у домену лексике. О томе је аргументовано писао Иван Клајн прије десетак година (*Језички приручник РТВ Београд, 1991: 147–148*). И у томе нема ништа ненормално нити лоше. Напротив! Отвореност и прихватање различитих утицаја са стране, уз одсуство самоодбрамбеног "чистунства", били су одувijek обиљежје српског стандардног језика и одлика најистакнутијих његових корисника и истраживача. Оно што су данас стварни проблеми у српској науци о језику и језичкој политици није, дакле, темељна прекодификација, или преоријентација, него: 1) рад на подизању нивоа лингвистичког образовања и ширењу језичке културе, а уз то и стално његовање, вредновање и, евентуално, у складу с актуелним друштвеним и културним потребама, дјелимично преправљање стандарднојезичке норме, више у смислу њене дјелимичне доградње него темељите измјене, и 2) утврђивање односа према двојностима стеченим у току властитог развоја (екавски и ијекавски изговор) и оних које су настале као резултат тежњи за приближавањем једнојезичкој "браћи римскога закона", али и отварања према западној Европи, на плану граfiје (ћирилично и латинично писмо), те, много мање, односа према текстовима из остала два новоштокавска стандарда, хрватског и бошњачког (недоумице о њиховом "превођењу", тачније адаптацији, или пак директном преузимању и објављивању, цјеловито или парцијално, у српским медијима).

Први је проблем дугорочног карактера и мора се рјешавати осмишљеним, организованим и систематским радом лингвиста, уз подршку цијелога друштва, посебно културне јавности и медија, док други треба регулисати општим договором о правилима понаша у употреби двају изговора и двају писама, као и односу према текстовима из хрватског и бошњачког језичког стандарда, на основу кога би се договора утврдио и усвојио *Кодекс ујошребе српског стандардног језика*. Тиме би се сви могући (али и већ испољени) сукоби око тих питања спријечили и искључили.

1.1. Спречавање непотребних и штетних сукоба око двојности и вишеструкости у оквиру српског језичког стандарда, као и нерационалног трошења енергије стручних потенцијала на полемике око њиховог карактера и употребе, умјесто да се те снаге ангажују на неопходно његовање, вредновање и дограђивање стандарднојезичке норме (у реченом смислу), као и на подизање нивоа лингвистичког образовања и ширење језичке културе – основни су разлог због кога би било потребно, и нужно, утврдити, а потом стручно и друштвено овјерити *Кодекс ујошребе српског стандардног језика*.

У протеклих десетак година били смо свједоци оштрих сукоба око увођења екавског изговора у неким подручјима службене употребе у иначе дијалекатски чистој ијекавској Републици Српској, и то доношењем одлуке у ужем кругу политичара, а без консултовања лингвиста, наставника српског језика и оних који се тим језиком свакодневно служе у професионалној пракси (књижевника, публициста, новинара, коментатора и др.). Полемике преко медија око тога и таквог поступка, јавни протести неких политичких организација (као што је плакат Српске странке Крајине и Посавине из Бањалукe), па чак и објављивање полемичких књига о том и другим спорним питањима, каква је нпр. она Милоша

Ковачевића *У одбрану језика српскога* (Требник, Београд, 1997), те, коначно, расправа пред Уставним судом Републике Српске – све је то, до пресуде тога суда, али и касније, уносило немир међу културне и јавне раднике, па и обичне грађане у објема српским срединама (Србији и Српској), а самим тим стварало и утисак о нејединству и изазивало сумње у јединственост српског језичког стандарда уопште.

Исто тако, стално се чују протести због све већег потискивања ћириличног писма, примарног и традиционалног српског графичког система, са снажним симболичким значењем у свијести широких слојева народа. О томе су, као процесу однарођивања, написане и читаве књиге: нпр. Радмило Маројевић, *Ћирилица на раскрићу векова* (Дечје новине, Горњи Милановац, 1991); основано је чак и друштво за заштиту тога писма под називом *Ћирилица*, организују се јавни скупови у њену одбрану, а и у новинама се свакодневно могу прочитати написи на ту тему.

Уз све то, жестоке и непоштедне расправе ("без пардона"), често ослоњене само на *argumentum ad hominem* (дакле, усмјерене на деградацију противника), а у недостатку правих аргумената, вођене су протеклих година око издавања више правописних приручника српскога језика са различитим нормативним рјешењима, што је кориснике тих приручника збуњивало и доводило у недоумицу којим од њих да се служе и који систем правописних норма да примјењују.

Нема сумње да би се доношењем стручно и друштвено овјереног *Кодекса уједињене српског стандардног језика* коначно ставила тачка на све те расправе, а спријечили би се и сви евентуални сукоби око тих питања у будућности.

1.2. Да би се дошло до правих рјешења у свим детаљима, тј. конструктивног става према свим спорним питањима, потребно је, прије свега, утврдити јасна начела којих се ваља држати и од којих треба полазити при изради кодекса за који се овдје залажемо. Међу другим могућим, мислим да су најважнији ових пет:

1) уважавање стварнога стања у стандардном језику на српском говорном простору у цјелини (у Србији, Републици Српској и, још увијек, Црној Гори) – укључујући ту, на првом мјесту, разноликости као што су екавско-ијекавско и ћирилично-латично двојство, уз бројне дублетна, па и триплетна, нормативна рјешења, што је све резултат његовог укупног развитка, али и функционалностилске разубјености – *начело јединства разноликости*;

2) његовање отворености према корисним утицајима других језика и других култура, уз стручно контролисано, селективно прихватање оних елемената (ријечи, израза и др.) који доприносе богаћењу и функционалном усавршавању српског стандардног језика, као незамјељивог инструмента културе и цивилизације српскога народа, уз сузбијање појединачних штетних пуристичких настојања, која никада нису била својствена српском стандардном језику ни српској језичкој култури у цјелини, на једној, и организован отпор најезди страних ријечи и израза којима се потискују из употребе сасвим добре домаће ријечи, на другој страни – *начело селективне отворености*;

3) омогућавање и подстицање језичког стваралаштва у сваком погледу, посебно у смислу богаћења рјечника и усавршавања функционалних стилова и, с тим у вези, усклађивање постојећих норми са савременим друштвеним и културним потребама сталним вредновањем постојећих и увођењем нових рјешења, увијек у мјери која неће угрозити устаљене језичке навике, дакле без претјеривања и пренагљивања, а у складу с девизом: *Не разграђивајти, него разрађивајти и дограђивајти*, што је један од примарних задатака српске лингвистике данас – *начело динамичности*;

4) прихватање и поштовање у примјени тако утврђеног система норми српскога стандардног језика, у свим подручјима дјелатности: администрацији, школству, издаваштву, новинарству у различитим медијима, науци, култури, па и у свакодневной говорној пракси (посебно кад се ради о званичној или службеној употреби) – *начело нормативне стабилности*;

5) омогућавање индивидуалних и колективних слобода избора екавског и ијекавског изговора, ћириличног и латиничног писма, као и бројних нормираних дублета, триплета и осталих разноликости (лексичких и др.) у оквиру српског стандардног језика као цјелине, а у складу с устаљеним језичким навикама, властитим одређењима, или пак потребама стила – *начело слободe избора језичких изражајних средстава*.

Ова се начела могу сматрати темељним, јер вриједи – мање или више – као општа оријентација и у језичком планирању и у језичкој политици. Овдје се узимају као полазиште у утврђивању норми понашања у употреби српског стандардног језика, што у основи припада домену језичке политике. За саму нормативну дјелатност они могу бити још разрађенији. Предлог десет таквих могућих начела изложен је у раду *За језичко планирање* (в. *Списе Одбора за стандардизацију српског језика*, књига IV, Београд 2001: 111–116).

1.3. Једно од поменутих начела, које се односи на језичко планирање – начело стручне и друштвене овјерености стандарднојезичке нормe, мора се имати у виду и при изради *Кодекса употребе српског стандардног језика*, јер и ту се у суштини ради о нормирању, само што је овдје предмет нормирања понашање у употреби стандарднојезичких норми, с обзиром на разноликости које она подразумева. Да би успјешно одговорио својој намјени, тај кодекс, наиме, не може бити ауторско дјело, или пак некаква прокламација групе лингвиста и других. Појединац или група може га само предложити, а разрадити и дати му коначан облик, који ће се потом дефинитивно прихватити и овјерити, може само шири круг стручњака, тј. лингвистичка србистика у цјелини, као и културна јавност и релевантни друштвени и држави фактори – сви, дакле, они који су заинтересовани и позвани да рјешавају отворене проблеме у употреби српског стандардног језика, па и сви који се њиме служе: јавност уопште. Тај документ мора произаћи "из главе цијелога народа", како би рекао Његош, јер само ће тако бити широко прихваћен. А шта значе једностране одлуке о тако важним питањима, показује већ поменути случај

увођења екавскога изговора као јединог изговора у службеној употреби у Републици Српској. Зато би требало предвидјети одговарајућу процедуру доношења тога важног документа. Она подразумијева двије основне фазе: прво, израду предлога Кодекса и, друго, његову стручну и друштвену верификацију. Прва фаза може и треба да буде обавеза Одбора за стандардизацију српског језика, јер је он састављен од истакнутих представника најпозванијих лингвистичких (и научних и образовних) институција: трију академија наука и умјетности са српскога говорног простора (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), затим свих универзитета с тога простора, те Института за српски језик САНУ, Вукове задужбине и Матице српске. С обзиром на састав тога тијела, то би била уједно и почетна стручна верификација. Друга фаза (шира стручна и друштвена верификација) треба да обухвати више поступака: а) стручно рецензирање; б) прибављање појединачних мишљења и предлога најистакнутијих србиста и уопште лингвиста, посебно оних социолингвистичког усмјерења, као и појединих књижевника, културних и јавних радника, публициста, новинара и др.; с) прибављање мишљења стручних лингвистичких институција и организација: институту и универзитетских катедара за српски језик, Друштва за српски језик и књижевност, потом професионалних удружења као што су друштва књижевника и новинара, те државних органа: министарстава просвете, науке и културе, и др.; д) отварање широке стручне расправе на страницама лингвистичких часописа, прије свега у часопису *Језик данас*, о чему ће се јавност обавјештавати преко новина, електронских медија итд.

Пошто се прикупе сва мишљења и предлози, Одбор за стандардизацију српског језика, узимајући у обзир предложене измјене и допуне, требало би да изради нову верзију Кодекса, чија би се коначна стручна и друштвена верификација обавила на посебном скупу, коме би присуствовали истакнути лингвисти, књижевници, научни, културни и просвјетни радници, те представници свих установа и организација које су учествовале у расправи. Након тога би се усвојила и објавила услаглашена верзија тога важног документа језичке политике у дефинитивној стилизацији.

2. Прије изношења нацрта Кодекса, који се овдје даје као једна од могућих основа за дискусију, потребно је образложити његов садржај, односно указати на то шта би уопште (која питања) тај документ требало да обухвати и уреди.

2.1. Већ је речено (т. 1. и 1.2.) да су два изговора (екавски и ијекавски) и два писма (ћирилица и латиница) једно од лако уочљивих својстава савременог српског стандардног језика, те да та двојства треба узимати као дио цјелине, без међусобног супротстављања или насилног искључивања. Због бројних друштвено-културних разлога, иако би било пожељно, у нас није могуће, а није ни неопходно, бар не у овом тренутку, уједначавање, односно унификација српског језичког стандарда на тај начин што би се један од изговора или једно од писама прихватили као једина могућност у стандарднојезичкој комуникацији. Тај проблем се, ако је уопште проблем, не мора рјешавати укидањем, него регулисањем употребе двају изговора и двају писама. Уосталом, у свијету има још компликованијих случајева, као што је

нпр. норвешки, гдје се један народ, у једној (националној) држави, служи с два различита стандардна језика (један је *bokmål* – дансконорвешки, а други *nynorsk/landsmål* – новонорвешки). Па ни ту покушаји уједначавања нису успјели, а људи и даље тамо живе (сасвим добро) и међусобно комуницирају без проблема.

2.1.1. Дијалекатска ситуација на српском говорном простору, с великим пространством ијекавских говора (по новој Ивићевој класификацији –херцеговачко-крајишких), који чине ужу основицу савременог српског језичког стандарда, као и старијих ијекавских говора (ловћенско-новопазарских – по истој тој класификацији). затим велики број изворних ијекаваца, и једних и других, па богато ијекавско књижевно наслеђе (Његош, Љубиша, Матавуљ, Кочић, Ћоровић, Шантић, млади Дучић, Ћопић –да поменемо само оне значајније) и савремено књижевно стваралаштво на ијекавском, као и употреба тога изговора у стандарднојезичкој комуникацији у Републици Српској и Црној Гори – све су то озбиљни разлози због којих се српски језички стандард не може лишити ијекавског изговора и свести само на екавски. Стога није ни чудно што покушаји свођења српског (и хрватског) језичког стандарда само на екавицу – и они ранији (Скерлић 1913), и ови новији, који се односе само на српски језички стандард (Закон о службеној употреби језика и писма из 1996 у Републици Српској) – нису успјели, као што није успјело ни много раније настојање Вука Караџића да српски (и хрватски) језички стандард утемељи на класичном новоштокавском ијекавском изговору, за који је још 1850. године, по одлуци Бечког књижевног договора, израдио и правила, иако је и сам неке своје текстове писао и екавски. Иначе, Вук је свој однос према екавском и ијекавском изговору у књижевнојезичкој употреби јасно исказао у једном необјављеном писму др Јовану Стејићу, које се чува у Архиву САНУ под бројем 8552/30 (20). Одговарајући на Стејићеве приговоре његовој збирци *Српске народне ђословице* (1949), он каже: "Ја сам и досад писао нарјечјем и херцеговачким и ресавско-сремачким (дакле, и ијекавски и екавски – М. Ш.), али никад нијесам ни помислио, а камо ли рекао, да и једно од тих нарјечја правим *обрасцем* за све Србе..." И даље: "Док добро не познамо језик наш *по свему народу*, ја мислим, као што сам и прије говорио, да би најбоље било да сваки списатељ пише онако како се у његовом крају говори ... а општи ће књижевни језик ... по времену постати сам од себе, по оним правилима по којима је и код других народа постао." (Наводи преузети из студије Мирослава Пантића *Вук Штефановић Караџић и наше народне ђословице*, објављене као поговор јубиларном издању *Српских народних ђословица*, у књизи деветој *Сабраних дела Вука Караџића*, Београд, Просвета, 1965: 635.)

Овај Вуков став, противрјечан иначе Бечком књижевном договору (1850), којим се учесници, међу њима и сам Вук, одређују за "јужно нарјечје", тј. ијекавски изговор, изузетно је актуелан управо данас, кад се поново појављује питање односа према двама изговорима српскога језика (ијекавском и екавском), а посебно као оријентација у налажењу правих рјешења у вези с тим питањем.

Будући да екавски и ијекавски говор не узрукују никакве сметње у (стандардно)језичкој комуникацији, апсолутно су непотребна, и неумјесна,

међусобна "превођења", тачније адаптације екавских и ијекавских текстова, а пошто су оба та изговора једнако српска, нема никакве потребе за инсистирањем на њиховој "равноправности", на тај начин што би се у свакој прилици и на цијелом српском говорном простору све дуплирало, нпр. законски акти, исправе и сл. Само се по себи разумије да ће у службеној употреби (било би пожељно: у што ужем смислу) на екавским подручјима функционисати екавски, а на ијекавским – ијекавски стандардни изговор. У свим другим подручјима језичке употребе треба омогућити пуну слободу избора, која ће сама по себи одредити опсег заступљености једнога и другог изговора у српском стандардном језику као цјелини. Питање је чак је ли потребно да се темељни заједнички нормативи (као што је, рецимо, *Правилник МС*, 1993) издају у двије верзије – екавској и ијекавској, или да се исти рјечник издаје у двије верзије и сл. Друга је ствар с изведеним правописним приручницима, или школским уџбеницима, који могу бити штампани једним или другим изговором, већ према подручју коме су намијењени. Све то, али и друге видове разграничења индивидуалних и колективних слобода избора екавског и ијекавског стандардног изговора треба јасно регулисати *Кодексом употребе српског стандардног језика* – како око тога не би више долазило до неспоразума, или чак сукоба, каквих је било донедавно.

2.1.2. Двије графиције, тј. два писма, у српском стандардном језику, како је већ речено, плод су, прије свега, тежњи за стандарднојезичким јединством са "нашом браћом римскога закона", али и тежњи за етварањем према Западу. Све до почетка XX стољећа, па чак и до уједињења (1918), у српском језичком стандарду, посебно у Србији и Црној Гори, употребљавала се искључиво ћирилица као традиционално (почетком XIX стољећа реформисано) српско писмо. И да су историјске околности биле друкчије, Срби би и данас имали само једно писмо – ћирилицу (као и Македонци и Бугари, или Руси, Бјелоруси и Украјинци). Но, није било тако, па је сплетом речених околности преузета хрватска латиница, састављена по угледу на чешку графију (тзв. "гајица"), у чијем је коначном обликовању касније учествовао и истакнути српски језикословац, Вуков сљедбеник Ђуро Даничић (његово је нпр. слово *đ*), по чему би се, с правом, то писмо могло називати и хрватскосрпским или српскохрватским. Латиница се убрзо толико проширила да данас све више потискује из употребе традиционалну српску ћирилицу, због чега су чују бројни протести, а одржавају се и посебни скупови у одбрану тога писма. И Одбор за стандардизацију српског језика више се пута оглашавао тражећи да се обезбиједи предност ћирилице у службеној употреби (в. већ поменуте *Списке Одбора*, посебно IV књигу, 2001) Не само због тога, него и због других озбиљних разлога (традиција, културно наслеђе итд.) данас није могућа замјена ћирилице латиницом (као што су раније Нијемци тим писмом замијенили китњасту и мање практичну готицу, а Турци, у склопу Атагуркових реформи, избацили из употребе арабицу и увели турском језику прилагођено латинично писмо), нити је пак могућ, због такође озбиљних разлога, повратак само на ћирилично писмо. Познавање и употреба двају писама може се чак узети и као предност (наравно, уколико се уређивањем те материје у *Кодексу употребе српског стандардног језика* онемогуће

неспоразуми и сукобљавања око тога). Ни у употреби писама није потребно никакво дуплирање, нити обезбјеђивање неке "равноправности", пошто су оба писма "читљива" свима, а и оба се данас сматрају српским. Потребно је само разграничити подручја употребе двају писама на тај начин што би се у службеној употреби дала апсолутна предност ћирилици као традиционалном српском писму (чиме би се спријечило и њено потискивање), а у свим другим подручјима употребе омогућиле индивидуалне и колективне слободе избора, које такође треба прецизно регулисати да не би било неспоразума и сукобљавања.

2.1.3. Употреба нормираних дублета и триплета (на прозодијском, фонолошком, морфолошком и синтаксичком нивоу), као и кориштење лексичке и сваке друге синонимије у оквиру српског стандардног језика, треба у цјелини препустити слободном избору, а ствар је научних испитивања да утврде њихову процентуалну заступљеност и кретања у овом или оном правцу, што може бити сигуран оријентир и за евентуалну дјелимичну реконструкцију норме.

2.2. Кориштење (заправо, преузимање) текстова из остала два истојезичка, новоштокавска стандарда, хрватског и бошњачког, такође би требало уредити Кодексом. Мада су номинално, нормативно и по корисницима којима су намијењени, различити од српског стандардног језика, ти стандарди су му толико слични да постојеће разлике не угрожавају међусобну разумљивост. Стога, приликом преузимања текстова, или дијелова текстова (при навођењу), није потребно никакво "превођење" или адаптација. Само у ријетким случајевима, кад се претпостави да неки новостворени или архаични израз, или назив, српској публици не би био јасан, могу се објашњења дати у загради или фусноти (нпр. уз *Prosvjedno povjerenstvo* ставиће се – *Комисија за жалбе*, или уз *pričuvni časnik* – *резервни официр*, уз *tiskovnica* – *шасћашцур*, уз *nadnevak* – *дајум* и сл.). Поготово не треба адаптирати различита властита имена. Добар примјер у том смислу нашли смо у Политици (30. 5. 2002, 13), у једном наслову, који гласи: *Забрањено за Творницу духана из Ровиња*. Неумјесно би било да се име те творнице "прекрсти" у *Фабрика дувана из Ровиња*, како би се довело у склад са српским стандарднојезичким узусима. Текстови из хрватског и бошњачког стандарда могу се преносити и ћирилицом, при чему (у заградама) треба оставити изворно пренесене латиничке називе из страних језика који се пишу латиницом, што је у складу с хрватском и бошњачком правописном нормом, нпр. *Шекспир (Shakespeare)* и сл. У научним радовима, међутим, кад се објављују на ћириличном писму, коректно је да се наслови цитираних дјела штампаних латиницом, или њихов попис на крају, као и сами цитати уклопљени у ћирилични текст, пренесе у изворној, латиничној графици. Ни стране текстове у хрватском или бошњачком преводу није потребно адаптирати, а камоли изворна дјела хрватских или бошњачких аутора. Посебно би било неприхватљиво и апсурдно да се филмови снимљени у Хрватској или Федерацији БиХ титлују за српску публику. Такав један покушај на хрватској страни изазвао је управо код хрватске публике буру смијеха у сали и наишао на поругу, јер је заиста дјеловао гротескно.

2.3. Због сложености саме материје, јер се стандарднојезичка употреба јавља у много различитих видова и у различитим подручјима људске дјелатности, а уз то ни број нормираних разноликости није мален, а вриједносни однос према њима различит, неће бити лако све то разграничити и дефинисати, а камоли регулисати Кодексом. Као општа оријентација у том погледу могу бити од користи наведена начела језичке политике (в. напријед у т. 1.2.). И поред тога, неке појмове треба овдје подробније разјаснити и дати неколико претходних напомена – да би се сам посао око израде Кодекса што лакше, што темељитије и што успјешније обавио, те да у том документу не би остале неке празнине, које би касније у пракси могле изазивати недоумице и неспоразуме.

2.3.1. У овом раду и у нацрту Кодекса који се у њему излаже (в. даље у т. 3) оперише се појмом *слободе избора*, у контекстима који упућују да те слободе могу бити *индивидуалне* и *колективне*.

Индивидуална слобода избора је право сваког корисника српског стандардног језика да у своме говору, усменом и писменом, употребљава екавски или ијекавски изговор, да се при писању служи ћиричним или латиничним писмом, те да слободно, према своме језичком осјећању и потребама стила, бира ријечи и облике обухваћене стандарднојезичком нормом. Те су могућности велике, јер постоји лексичка, синтаксичка или морфолошка синонимија, затим правописне и акценатске дублете и триплете итд.

Колективна слобода избора језичких изражајних средстава може бити ужа и шира, јер се под "колективом" могу разумијевати и поједине групе корисника српског стандардног језика везане заједничким послом или интересима (нпр. редакцијски колегијуми у медијима и сл.), и сви, или бар већина, изворних говорника српскога језика из овог или оног краја, односно подручја, али и цијела српска говорна заједница. Редакција неких новина или електронских медија (радија и телевизије), на примјер, може одлучити, из ових или оних разлога, да редакцијске текстове објављује на екавском или ијекавском изговору, или да лист штампа ћирилицом или латиницом и сл. Исто тако, у појединим крајевима, нпр. у Црној Гори, функционисаће, већ по спонтаном одређењу, ијекавски изговор у свим сферама службене употребе, што је и природно, јер одговара тамошњој дијалекатској ситуацији. Српска говорна заједница у цјелини може се, преко својих квалификованих представника одлучити за апсолутну предност ћириличног писма у службеној употреби, преточити то у законску обавезу итд.

2.3.2. Слобода избора језичких изражајних средстава, као и свака друга слобода, схваћена као "спозната нужност", не може бити неограничена, апсолутна. Нечије слободе (индивидуалне и колективне) имају своје границе, а оне су, у цивилизованом свијету, увијек тамо гдје почиње угрожавање слободе других појединаца и колектива. То значи да је индивидуална слобода избора нужно ограничена колективним избором, као што је и колективни избор строго ограничен само на сферу тзв. службене или "колективне" употребе стандардног језика, док у

другим сферама не може и не смије ограничавати индивидуалне слободе избора језичких изражајних средстава. Стога ће се Кодексом морати јасно разграничити индивидуалне и колективне слободе (уже и шире) тако да се унапријед знају границе једних и других слобода, како ни у вези с тим не би било недоумица и неспоразума у пракси. Непотпуне и лоше срочене норме понашања у употреби језика могу, наине, изазвати више проблема у примјени него да уопште нису ни донесене.

3. Након свега што је претходно речено (у поглављу 1. и 2.) може се понудити конкретан нацрт *Кодекса уједињене српског стандардног језика*, као иницијални текст, који се, опет, може, након критичког разматрања, допуњавати, преправљати, мијењати, или друкчије стилизовати, већ према томе како одлуче релевантни фактори у његовом доношењу. Ево, коначно, текста тога нацрта:

3.1. Полазећи од друштвених и културних потреба да се предуприједи и онемогуће недоумице и неспоразуми око употребе српског стандардног језика, нарочито с обзиром на постојећа двојства изговора (екавског и ијекавског) и писама (ћирилице и латинице), што је једно од његових битних особености, као и вишеструкости које нуди његова експлицитна норма, уз претходно консултовање већег броја угледних личности (лингвиста, књижевника, публициста, новинара и других), те културних, научних, професионалних и других организација и државних органа на српском говорном простору (у Србији, Републици Српској и Црној Гори), па и српској дијаспори у свијету, а након темељите стручне и јавне расправе, у којој су језички стручњаци и остали заинтересовани и позвани научни, културни и јавни радници изнијели своје примједбе, предлоге и сугестије, доноси се

КОДЕКС УПОТРЕБЕ СРПСКОГ СТАНДАРДНОГ ЈЕЗИКА

Општије одредбе и начела

1. Овим кодексом уређује се јавна и службена употреба српског стандардног језика и утврђују правила понашања и избору његових двојности (екавског и ијекавског изговора, ћириличног и латиничног писма) и вишеструкости које су обухваћене његовом нормом, као и однос према сродним једнојезичким стандардима (хрватском и бошњачком) при преузимању текстова из тих стандарда.

2. Утврђена правила понашања заснивају се на следећим начелима језичке политике, којима се обезбјеђује:

1) прихватање и уважавање стварнога стања у стандардном језику на српском говорном простору у цјелини – укључујући ту, на првом мјесту, разноликости као што су екавски и ијекавски изговор и ћирилично и латинично писмо, уз богату лексичку, морфолошку и синтаксичку синонимију и бројне нормиране акценатске, правописне и друге дублете и триплете, што је све резултат његовог укупног развоја, али и функционалности разумећности (*начело јединства разноликости*);

2) његовање стручно контролисане отворености према корисним утицајима других језика и других култура, уз селективно прихватање оних елемената (ријечи, израза и др.) који доприносе богаћењу и функционалном усавршавању српског стандардног језика, као незамјењивог инструмента културе и цивилизације српскога народа, уз сузбијање појединачних штетних пуристичких настојања, која никада нису била својствена српском стандардном језику ни српској језичкој култури у цјелини, али и неконтролисаног, неселективног прихватања и толерисања страних ријечи и израза којима се потискују из употребе сасвим добре и дугом стандарднојезичком праксом устаљене домаће ријечи (*начело селективне отворености*);

3) омогућавање и подстицање језичког стваралаштва у сваком погледу, посебно у смислу богаћења рјечника и усавршавања функционалних стилова, и, с тим у вези, усклађивање постојећих норми са савременим друштвеним и културним потребама сталном провјером постојећих и увођењем нових рјешења, увијек у мјери која неће угрозити устаљене језичке навике, дакле без претјеривања и пренаглавања, а у складу с девизом: *Не разграђивајти, него разрађивајти и дограђивајти*, што је један од примарних задатака лингвистичке србистике данас (*начело динамичности*);

4) прихватање и поштовање у примјени тако утврђеног система норми српскога стандардног језика, у свим подручјима дјелатности: администрацији, школству, култури, па и у свакодневној говорној пракси – посебно кад се ради о службеној употреби (*начело нормативне стабилности*);

5) омогућавање индивидуалних и колективних слобода избора екавског и ијекавског изговора, ћириличног и латиничног писма, као и бројних нормираних дублета, триплета и осталих разноликости (синонимског богатства и др.) у оквиру српског стандардног језика као цјелине, а у складу с устаљеним језичким навикама, властитим опредјељењима, или пак потребама стила (*начело слободе избора језичких изражајних средстава*).

3. Као својеврсно дијалектичко јединство, принципи наведени у т. 2. морају се прихватати у цјелини, те досљедно стваралачки примјењивати у пракси, а посебно при утврђивању норми понашања у употреби српског стандардног језика.

Екавски и ијекавски изговор

4. Екавски и ијекавски и изговор употребљавају се у српским народним говорима на различитим дијалекатским подручјима, па по томе једнако припадају српском језику. И на једном и на другом изговору развијало се, више од 150 година, умјетничко књижевно стваралаштво – чији се врхунски домети огледају у дјелима Петра Петровића Његоша, Марка Миљанова, Стјепана Митрова Љубише, Симе Матавуља, Петра Кочића, Светозара Ћоровића, Алексе Шантића, Бранка Топића и других, на једној, те Бранка Радичевића, Јове Јовановића Змаја, Лазе Лазаревића, Војислава Илића, Боре Станковића, Иве Андрића, Десанке Максимовић, Добрице Ћосића итд., на другој страни, а на тим се изговорима обављала и обавља јавна и службена комуникација на различитим дијалекатским подручјима српскога говорног простора тако да су оба та изговора стекла стандарднојезички статус, па се стога ниједан од њих не може сматрати мање вриједним и искључивати из службене и јавне употребе.

5. Само се по себи разумије да је, по спонтаном колективном избору, на екавском подручју у службеној употреби – екавски, а на ијекавском – ијекавски стандардни изговор.

6. Службена употреба назначена у претходној тачки подразумијева функционисање стандардног језика у државним органима и организацијама (у администрацији, издавању образаца и исправа, истицању службених назива, јавних натписа и јавних ознака, те у плановима, програмима и учбеницима за државне основне и средње школе, као и њиховим обрасцима и исправама).

Службена употреба не протеже се на остале установе, привредне, научне, културне, образовне, политичке и друге организације и средства јавног обавјештавања, осим државних.

7. У језичкој пракси установа и организација из другог става претходне тачке, као и у свим осталим подручјима употребе стандардног језика, омогућују се колективне и индивидуалне слободе избора ијекавског или екавског изговора, при чему се мора водити рачуна о границама и једних и других слобода, како се не би међусобно сукобљавале и искључивале.

8. У штампи и електронским медијима (на радију и телевизији) право на колективни избор екавског или ијекавског изговора имају редакцијски колегијуми, као и власници или управни одбори листова, часописа, радијских и телевизијских станица, и то само у редиговању и објављивању редакцијских вијести и других интерних редакцијских материјала.

9. Стални новинари и коментатори, као и спољни сарадници у својим потписаним радовима или директном тонском јављању, а поготово интервјуисани стручњаци, јавни и културни радници и умјетници, па и остали грађани који се обраћају јавности преко средстава информисања, имају пуно право на слободан

индивидуални избор екавског или ијекавског стандардног изговора. То једнако вриједи и за државне медије.

10. Право индивидуалног избора стандардног изговора из претходне тачке не може се ни на који начин ограничавати колективним одређењем редакција или других колективних или државних органа за екавски или ијекавски изговор, нити се индивидуално право избора може користити у назначеним доменима колективног избора (наслови, редакцијски материјали и сл.).

11. Одређење за ијекавски или екавски изговор по слободном избору може се мијењати од текста до текста, што значи да један аутор може неке радове писати екавски, а неке ијекавски, наизмјенично, али се у једном тексту не могу мијењати облици једног и другог стандардног изговора.

12. У наставној пракси и ваннаставним активностима у основним и средњим школама, изузимајући наставне планове и програме и друге акте државних школа, који, према тачки 6, став 1, овога кодекса, припадају домену службене употребе, обезбјеђују се пуне индивидуалне слободе избора екавског или ијекавског изговора. Право на тај избор имају сви наставници, а и сви ученици, уз обавезу ових других да савладају норме и једног и другог изговора, што им је и једна од обавеза у извршавању програмских задатака у настави матерњег језика.

13. Изузетно, учитељи разредне наставе и наставници у установама предшколског васпитања, из педагошких разлога (да се у говору дјеце не би стварала конфузија, односно да не би мијешали екавски и ијекавски изговор, што је и иначе, према тачки 11. овога кодекса, недопустиво), изводиће наставу на оном стандардном изговору који превладава у тој средини. Изван наставног процеса у одјељењу и ти наставници имају пуно право на слободан избор екавског или ијекавског изговора (нпр. у писменим припремама за часове, плановима рада, комуникацији с колегама и сл.).

14. У школским читанкама, антологијама и хрестоматијама биће заступљени и екавски и ијекавски текстови, у омјеру одређеном искључиво естетским, етичким, педагошким и дидактичким критеријумима.

15. У високошколској настави обезбјеђује се пуна слобода индивидуалног избора екавског или ијекавског изговора, што се подједнако односи и на универзитетске наставнике и на студенте, али и на универзитетске уџбенике и приручнике и другу помоћну литературу.

Подразумијева се да студенти српског језика морају солидно овладати и једним и другим изговором, и у погледу познавања норми и у погледу њихове практичне примјене, па им се у оквиру испитних задатака може ограничити право индивидуалног избора.

16. При навођењу (цитирању) дијелова текстова других аутора у научним и стручним радовима, или новинским чланцима, као и при преношењу цјеловитих текстова са насловима у јавним медијима, треба апсолутно поштовати ауторски текст, без обзира на то којим је од два наша стандардна изговора писан.

17. Посебно је недопустиво преношење из ијекавског у екавски, или из екавског у ијекавски изговор, тј. екавизација или ијекавизација, оригиналних ауторских (књижевних, научних и других) дјела и њихових наслова.

18. Ауторски текст је у сваком погледу неприкосновен. И због стандардног изговора припада искључиво аутору, а не сарадницима и посредницима у процесу настанка његовог дјела (дактилографима, лекторима, коректорима, штампарима, издавачима и сл.). У том смислу лекторске се интервенције морају ограничити само на усклађивање текста са нормама стандардног изговора који је аутор изабрао.

19. Није дозвољено ни мијењање изворних књижевних и других текстова кад се компоњују за интерпретацију у озбиљној и забавној музици. Ти текстови морају остати у стандардном изговору којим су писани, а не као у случају стихова Бранка Радичевића који су ијекавизирани, па се чује: "Пјевам дању, пјевам ноћу..." и сл. Исто тако, коректно је интерпретирати нпр. војвођанске староградске пјесме на екавском, а црногорске на изворном ијекавском изговору.

20. Географска и дуга имена и називи имају устаљен облик, с екавским или ијекавским рефлексима, и у том их изворном облику треба употребљавати на цијелом српском говорном простору, без обзира на изворни говор средине. Тако се изговара и пише *Бијело Поље, Бијељина, Пријепоље, Приједор, Тјенџишиће, Тијесно* (кланац код Бањалуке), *Горски вијенац* П. П. Његоша) и сл. и на екавским, а *Белановица, Бела Црква, Бела Паланка, Бели Манастир, Иришки венац, Црвена звезда* (београдски фудбалски клуб), *Бели двор* (у Београду), *Песма* (роман Оскара Давича), *Свешти гробови* (Јове Јовановића Змаја) и сл. и на ијекавским дијалекатским подручјима.

Ћирилично и латинично писмо

21. Ћирилица је традиционално српско писмо, које је реформама Вука Караџића почетком XIX стољећа усавршено и прилагођено фонолошкој структури савременог српског стандардног језика, по принципу да се сваки фонем (глас) означава посебним јединственим графемом (словом). То је уједно и један од најсавршенијих графичких система у свијету.

Почетком XX стољећа, а посебно од 1918. године, тј. од стварања заједничке југославенске државе, у обостраној тежњи за стандарднојезичким јединством, али и ради отварања према западноевропским културама, Срби су прихватили хрватску латиницу (тзв. *гајицу*), без икаквих адаптација, тако да се тим писм.м, поред ћириличног, и данас служе у разним подручјима језичке употребе. Тиме је

латиница постала друго српско писмо, па је тако треба и прихватати, утолико више што је у њеном коначном обликовању (додавањем слова љ) судјеловао и истакнути српски језикословац Ђуро Даничић, по чему се може сматрати и хрватскосрпском или српскохрватском.

22. Због дуге употребе, стечених навика и богатог књижевног наслеђа и на ћириличном и на латиничном писму, данас није могуће ниједно од тих писама избацити из употребе, па стога то двојство треба прихватати као неминовност и оптерећење које има и одређених предности, а то је прије свега отвореност према културама и Истока и Запада у цјелини, а посебно према културама словенских народа, који се служе ћириличним или латиничним писмом.

23. С обзиром на чињеницу да је српска ћирилица прво и традиционално писмо српске културе и писмености, а имајући у виду и процесе њеног потискивања из јавне употребе, препоручује се законодавцима да законима о службеној употреби језика и писма томе писму, као једном од симбола српскога народа, обезбиједи предност у службеној употреби.

24. Службена употреба у смислу претходне тачке одређена је у тачки 6, став 1, овога кодекса, с тим што се може протегнути и на планове и програме високошколских организација и друга подручја која се одреде законима о службеној употреби језика и писма.

25. Изузетно, због оријентације странаца који не познају српску ћирилицу, путни правци на магистралним, регионалним и локалним путевима, називи насељених мјеста и други географски називи и натписи поред путева исписиваће се и на ћириличном и на латиничном писму, с тим што ће ћирилично писмо бити на првом мјесту.

26. У свим другим подручјима јавне употребе гарантују се пуне индивидуалне и колективне слободе избора ћириличног или латиничног писма, с тим што у одређивању за једно или друго писмо, по природи ствари, колективни избор има предност над индивидуалним.

27. У комуникацији с органима власти, судским органима и другим државним институцијама и организацијама, па и институцијама у којима је, по колективном избору и у складу са законом, у употреби ћирилично писмо, грађани се слободно могу служити једним или другим писмом, уз препоруку (без обавеза) да, из естетских разлога, обрасце попуњавају оним писмом којим су они штампани.

28. Државни органи, државне институције и организације, одговарају на обраћања грађана (дописима или издавањем тражених исправа и сл.) писмом које је у службеној употреби (ћирилицом), без обзира на писмо којим се написани поднесци грађана.

29. У настави и ваннаставним активностима у основним, средњим, вишим и високим школама наставници и ученици имају пуно право на избор писма, с тим што ученици у наставном процесу и на испитима морају показати да једнако добро владају и ћириличним и латиничним писмом.

30. Будући да административни акти, обрасци, свједочанства и др. у државним школама припадају сфери службене употребе, штампаће се и издавати искључиво на ћириличном писму.

31. Два писма у једном тексту не могу се мијешати. У тексту штампаном ћирилицом могуће је једино интернационалне скраћенице латинских израза и израза преузетих из страних језика који се пишу латиничким писмом, затим називе за мјерне јединице, хемијске симболе, математичке формуле и сл. писати латиничким словима, што је, према *Правоику српскога језика* (1993), т. 224–228, и правилно. Изузеци су такође и случајеви наведени у т. 32. и 33. овога кодекса.

32. Уколико се у научним радовима у ћирилични текст уклапају цитати или наслови изворно писани латиницом, коректно је да се, због потврде њихове пуне аутентичности, задржи латинично писмо. У новинским чланцима и сл. такав поступак није уобичајен.

33. Од правила о немијешању ћириличног и латиничног писма може се одступити и при штампању двојезичних рјечника, посебно оних намијењених ученицима. Уколико се ради о двојезичном рјечнику српског и неког другог језика са латиничним графичким системом, српска колона, ради јачег контрастирања, а и због симболичног значења српске ћирилице, штампаће се ћириличним писмом, а колона тога језика латиничним (као у српско-енглеским или енглеско-српским рјечницима и сл.). Наслови таквих рјечника штампаће се за потребе државних школа ћириличним писмом, а у другим случајевима према слободном избору или договору аутора и издавача.

Однос према хрватском и бошњачком језичком стандарду

34. С обзиром на велики степен подударности, који се у цјелини креће од 90 до 95%, а у основној супстанци и структури готово 100%, и чињеницу да је због тога међусобна разумљивост, осим ријетких изузетака, потпуна, чиме је омогућена директна комуникација без икаквих сметњи, текстови из остала два новоштокавска стандарда (хрватског и бошњачког) преузимаће се и објављивати на српском говорном подручју без икаквих адаптација (односно усклађивања са српском граматичком и правописном нормом), само уз евентуалне редакцијске напомене наведене у т. 35. и редакцијске интервенције, наведене у т. 37. и 38. овога кодекса. То се једнако односи и на цитате из тих стандарда уклопљене у текст писан на српском језичком стандарду.

35. Уколико се закључи да понека ријеч, назив или израз неће бити јасни читаоцима којима је пренесени текст намијењен, може се у загради или фусноти дати редакцијско објашњење (нпр. хрв. *Prosvjedno povjerenstvo – Комисија за жалбе*, или *prigovni časnik – резервни официр, tipkovnica – тшасїаїштура, nadnevak – даїшум* и сл.).

36. Текстови преузети из хрватског и бошњачког језичког стандарда могу се за ширу публику објављивати на латиничном или на ћириличном писму, зависно од тога којим се писмом иначе штампа одређена публикација, лист часопис и сл.

37. Уколико се текст из хрватског или бошњачког стандарда преноси на латиничком писму, поред евентуалних редакцијских напомена назначених у т. 35. овога кодекса, потребно је уз изворно преузета имена из европских језика, ради информације неупућеним читаоцима о којој се личности или географском појму и сл. ради, у загради навести ћириличну транскрипцију – нпр.: *Самус (Ками)* и сл.

38. Уколико се текст из хрватског и бошњачког стандарда преноси у ћириличној графји, на првом мјесту стајаће транскрибована, а у загради, латиничким словима, изворно написана имена, као у оригиналу – нпр.: *Ками (Самус)* и сл.

39. У научној комуникацији, и у научним радовима, када се неки наслов или навод текста писан на хрватском или бошњачком језичком стандарду уклапа у текст писан српским језичким стандардом, нема потребе ни за каквим адаптацијама. То се једнако односи и на изворну латиничку графiju.

40. Због потпуне међусобне разумљивости, апсолутно се искључују сви видови симултаног или консекутивног "превођења" са хрватског и бошњачког на српски језик, титловање филмова произведених у Хрватској или Федерацији БиХ на домаћем језику и сл.. Такви апсурдни поступци наишли би на општу поругу и негодовање српске публике.

41. Изворна имена и називи преузети из хрватског и бошњачког језика ни у ком се случају не смију мијењати и прилагођавати српским стандарднојезичким нормама и говорном узусу. Тако онда треба и у српском тексту (ћирилицом или латиницом, свеједно, већ према томе којим је писмом штампан) да остане досљедно: *Творница духана у Ровињу* (а не: *Фабрика дувана у Ровињу*), *Хрвајско народно казалиште у Загребу* (никако: *Хрвајско народно позориште у Загребу*) итд.

Прелазне и завршне одредбе

42. Овај кодекс важи од дана коначног усвајања, а примјењиваће се од дана објављивања званичне верзије у часопису *Језик данас*.

43. Као израз општих националних потреба и резултат сагласности свих мјеродавних научних, културних, образовних, политичких и државних фактора, *Кодекс употребе српског стандардног језика* има снагу норматива који обавезује све јавне институције и поједине учеснике у јавној и службеној комуникацији.

44. Поједине тачке, и Кодекс у цјелини, могу се мијењати, уколико се за то укаже потреба, по истој процедури и на исти начин на који су донесени, тј. на основу опште сагласности.

45. Изворни примјерак Кодекса, са потписима и овјером доносилаца, чуваће се у Институту за српски језик Српске академије наука и уметности у Београду.

46. У случају евентуалних спорова о садржају и смислу појединих одредаба Кодекса и њиховој примјени у пракси, званична тумачења даваће Одбор за стандардизацију српског језика.

*
* *

3.2. Иницијални текст Кодекса, који је овдје дат само као предлог за разматрање, има, сигурно, доста недостатака и пропуста. Тек на основу детаљног сагледавања разних видова употреба српског стандардног језика и проблема који се с тим у вези јављају у пракси моћи ће се потпуно и прецизно уредити ова сложена и осјетљива материја у цјелини. У том смислу биће од користи и критичка реаговања на овај рад, а посебно каснија широка стручна и јавна расправа – наравно, уколико се постигне претходна сагласност да нам је такав акт потребан.

Summary

Milan Šipka

TOWARD A USAGE CODIFICATION FOR THE SERBIAN STANDARD LANGUAGE

Unlike other Slavic languages, the Serbian language is marked by two pronunciation standards (ekavian and ijekavian) and two scripts (Cyrillic and Latin). In addition, in the same region or in its vicinity there are two other similar and in their structure and substance even identical standards (Croatian and Bosniacian/Bosnian Muslim), which do not have such dualities and share both the ijekavian pronunciation and the identical Latin script with the Serbian standard. All this has caused various doubts, misunderstandings, and even conflicts (in particular with regard to the introduction of the

ekavian pronunciation into some spheres of the official use of language in the Republic of Srpska). In order to eliminate such misunderstandings and conflicts and to prevent their emergence in the future, the author of this paper advances a proposal of a usage codification for the Serbian standard language, which would prescribe the rules of using the ekavian and ijekavian pronunciation, the Cyrillic and the Latin scripts, as well as the norms for the texts taken over from the Croatian and Bosnian Muslim standards. A concrete proposal of such codification has been presented in this paper. The proposal is meant to be a starting point of both professional and public discussion about the codification.

IZDAVAČKO PREDUZEĆE

11000 Beograd
Bul. kralja Aleksandra 314
tel: 011/421-834

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

11000 Београд
Ђуре Јакшића 9

Поштована господо,

Обавештавамо вас да је издавачка кућа *Наука* у 2002. години објавила три приручника мр Јована Вуксановића за ученике првог разреда гимназије и средњих школа: *Језик и изражавање I*, експериментални приручник из српског језика; *Радна свеска* уз експериментални приручник *Језик и изражавање* за ученике и оне који желе да провежбају научно и *Упутство за коришћење експерименталног приручника и радне свеске*.

Достављамо вам примерке ових приручника с надом да ћете их оценити и да ће о њима своје мишљење дати еминентни стручњаци Одбора и његових комисија.

Овим алтернативним приручницима аутор је настојао да утиче на побољшање неповољног стања језичке праксе у настави и говорне културе српског језика уопште.

Намера је аутора да приручницима помогне пре свега ученицима, али и наставницима, као и да отвори питања квалитета и коришћења уџбеничке литературе у настави српског језика.

Издавач ових приручника је до сада објавио већи број књига аутора мр Јована Вуксановића, које су добро примљене од ученика и наставника, па с разлогом верује да је и овај подухват, први на овим просторима у таквом облику ("свето тројство": уџбеник за ученика и наставника, радна свеска за ученика и заједничко упутство), гаранција да ће га добро прихватити и школе и појединци.

Аутор је сачинио и одређени број материјала којима жели да прати примену приручника у пракси: информативни материјал за школе и ученике: мишљење критике и рецензента о књигама мр Јована Вуксановића и кратка ауторова биографија.

Такође, урађени су и посебни упитници за ученике и наставнике.

У нади да ћете издавачу дати мишљење о овим приручницима, срдечно вас поздрављамо.

С поштовањем,

У Београду,
17. децембра 2002. г.

Никола Дончев, директор
главни и одговорни
уредник ИП Наука

88-a

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
11000 Београд
Ђуре Јакшића 9

Поштована господо,

Обавештавамо вас да су у нашој библиотеци СРПСКИ У СВАКОЈ ПРИЛИЦИ објављена два, допуњена и побољшана, издања речника мр Јована Вуксановића НИЈЕ–НЕГО и ИЗРАЗИ И ФРАЗЕ.

Речници су намењени ученицима, посебно средњошколцима, али и свима који желе да уче, усавршавају и негују своје изражавање у свакодневном животу.

Верујемо да ће стручњаци Одбора за стандардизацију српског језика и његових комисија дати своје мишљење о овим речницима и проценити колико они могу допринети бољој језичкој култури наших ученика и грађана, па вам стога достављамо по три примерка једног и другог речника.

У нади да ћете одговорити на наш захтев, срдечно вас поздрављам.

С поштовањем,

У Београду 17. 12. 2002.

Милан И. Арнаут, директор

88-5

**III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ
НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА**

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**
**Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 1/2002, 5. март 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА
– на руке директорке др СЛОБОДАНКЕ МИЛАНОВИЋ-НАХОД –

**Добрињска 11/III
11001 БЕОГРАД**

Поштована колегинице Милановић-Наход,

Недавно смо примили Ваш допис с резимеом, али без датума, с потписом др Смилке Васић и Вашим. Ваш поднесак, допис и резиме, доставили смо Одборовој Комисији за лексикологију и лексикографију да га размотри и даде своје мишљење.

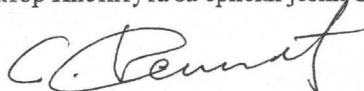
У начелу, Одбор би се, у завршној фази, могао придружити остваривању вашег пројекта и предложити Матици српској и/или Институту за српски језик САНУ да, у складу с Пословником Одбора, буде/буду (су)издавач(и) *Скупног фреквенцијског речника* ако би се оценило да је он од значаја за стандардизацију српског језика. Што се пак тиче Одборовог финансијског учешћа, оно се не може обећати пре оцене надлежних комисија. Захваљујући ауторитету Одбора, пре годину и по дана, прибављена су средства за издавање *Обратног речника српскога језика* Мирослава Николића (Београд, Матица српска, Институт за српски језик и Палчић [извршни издавач], 2000) па је тај велики и скупи пројекат реализован «под окриљем Одбора». Ове године очекујемо довршетак двају Одборових пројеката (друга књига *Творбе речи у савременом српском језику, Други део, Суфиксација* и књига *Синтаксе савременог српскога језика, Први део, Проста реченица*), што битно отежава евентуално Одорово залагање за прибављање средстава од надлежних министарстава или спонзора, јер сам Одбор нема средстава за те намене.

Очигледно, ваш пројекат није у завршној фази да би могло бити размотрено учешће Одбора у његовој реализацији.

С поштовањем,

Прилог: 1

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић,
директор Института за српски језик САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 2/2002, 5. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакс: 183-175, 182-825

КОМИСИЈА ЗА ЛЕКСИКОЛОГИЈУ И ЛЕКСИКОГРАФИЈУ

– на руке председнице Комисије бр. 4 проф. др Даринке Гортан-Премк –

**Палмира Тољатија 8
11070 НОВИ БЕОГРАД**

Поштована колегинице Гортан-Премк,

У прилогу Вам достављамо допис Института за педагошка истраживања без датума, примљен у Институту за српски језик средином фебруара 2002. године, који носи потписе др Смиљке Васић, научног саветника и руководиоца пројекта, и др Слободанке Милановић-Наход, директора Института, с приложеним резимеом пројекта *Полазне основе новије српске прозе*, чији је аутор др С. Васић, с молбом да га размотрите на првој овогодишњој седници Ваше Комисије.

Комисија бр. 7 потврдила је пошљаоцу пријем дописа с резимеом и обавестила га да ће његов поднесак бити размотрен у Одборовој Комисији за лексикологију и лексикографију. Разумели смо да је сврха наведеног пројекта израда *Скупног фреквенцијског речника* на узорку језичког корпуса савременог српског романа (онога, заправо оних, с НИН-овом наградом) од 500.000 речи, који би послужио као основа за израду *једнотомног речника за школску употребу*.

Кад размотрите приложени поднесак, молимо Вас да одговор пошаљете Институту за српски језик САНУ, па ће он бити достављен или уручен Институту за педагошка истраживања, а, ако буде потребно, биће размотрен и у Одборовој Комисији бр. 7.

С поштовањем,

Прилог: 1

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн, дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 3/2002, 8. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакс: 183-175, 182-825

**МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И СПОРТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
– Сектор за развој образовања и међународну просветну сарадњу –**

**Немањина 26
11000 БЕОГРАД**

Поштована господо,

Примили смо ваш допис број 680-01-29/2002-6 од 30. јануара 2002. године, с потписом помоћника министра др Тинде Ковач Церовић, а још пре тога, имајући основна сазнања о карактеру приручника/уџбеника у знаку *прага знања*, чија је намена утврђивање језичке основе за израду наставних програма намењених онима који српски уче као страни језик, изнели смо то питање на овогодишњој седници Одбора, одржаној 25. јануара 2002. године. Одбор је примио к знању потребу за утврђивањем прага знања за српски језик, прелуштајући надлежним комисијама да се тиме поближе позабаве, с реалном надом да ће се приређивачи наћи код оних оснивача Одбора који су најбоље кадровски екипирани.

Сада видимо да би посебан праг знања требало утврдити на два нивоа – за ученике основних и за ученике средњих школа. Његова би израда, како се каже у вашем допису, «допринела значајном ширењу знања српског језика и подизању квалитета програма уџбеника и наставе као и усаглашавању са језичком политиком Савета Европе, чије је циљеве наша земља увек подржавала (...)».

Ваш допис је, 7. марта 2002. године, с нацртом пројекта *ИЗРАДА ПРАГА ЗНАЊА ЗА СРПСКИ КАО СТРАНИ, ОДНОСНО ДРУГИ ЈЕЗИК*, размотрен на седници Одборове Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања да би се видело ко би се, и уз чију помоћ, радну и финансијску, прихватио посла око овог пројекта у складу с вашом понудом. Пошто је реч о важном послу, његово обављање треба притврдити одговарајућим споразумом с Министарством просвете и спорта.

Не верујемо, међутим, да ће трошкови реализације овог пројекта, укључујући и одговарајућу публикацију, односно публикације, бити толико високи да би се и пре закључивања споразума о његовој реализацији доводила у питање могућност да њу финансира Министарство просвете, с Министарством културе или без њега, јер би праг знања био намењен првенствено просветним циљевима – у иностранству, али и у земљи.

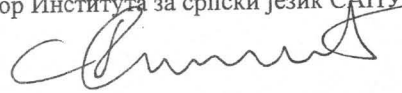
Седници наше Комисије бр. 7 присуствовали су професори Филолошког факултета у Београду др Љубомир Поповић и др Божо Ђорић, као и

Љиљана Ђурић, саветник министра у Сектору за развој образовања и међународну просветну сарадњу Министарства просвете и спорта у Београду. На састанку је одлучено да се упуте посебни дописи Филолошком факултету у Београду и Филозофском факултету у Новом Саду, где има стручњака, и србиста и других, који би тај значајни посао могли изнети. Њима ће на располагање бити стављени енглески, француски и руски праг знања, а госпођа Ђурић се обавезала на то да ће преко Савета Европе настојати да прибави праг знања за још неке језике.

Када се договоре два наведена факултета и оснивача Одбора, они могу, и без посредства Одбора, закључити споразум о условима и роковима везаним за остваривање овог пројекта. Међутим, буде ли потребна помоћ Одбора и Института за српски језик, она неће изостати. Ако будућа публикација не би знатније прелазила 300 страница, она би се, ако тираж не би био већи од 1.000 примерака, могла штампати по цени од 150.000,00 динара, у коју не би улазили ауторски хонорари. Цена преломљеног ауторског табака, како сада ствари стоје, не би могла бити нижа од 3.000,00 динара.

С поштовањем,

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић,
директор Института за српски језик САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 4/2002, 11. март 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ
– на руке декана проф. др РАДЕ БОЖОВИЋА –

Студентски трг 3
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине декане,

Министарство просвете и спорта Републике Србије обратило се недавно Одбору за стандардизацију српског језика с молбом да размотри пројекат *праг знања* српскога као страног језика, који би требало реализовати на два нивоа, основношколском и средњошколском.

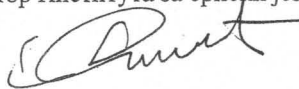
Достављене су нам и две-три публикације прага знања (на енглеском, француском и руском [само друга књига]), с тим што је обећано да ће се прибавити још неколико књига, укључујући и ону посвећену прагу знања за хрватски. И пре неколико година ово питање било је актуелно, али раније Министарство није било агилно у настојању да одлучније стане иза тог пројекта. Садашње Министарство, чини се, одлучно је у настојању да се конкретније постара око тога да реализација пројекта овога пута успе.

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања – која обавља послове Одбора за стандардизацију српског језика између његових седница – размотрила је, на својој седници од 7. марта 2002. године, захтев Министарства просвете и спорта и доставила му одговор. Копију тог одговора, од 8. марта 2002. године, заједно с копијом њиховог дописа од 30. јануара 2002. године и приложеног *нацрта пројекта*, достављамо Вам у прилогу.

Како се и у присуству двојице професора с Филолошког факултета у Београду, др Боже Ђорића и др Љубомира Поповића, стало на становиште да се на компетентним факултетима у Београду и Новом Саду, на србистичким и другим катедрама, налазе људи који би овај посао могли ваљано обавити, молимо Вас да помогнете да се матичне и друге катедре у Београду и Новом Саду договоре о евентуалној заједничкој реализацији овога, без икакве сумње, значајног пројекта, који има и озбиљних међународних импликација. За евентуалне додатне информације можете се обратити саветнику министра Љиљани Ђурић (011/767-255) а, ако буде потребна, ни помоћ Одбора за стандардизацију српског језика и Института за српски језик неће изостати.

С поштовањем,

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић,
директор Института за српски језик САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 4/2002, 11. март 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакс: 183-175, 182-825

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ
– на руке декана проф. др **ТОМИСЛАВА БЕКИЋА** –

Стевана Мусића б. б.
21000 НОВИ САД

Поштовани господине декане,

Министарство просвете и спорта Републике Србије обратило се недавно Одбору за стандардизацију српског језика с молбом да размотри пројекат *праг знања* српскога као страног језика, који би требало реализовати на два нивоа, основношколском и средњошколском.

Достављене су нам и две-три публикације прага знања (на енглеском, француском и руском [само друга књига]), с тим што је обећано да ће се прибавити још неколико књига, укључујући и ону посвећену прагу знања за хрватски. И пре неколико година ово питање било је актуелно, али раније Министарство није било агилно у настојању да одлучније стане иза тог пројекта. Садашње Министарство, чини се, одлучно је у настојању да се конкретније постара око тога да реализација пројекта овога пута успе.

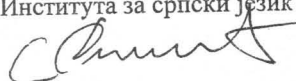
Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања – која обавља послове Одбора за стандардизацију српског језика између његових седница – размотрила је, на својој седници од 7. марта 2002. године, захтев Министарства просвете и спорта и доставила му одговор. Копију тог одговора, од 8. марта 2002. године, заједно с копијом њиховог дописа од 30. јануара 2002. године и приложеног *нацрта пројекта*, достављамо Вам у прилогу.

Како се и у присуству двојице професора с Филолошког факултета у Београду, др Боже Ћорића и др Љубомира Поповића, стало на становиште да се на компетентним факултетима у Новом Саду и Београду, на србистичким и другим катедрама, налазе људи који би овај посао могли ваљано обавити, молимо Вас да помогнете да се матичне и друге катедре у Новом Саду и Београду договоре о евентуалној заједничкој реализацији овога, без икакве сумње, значајног пројекта, који има и озбиљних међународних импликација. За евентуалне додатне информације можете се обратити саветнику министра Љиљани Ђурић (011/767-255) а, ако буде потребна, ни помоћ Одбора за стандардизацију српског језика и Института за српски језик неће изостати.

С поштовањем,

Достављено и:
– Филолошком факултету
у Београду

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић,
директор Института за српски језик САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 5/2002, 15. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с прве седнице Ком. бр. 7, одржане 7. марта 2002. године

У Београду је, 7. марта 2002. године, одржана прва овогодишња седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). У раду седнице учествовали су: Иван Клајн, Бранислав Брборић, Слободан Реметић и Драго Ђупић, чланови Комисије. Одсутан је био Новица Петковић. У раду су по позиву учествовали: Љубомир Поповић, председник Ком. бр. 9 и члан Ком. бр. 3, Божо Ђорић, члан ком. бр. 2, 5. и 6, Љиљана Ђурић, саветник министра просвете и спорта (п. 767-255, к. 652-836), Ђорђе Оташевић, заменик секретара Одбора, и Јован Вуксановић, секретар Ком. бр. 5, који је припремио Записник Одбора.

За овај састанак предвиђен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и усвајање Записника с пете седнице Одбора, одржане 25. јануара 2002. године;
2. Разматрање молбе Министарства просвете и спорта да се Одбор постара око израде *прага знања за српски као страни језик*;
3. Разматрање лексикографског пројекта Института за педагошка истраживања и његове молбе за сарадњу с Одбором, као и дописа Институту и Даринки Гортан-Премк, председнику Ком. бр. 4;
4. Разматрање дописа члановима Одбора, оснивачима Одбора и владама СРЈ, РСГ, РСБ и РСп о проблемима и достигнућима Одбора, као и о остваривању његових програмских задатака;
5. Р а з н о.

Седницом је председавао Иван Клајн, председник Одбора и председник Ком. бр. 7. Најпре се расправљало о тачки 2. Љубомир Поповић је рекао да је праг знања за српски језик био актуелан и пре неколико година, али је Министарство просвете, које се с тим у вези обратило Филолошком факултету у Београду, заћутало и дигло руке. Изражава изненађење што се Министарство сада обраћа Одбору. Осим тога, Комисија за односе с јавношћу није Одбор а ствар као да је срачуната на то да се заобиђе Филолошки факултет. Драго Ђупић упозорава на то да је ово и комисија «за решавање неодложних питања» па нема ничега необичног у томе што се Министарство обратило Одбору, а ствар је дошла Комисији бр. 7, која по Пословнику обавља послове Одбора између двеју његових седница. Бранислав Брборић додаје да ником није пало ни на памет да заобилази Филолошки факултет. Напротив. Подсетио је и на то да тај факултет није заобиђен ни 1993–1994. године, када је договоран заједнички рад на пољском свесловенском пројекту (монографија о свим словенским језицима, међу којима и она посвећена српскоме, која се појавила пре свих, 1996, и у Београду и у Ополу) и кад није било Одбора. У Институту за српски језик инсистирало се тада на пуном укључивању Филолошког факултета, али је то изостало. На то је Љ. Поповић

додао да је у томе послу учествовао Живојин Станојчић. То је тачно, рекао је Б. Брборић, али је двадесетак дана након завршног договора Драгана Мршевић отказала своје учешће па је изостало поглавље о фразеологизмима. Слободан Реметић је упозорио на то да има више случајева да појединци с Факултета учествују, договорно и сараднички, на међународним скуповима па не доставе реферат за објављивање у зборнику. У томе се препознао Ј. Поповић устврдивши да то нема везе с овим случајем. Божо Ћорић је рекао да је он позван као аутор књиге «Српски за странце» да пружи помоћ како би Одбор на адекватан начин одговорио Министарству просвете и спорта. Њему нико није предлагао да се заобиђе Факултет а позив да он, као професор Филолошког факултета, учествује у раду Ком. бр. 7 сведочи о томе да Факултет није заобиђен. После те расправе прихваћено је да се Одбор засебним писмом обрати Филолошком факултету у Београду и Филозофском факултету у Новом Саду – где, заиста, како каже Ј. Поповић, има за то стручних људи и на матичним и на другим катедрама – како би заједнички, као оснивачи Одбора, директно или преко Одбора, реаговали на предлог Министарства просвете и спорта. Такође је одлучено да се факултетима доставе писмо и предлог пројекта који су стигли из Министарства, заједно с копијом већ припремљеног одговора Одбора Министарству просвете и спорта. Тако је отклоњен неспоразум на задовољство свих присутних, па је Ком. бр. 7 сама наставила даљи рад.

У вези с тачком 1. дневног реда изражено је задовољство исцрпношћу и документованошћу Записника с пете седнице Одбора, па је одлучено да се он, као предлог записника, упути чланству и оснивачима. На следећој седници матичног дела Одбора, као и досад, биће једна од тачака дневног реда. Разуме се, у међувремену, ако буде примедба, записник је могуће исправити и с евентуалним исправкама објавити га у Списима Одбора V.

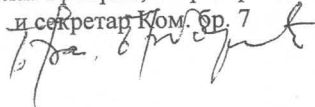
У вези с тачком 3. одлучено је да се допис и лексикографски пројекат Института за педагошка истраживања упути Даринки Гортан-Премк, председници Комисији за лексикологију и лексикографију, да их Комисија размотри и изјасни се о том поднеску. Истовремено, одлучено је да се упути и одговор Институту за педагошка истраживања.

Под тачком 4. размотрени су предлози дописа чланству, оснивачима и владама, па су прихваћени с мањим примедбама, с тим да се оне одмах отклоне, па ће Иван Клајн, председник Одбора, сутрадан потписати сва три писма, припремљена и у екавској и у ијекавској верзији.

Под тачком Разно, секретар Одбора предложио је да се у априлу председници и секретари појединих комисија писмено подсети на преузете обавезе, укључујући, ако буде нужно, и седнице комисија да би се видело докле се стигло са остваривањем њихових задатака и да ли има предлога да се поједине језикословне ситуације обраде, да буду пропраћене одлуком Одбора и да се прихваћени текстови објаве у «Језику данас» и «Нашем језику». Секретар је такође обавестио присутне да се интензивно ради на припреми прве књиге *Синтакса савременог српског језика*, па кад све буде готово, размотриће се ко би били рецензенти, издавачи и извршни издавачи. К знању је примљена и информација да је Матица српска упутила Мирославу Николићу дискете са свим оним што је урађено на једнотомном речнику, што треба да олакша и убрза рад главног редактора како би тај речник што пре угледао светлост дана.

На крају је закључено да ову белешку треба упутити свим учесницима састанка Ком. бр. 7, те свим члановима матичног састава Одбора и председницима комисија који нису формално чланови Одбора.

Белешку саставио
Бранислав Брборић, секретар Одбора

и секретар Ком. бр. 7

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 6/2002, 25. март 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

ПИСМО

учесницима прве седнице Ком. бр. 7 у 2002. години, члановима матичног дела Одбора,
председницима и секретарима појединих комисија

Поштована колегинице/Поштовани колега,

У прилогу Вам достављамо *Белешку с прве седнице Ком. бр. 7, одржане 7. марта 2002. године, копију дописа Драгослава Граочанкића из Београда посвећеног употреби инфинитива и везника да с презентом у српском језичком стандарду, у којем се Одбор моли «да се својом одлуком што разговетније и прецизније изјасни о инфинитиву као значајној граматичкој, односно синтаксичко-стилској конструкцији [...]», као и копију чланка *Језичка економија и «дакање»* Егона Фекетеа, објављеног у «Полигици» од 3. фебруара 2002. године.*

Очекујући да ће Филолошки факултет у Београду и Филозофски факултет у Новом Саду позитивно одговорити на предлог Министарства просвете и спорта да се припреми *праг знања за српски као страни језик* и да ће председници и секретари комисија анимирати своје чланство како би се ангажовало у нормативној обради појединих тема из свог стручног домена, надамо се да би на поменути допис Д. Граочанкића одговор могли припремити представници Ком. бр. 3 (за синтаксу). С тим у вези обраћамо се посебно академику Милки Ивић, председници Ком. бр. 3, да се постара о припреми одговора, а ако ко од чланова матичног дела Одбора с тим у вези има сугестија, оне би биле добродошле, јер је реч о значајној стандарднојезичкој теми која надилази конотације синтагме *ситница језикословна*.

Истовремено молимо чланове Одбора да доставе евентуалне примедбе на *Записник с прве овогодишње седнице Одбора, одржане 25. јануара 2002. године, који Вам је достављен пре десетак дана.*

С поштовањем,

Прилози: 3

Потпредседник Одбора
Проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Туре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

**Трг Николе Пашића 11/Л
11000 БЕОГРАД**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо *Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика*, чији је наслов *Обавезни примерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на седници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој седници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[е]тности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озакоњење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој делатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарства надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорије време оживотвори.

У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдечно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матике српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Председник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ

**Бука Караџића 3
81000 ПОДГОРИЦА**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика, чији је наслов *Обавезни примјерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на сједници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој сједници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примјерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озакоњење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој дјелатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примјерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примјерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примјерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарстава надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорије вријеме оживотвори.

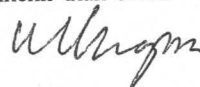
У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдечно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Предсједник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

**Вука Караџића 4
51000 БАЊА ЛУКА**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо *Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика*, чији је наслов *Обавезни примјерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на сједници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој сједници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[е]тности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примјерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озакоњење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој дјелатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примјерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примјерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примјерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарства надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорије вријеме оживотвори.

У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдечно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Предсједник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

**Скерлићева 1
11000 БЕОГРАД**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо *Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика*, чији је наслов *Обавезни примерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на седници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој седници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озакоњење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој делатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарстава надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорије време оживотвори.

У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдачно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Председник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

**Матице српске 1
21000 НОВИ САД**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо *Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика*, чији је наслов *Обавезни примерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на седници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој седници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озакоњење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој делатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарстава надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорије време оживотвори.

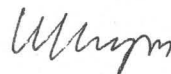
У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдечно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Председник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**ЦЕНТРАЛНА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
«БУРЈЕ ЦРНОЈЕВИЋ»**

**Булевар црногорских јунака 163
86000 ЦЕТИЊЕ**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо *Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика*, чији је наслов *Обавезни примјерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на сједници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој сједници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примјерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озаконење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој дјелатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примјерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примјерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примјерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарстава надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорје вријеме оживотвори.

У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдечно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Бурје Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Предсједник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**
Ком. бр. 7, број 7/2002, 27. март 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

**НАРОДНА И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

**Јеврејска 30
51000 БАЊА ЛУКА**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо *Одлуку бр. 22 Одбора за стандардизацију српског језика*, чији је наслов *Обавезни примјерак у електронској форми*. Та одлука предложена је на сједници Одборове Комисије за корпус [српског језика] 27. 11. 2001. године а донесена на годишњој сједници Одбора 25. 1. 2002. године.

У међувремену, наведена одлука достављена је свим члановима Одбора и његових девет комисија (68 језикословаца), свим оснивачима Одбора (њих 14: три академија наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС; осам универзитета [Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево]; Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга) и свима владама на говорном простору српског језика (Београд, Подгорица и Бања Лука).

Мада је приложена одлука могла индиректно стићи и у вашу установу, ипак вам је достављамо и непосредно, с надом да ћете је помно размотрити и заложити се за оживотворење обавезног примјерка [сваке публикације] и у електронској форми. Прва претпоставка за то јесте озакоњење, тј. утврђивање ове обавезе у законима о издавачкој дјелатности или у неким другим законима којима се већ уређује достављање обавезног примјерка у класичној (папирној) или аудио или у аудио-визуелној форми.

Образложење одлуке, односно препоруке, већ је дато у самом тексту па га не бисмо понављали, а библиотеке ће боље од Одбора знати које би предности донио овај начин чувања обавезног примјерка и његовог коришћења.

Ако се покаже да су четири библиотеке којима, више или мање уредно, штампарије достављају по примјерак сваке публикације у класичном облику сагласне с одлуком Одбора, оне би се могле заложити код министарстава надлежних за област културе у Србији, Црној Гори и Српској, који су обрађивачи законских пројеката у наведеним републикама, да се ова идеја у што скорије вријеме оживотвори.

У нади да ћете позитивно реаговати на предложену одлуку Одбора – која се упућује као препорука надлежним библиотекама у Београду, Новом Саду, Цетињу и Бањој Луци те министарствима надлежним за област културе – срдечно вас поздрављамо.

Достављено у истоветном тексту:

- министарствима културе у Београду, на Цетињу и у Бањој Луци;
- Народној библиотеци Србије у Београду, Централној народној библиотеци Црне Горе «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске у Бањој Луци.

Предсједник Одбора

проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 8/2002, 22. април 2002. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

КОНГРЕС СРПСКОГ УЈЕДИЊЕЊА

Доситејева 12
11000 БЕОГРАД

Поштована господо,

И овим путем изражавамо искрену захвалност што су високи представници Конгреса српског уједињења госпођа Софија Шкорић, потпредседница Конгреса задужена за културу, и господин Стив Катић, потпредседник Конгреса задужен за односе с иностранством, позвали представнике Одбора за стандардизацију српског језика да посете представништво Конгреса у Београду (15. април 2002. године). Нас двојица изражавамо задовољство што смо имали прилике да разговарамо с високим представницима Конгреса, који су разумели колико је важно да Конгрес, у оквиру својих могућности, подржи програме оних организација у отаџбини што се баве националним дисциплинама у науци и култури, међу којима се посебно истичу језик, историја и књижевност, уз Цркву – примарна упоришта нашега националног идентитета.

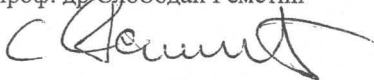
У вези с разговором који смо водили, молили бисмо вас за невелику помоћ којом бисмо покрили елементарне административно-стручне послове Одбора, чију приближну квантификацију наводимо у загради: административни трошкови канцеларије који укључују копирање, телефоне и факсове, као и разашилање кореспонденције (500); трошкови рада комисија (500) и трошкови припреме публикација (1000). Надамо се да ћемо тим новцем, уз још неку помоћ из других извора, моћи покривати ове трошкове у наредних 12 месеци. Потом ћемо вам доставити краћи извештај, а у редовној годишњој публикацији (*Списи Одбора V*), који ћемо вам

доставити, назначићемо, са захвалношћу, помоћ Конгреса српског уједињења за рад Одбора.

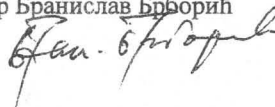
Вама је познато колико су крупни трошкови око штампања књига чије је издавање програмски задатак Одбора, а у постојећим оскудицама најлошије пролази тржиште стручних књига, које се тешко производе а још теже набављају. С тим у вези обратићемо Вам се тек онда када пројектоване књиге буду припремљене за штампу. Две смо већ споменули, *Творбу речи II* и *Синтаксу I*, које ће бити готове до краја ове године, а у том року очекујемо и довршетак *Речника савременога српског језика* у једној књизи.

Унапред захвални на вашој драгоценјој помоћи, молимо вас да примите наше срдачне поздраве.

Потпредседник Одбора
и директор Института за
српски језик
проф. др Слободан Реметић

Секретар Одбора
мр Бранислав Брборић

Прилог: Информација о задацима и
учинцима Одбора, припремљена недав-
но за Научно-стручни скуп *Интернет и*
ћирилица, одржан у Народној библиоте-
ци Србије 11–12. фебруара 2002. године

П. С. Жиро рачун Института за српски језик, који обавља административ-
вно-стручне послове Одбора за стандардизацију српског језика, налази се
код Комерцијалне банке Београд, бр. 40806-603-2-3000864.

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 9/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ЛИСТ «ПОЛИТИКА»
– на руке главног уредника –

**Македонска 29
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине главни уредниче,

У прилогу Вам достављамо две одлуке Одбора за стандардизацију српског језика, Одлуку бр. 24, под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику*, припремљену у Одборовој Комисији за синтаксу, и Одлуку бр. 25, под насловом *Поуздана и научно утемељена аргументација*, припремљену у Комисији за морфологију и творбу речи.

Надамо се да бисте обе одлуке – у једном комаду или у наставцима – могли у што скорије време објавити у вашем цењеном листу, уз једну малу обавезу: да Одбору доставите по примерак листа у којем се нађе одлука Одбора. Нажалост, досад сте то ретко чинили, али се надамо бољем времену, које ће сведочити о томе да до Одборових одлука – што се јавности упућују као *закључци, савети, реаговања, исправке, препоруке и сл.* – држите онолико колико ми држимо до утицаја вашег листа на културну и научну политику на говорном простору српског језика.

Сматрајући да су обе одлуке Одбора значајне, прва по обради једне важне синтаксичко-стилске теме а друга по обради једног значајног нивоа (стандардно)језичке проблематике, молимо Вас да примите наше срдачне поздраве.

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић

Прилози: 2

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 9/2002, 29. април 2002. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ЛИСТ «ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ»

– на руке главног уредника –

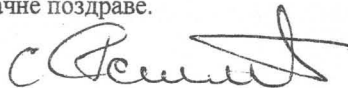
**Трг Николе Пашића 7
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине главни уредниче,

У прилогу Вам достављамо две одлуке Одбора за стандардизацију српског језика, Одлуку бр. 24, под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику*, припремљену у Одборовој Комисији за синтаксу, и Одлуку бр. 25, под насловом *Поуздана и научно утемељена аргументација*, припремљену у Комисији за морфологију и творбу речи.

Надамо се да бисте обе одлуке – у једном комаду или у наставцима – могли у што скорије време објавити у вашем цењеном листу, уз једну малу обавезу: да Одбору доставите по примерак листа у којем се нађе одлука Одбора. Нажалост, досад сте то ретко чинили, али се надамо бољем времену, које ће сведочити о томе да до Одборових одлука – што се јавности упућују као *закључци, савети, реаговања, исправке, препоруке и сл.* – држите онолико колико ми држимо до утицаја вашег листа на културну и научну политику на говорном простору српског језика.

Сматрајући да су обе одлуке Одбора значајне, прва по обради једне важне синтаксичко-стилске теме а друга по обради једног значајног нивоа (стандардно)језичке проблематике, молимо Вас да примите наше срдчане поздраве.

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић

Прилози: 2

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 9/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ЛИСТ «ДНЕВНИК»

– на руке главног уредника –

**Булевар ослобођења 81
21000 НОВИ САД**

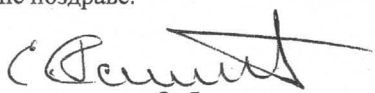
Поштовани господине главни уредниче,

У прилогу Вам достављамо две одлуке Одбора за стандардизацију српског језика, Одлуку бр. 24, под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику*, припремљену у Одборовој Комисији за синтаксу, и Одлуку бр. 25, под насловом *Поуздана и научно утемељена аргументација*, припремљену у Комисији за морфологију и творбу речи.

Надамо се да бисте обе одлуке – у једном комаду или у наставцима – могли у што скорије време објавити у вашем цењеном листу, уз једну малу обавезу: да Одбору доставите по примерак листа у којем се нађе одлука Одбора. Нажалост, досад сте то ретко чинили, али се надамо бољем времену, које ће сведочити о томе да до Одборових одлука – што се јавности упућују као *закључци, савети, реаговања, исправке, препоруке и сл.* – држите онолико колико ми држимо до утицаја вашег листа на културну и научну политику на говорном простору српског језика.

Сматрајући да су обе одлуке Одбора значајне, прва по обради једне важне синтаксичко-стилске теме а друга по обради једног значајног нивоа (стандардно)језичке проблематике, молимо Вас да примите наше срдачне поздраве.

Прилози: 2

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 9/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ЛИСТ «ПОБЈЕДА»
– на руке главног уредника –

**Булевар револуције 11
81000 ПОДГОРИЦА**

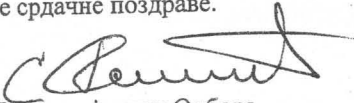
Поштовани господине главни уредниче,

У прилогу Вам достављамо двије одлуке Одбора за стандардизацију српског језика, Одлуку бр. 24, под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику*, припремљену у Одборовој Комисији за синтаксу, и Одлуку бр. 25, под насловом *Поуздана и научно утемељена аргументација*, припремљену у Комисији за морфологију и творбу ријечи.

Надамо се да бисте обје одлуке – у једном комаду или у наставцима – могли у што скорије вријеме објавити у вашем цијењеном листу, уз једну малу обавезу: да Одбору доставите по примјерак листа у којем се нађе одлука Одбора. Нажалост, досад сте то ријетко чинили, али се надамо бољем времену, које ће свједочити о томе да до Одборових одлука – што се јавности упућују као *закључци, савјети, реаговања, исправке, препоруке и сл.* – држите онолико колико ми држимо до утицаја вашег листа на културну и научну политику на говорном простору српског језика.

Сматрајући да су обје одлуке Одбора значајне, прва по обради једне важне синтаксичко-стилске теме а друга по обради једног значајног нивоа (стандардно)језичке проблематике, молимо Вас да примите наше срдчане поздраве.

Прилози: 2

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 9/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ЛИСТ «ГЛАС СРПСКИ»

– на руке главног уредника –

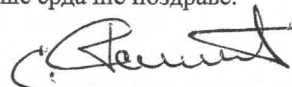
**Веселина Маслеше 28
51000 БАЊА ЛУКА**

Поштовани господине главни уредниче,

У прилогу Вам достављамо двије одлуке Одбора за стандардизацију српског језика, Одлуку бр. 24, под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику*, припремљену у Одборовој Комисији за синтаксу, и Одлуку бр. 25, под насловом *Поуздана и научно утемељена аргументација*, припремљену у Комисији за морфологију и творбу ријечи.

Надамо се да бисте обје одлуке – у једном комаду или у наставцима – могли у што скорије вријеме објавити у вашем цијењеном листу, уз једну малу обавезу: да Одбору доставите по примјерак листа у којем се нађе одлука Одбора. Нажалост, досад сте то ријетко чинили, али се надамо бољем времену, које ће свједочити о томе да до Одборових одлука – што се јавности упућују као *закључци, савјети, реаговања, исправке, препоруке и сл.* – држите онолико колико ми држимо до утицаја вашег листа на културну и научну политику на говорном простору српског језика.

Сматрајући да су обје одлуке Одбора значајне, прва по обради једне важне синтаксичко-стилске теме а друга по обради једног значајног нивоа (стандардно)језичке проблематике, молимо Вас да примите наше срдчане поздраве.

Потпредсједник Одбора
проф. др Слободан Реметић

Прилози: 2

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

– на руке председника др ЗОРАНА ЂИНЂИЋА –

**Немањина 11
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окупља стручњаке са целокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све време откад постоји и делује о својим одлукама уредно обавештава актуелне председнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСб, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно решавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ретко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугде у свету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, где је недавно, као и у Федерацији БиХ, оверен стандардолшки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповелно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде решавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСб и РЦГ) и једне уставне повеле (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

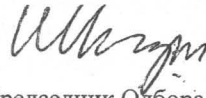
Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. *у језику*, али не знамо шта ће бити *око њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социолингвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у последњој деценији 19. и растуреног у последњој деценији 20. столећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се деоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се труде да не разумеју зашто се Немци, Аустријанци и Швајцарци језички не деле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрам Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрам Грка и Турака..., па зато валови цепања и дробљења и даље запљускују обале наших река и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу две одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас уверити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се уверили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видећете да Бугарска академија наука протеже бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарско Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социolingвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине председниче, да, заједно с министрима, и то не само просвете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

Прилози: 4

Достављено:

- председницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- председницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
– на руке председника ФИЛИПА ВУЈАНОВИЋА –

**Његошева 2
81000 ПОДГОРИЦА**

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окупља стручњаке са цјелокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све вријеме откад постоји и дјелује о својим одлукама уредно обавјештава актуелне председнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвјете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савјети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно рјешавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ријетко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугдје у свијету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, гдје је недавно, као и у Федерацији БиХ, овјерен стандардолошки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповељно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде рјешавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСБ и РЦГ) и једне уставне повеље (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. у језику, али не знамо шта ће бити *око њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извјесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социolingвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у посљедњој деценији 19. и растуреног у посљедњој деценији 20. стољећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдјети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се диоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се не труде да разумију зашто се Нијемци, Аустријанци и Швајцарци језички не дијеле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрам Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрам Грка и Турака..., па зато валови цијепања и дробљења и даље заплъскују обале наших ријека и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу двије одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас увјерити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смјеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се увјерили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видјећете да Бугарска академија наука протезе бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарском Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социolingвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумијева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине предсједниче, да, заједно с министрима, и то не само просвјете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

Прилози: 4

Достављено:

- предсједницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- предсједницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
– на руке председника др **МЛАДЕНА ИВАНИЋА** –

**Трг српских владара б. б.
51000 БАЊА ЛУКА**

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окупља стручњаке са цјелокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све вријеме откад постоји и дјелује о својим одлукама уредно обавјештава актуелне председнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвјете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савјети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно рјешавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ријетко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугдје у свијету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, гдје је недавно, као и у Федерацији БиХ, овјерен стандардолшки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповељно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде рјешавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСБ и РЦГ) и једне уставне повеље (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. у *језику*, али не знамо шта ће бити *око њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извјесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социолингвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у посљедњој деценији 19. и растуреног у посљедњој деценији 20. стољећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдјети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се диоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се не труде да разумију зашто се Нијемци, Аустријанци и Швајцарци језички не дијеле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрема Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрема Грка и Турака..., па зато валови цијепања и дробљења и даље заплускују обале наших ријека и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу двије одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас увјерити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смјеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се увјерили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видјећете да Бугарска академија наука протеже бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарском Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социолингвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумијева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине предсједниче, да, заједно с министрима, и то не само просвјете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

Прилози: 4

Достављено:

- предсједницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- предсједницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 12/2002, 29. април 2002. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

**С ДРУГЕ СЕДНИЦЕ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ
НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА (25. 4. 2002. ГОДИНЕ)**

Комисија бр. 7 одржала је у четвртак 25. 4. 2002. године своју другу седницу у Институту за српски језик. Седницу је водио Иван Клајн, председник Одбора и председник Комисије бр. 7. За ову седницу припремљен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и усвајање Одлуке бр. 24,
2. Разматрање и усвајање Одлуке бр. 25,
3. Р а з н о.

У вези с првом тачком дневног реда, за коју је предлог припремљен у Комисији за синтаксу, није било примедба: само је утврђен наслов (*О односу да-конструкције и инфинитива у српском језику*) и исправљање неколико штампарских грешака. Кад је реч о другој тачки дневног реда, односно о Одлуци бр. 25, за коју је текст припремљен у Комисији за морфологију и творбу речи, Иван Клајн је, као аутор књиге *Творба речи у савременом српском језику. Први део: Слагање и префиксација*, тражио извесно скраћивање, сматрајући да треба изоставити неке претеране вредносне судове у тачки 6, што је и прихваћено. Обе одлуке објавиће се у часопису *Језик данас* а биће, као и увек, достављене и неколиким дневним листовима, као и владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп.

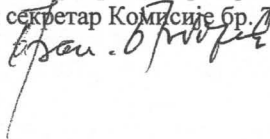
Под тачком *Разно* размотрена је информација о штампању *Бугарског дијалекатског атласа. Сводни том, Софија 2001. године*, у којем се *призренско-тимочки народни говори* српскога језика увршћују у бугарски језик, преливајући се чак преко Мораве, како Бугари називају Јужну Мораву, додајући јој понекад и атрибут Бугарска (Морава). Комисија се такође упознала и са садржајем реаговања Одељења језика и књижевности САНУ на ту информацију Института, једнога од оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове. С тим у вези, без обзира на то што се ради о дијалекатској материји, која није досад

била спорна (али се посредно тиче српског језика у целини, а то значи и његовог стандардног лика), као и у вези с достављањем Одлуке бр. 24 и Одлуке бр. 25, припремљени су дописи члановима Одбора, председницима и секретарима комисија (с молбом да се ускоро одрже и пролећне седнице комисија), дописи неколиким дневним листовима (да објаве одлуке Одбора), као и председницима влада СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп и председницима република како би надлежни органи и саветници председника били упознати с радом Одбора, укључујући и испад бугарске лингвистике и геополитике. Предложено је такође да секретар Одбора припреми писмо Савезном секретаријату за иностране послове СРЈ како би оно дипломатским каналима реаговало на немили догађај у Бугарској, који би потписао председник или потпредседник Одбора.

На овој седници размотрен је и један домаћи догађај, у вези с којим има разлога и за негодовање. Наиме, Савезно министарство националних и етничких заједница објавило је, у посебној публикацији (као властито издање), *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*, који је донет у фебруару 2002. године («Службени лист СРЈ», број 11/2002), на српском, енглеском и немачком језику, као и на још осам мањинских језика који се говоре у СРЈ (албански, бугарски, македонски, мађарски, ромски, румунски, русински и словачки). Одбор, речено је на седници Комисије бр. 7, може само поздравити доношење тог закона, којим СРЈ, а то значи и будућа Државна заједница Србије и Црне Горе, сведочи о уважавању највиших стандарда заштите права и слобода националних и етничких заједница у тој земљи. Међутим, Одбор мора ставити до знања да није у реду да текст на српском језику у тој 11-језичкој публикацији, намењеној и домаћој и страниј јавности, буде представљен (само) на латиничком писму. Наиме, он *може бити* представљен и на латиничком писму, али, по Уставу и Закону о службеној употреби језика и писама, он *мора бити* представљен првенствено ћирилицом, која се и у науци и иначе оцењује као *примарно, матично и изворно писмо* нашег језика. Тим поводом одлучено је да потпредседник и секретар Одбора припреме предлог одлуке бр. 26, у којој ће се обновити аргументација изложена у прошлогодишњим одлукама посвећеним азбучним проблемима нашега стандардног језика, јер, по свему судећи, с њоме нису упознати људи у Савезном секретаријату националних и етничких заједница. У вези с том одлуком, не мора бити нужан нов састанак Комисије бр. 7, јер се њени чланови могу и телефонски договорити о садржају те одлуке.

Такође је предложено да се Одлука бр. 24 (*О односу да-конструкције и инфинитива у српском језику*) достави и Драгану Граочанкићу из Београда, који је од Одбора затражио да се огласи у вези с употребом инфинитива и везника да с презентом у српском језичком стандарду. Пропратно писмо припремиће секретар Одбора.

Белешку сачинио
Бранислав Брборић, секретар Одбора
и секретар Комисије бр. 7

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

ПРЕДСЕДНИК САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
господин др ВОЈИСЛАВ КОШТУНИЦА

Булевар Михаила Пупина 2
11070 НОВИ БЕОГРАД

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окупља стручњаке са целокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све време откад постоји и делује о својим одлукама уредно обавештава актуелне председнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСб, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно решавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ретко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугде у свету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, где је недавно, као и у Федерацији БиХ, оверен стандардолшки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповељно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде решавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСб и РЦГ) и једне уставне повеље (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

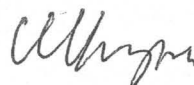
Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. у *језику*, али не знамо шта ће бити *око њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социолингвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у последњој деценији 19. и растуреног у последњој деценији 20. столећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се деоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се труде да не разумеју зашто се Немци, Аустријанци и Швајцарци језички не деле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрема Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрема Грка и Турака..., па зато валови цепања и дробљења и даље заплјускују обале наших река и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу две одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас уверити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се уверили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видећете да Бугарска академија наука протеже бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарском Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социolingвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине председниче, да, заједно с министрима, и то не само просвете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

Прилози: 4

Достављено:

- председницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- председницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
господин МИЛАН МИЛУТИНОВИЋ**

**Андрићев венац 1
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине председниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окупља стручњаке са целокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све време откад постоји и делује о својим одлукама уредно обавештава актуелне председнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно решавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ретко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугде у свету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, где је недавно, као и у Федерацији БиХ, оверен стандардолошки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповељно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде решавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСБ и РЦГ) и једне уставне повеље (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

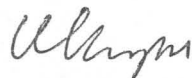
Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. у *језику*, али не знамо шта ће бити *око њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социolingвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у последњој деценији 19. и растуреног у последњој деценији 20. столећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се деоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се труде да не разумеју зашто се Немци, Аустријанци и Швајцарци језички не деле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрема Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрема Грка и Турака..., па зато валови цепања и дробљења и даље заплъскују обале наших река и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу две одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас уверити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се уверили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видећете да Бугарска академија наука претеже бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарском Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социolingвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине председниче, да, заједно с министрима, и то не само просвете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

Прилози: 4

Достављено:

- председницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- председницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

**Господин МИЛО БУКАНОВИЋ,
предсједник Републике Црне Горе**

**Булевар Немањина обала 2
81000 ПОДГОРИЦА**

Поштовани господине предсједниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окупља стручњаке са целокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све вријеме откад постоји и дјелује о својим одлукама уредно обавјештава актуелне предсједнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвјете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савјети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно рјешавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ријетко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугдје у свијету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, гдје је недавно, као и у Федерацији БиХ, овјерен стандардолошки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповелно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде рјешавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСБ и РЦГ) и једне уставне повеле (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. *у језику*, али не знамо шта ће бити *эко њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извјесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социолингвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у посљедњој деценији 19. и растуреног у посљедњој деценији 20. стољећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдјети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се диоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се не труде да разумију зашто се Нијемци, Аустријанци и Швајцарци језички не дијеле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрам Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрам Грка и Турака..., па зато валови цијепања и дробљења и даље заплускују обале наших ријека и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу двије одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас увјерити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смјеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се увјерили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видјећете да Бугарска академија наука протеже бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарском Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социolingвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумевијева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине предсједниче, да, заједно с министрима, и то не само просвјете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

Прилози: 4

Достављено:

- предсједницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- предсједницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 10/2002, 29. април 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**Господин МИРКО ШАРОВИЋ,
предсједник Републике Српске**

**Трг српских владара б. б.
51000 БАЊА ЛУКА**

Поштовани господине предсједниче,

Одбор за стандардизацију српског језика, који окуља стручњаке са цјелокупног говорног простора српског језика (СРЈ и Република Српска), везане првенствено за три академије наука и осам универзитета, али и за још три установе – основан у децембру 1997. године као невладина организација – сматрао је неопходним да све вријеме отада постоји и дјелује о својим одлукама уредно обавјештава актуелне предсједнике четирију влада на говорном простору српског језика (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп) а преко њих и надлежна министарства просвјете, науке и културе, које се јавности, стручној, политичкој и општој, упућују као *закључци, савјети, саопштења, реаговања, исправке, препоруке и сл.* Чинио је то с надом да се у државним органима понеко стара о томе шта и како радимо јер је (стандардни) језик не само значајно стручно него и важно политичко, правно па и уставно питање, чије адекватно рјешавање има одраза и у међународној комуникацијској заједници. Чинимо то и овог пута.

Нажалост, ријетко је било одјека на наше јављање, па, у ствари, не знамо да ли је нашим политичким елитама довољно важно оно што је свугдје у свијету толико значајно. Пред свима нама (у СРЈ и Републици Српској, гдје је недавно, као и у Федерацији БиХ, овјерен стандардолошки, нарочито називни, «трипартизам» суштински истога књижевног/стандардног језика) на дневном је реду уставно, односно «уставноповељно» питање, за које не знамо да ли ће, кад се буде рјешавало, обухватити и језик, тј. не знамо хоће ли бити склада између два устава (РСБ и РЦГ) и једне уставне повеље (Државна заједница Србије и Црне Горе / Србија и Црна Гора). Још мање знамо шта ће бити с нашим језиком кроз три године, јер о томе није било збора у Полазним основама о преуређењу СРЈ.

Заправо, знамо шта ће бити *с језиком*, тј. *у језику*, али не знамо шта ће бити *око њега*. Ми се у Одбору за стандардизацију српског језика трудимо, колико је у нашој моћи, да отклонимо извјесну *запуштеност српскога (стандардног) језика*, који је *социолингвистички одвојен* од оног језичког ентитета што смо га звали

српскохрватским језиком, створеног у посљедњој деценији 19. и растуреног у посљедњој деценији 20. стољећа, оба пута вољом хрватскога националног покрета. (То није никаква похвала нити покуда, већ напросто констатовање историјске чињенице.) И да нема садашњег *стандарднојезичког тројства*, наш би језик био мали «ентитет», који није лако снабдјети свиме оним што једном језику треба ако хоће да на ваљан и модеран начин чува своју говорну заједницу од комуникацијских бура које је чекају у глобалистичкој будућности. Ако се диоба тог језика настави и продуби, ситуација ће бити још тежа, нарочито за оне који се не труде да разумију зашто се Нијемци, Аустријанци и Швајцарци језички не дијеле, ни стварно ни номинално, зашто то не чине ни Латиноамериканци спрема Шпанаца и Португалаца, нити пак Кипрани спрема Грка и Турака..., па зато валови цијепања и дробљења и даље заплъскују обале наших ријека и Јадранског мора.

Достављајући Вам у прилогу двије одлуке Одбора – једну на наоко ситну а другу на очито крупну (стандардно)језичку тему – желимо Вас увјерити да је нама у Одбору стало до неопходне сарадње између науке и политике, које једна другу не би смјеле ометати у њиховој компетенцији. Да бисте се увјерили у то да на Балкану нема (социо)лингвистичког и геополитичког мира, достављамо Вам у (трећем) прилогу писмо Института за српски језик САНУ, јединог института те врсте на говорном простору српског језика – иначе једног од 14 оснивача Одбора, и то оног који за Одбор обавља стручно-административне послове – да га пажљиво размотрите. Из тог прилога видјете да Бугарска академија наука протеже бугарски језик све до Јужне Мораве (коју назива *Бугарском Моравом*), па и западно од ње, укључујући у њега и *призренско-тимочке народне говоре*, али искључујући из њих све оно што је било и што је остало на подручју Косова и Метохије. Потрудили смо се око тога да прибавимо и реаговање САНУ на тај испад бугарске социолингвистике и геополитике, које Вам такође достављамо – као четврти прилог овом допису.

С надом у боље дане, испуњене нормалном сарадњом струке и политике, која подразумијева и *лозинку* и *одзив*, молимо Вас, поштовани господине предсједниче, да, заједно с министрима, и то не само просвјете, науке и културе, пажљиво размотрите ове наше поднеске.

С поштовањем,

Прилози: 4

Достављено:

- предсједницима влада СРЈ,
РСБ, РЦГ и РСп
- предсједницима република
СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 11/2002, 29. април 2002. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
ПРЕДСЕДНИЦИМА И СЕКРЕТАРИМА ОДБОРОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/Поштовани колега,

У прилогу Вам достављамо одлуке Одбора бр. 24 и бр. 25, чији је садржај, на предлог Комисије за синтаксу, односно Комисије за морфологију и творбу речи, утврђен на другој овогодишњој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, одржаној 25. априла 2002. године.

У прилогу су такође Белешка с друге седнице Комисије бр. 7, као и копије дописа упућених председницима влада и председницима република СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, као и неколиким дневним листовима којима смо доставили само две одлуке Одбора.

Молимо председнике и секретаре Одборових комисија да најкасније до средине јуна месеца припреме и сазову пролећне седнице комисија на којима би се размотрили њихови текући послови, укључујући и упознавање с два одлукама Одбора и другим прилозима овог допису.

Прилози: 5

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

проф. др Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 11/2002, 29. април 2002. године
Београд, Туре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
ПРЕДСЈЕДНИЦИМА И СЕКРЕТАРИМА ОДБОРОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/Поштовани колега,

У прилогу Вам достављамо одлуке Одбора бр. 24 и бр. 25, чији је садржај, на предлог Комисије за синтаксу, односно Комисије за морфологију и творбу речи, утврђен на другој овогодишњој сједници Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, одржаној 25. априла 2002. године.

У прилогу су такође Биљешка с друге сједнице Комисије бр. 7, као и копије дописа упућених предсједницима влада и предсједницима република СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, као и неколиким дневним листовима којима смо доставили само двије одлуке Одбора.

Молимо предсједнике и секретаре Одборових комисија да најкасније до средине јуна мјесеца припреме и сазову прољећне сједнице комисија на којима би се размотрили њихови текући послови, укључујући и упознавање с двјема одлукама Одбора и другим прилозима овоме допису.

Прилози: 5

ПРЕДСЈЕДНИК ОДБОРА

проф. др Иван Клајн

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 13/2002, 8. мај 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА
ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ**

– на руке министра господина ГОРАНА СВИЛАНОВИЋА –

Кнеза Милоша 24
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине министре,

У прилогу Вам достављам копију дописа бр. 64 од 12. марта 2002. године, који сам у својству директора Института за српски језик САНУ и члана Међуакадемијског одбора за дијалектолошке атласе, доставио Одељењу језика и књижевности САНУ. То одељење расправљало је о немилу испаду Бугарске академије наука, која је 2001. године у Софији објавила *Сводни том дијалекатског атласа*, у којем на читавом низу дијалекатских карата бугарски језик «захвата» пространу српску дијалекатску зону која се одавно у науци назива *призренско-тимочким народним говорима*, с тим што је изостављен онај део те зоне који се протеже на Косову и Метохији. По тим картама бугарски језик у знатној се мери «прелива» преко Јужне Мораве, која је означена само називом *Морава*, другде у Бугарској често с атрибутом *Бугарска (Морава)*, овде изосталом. Занимљиво је, и индикативно, да је у IV тому *Бугарског дијалекатског атласа*, издатом раније, пре *Своднога*, готово све било у реду: државна граница била је и језичка, чак без изузимања територије двеју општина Србије (димитровградске, односно *царибродске*, и *босилеградске*), које су биле на бугарској државној територији у другој половини 19. века па су после Првог светског рата ушле у састав Србије, односно Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. (Територије тих двеју општина у нашим дијалекатским картама нису захватане српским језиком.) Посреди је, очигледно, не само лингвистички него и озбиљан геополитички инцидент, смишљен вероватно пре октобарског преврата у Србији 2000. године.

О овом инциденту расправљало се и на седници *Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања* (даље – Комисија бр. 7), једној од девет комисија Одбора за стандардизацију српског језика, чији сам потпредседник, као и потпредседник те комисије. Мада ствар припада *дијалектологији*, а не *стандардологији*, она се тиче језика у целини а тиме и *стандардног језика*, најважнијег, репрезентативног, огранка наше језичке свеукупности.

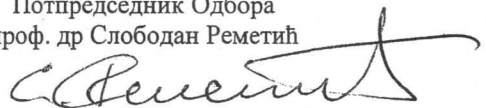
Кад би се служила бугарском методологијом, српска дијалектологија могла би поступити на сличан начин – протежући српски језик све до Софије па и иза ње (бугарски језички стандард темељи се, иначе, на подаљим западнобугарским народним говорима), чак уз ослонац на типолошку блискост свих говора у тзв. Шоплуку с обеју страна државне границе. То, међутим, није у српској научној традицији, нити би се за «увођење» нове традиције могло наћи ослонца у савременој геополитици, тј. у савременом међународном положају наше земље. Српска језичка наука мораће на овај испад адекватно реаговати, и то у складу с препорукама надлежног Одељења САНУ, садржаним у приложеној *Информацији*, с потписом академика Предрага Палавестре, секретара наведеног Одељења.

Пошто Одбор за стандардизацију српског језика делује на целокупном говорном простору тог језика (СРЈ [Република Србија и Република Црна Гора] + Република Српска), његова Комисија бр. 7, у оквиру своје текуће делатности, обавестила је, између осталог, о овом инциденту, додуше овлаш, све председника влада и република (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп). То можете видети из копије дописа председницима, коју Вам у прилогу достављамо. Она у овој прилици, разуме се, гласи на председника Савезне владе господина Драгише Пешића.

Верујући да ће СМИП, с Вама на челу, најбоље проценити како у конкретном случају ваља наступити на политичком, односно дипломатском пољу (о чему би било добро да на одговарајући начин будемо обавештени), молимо Вас, поштовани господине министре, да изволите примити изразе нашега искреног поштовања.

Прилсзи: 3 (Писмо Одељењу за језик и књижевност САНУ и његово реаговање + копија дописа Савезној влади)

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 14/2002, 8. мај 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**Господин ДРАГОСЛАВ ГРАОЧАНКИЋ,
дипломирани правник**

**Кнез Михаилова 7
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине Граочанкићу,

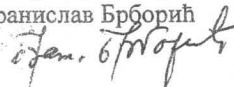
Користимо се приликом да Вам и писмено захвалимо на Вашем драгоценом поднеску од 18. марта 2002. године, који је био веома подстицајан за Одбор за стандардизацију српског језика и његове комисије (свима је њима достављен Ваш допис). У прилогу Вам достављамо 6-странично реаговање на Ваш поднесак у облику Одборове Одлуке бр. 24, у којем се садржи и Ваш текст и наш коментар, припремљен у Комисији за синтаксу.

Становиште наше Комисије за синтаксу – изложено под насловом *О односу између да-конструкције и инфинитива у српском језику* – понешто се разликују од Вашег, али ће оно свакако распршити многе предрасуде у вези с употребом инфинитива у српском стандардном језику, у којем је неодређени глаголски облик *родна*, а не *увозна* конструкција. Становиште је наших синтаксичара да је непожељно нагомилавање и инфинитива и његове замене, али је неспорно да су обе конструкције замењиве једна другом. Оно се подудара с Вашим становиштем – сличним ономе које заступа Егон Фекете, члан Одбора – да је инфинитив економичнији.

С поштовањем,

Прилог: 1 (Одлука бр. 24)

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 15/2002, 13. мај 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО
НАЦИОНАЛНИХ И ЕТНИЧКИХ ЗАЈЕДНИЦА
– на руке министра РАСИМА ЉАЈИЋА –**

**Бул. Михаила Пупина 2
11070 НОВИ БЕОГРАД**

Поштовани господине министре,

У прилогу Вам достављамо Одлуку бр. 26 Одбора за стандардизацију српског језика под насловом *Законски текст латиницом: лоша инерција, одавно лишена смисла*, чији је садржај утврђен на трећој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (9. мај 2002), која обавља послове Одбора између његових седница.

Ово је четврти пут да се Одбор изјашњава о двоазбучности, односно о примарности ћирилице у службеној употреби српског језика, с чим Вас упознајемо шаљући Вам у прилогу одлуке бр. 17, 18 и 20, које су по уобичајеној процедури достављене владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, као и неколиким дневним листовима у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској, у којима је српски у службеној употреби као језик матичног народа. Достављамо Вам такође и Закључке с Научно-стручног скупа «Интернет и ћирилица», одржаног средином фебруара 2002. године у Београду. Што се тиче службених публикација Владе Републике Србије, наша Одлука бр. 18 била је плодотворна: све публикације Владине Агенције за унапређење државне управе, осим прве (на коју смо реаговали), објављене су у складу с уставом и законом.

У нади да ћете ваљано разумети наше (пре)поруке, молимо Вас да примите изразе нашег особитог поштовања.

Прилози: 5

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 16/2002, 14. мај 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с треће седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
(9. 5. 2002. године)

Комисија бр. 7 одржала је у четвртак 9. 5. 2002. године своју трећу седницу у Институту за српски језик. Седницу је водио Иван Клајн, председник Одбора и председник Комисије бр. 7. За ову седницу припремљен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и усвајање предлога Одлуке бр. 26 и
2. Р а з н о.

Прва тачка дневног реда била је наговештена још на претходној седници Комисије бр. 7 пошто је уочено да је у издању Савезног министарства за националне и етничке заједнице изашла публикација *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* («Службени лист СРЈ», број 11/2002), у којој је тај закон објављен наредом на једанаест језика, с тим што је српски језик представљен (само) латиницом, а морао је, по Закону о службеној употреби језика и писама («Службени гласник РС», број 15/91), обавезно бити представљен ћирилицом, којом се, кад је изричито предвиђено или пожељно, може придружити и текст на латиничком писму.

Потпредседник и секретар Одбора били су задужени да припреме предлог Одлуке бр. 26, који је, с мањим исправкама, и усвојен. Закључено је такође да се та одлука одмах достави Савезном министарству за националне и етничке заједнице уз пропратно писмо председника Одбора, с тим што ће накнадно, како је већ уобичајено, бити достављена члановима Одбора, владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп и неколиким дневним листовима.

На седници је истакнуто да Одбор мора инсистирати на примарности ћириличног писма у службеној употреби не само због културне историје и континуитета националне културе него и зато што је то изричито уставна и законска обавеза, али, исто тако, мора инсистирати на одмереном тону којим се саопштавају упозорења, ставови, закључци, мишљења, исправке, савети и препоруке Одбора, примереном научном дискурсу.

Под другом тачком дневног реда разматран је предлог дописа Савезном министарству за иностране послове поводом тешког лингвистичког и геополитичког

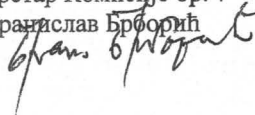
огрешења Бугарске академије наука о лингвистичке, у конкретном случају дијалектолошке факте који се посредно тичу и стандардног језика, репрезентанта језичке свеукупности. Најме, у вези с дописом директора Института за српски језик Одељењу језика и књижевности САНУ (12. 3. 2002) и ставовима тог Одељења утврђеним на његовој седници од 26. 3. 2002. године, који је достављен и Одбору, стало се на становиште да и Одбор за стандардизацију српског језика, који уредно кореспондира с државним органима и који је у свом последњем обраћању владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп (од 29. 4. 2002) већ дотакао ту тему, – треба посебно да се обрати СМПП-у. Наравно, на СМПП-у је да процени како ће се дипломатским каналима реаговати на *Сводни том бугарског дијалекатског атласа* (Софија, 2001), који «одсеца» призренско-тимочку дијалекатску зону српског језика «преливајући» бугарски језик и западно од Јужне Мораве, у Атласу означеном термином *Морава*, а изван Атласа, често, и с атрибутом *Бугарска*.

Допис СМПП-у, након мање интервенције у припремљеном тексту, који је прихваћен, потписао је потпредседник Одбора.

Седници Комисије бр. 7 присуствовали су сви њени чланови: Иван Клајн, председник, Бранислав Брборић, секретар, и чланови: Новица Петковић, Слободан Реметић и Драго Ћупић.

Секретар Комисије бр. 7

Бранислав Брборић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 10. јун 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИК САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ДР ВОЈИСЛАВ КОШТУНИЦА**

**Булевар Михаила Пупина 2
11070 НОВИ БЕОГРАД**

Поштовани господине председниче,

Ускоро почиње, или је већ почео, рад Комисије за израду уставне повеље државне заједнице Србије и Црне Горе, која би имала, колико читамо из штампе, бити припремљена до краја јула 2002. године. Ми смо у Комисији (Одбора за стандардизацију српског језика) за односе с јавношћу и решавање неодложних питања разговарали о томе да би било добро понудити сарадњу нашег одбора с уставном комисијом, јер сматрамо да би требало донети акт који би у погледу језика и стила био узоран.

Осим тога, претпостављамо да ће поменута повеља садржати и *одредбе о службеној употреби језика матичног народа Србије и Црне Горе*, као и сви (до)садашњи устави, укључујући и Устав Републике Српске, у вези с чијим су амандманима недавно консултовани и чланови овог одбора. У нашем чланству има и Србијанаца, и Црногораца, и Босанаца, и Херцеговаца, и људи с других простора бивше СФРЈ који раде као професори и научни/стручни сарадници на осам универзитета (Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево), у три академије наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), у Матици српској, Институту за српски језик и Српској књижевној задрузи. Повеља ће садржати и одредбе о службеној употреби језика националних мањина и етничких заједница, које су делимично назначене и у недавно усвојеном (савезном) Закону о заштити права и слобода националних мањина («Службени лист СРЈ», број 11/2002). Међу нашим стручњацима има и оних са законодавним и административним искуством, који би могли помоћи да добијемо уставни текст добро усклађен и с правним и с језичким нормама.

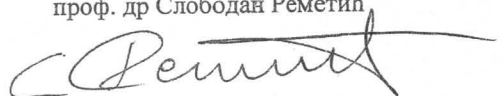
На Вама је и Вашим сарадницима у уставној комисији да одредите време и начин нашег присуства и ангажовања – на добровољној основи, без накнаде, јер ионако много тога чинимо не питајући за новац. Најзад, уставна повеља и два будућа устава с њоме усклађена не доносе се сваке године, а тичу се свих нас и, можда, наших потомака.

У нади да ће наша понуда бити ваљано схваћена и радо прихваћена, молимо Вас, поштовани господине председниче, да примите изразе нашега особитог поштовања.

Достављено и:

- Председнику Владе РСБ
др Зорану Ђинђићу
- Председнику Савезног већа Скупштине СРЈ
др Драгољубу Мићуновићу

Потпредседник Одбора и
директор Института за српски језик САНУ
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 10. јун 2002. године

Београд, Буле Јакшића 9

Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакс: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИК САВЕЗНОГ ВЕЋА СКУПШТИНЕ СРЈ
ДР ДРАГОЉУБ МИЋУНОВИЋ**

**Трг Николе Пашића 13
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине председниче,

Ускоро почиње, или је већ почео, рад Комисије за израду уставне повеље државне заједнице Србије и Црне Горе, која би имала, колико читам из штампе, бити припремљена до краја јула 2002. године. Ми смо у Комисији (Одбора за стандардизацију српског језика) за односе с јавношћу и решавање неодложних питања разговарали о томе да би било добро понудити сарадњу нашег одбора с уставном комисијом, јер сматрамо да би требало донети акт који би у погледу језика и стила био узоран.

Осим тога, претпостављамо да ће поменута повеља садржати и одредбе о службеној употреби језика матичног народа Србије и Црне Горе, као и сви (до)садашњи устави, укључујући и Устав Републике Српске, у вези с чијим су амандманима недавно консултовани и чланови овог одбора. У нашем чланству има и Србијанаца, и Црногораца, и Босанаца, и Херцеговаца, и људи с других простора бивше СФРЈ који раде као професори и научни/стручни сарадници на осам универзитета (Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево), у три академије наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), у Матици српској, Институту за српски језик и Српској књижевној задрузи. Повеља ће садржати и одредбе о службеној употреби језика националних мањина и етничких заједница, које су делимично назначене и у недавно усвојеном (савезном) Закону о заштити права и слобода националних мањина («Службени лист СРЈ», број 11/2002). Међу нашим стручњацима има и оних са законодавним и административним искуством, који би могли помоћи да добијемо уставни текст добро усклађен и с правним и с језичким нормама.

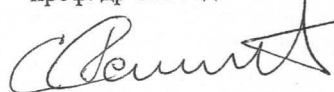
На Вама је и Вашим сарадницима у уставној комисији да одредите време и начин нашег присуства и ангажовања – на добровољној основи, без накнаде, јер ионако много тога чинимо не питајући за новац. Најзад, уставна повеља и два будућа устава с њоме усклађена не доносе се сваке године, а тичу се свих нас и, можда, наших потомака.

У нади да ће наша понуда бити ваљано схваћена и радо прихваћена, молимо Вас, поштовани господине председниче, да примите изразе нашега особитога поштовања.

Достављено и:

- Председнику СР Југославије
др Војиславу Коштуници
- Председнику Владе РСБ
др Зорану Ђинђићу

Потпредседник Одбора и
директор Института за српски језик САНУ
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**
Ком. бр. 7, број 17/2002, 10. јун 2002. године

Београд, Туре Јакшића 9
Телефон: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакс: 183-175, 182-825

**ПРЕДСЕДНИК ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ДР ЗОРАН ЂИНЂИЋ**

**Немањина 11
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине председниче,

Ускоро почиње, или је већ почео, рад Комисије за израду уставне повеље државне заједнице Србије и Црне Горе, која би имала, колико читамо из штампе, бити припремљена до краја јула 2002. године. Ми смо у Комисији (Одбора за стандардизацију српског језика) за односе с јавношћу и решавање неодложних питања разговарали о томе да би било добро понудити сарадњу нашег одбора с уставном комисијом, јер сматрамо да би требало донети акт који би у погледу језика и стила био узоран.

Осим тога, претпостављамо да ће поменута повеља садржати и одредбе о службеној употреби језика матичног народа Србије и Црне Горе, као и сви (до)садашњи устави, укључујући и Устав Републике Српске, у вези с чијим су амандманима недавно консултовани и чланови овог одбора. У нашем чланству има и Србијанаца, и Црногораца, и Босанаца, и Херцеговаца, и људи с других простора бивше СФРЈ који раде као професори и научни/стручни сарадници на осам универзитета (Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево), у три академије наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), у Матици српској, Институту за српски језик и Српској књижевној задрузи. Повеља ће садржати и одредбе о службеној употреби језика националних мањина и етничких заједница, које су делимично назначене и у недавно усвојеном (савезном) Закону о заштити права и слобода националних мањина («Службени лист СРЈ», број 11/2002). Међу нашим стручњацима има и оних са законодавним и административним искуством, који би могли помоћи да добијемо уставни текст добро усклађен и с правним и с језичким нормама.

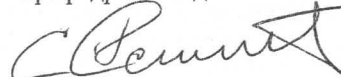
На Вама је и Вашим сарадницима у уставној комисији да одредите време и начин нашег присуства и ангажовања – на добровољној основи, без накнаде, јер ионако много тога чинимо не питајући за новац. Најзад, уставна повеља и два будућа устава с њоме усклађена не доносе се сваке године, а тичу се свих нас и, можда, наших потомака.

У нади да ће наша понуда бити ваљано схваћена и радо прихваћена, молимо Вас, поштовани господине председниче, да примите изразе нашега особитог поштовања.

Достављено и:

- Председнику СР Југославије др Војиславу Коштуници
- Председнику Савезног већа Скупштине СРЈ др Драгољубу Мићуновићу

Потпредседник Одбора и
директор Института за српски језик САНУ
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 23. јул 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

**ВИСОКИ ПРЕДСТАВНИК УН ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ
– господин ПЕДИ ЕШДАУН (Paddy Ashdown) –**

**Емерика Блума бр. 1
71000 САРАЈЕВО**

Поштовани господине Ешдаун,

У прилогу Вам достављамо Одлуку бр. 27 Одбора за стандардизацију српског језика, усвојену на четвртој сједници Одборове Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, одржаној 17. јула 2002. године, с молбом да њу и њено образложење пажљиво размотрите и да предузмете одговарајуће мјере у складу с Вашом надлежношћу.

Захтјев који Вам упућујемо, односно предлог који Вам дајемо, лако је позитивно ријешити ако они који су надлежни (укључујући и Међудржавни савјет за сарадњу СРЈ и БиХ, основан крајем 2001. године) имају добре воље да раде на оздрављењу међунационалних односа између Тимока, с источне, те Купе и Сутле, са западне стране, – на оном простору, дакле, који је историја учинила у свему битноме нормативно једнојезичким, а новија тродржавним, на одговарајући начин нормативно уразличеним и номинално тројезичким (СРЈ, РХ и БиХ – *српски језик, хрватски језик и бошњачки језик [потоњи са самоодабраном регионалном, односно средњовековном државном, етикетом босански језик]*).

Ми не тражимо да се исправља бошњачка и хрватска норма (мада нисмо сигурни да је хрватска норма прихватила лингвоним *босански језик*), јер за њих нисмо стручно надлежни, али очекујемо да се неће заобилазити нити кривотворити српска језичка норма – у оним сегментима у којима се она разликује од хрватске и бошњачке. У конкретном случају, Одбор за стандардизацију српског језика (који од краја 1997. године сачињава 19 стручњака са цјелокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту устава (уставних амандмана) и закона поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првome су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другome су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видјели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСп и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће рјешење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

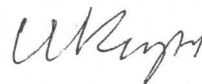
За почетак, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо Вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешдауну (Paddy Ashdown)
- Председнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом XXX на Устав ФБиХ

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 23. јул 2002. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕДСЕДНИК САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

– г. др ВОЈИСЛАВ КОШТУНИЦА –

**Бул. Михаила Пупина бр. 2
11070 НОВИ БЕОГРАД**

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо Одлуку бр. 27 Одбора за стандардизацију српског језика, усвојену на четвртој седници Одборове Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, одржаној 17. јула 2002. године, с молбом да њу и њено образложење пажљиво размотрите и да предузмете одговарајуће мере у складу с Вашом надлежношћу.

Захтев који Вам упућујемо, односно предлог који Вам дајемо, лако је позитивно решити ако они који су надлежни (укључујући и Међудржавни савет за сарадњу СРЈ и БиХ, основан крајем 2001. године) имају добре воље да раде на оздрављењу међунационалних односа између Тимока, с источне, те Купе и Сутле, са западне стране, – на оном простору, дакле, који је историја учинила у свему битноме нормативно једнојезичким, а новија тродржавним, на одговарајући начин нормативно уразличеним и номинално тројезичким (СРЈ, РХ и БиХ – *српски језик, хрватски језик и бошњачки језик [потоњи са самоодабраном регионалном, односно средњовековном државном, етикетом босански језик]*).

Ми не тражимо да се исправља бошњачка и хрватска норма (мада нисмо сигурни да је хрватска норма прихватила лингвоним *босански језик*), јер за њих нисмо стручно надлежни, али очекујемо да се неће заобилазити нити кривотворити српска језичка норма – у оним сегментима у којима се она разликује од хрватске и бошњачке. У конкретном случају, Одбор за стандардизацију српског језика (који од краја 1997. године сачињава 19 стручњака са целокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту устава (уставних амандмана) и законâ поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првome су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другоме су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСп и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће решење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

Препостављајући да ће исправљање неодрживе грешке потрајати, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо Вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешлауну (Paddy Ashdown)
- Предсједнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом XXX на Устав ФБиХ

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 23. јул 2002. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕДСЈЕДНИШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

**Мусала бр. 9
71000 САРАЈЕВО**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо Одлуку бр. 27 Одбора за стандардизацију српског језика, усвојену на четвртој сједници Одборове Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, одржаној 17. јула 2002. године, с молбом да њу и њено образложење пажљиво размотрите и да предузмете одговарајуће мјере у складу с вашом надлежношћу.

Захтјев који вам упућујемо, односно предлог који вам дајемо, лако је позитивно ријешити ако они који су надлежни (укључујући и Међудржавни савјет за сарадњу СРЈ и БиХ, основан крајем 2001. године) имају добре воље да раде на оздрављењу међунационалних односа између Тимока, с источне, те Купе и Сутле, са западне стране, – на оном простору, дакле, који је историја учинила у свему битноме нормативно једнојезичким, а новија тродржавним, на одговарајући начин нормативно уразличеним и номинално тројезичким (СРЈ, РХ и БиХ – *српски језик, хрватски језик и бошњачки језик [потоњи са самоодабраном регионалном, односно средњовековном државном, етикетом босански језик]*).

Ми не тражимо да се исправља бошњачка и хрватска норма (мада нисмо сигурни да је хрватска норма прихватила лингвоним *босански језик*), јер за њих нисмо стручно надлежни, али очекујемо да се неће заобилазити нити кривотворити српска језичка норма – у оним сегментима у којима се она разликује од хрватске и бошњачке. У конкретном случају, Одбор за стандардизацију српског језика (који од краја 1997. године сачињава 19 стручњака са цјелокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту устава (уставних амандмана) и закона поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првome су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другоме су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видјели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСР и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће рјешење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

Препостављајући да ће исправљање неодрживе грешке потрајати, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешдауну (Paddy Ashdown)
- Предсједнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом ХХХ на Устав ФБиХ

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 23. јул 2002. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕДСЈЕДНИК РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

– господин МИРКО ШАРОВИЋ –

**Трг српских владара б. б.
78000 БАЊА ЛУКА**

Поштовани господине Шаровићу,

У прилогу Вам достављамо Одлуку бр. 27 Одбора за стандардизацију српског језика, усвојену на четвртој сједници Одборове Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, одржаној 17. јула 2002. године, с молбом да њу и њено образложење пажљиво размотрите и да предузмете одговарајуће мјере у складу с Вашом надлежношћу.

Захтјев који Вам упућујемо, односно предлог који Вам дајемо, лако је позитивно ријешити ако они који су надлежни (укључујући и Међудржавни савјет за сарадњу СРЈ и БиХ, основан крајем 2001. године) имају добре воље да раде на оздрављењу међунационалних односа између Тимока, с источне, те Купе и Сутле, са западне стране, – на оном простору, дакле, који је историја учинила у свему битноме нормативно једнојезичким, а новија тродржавним, на одговарајући начин нормативно уразличеним и номинално тројезичким (СРЈ, РХ и БиХ – *српски језик, хрватски језик и бошњачки језик [потоњи са самоодабраном регионалном, односно средњовековном државном, етикетом босански језик]*).

Ми не тражимо да се исправља бошњачка и хрватска норма (мада нисмо сигурни да је хрватска норма прихватила лингвоним *босански језик*), јер за њих нисмо стручно надлежни, али очекујемо да се неће заобилазити нити кривотворити српска језичка норма – у оним сегментима у којима се она разликује од хрватске и бошњачке. У конкретном случају, Одбор за стандардизацију српског језика (који од краја 1997. године сачињава 19 стручњака са цјелокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту уставâ (уставних амандмана) и законâ поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првome су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другоме су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видјели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСп и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће рјешење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

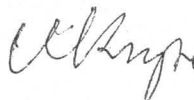
Препостављајући да ће исправљање неодрживе грешке потрајати, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо Вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешдауну (Paddy Ashdown)
- Предсједнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом XXX на Устав ФБиХ

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

стручњака са цјелокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту уставâ (уставних амандмана) и законâ поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првome су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другоме су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видјели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСп и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће рјешење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

Препостављајући да ће исправљање неодрживе грешке потрајати, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо Вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешдауну (Paddy Ashdown)
- Предсједнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом XXX на Устав ФБиХ

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 23. јул 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

ОМБУДСМАН ЗА ЉУДСКА ПРАВА СРПСКОГ НАРОДА У ФБиХ

**Маршала Тита бр. 7
71000 САРАЈЕВО**

Поштована господо,

У прилогу вам достављамо Одлуку бр. 27 Одбора за стандардизацију српског језика, усвојену на четвртој сједници Одборове Комисије за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, одржаној 17. јула 2002. године, с молбом да њу и њено образложење пажљиво размотрите и да предузмете одговарајуће мјере у складу с вашом надлежношћу.

Захтјев који вам упућујемо, односно предлог који вам дајемо, лако је позитивно ријешити ако они који су надлежни (укључујући и Међудржавни савјет за сарадњу СРЈ и БиХ, основан крајем 2001. године) имају добре воље да раде на оздрављењу међунационалних односа између Тимока, с источне, те Купе и Сутле, са западне стране, – на оном простору, дакле, који је историја учинила у свему битноме нормативно једнојезичким, а новија тродржавним, на одговарајући начин нормативно уразличеним и номинално тројезичким (СРЈ, РХ и БиХ – *српски језик, хрватски језик и бошњачки језик [потоњи са самоодабраном регионалном, односно средњовековном државном, етикетом босански језик]*).

Ми не тражимо да се исправља бошњачка и хрватска норма (мада нисмо сигурни да је хрватска норма прихватила лингвоним *босански језик*), јер за њих нисмо стручно надлежни, али очекујемо да се неће заобилазити нити кривотворити српска језичка норма – у оним сегментима у којима се она разликује од хрватске и бошњачке. У конкретном случају, Одбор за стандардизацију српског језика (који од краја 1997. године сачињава 19 стручњака са цјелокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту устава (уставних амандмана) и закона поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првome су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другоме су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видјели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСп и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће рјешење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

Препостављајући да ће исправљање неодрживе грешке потрајати, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешдауну (Paddy Ashdown)
- Предсједнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом XXX на Устав ФБиХ

Предсједник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 17/2002, 23. јул 2002. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ

– на руке г. ГОРАНА СВИЛАНОВИЋА –

**Кнеза Милоша 24
11000 БЕОГРАД**

Поштовани господине министре,

У прилогу Вам достављамо Одлуку бр. 27 Одбора за стандардизацију српског језика, усвојену на четвртој седници Одборове Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, одржаној 17. јула 2002. године, с молбом да њу и њено образложење пажљиво размотрите и да предузмете одговарајуће мере у складу с Вашом надлежношћу.

Захтев који Вам упућујемо, односно предлог који Вам дајемо, лако је позитивно решити ако они који су надлежни (укључујући и Међудржавни савет за сарадњу СРЈ и БиХ, основан крајем 2001. године) имају добре воље да раде на оздрављењу међунационалних односа између Тимока, с источне, те Купе и Сугле, са западне стране, – на оном простору, дакле, који је историја учинила у свему битноме нормативно једнојезичким, а новија тродржавним, на одговарајући начин нормативно уразличеним и номинално тројезичким (СРЈ, РХ и БиХ – *српски језик, хрватски језик и бошњачки језик [потоњи са самоодабраном регионалном, односно средњовековном државном, етикетом босански језик]*).

Ми не тражимо да се исправља бошњачка и хрватска норма (мада нисмо сигурни да је хрватска норма прихватила лингвоним *босански језик*), јер за њих нисмо стручно надлежни, али очекујемо да се неће заобилазити нити кривотворити српска језичка норма – у оним сегментима у којима се она разликује од хрватске и бошњачке. У конкретном случају, Одбор за стандардизацију српског језика (који од краја 1997. године сачињава 19 стручњака са целокупног говорног простора српског језика) тражи да се у српском тексту устава (уставних амандмана) и закона поштује српска језичка норма, што би за консеквенцу имало неопходност усклађивања амандмана LXXI на Устав Републике Српске и амандмана XXIX на Устав Федерације БиХ. У првоне су три језичка стандарда (српски, хрватски и бошњачки) *обезимењени*, а у другоме су *именовани* (на хрватском и бошњачком, док српску верзију текста нисмо видели, нити знамо да ли она постоји, мада би новоуспостављена тројезичност налагала да уставни и законски текстови постоје, и у РСп и у ФБиХ, у трима језичким верзијама). По нашем мишљењу, постојеће решење није легитимно јер нарушава уставни концепт равноправности трију народа, двају ентитета и трију језичких стандарда у Босни и Херцеговини.

За почетак, молили бисмо да се на адресу у заглављу потврди да је наша одлука (односно наш предлог за исправку), с образложењем и пропратним писмом уредно примљена.

Молимо Вас да примите изразе нашега особитог поштовања.

*Одлука бр. 27 (с предлогом за исправку)
с образложењем и пропратним писмом достављена је:*

- Високом представнику за БиХ г. Педију Ешдауну (Paddy Ashdown)
- Председнику СРЈ г. др Војиславу Коштуници
- Предсједништву БиХ
- Предсједнику Републике Српске г. Мирку Шаровићу
- Влади Републике Српске у Бањој Луци
- Савезном министарству за иностране послове
- Омбудсману за српски народ у Федерацији БиХ, основаном у складу с амандманом XXX на Устав ФБиХ

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 18/2002, 24. јул 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с четврте седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних
питања, одржане 17. јула 2002. године

Комисија бр. 7 одржала је у среду 17. јула 2002. године своју четврту седницу у Институту за српски језик. Седницу је водио Иван Клајн, председник Одбора и председник Комисије бр. 7, а присуствовали су и остали чланови Комисије: Слободан Реметић, потпредседник, Бранислав Брборић, секретар, те Новица Петковић и Драго Ђупић, чланови, као и Милан Драгичевић, члан Одбора из Бање Луке, који се затекао у Институту за српски језик. За ову седницу припремљен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и усвајање Одлуке бр. 27 и
2. Р а з н о.

Пошто су, уз помоћ пријатеља из Бање Луке и Сарајева, прибавили Службени гласник Републике Српске број 21/02 од 25. априла 2002. године и Službene novine Federacije BiH број 16/02 од 28. априла 2002. године, С. Реметић и Б. Брборић уочили су неколико занимљивих ствари, не упуштајући се и у изванјезичке садржаје, које у знатној мери мењају карактер постојећих ентитета. Најпре, Службени гласник бр. 21/02 садржи 26 амандмана које је изгласала Народна скупштина Републике Српске и 27 (26+1) у начелу истоветних амандмана које је својом одлуком октроисао бивши високи представник у Сарајеву Волфганг Петрич. Ту се скупштински и Петричев језички амандман број LXXI суштински разликују: у скупштинском се три језичка стандарда помињу по имену (српски, хрватски и бошњачки језик), док се они у Петричевој исправци наводе као дефиниције, обезбимењени (језик српског народа, језик бошњачког народа и језик хрватског народа). Истовремено, у сарајевским Службеним новинама (у одговарајућем језичком амандману – XXIX) све се јавља два пута, одвојено на хрватском (стоји на првом месту) и бошњачком стандардном идиому, али без скупштинске верзије, која вероватно и не постоји. (Наиме, Република Српска је испредњачила у самосталној припреми амандмана, а федерална скупштина била је заостала, па је Волфганг Петрич, заправо, све амандмане у ФБиХ октроисао.)

То значи да је у Федерацији БиХ и језички амандман октроисан, али, свеједно, он садржи називе језика, с називом *босански језик* и у хрватској

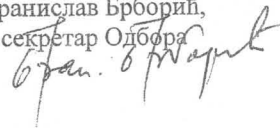
верзији текста, што је, колико је нама познато, противно и хрватској норми. Српске верзије амандмана у Федерацији није било, нити је било хрватске и бошњачке верзије амандмана у Српској, мада нови амандмани пројектују «службеност» сва три језичка стандарда на целој територији БиХ, дакле у обама ентитетима.

Налазећи да има доста разлога за реаговање и предлог за исправку, С. Реметић и Б. Брборић припремили су скицу реаговања у облику предлога одлуке бр. 1, с тим што је договорено да се за који дан припреми и дефинитивна верзије Одлуке бр. 27. Она је припремљена о викенду па су у понедељак, 22. 7. 2002. године, прибављене све неопходне адресе. Договорено је, наиме, да се Одлука бр. 27 упуту на следеће адресе: високи представник у Сарајеву, председник СРЈ, Председништво БиХ, председник Републике Српске, председник Владе Републике Српске, Омбудсман за људска права српског народа у Сарајеву и Савезно министарство за иностране послове СРЈ.

Све је то припремљено до среде 24. јула 2002. године и послато је на наведене адресе.

Под тачком Разно разговарало се о припремама за скуп у Бечу крајем септембра 2002. године (*Актуелна питања језика Бошњака, Хрвата, Срба и Црногораца*), на који је позвано пет овдашњих лингвиста. Договорено је да се до средине августа попуне упитници, припреме пасоши и по једна слика како би се у Институту организовало прибављање виза.

Белешку сачинио
Бранислав Брборић,
секретар Одбора

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, број 19/2002, 24. октобар 2002. године
Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с пете седнице Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања,
одржане 22. октобра 2002. године

Комисија бр. 7 одржала је у уторак, 22. октобра 2002. године, своју пету седницу у Институту за српски језик. Седницу је водио Иван Клајн, председник Одбора и председник Комисије бр. 7, а присуствовали су и остали чланови Комисије, осим Новице Петковића: Слободан Реметић, потпредседник, Бранислав Брборић, секретар и Драго Ђупић, члан. За ову седницу припремљен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и усвајање предлога Одлуке бр. 28,
2. Разматрање Шипкиног предлога за кодекс употребе српског стандардног језика,
3. Разматрање иницијативе за одржавање курса/семинара за усавршавање језичких редактора, лектора и професора српског језика,
4. Предлог за откуп друге књиге *Слова о језику* Д. Ђупића, Е. Фекетеа и Б. Терзића за чланство Одбора и његових комисија,
5. Р а з н о.

Консултујући се претходно с члановима Комисије бр. 7, секретар Одбора и секретар Комисије бр. 7 припремио је нацрт Одлуке бр. 28, који је, после дораде и прецизирања појединих ставова, постао Одлука бр. 28. Она ће се упутити госпођи Славици Ивановић Елиот из Лондона, која се обратила Српској академији наука и уметности с молбом да јој се разјасне нека питања српског језика и употребе његовог матичног писма. Ова одлука, као и неколике претходне, упутиће се чланству Одбора, јавним гласилима и другим уобичајеним адресатима. Одлука бр. 28 у целини ће се објавити у часопису *Језик данас*.

Комисија бр. 7 размотрила је предлог Милана Шипке да се донесе *кодекс употребе српског стандардног језика* (прва радна верзија, која није припремљена за објављивање, осим, након дотеривања, у *Списима Одбора V*). Оцењено је да је предлог солидно образложен, поткрепљен великим научним искуствима аутора и уравнотежен, али постојеће социolingвистичке околности нису такве, ни у погледу двоазбучности и двоизговорности ни иначе, да би се очекивало ваљано реаговање шире друштвене јавности. Ни Одбор, са пет одлука посвећених питањима двоазбучности, не наилази на одговарајуће реаговање

политичке и културне јавности, нити је извесно да ће будући устав и закони садржати одговарајућу обраду тог питања, која би производила пожељну стварност. Наравно, ако Одбор буде консултован, његове одлуке основа су и за израду законских норми буде ли воље за њихово прецизирање и за њихову обавезност, како постоји нпр. у Грчкој, где се домаћем писму у јавној употреби неретко придружује еквивалент на енглеској латиници. Понуђени текст, с мањом дорадом, и писмено реаговање Ивана Клајна на њега објавиће се у *Списима Одбора V* како би стајали на располагању чланству Одбора и његових комисија за даље промишљање значајних питања у том тексту о којима ће се разговарати на годишњој седници Одбора (јануар 2003).

Размотрена је, затим, иницијатива Савета Катедре за језик и говор Коларчеве задужбине да се покрене курс/семинар за усавршавање језичких редактора, лектора и заинтересованих професора српског језика, сличан курсевима страних језика, с којим та задужбина има великог искуства. О томе је недавно било речи на седници поменутог Савета, којој је присуствовало неколико чланова Одбора, па су иницијативу Предраг Пипер и Бранислав Брборић сачинили као белешку. Тај папир је прихваћен на седници Комисије бр. 7 као иницијатива коју ваља поздравити па ће се за седницу Одбора у јануару, у сарадњи с Коларчевом задужбином, припремити конкретизованији предлог, тако да би, ако се иницијатива прихвати, већ идуће године могла бити уведена два курса, која би требало добро припремити. Чланови Одбора и његових комисија одржали би, у оквиру тог курса/семинара, десетак предавања, али би курс/семинар имао практичне вежбе на текстовима различитих стилова, чије би исправљање и дотеривање помогло језичким редакторима да схвате да се квалитетна лектура/редакција не може свести на исправљање правописних, граматичких и интерпункцијских грешака. Избор тих текстова у оквиру припреме евентуалног курса/семинара био би знатан и значајан део тог посла, за који би чланови Одбора и његових комисија морали бити заинтересовани.

Издавач друге књиге *Слова о језику* (Партедон, Београд, 2002), чији су аутори Драго Ђупић, Егон Фекете и Богдан Терзић, предложио је Одбору да, с позамашним попустом од 40%, откупи за потребе Одбора неопходан број примерака тако да сваки члан Одбора и његових комисија добије по примерак те књиге. Предлог је прихваћен па ће се откупити 60 примерака (већи број чланова има по примерак добијен од аутора), што је довољан број да свако добије књигу.

Под Разно је било речи о другој књизи *Творбе речи*, која је на читању код рецензената (Живојин Станојчић и Мирослав Николић). Из својих скромних средстава Одбор ће помоћи уредну припрему књиге за штампу (до пауса), а трошкове штампања носити, као и за прву књигу, издавачи (Матица српска, Институт за српски језик и Завод за уџбенике и наставна средства, извршни издавач). Било је речи и о годишњој седници Одбора, која ће се заказати за другу половину јануара 2003. године. Секретар Одбора задужен је да у првој половини новембра достави члановима све релевантне документе и да обнови позив да с писменим прилозима учествују у стандардизацији, која се, никако, не може сводити на повремене одлуке Одбора и објављивање неопходних приручника. Кад је о њима реч, до краја године очекује се припрема за штампу једнотомног речника и прве књиге синтаксе савременог српског језика.

Белешку сачинио
Бранислав Брборић, секретар Одбора

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 20/2002, 30. октобар 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

Госпођа СЛАВИЦА ИВАНОВИЋ ЕЛИОТ

1 Chancellors Court

Orde Hall Street

London WC1N 3JP

E-mail natalija@blueyonder.co.uk

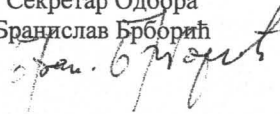
Поштована госпођо Ивановић Елиот,

Са задовољством Вам достављамо Одлуку Одбора за стандардизацију српског језика бр. 28 као наше реаговање на наш захтев који се тиче употребе ћирилице у српском језику. Ви сте свој захтев упутили Српској академији наука и уметности, која је један од 14 оснивача Одбора, а САНУ нас је замолила да ми на њега одговоримо.

Надамо се да Вама неће бити тешко да наш одговор преведете на енглески језик и да га доставите господину Хенрију Павловичу, директору Института за лингвисте у Лондону, или коме другоме заинтересованом за наше језичке и азбучне прилике. Молили бисмо Вас да нам доставите превод наше одлуке на енглески језик, што нама није хитно. Верујемо да ћете Ви српски текст боље превести на енглески језик него што бисмо то ми могли учинити.

С поштовањем,

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 21/2002, 31. октобар 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
ПРЕДСЕДНИЦИМА И СЕКРЕТАРИМА ОДБОРОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/поштовани колега,

Након последње седнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 25. јануара 2002. године, обраћали смо Вам се три пута (најпре 5. марта 2002, кад смо допис упутили и свим члановима свих комисија, с одлукама Одбора бр. 22–23; потом 25. марта 2002, с Белешком с прве седнице Комисије бр. 7 и једним захтевом да се Одбор изјасни око инфинитива и везника да с презентом као и око прага знања за српски као страни језик, што је препуштено Филолошком факултету у Београду и Филозофском факултету у Новом Саду; и, најзад, 29. априла 2002, када су Вам достављене одлуке Одбора бр. 24 и 25).

Припремајући се за наредну, *шесту*, седницу Одбора – која би се вероватно одржала 24. јануара 2003. године (четвртак) – достављамо Вам неколико новијих одлука Одбора, објављених у часопису *Језик данас*, Нови Сад 15/VI, 2002, стр. 34–45, заједно са Закључцима о страдању и могућностима обнове српске ћирилице, објављеним уз те одлуке, од којих је последња такође посвећена ћирилици.

Достављамо Вам и две најновије одлуке Одбора (бр. 27 и бр. 28), које нису нигде објављене, заједно с копијом пропратног писма упућеног, уз Одлуку бр. 27, Педију Ешдауну, високом представнику МЗ у Сарајеву, и низу других високих политичких адресата, те с копијом пропратног писма упућеног, уз Одлуку бр. 28, Славици Ивановић Елиот из Лондона, која се са својим захтевом у вези с употребом ћирилице у српском језику обратила Српској академији наука и уметности, једном од 14 оснивача Одбора, а САНУ је препустила Одбору да на тај захтев одговори.

Надаље, достављамо Вам свих 5 бележака са 5 овогодишњих седница Комисије бр. 7, која обавља послове Одбора између његових двеју седница, како бисте имали што више увида у рад Одбора. И, најзад, достављамо Вам допис Љубомира Поповића, председника Комисије за корпус, с приложеним

упитником, релевантним за све комисије, који ће се упутити поседницима дигиталних записа текстова релевантних за корпус нашег језика.

Молимо председнике и секретаре комисија да, најкасније до 20. новембра 2002. године, закажу јесење седнице својих комисија како бисмо њихове белешке/записнике могли уврстити у Списе Одбора V. Без тих седница, односно без бележака/записника, о раду комисија не бисмо на ваљан начин могли припремити извештај о раду Одбора током 2002. године.

Било би добро ако би се Комисији бр. 7 пре годишње седнице Одбора упутили одговарајући предлози за доношење двеју додатних одлука да бисмо намирили укупно њих 30, што би било утолико значајније пошто намеравамо отворити Одборов сајт на Интернету. Један предлог у том смислу обећао нам је Егон Фекете, члан Одбора.

Очекујући Вашу даљу активност, молимо вас да примите срдачне поздраве.

Прилози:

- одлуке Одбора објављене у Језику данас (бр. 21-26)
- закључци о страдању и могућностима обнове српске ћирилице
- одлуке бр. 27-28, досад необјављене, с одговарајућим пропратним писмима
- допис Љубомира Поповића, с приложеним упитником

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 21/2002, 31. октобар 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

Телефакси: 183-175, 182-825

**ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
ПРЕДСЕДНИЦИМА И СЕКРЕТАРИМА ОДБОРОВИХ КОМИСИЈА**

Поштована колегинице/поштовани колега,

Након посљедње сједнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 25. јануара 2002. године, обраћали смо Вам се три пута (најприје 5. марта 2002, кад смо допис упутили и свим члановима свих комисија, с одлукама Одбора бр. 22–23; потом 25. марта 2002, с Биљешком с прве сједнице Комисије бр. 7 и једним захтјевом да се Одбор изјасни око инфинитива и везника да с презентом као и око прага знања за српски као страни језик, што је препуштено Филолошком факултету у Београду и Филозофском факултету у Новом Саду; и, најзад, 29. априла 2002, када су Вам достављене одлуке Одбора бр. 24 и 25).

Припремајући се за наредну, *шесту*, сједницу Одбора – која би се вјероватно одржала 24. јануара 2003. године (четвртак) – достављамо Вам неколико новијих одлука Одбора, објављених у часопису *Језик данас*, Нови Сад 15/VI, 2002, стр. 34–45, заједно са Закључцима о страдању и могућностима обнове српске ћирилице, објављеним уз те одлуке, од којих је посљедња такође посвећена ћирилици.

Достављамо Вам и двије најновије одлуке Одбора (бр. 27 и бр. 28), које нису нигдје објављене, заједно с копијом пропратног писма упућеног, уз Одлуку бр. 27, Педију Ешдауну, високом представнику МЗ у Сарајеву, и низу других високих политичких адресата, те с копијом пропратног писма упућеног, уз Одлуку бр. 28, Славици Ивановић Елиот из Лондона, која се са својим захтјевом у вези с употребом ћирилице у српском језику обратила Српској академији наука и уметности, једном од 14 оснивача Одбора, а САНУ је препустила Одбору да на тај захтјев одговори.

Надаље, достављамо Вам свих 5 биљежака са 5 овогодишњих сједница Комисије бр. 7, која обавља послове Одбора између његових двију сједница, како бисте имали што више увида у рад Одбора. И, најзад, достављамо Вам допис Љубомира Поповића, предједника Комисије за корпус, с

приложеним упитником, релевантним за све комисије, који ће се упутити поседницима дигиталних записа текстова релевантних за корпус нашег језика.

Молимо председнике и секретаре комисија да, најкасније до 20. новембра 2002. године, закажу јесење сједнице својих комисија како бисмо њихове биљешке/записнике могли уврстити у Списе Одбора V. Без тих сједница, односно без биљешака/записника, о раду комисија не бисмо на ваљан начин могли припремити извештај о раду Одбора током 2002. године.

Било би добро ако би се Комисији бр. 7 пре годишње сједнице Одбора упутили одговарајући предлози за доношење двију додатних одлука да бисмо намирили укупно њих 30, што би било утолико значајније пошто намјеравамо отворити Одборов сајт на Интернету. Један предлог у том смислу обећао нам је Егон Фекете, члан Одбора.

Очекујући Вашу даљу активност, молимо вас да примите срдачне поздраве.

Прилози:

- одлуке Одбора објављене у Језику данас (бр. 21-26)
- закључци о страдању и могућностима обнове српске ћирилице
- одлуке бр. 27-28, досад необјављене, с одговарајућим пропратним писмима
- допис Љубомира Поповића, с приложеним упитником

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн,
дописни члан САНУ

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 22/2002, 11. новембар 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакси: 183-175, 182-825

Поштована господо,

Претпостављамо да вам је познато да од 12. децембра 1997. године постоји свеуниверзитетски и свеакадемијски *Одбор за стандардизацију српског језика*. Сачињава га 19 стручњака највишег научног ранга, који су именовани у 3 академије наука и ум(ј)етности (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), 8 универзитета (Београд, Бања Лука, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево) и још 3 научно-културне институције (Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга). Од самог почетка Одбор делује на целокупном говорном простору српског језика (Србија, Црна Гора и Српска), а, колико је могуће, и међу нашим народом у расејању. Одбор је основао 9 комисија за поједина подручја стандардизације окупљајући још педесетак стручњака из свих наших научно-културних средина.

Једна од 9 комисија (Комисија за корпус) припремила је Упитник, који је предмет нашег обраћања вашој институцији/организацији/предузећу. Упитник се односи искључиво на *грађу у дигиталном облику*. Да би Комисија за корпус могла плодотворно радити, потребно је установити корпус текстова садржаних у књигама, часописима, новинама и у другим носиоцима информација релевантних за стандардизацију нашег језика. Претпостављајући да би збирку таквих текстова у дигиталном облику могла поседовати ваша институција, молимо вас да Одбор о томе на одговарајући начин обавестите (на адресу наведену у заглављу, на факс 011/183-175, с назнаком за *Одбор за стандардизацију српског језика*, или на e-mail: korpus@matf.bg.ac.yu). Било би добро да на Упитник што исцрпније одговорите.

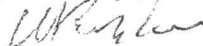
Пошто Одбор држи годишњу седницу крајем јануара 2003. године, неопходна је целовита информација о томе на какве се дигиталне записе релевантних текстова у вашој институцији/организацији/предузећу може рачунати.

Очекујући ваше драгоцено реаговање до краја 2002. године срдечно вас поздрављамо.

Прилог: Упитник

Председник Одбора
проф. др Иван Клајн, дописни члан САНУ

164

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, број 23/2002, 18. новембар 2002. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574

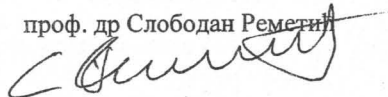
Телефакси: 183-175, 182-825

Поштовани колега/поштована колегинице,

Задовољство нам је што смо у прилици да Вам у прилогу доставимо књигу *Слово о језику* (Београд, 2002), дело наших реномираних стручњака Драга Ђупића, Егона Фекете и Богдана Терзића.

С поштовањем,

Потпредседник Одбора
проф. др Слободан Реметић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања**
Ком. бр. 7, број 24/2002, 22. новембар 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакси: 183-175, 182-825

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И СПОРТА
– на руке заменика министра **ЖЕЛИМИРА ПОПОВА** –

Немањина 22–26
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине Попов,

Прошле године у ово доба обратили смо се вашем претходнику г. Вигору Мајићу с молбом да ваше Министарство помогне да се, као и претходних година, укориче и умноже Списи Одбора за стандардизацију српског језика IV.

Да Вас подсетимо: Одбор је основан пре 5 година (12. децембра 1997) на иницијативу ондашњих председника трију академија наука и ум(ј)етности на говорном простору српског језика (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), а у његов састав (19 чланова) ушли су врхунски стручњаци за српски језик, махом универзитетски професори, именовани понајчешће у институцијама где су запослени. Реч је о 8 универзитета, односно филолошких/филозофских факултета (Београд, Бања Лука, Крагујевац, Никшић, Ниш, Нови Сад, Приштина и Српско Сарајево), али и о трима другим институцијама (Матица српска, Институт за српски језик и Српска књижевна задруга). У 9 својих комисија за поједине сегменте стандардног језика Одбор окупља још педесетак стручњака.

За следећу, шесту, годишњу седницу Одбора треба припремити – укоричити и умножити – око 300 страница Списа, који ове године излазе јубиларно, као *Списи Одбора V*. Досад је Одбор донео укупно 27 одлука о различитим језикословним ситуацијама а под његовим окриљем припремљено је и објављено неколико значајних приручника: *Обратни речник српскога језика*, *Творба речи у савременом српском језику I*, школска верзија *Правописа српскога језика*, док су у припреми још неколике веома значајне публикације (једнотомни *Речник савременог српског књижевног језика*, *Творба речи II*, *Синтакса савременог српског књижевног језика I* и још неке важне публикације).

Малу материјалну помоћ за текуће послове Одбор је свих ових година добијао од Министарства културе (сада – Министарства културе и јавног информисања), а ваше Министарство омогућавало је да излазе Списи Одбора једном годишње (у нешто мање од 300 примерака).

У прилогу Вам достављамо копију дописа Вигора Мајића Штампарији Управе републичких органа (од 11. 12. 2001), захваљујући којем имамо Списе Одбора IV. Од наведеног тиража, као и прошле године, 140 примерака доставиће се гимназијама на целокупном говорном простору српског језика (Србија, Црна Гора и Српска). О томе ће се, као и раније, бринути ваши сарадници Радојко Гачевић и Јован Вуксановић, који су, и иначе, активисти Одбора, односно секретари двеју његових важних комисија (за праћење и истраживање правописне проблематике и за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима).

Молимо да обезбедите да јубиларно издање Списа – *Списи Одбора V* – и ове године угледа светлост дана.

С поштовањем,

Прилог: Примерак Списа Одбора IV

166

Секретар Одбора
Бранислав Ђурборић
Бранислав Ђурборић

IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА

Одбор за стандардизацију
српског језика
Комисија за фонологију
Београд, 31. V 2002.

Записник са седнице Комисије за фонологију
(31. V 2002.год.)

Седница Комисије за фонологију одржана је у просторијама Института за српски језик САНУ, 31. V 2002.године. Седници су присуствовали : др Јелица Јокановић-Михајлов, председник Комисије, др Мирослав Николић, члан комисије, мр Бранислав Брборић, секретар Одбора и Наташа Вуловић, секретар Комисије. Одсутни су били: академик Бранислав Остојић, др Драгољуб Петровић, др Слободан Реметић, др Милан Драгичевић и Милорад Телебак, чланови Комисије. Др Драгољуб Петровић и др Слободан Реметић су били спречени да заказапој седници присуствују, о чему су уочи седнице обавестили секретара Комисије. На почетку седнице је усвојен следећи

Дневни ред :

1. Проблеми у раду на пројектима:
  - а) Фонологија
  - б) Библиографија
  - в) Једнотомни (акцентовани) речник
2. Договор о даљем раду
3. Разно

На почетку седнице је председник Комисије, др Ј. Јокановић-Михајлов истакла да се поново јавља проблем нередовног доношења на седнице и малих могућности за сарадњу са колегама из различитих центара у току године, што све веома отежава и успорава рад у Комисији. Из неких средина чланови Комисије уопште и не долазе, што на било који начин учествују у њеном раду.

У вези са радом на Фонологији, мр Б. Брборић је известио да др Д. Петровић наставља рад на књизи, да је он у овом тренутку једини који може у догледно време да започети посао приведе крају, као и да ће се на јесењој седници Комисије видети да је посао унапредовао и колико још престаје до његовог завршетка.

Израда библиографије радова из фонетике/фонологије и акцентологије треба да укључи и постојеће, приручне и делимичне библиографије које већ постоје. Др Ј. Јокановић-Михајлов је подсетила да се од почетка рачуна на постојећу библиографију коју има др Д. Петровић и да треба од ње поћи како се не би непотребно радило од почетка. На јесењој седници треба изложити концепцију израде, предложити сараднике, поделити задужења и у рад можда укључити и младе сараднике, који нису чланови комисије, али као студенти завршне године студија, постдипломци или асистенти, уколико имају афишитета за овакав рад, могу веома допринети бржој изради библиографије. Мр Б. Брборић је рекао да нема проблема

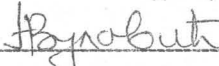
да се њима за овакав рад плати. Даље је вођен разговор о начину рада на формирању корпуса за израду потпуше библиографије. Др М. Николић је указао на то да се при изради библиографија не узимају увек, а требало би узимати, и поглавља књига из одговарајућих области. Поставио је питање да ли треба или не треба укључивати и дијалектолошке студије о млађим новоштокавским говорима. Мр Б. Брборић је рекао да су те студије ирелевантне и да морају бити издвојене, др Ј. Јокановић-Михајлов је пак предложила да се и ове студије уврсте, али да се обележе звездицом као допушка литература. Она је била мишљења да треба одржати један краћи састанак, у ужем саставу, пре јесње седнице, на коме би се добро припремио рад на самој седници. Др М. Николић је подржао идеју да се у рад уведу и нови, млађи сарадници и предложио да се, посебно за потребе акцентолошког рада, пронађу млади из Црне Горе и Републике Српске.

У вези са радом на једнотомном речнику као основи за акцентовани речник, мр Б. Брборић је рекао да једнотомник мора имати обележене акценте, да се редактор мора, у случају више облика, одредити за (највише) два акцента и да све изведене форме морају бити уједначене. Он је истакао да треба израдити квестинар, који би обухватио блок радова из акцентологије, фонетике и фонологије, као и да би требало наручити текстове од људи који се тиме баве. Др М. Николић, као уредник *Нашег језика*, обећао је да ће извидети могућност отварања сталне рубрике посвећене фонетици, фонологији и акцентологији, а овој би рубрици претходно квестинар проблема, стимулативан за кандидате који би се о овим темама изјашњавали.

Као основне проблеме у изради акцентованих речника, др М. Николић је истакао недостатак радова из (савремене) акцентологије и перазрађеност методологије за ову област. Нагласио је да ниједан речник одштампан уз најновије правописе не даје акценте и то најпре због оптеретности које би представљала вишеструка решења и као пример навео тројако акцентовање речи *католик*. Др Ј. Јокановић-Михајлов је рекла да се мора преузети одговорност за стандардизацију акцената и да се у оквиру рада Комисије, може успешно решити овај проблем издвајањем комплекса правила од којих ће се при том полазити.

Наредна седница Комисије се предвиђа за средишту октобра 2002. године.

Записник водила,

/Наташа Вуловић, секретар Комисије/

31. V 2002.

Записник са састанка Комисије за фонологију

Састанку су присуствовали: председник Комисије, др Јелица Јокановић-Михајлов, др Драгољуб Петровић, др Слободан Реметић, др Мирослав Николић, др Милорад Телебак - чланови Комисије и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора. Одсутни су били академик Бранислав Остојић и др Милан Драгичевић, чланови Комисије. Др Слободан Реметић морао је, због других обавеза, да напусти састанак, док је др Мирослав Николић каснио због обавеза на факултету.

На почетку састанка председник Комисије, др Јелица Јокановић-Михајлов прочитала је дневни ред састанка :

1. Проблеми у раду на пројектима Комисије:
  - а) Фонологија
  - б) Библиографија
  - в) Једнотомни (акцентовани речник)
  - г) конкретна задужења и интерни извештаји
2. Иницијатива Коларчеве задужбине за организовање семинара за језичке редакторе, лекторе и професоре српског језика
3. Разно

Др Јелица Јокановић-Михајлов је истакла да би сви чланови Комисије требало да буду у контакту и да се успостави боље интерно обавештавање о томе ко је шта урадио и докле се стигло у вези са радом на пројектима Комисије за фонологију, пре свега због одсутности појединих чланова Комисије са састанака и због бољег организовања заједничких састанака.

1. а) Постављено је питање докле је стигао др Драгољуб Петровић са израдом *Фонологије српског језика*. Др Д. Петровић је признао да није задовољан постигнутим, али је близу да састави целину од појединих делова рукописа. Део тих рукописа тренутно се налази код др Слободана Реметића. Ова вест је обрадовала све присутне, који су спремни да у сваком погледу помогну др Д. Петровићу. Секретар Одбора, мр Бранислав Брборић обећао је да ће, у договору са управником Библиотеке Матице српске, обезбедити др Д. Петровићу простор да одложи сувишне књиге и на тај начин му створити боље услове за рад код куће.

б) Др Ј. Јокановић-Михајлов је запазила да постоји следећи моменат у изради *Библиографије*: др Д. Петровић је презаузет радом на *Фонологији* да би се у овом тренутку могао посветити изради *Библиографије*, и у вези с тим закључила да би требало започети израду нове *Библиографије*, али да би пре тога било корисно бацити поглед на део библиографије који др Д. Петровић има; уколико су то само библиографске јединице које се и иначе скупљају успут, уз рад на појединим темама, онда се и без њих може започети рад на *Библиографији*. Др Д. Петровић се сложио с тим, наглашавајући да је израду *Библиографије* започео пре 5 година и да је тренутни обим *Библиографије* око 20 компјутерских страна, али да је *Библиографија* рађена некритички и неселективно и сматра да рад треба почети изнова.

Др. Ј. Јокановић-Михајлов је истакла да се у рад на *Библиографији* могу укључити студенти српског језика, јер се тренутно на постдипломским студијама налази неколико сјајних студената са којима се може сарађивати. На тај би се начин талентовани студенти укључили у рад на пројектима Комисије. На њено питање да ли и даље остаје раније обећање да би њима рад на *Библиографији* био плаћен, др Б. Брборић је одговорио потврдно.

Др. Мирослав Николић је нагласио да ће израда ове *Библиографије* бити драгоцене и да библиографије у целини олакшавају научна истраживања.

в) Др Ј. Јокановић-Михајлов је поставила питање како би требало да изгледа квестинар за речник. Др М. Николић мисли да би то у ствари требало да буде само преглед појединих проблема и недоумица. Требало би да се реше нека конкретна питања попут нпр. шта да се ради са силазним акцентима у страним речима и сл.

Др М. Николић је закључио да ће до јануара бити завршено прво издање једнотомног речника које ће бити употребљиво, али не и савршено. Као посебан проблем он је истакао огроман број акценатских дублета у српском језику. Др Ј. Јокановић-Михајлов мисли да је потребно одабрати и одлучити се за одређен број лингвистичких принципа, који би били кључ решења ових проблема. По овим принципима били би одређени стандардни облици, а у посебној напомени на крају речника (или, евентуално, на почетку, у предговору или уводу) било би дато објашњење да се у пракси јављају и други облици, уз шта би био дат и списак најчешћих од њих. Мр Б. Брборић сматра да би овај проблем требало да реше заједно др Ј. Јокановић-Михајлов, др Д. Петровић и др М. Николић.

г) Др Ј. Јокановић-Михајлов је закључила да чланови Комисије морају да се између себе договоре о начину рада и да је из перспективе Комисије важно да се види ко шта ради. Требало би да се озбиљно размисли о задужењима и да се предложи конкретна решења.

2. Мр Б. Брборић мисли да је важно подржати иницијативу Коларчеве задужбине за организовање семинара јер ће то бити прилика да се види какви се резултати могу постићи са оваквим информативно-прагматичним курсом. Др Ј. Јокановић-Михајлов се сложила с тим, наглашавајући да је Филолошки факултет већ донео одлуку о организовању сличних курсева. По њеном мишљењу овај би курс требало да буде пажљиво осмишљен и најбоље би било да се састоји од два дела. Први би део био обавезан за све полазнике, док би у другом полазници бирали предмете које ће слушати, како би на крају курса сви били задовољни.

3. Председник Комисије, др Јелица Јокановић-Михајлов се захвалила члановима Комисије и секретару Одбора на раду.

Записник водила: *Њелка Малобабић*
Жељка Малобабић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

КОМИСИЈА ЗА МОРФОЛОГИЈУ И
ТВОРБУ РЕЧИ

Ком. бр. 2; зап. бр. 8/2002, 7. јуни 2002. г.
Београд, Туре Јакшића 9
тел. 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

са састанка *Комисије за морфологију и творбу речи* која је одржана 7. јуна у 11 часова у просторијама Института за српски језик са дневним редом:

Текући рад Комисије

Председник Комисије проф. др Живојин Станојчић информисао је присутне о текућем и даљем раду. У прошлом периоду објављена је *Библиографија радова за морфологију и творбу речи (1950-2000)*, штампана у НЈ ХХХШ/3-4 и посебно као сепарат, која је наишла на добар пријем и повољне оцене. Верује се да ће се њена практична корист врло брзо одразити на рад стручњака из ове научне области. Комисија изражава посебно задовољство што је изашла прва књига у оквиру програма ове комисије и Одбора за стандардизацију – *Творба речи у савременом српском језику. Слагање и ирефиксација* проф. др Ивана Клајна. Прве реакције на поменуту студију су врло повољне и она се препоручује као једна од најзначајнијих књига из науке о српском језику која се код нас појавила последњих година.

Проф. И. Клајн је писмено обавестио Комисију о свом даљем раду на *Творби речи*. Близу је завршетка трећег дела *Суфиксације*. Нада се да би рукопис могао бити спреман за штампу негде почетком октобра с тим што би *Регистар речи*, кад рукопис буде готов, требало да уради неко од млађих сарадника.

Закључено је да чланови Комисије у даљем раду индивидуално разматрају поједина недовољно истражена питања из морфологије и творбе, посебно она која доприносе решавању питања утврђивања норме и развојних праваца савременог српског језика и публикују их у лингвистичким часописима. У том смислу истакнуто је да последњи бројеви *Нашег језика* и *Јужнословенског филолога* доносе радове из тих области (М. Николић, Б. Остојић, М. Шипка ...).

Препоручено је да убудуће Комисија за односе са јавношћу, пре него што даје саопштења у виду одлука из области морфологије и творбе, обавезно консултује председника и чланове Комисије и у договору са њима формулише одређени став.

Молбу проф. Клајна да му се омогући набавка одн. појмица неколико граматичких приручника, Комисија ће проследити секретару Одбора за стандардизацију мр Браниславу Брборићу са препоруком да му се изађе у сусрет.

Председник Комисије

Проф. др Живојин Станојчић

Секретар Комисије

Др Милица Радовић-Тешкић

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

КОМИСИЈА ЗА МОРФОЛОГИЈУ И
ТВОРБУ РЕЧИ

Ком. бр. 2; зап. бр. 9/2001, 26. 11. 2002. г.
Београд, Ђуре Јакшића 9
тел.: 635-590, 1815383, 33-42-400, 183-175
телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

Председник *Комисије за морфологију и творбу речи* (комисија бр. 2) проф. Ж. Станојчић, обавио је разговоре са свим доступним члановима Комисије и у договору са њима констатовао да се текуће активности рада Комисије одвијају у планираном темпу.

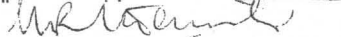
- Књига проф. др Ивана Клајна *Творба речи*, други део: *Суффикси*, која је припремљена у оквиру Одбора за стандардизацију и Комисије за морфологију и творбу речи налази се на рецензентском читању код проф. Живојина Станојчића и код проф. Мирослава Николића.

- У међувремену је више чланова Комисије (Ж. Станојчић, М. Николит Б. Ђорић, С. Марјановић, Рајка Глушица, М. Радовић-Теших ...) појединачно наставило да објављује радове из области морфологије или творбе речи и да их објављује у текућој периодици.

Председник Комисије
проф. др Живојин Станојчић

Секретар Комисије
Др. М. Радовић-Теших

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за синтаксу

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Извештај о раду Комисије за синтаксу у 2002. години

Комисија за синтаксу се није састајала у овоме периоду па овај извештај подносим на основу увида у остварене послове који сам стекла на основу разговора са члановима Комисије. Комисија се иначе састала 31. маја ове године и разматрала реализацију предвиђених задатака.

У овој години комплетиран је рукопис прве књиге *Синтаксе српског језика: проста реченица* групе аутора, у редакцији академика Милке Ивић. Сада се завршава прва редактура и израда регистра. Почетком 2003. године књига ће бити предата на коначну редактуру академику Милки Ивић, чиме ће се завршити посао припреме за штампу.

Комисија је у мају ове године такође закључила да се непосредно по завршетку прве књиге *Синтаксе* започне рад на другој књизи (сложена реченица).

Пошто је *Грађа за библиографију српске синтаксе*, изашла из штампе крајем 2001, наишла на леп пријем у научној јавности и тираж већ разграбљен, у складу са закључком Комисије из маја ове године започеле су припреме за израду другог издања, које би било допуњено грађом до 2000. године. Посао редактора поверен је проф. Предрагу Пиперу. У овој години није обезбеђена електронска верзија Библиографије, како је то било предвиђено.

Што се тиче књиге *Комуникативна анализа реченице*, коју ради проф. Љубомир Поповић, очекује се да ће она бити припремљена за штампу до краја ове године.

Београд, 28. новембар 2002.

академик Милка Ивић,
Председник Комисије за синтаксу

Одбору за стандардизацију

Извештај Комисије за лексикографију и лексикологију

о раду у периоду јануар-јуни 2002. године

Са жаљењем констатујем да се рад Комисије за лексикографију и лексикологију није одвијао према поднетом плану.

Три су основна задатка била.

Први је задатак био да се припреми за штампу зборник са рефератима са *Међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији* одржаног априла 2000. године. Тај посао је обављен. Рукописе су рецензирали: академик Милка Ивић, Иван Клајн, дописни члан академије, проф. др Вера Васић и проф. др Даринка Гортан-Премк. Зборник су приредиле: Вера Васић и Даринка Гортан-Премк. Зборник је предат Матици српској за штампу.

Други је задатак био да се закључци донети на овоме скупу разматрају и уобличе као лексикографска упутства којима би се унапредио и модернизовао рад на Речнику САНУ. Томе се није приступило стога што то, због других хитнијих послова, није било у плану Уређивачког одбора Речника САНУ. Из истога разлога нису организовани ни мањи скупови о овим проблемима.

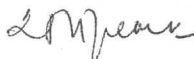
Трећи је задатак био да се отпочне рад на Семантичко-деривационом речнику српскога језика, који су као пројекат средином 2000. године засновали Матица српска и Институт за српски језик САНУ. Како CD са текстом једнотомника, који је био предвиђен да буде основа овога речника, носиоци и власници пројекта Семантичко-деривационог речника нису могли, односно нису били мишљења да могу уступити ауторима окупљеним око овога пројекта, Матица српска је овај пројекат скинула са свога плана рада за 2002. годину.

Комисији је од Института за српски језик САНУ стигао акт Института за педагошка истраживања у коме се Одбор за стандардизацију моли да финансијски подржи пројекат *Полазне основе новије српске прозе-романа*. Мислим да пројекат свакако треба подржати, само не знам да ли у оквиру ове комисије или у оквиру Комисије за корпус српскога језика.

16.07.2002.

Београд

Председник Комисије

Одбор за стандардизацију српског језика
Комисија за лексикографију и лексикологију

ЗАПИСНИК

са седнице Комисије за лексикографију и лексикологију
одржане 18. новембра 2002. године у Институту за српски језик САНУ

Седницу је заказала проф. др Даринка Гортан-Премк, председник
Комисије.

Присутни: Виолета Бабић, др Даринка Гортан-Премк, др Рајна Драгићевић, мр Владо Ђукановић, др Ђорђе Оташевић, др Стана Ристић, мр Рада Стијовић, као и др Слободан Реметић, потпредседник Одбора. Одсутни: др Вера Васић, др Иван Клајн, др Драгана Мршевић-Радовић, др Мирослав Николић, др Мато Пижурица, др Твртко Прћић, др Данко Шипка, др Милан Шипка.

Дневни ред:

1. Извештај Комисије о раду у периоду јануар-децембар 2002. године,
2. План рада Комисије за 2003. годину,
3. Разно.

1.

Д. Гортан-Премк, председник Комисије, прочитала је Извештај о раду. Са жаљењем је констатовала да се рад Комисије није одвијао према поднетом плану.

Први је задатак био да се припреми за штампу зборник са рефератима са *Међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији* одржаног априла 2000. године. Тај посао је обављен. Рукописе су рецензирани: академик Милка Ивић, Иван Клајн, дописни члан академије, проф. др Вера Васић и проф. др Даринка Гортан-Премк. Зборник је предат Матици српској за штампу; урађене су коректуре и ревизија; очекује се излазак Зборника из штампе.

Други је задатак био да се закључци донети на овоме скупу разматрају и уобличе као лексикографска упутства којима би се унапредио и модернизовао рад на Речнику САНУ. Томе се није приступило стога што то, због других хитнијих послова, није било у плану Уређивачког одбора Речника САНУ. Из истога разлога нису организовани ни мања скупови о овим проблемима. Такође, из истога разлога, изостао је и планирани Српско-руски ономастички речник, који би био прилог унапређењу рада на Речнику САНУ.

Трећи је задатак био да се отпочне рад на Семантичко-деривационом речнику српскога језика, који су као пројекат средином 2000. године засновали Матица српска и Институт за српски језик САНУ. Како CD са текстом једнотомника (који је био предвиђен да буде основа овога речника) није уступљен ауторима окупљеним око овога пројекта, на пројекту се није могло ни радити, те је стога Матица српска овај пројекат скинула са свога плана рада за 2002. годину.

Четврти је задатак био отпочињање рада на Малом речнику синонима српскога језика. Аутор и носилац овога пројекта проф. др Твртко Прћић повукао је пројекат. Разлог је повлачења, опет, немогућност коришћења CD-а са текстом будућег једнотомника.

2.

Д. Гортан-Премк је предложила да се приступи реализацији закључака Међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији одржаног априла 2001. године. А закључци су следећи.

1. Овакве би међународне скупове требало одржавати сваке четири године, евентуално сваке три.

2. Између оваквих скупова требало би одржавати мање скупове, претежно националне, о појединим конкретним проблемима.

3. Наставити рад на Семантичко-деривационом речнику. (Напомена – ово је био заједнички пројекат Матице српске и Института за српски језик САНУ, али су га ове институције скинуле са својих планова, те се на Семантичко-деривационом речнику више не ради).

4. Постављена питања на овоме скупу треба теоријски и практично решавати. А то значи да треба радити и међу скуповима.

Д. Гортан-Премк је напоменула да је нерационално приступати реализацији закључака пре него што се заврше нова упутства за израду Речника САНУ. Због тога је Упутства неопходно завршити у току године. Ова би упутства требало ставити и на Интернет јер ће, по њеном мишљењу, стићи многе корисне примедбе од лексикографа из других словенских земаља. У току следеће године могао би се одржати и национални скуп, а као могућу тему Д. Гортан-Премк је навела квалификаторе за експресивну лексику.

С. Ристић је предложила да се замоли Јасмина Московљевић да заврши свој рад о синтаксичким информацијама у описном речнику.

Ђ. Оташевић је обавестио присутне чланове о разлозима због којих је дошло до застоја у изради библиографије. С. Реметић је предложио да се тај проблем превазиђе одобравањем средстава потребних за завршетак започетог посла.

3.

Д. Гортан-Премк је поднела оставку на место председника, с образложењем да председник ове комисије, да би се рад могао организовати и одвијати према плану, требало би да буде активни лексикограф, а она то више није.

В. Ђукановић је предложио да се замоли Одбор да нам на својој следећој седници, планираној за 25. јануар 2003. године, одреди новог председника Комисије.

Д. Гортан-Премк је информисала присутне о неколико завршених или започетих послова.

Прво. Изишао је из штампе *Dictionary of Serbian, Croatian, and Bosnian New Words* (2002, Dunwoody Press) др Данка Шипке.

Друго. Д. Шипка ставио је на Интернет кодирана синонимска гнезда из Речника синонима М. Лалевића снабдевена пољским еквивалентима (рад са студентима из Познања) <http://main.amu.edu.pl/~sipkadan/syne.htm>

Треће. Д. Шипка ради на Глосару творбених форманата српскохрватског језика, и ускоро ће резултате свога рада ставити на Интернет.

Састанак је завршен у 14 часова

Записник водио
Ђ. Оташевић

Одбору за стандардизацију српског језика

*Прилог плану рада за 2003. годину
Комисије за лексикографију и лексикологију*

Како се налазим у позицији привременог председника ове комисије (поднела сам оставку и очекујем разрешење на годишњем скупу Одбора) за план за 2003. годину предајем само приступање реализацији закључака Међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији одржаног априла 2001. године. А закључци су следећи.

1. Овакве би међународне скупове требало одржавати сваке четири године, евентуално сваке три.
2. Између оваквих скупова требало би одржавати мање скупове, претежно националне, о појединим конкретним проблемима.
3. Постављена питања на овоме скупу треба теоријски и практично ређавати. А то значи да треба радити и међу скуповима.

Напомена. Међу овим закључцима био је и закључак - наставити рад на Семантичко-деривационом речнику, који је био један од пројеката Матице српске и Института за српски језик САНУ. Међутим, ове су институције из објективних разлога овај пројекат скинуле из својих планова.

17. нов. 02.

Београд

С поштовањем

(Даринка Гортан-Премк)

Одбору за стандардизацију српског језика

Извештај

*Комисије за лексикографију и лексикологију
о раду у периоду јануар-децембар 2002. године*

Са жаљењем констатујем да се рад Комисије за лексикографију и лексикологију није одвијао према поднетом плану.

Неколико је основних задатка било.

Први је задатак био да се припреми за штампу зборник са рефератима са *Међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији* одржаног априла 2000. године. Тај посао је обављен. Рукописе су рецензирали: академик Милка Ивић, Иван Клајн, дописни члан академије, проф. др Вера Васић и проф. др Даринка Гортан-Премк. Зборник је предат Матици српској за штампу, урађене су коректуре и ревизија; очекује се излазак Зборника из штампе.

Други је задатак био да се закључци донети на овоме скупу разматрају и уобличе као лексикографска упутства којима би се унапредио и модернизовао рад на Речнику САНУ. Томе се није приступило стога што то због других хитнијих послова, није било у плану Уређивачког одбора Речника САНУ. Из истога разлога нису организовани ни мањи скупови о овим проблемима. Такође, из истога разлога, изостао је и планирани Српско-руски ономастички речник, који би био прилог унапређењу рада на Речнику САНУ, и, посебно, прилог изради леве стране за будуће двојезичне речнике којима је први језик српски.

Трећи је задатак био да се отпочне рад на Семантичко-деривационом речнику српскога језика, који су као пројекат средином 2000. године засновали Матица српска и Институт за српски језик САНУ. Како CD са текстом једнотомника (који је био предвиђен да буде основа овога речника) није уступљен ауторима окупљеним око овога пројекта, на пројекту се није могло ни радити те је стога Матица српска овај пројекат скинула са свога плана рада за 2002. годину.

Четврти је задатак био отпочињање рада на Малом речнику синонима српскога језика. Аутор и носилац овога пројекта проф. др Твртко Прчић повукао је пројекат. Разлог је повлачења, опет, немогућност коришћења CD-а са текстом будућег једнотомника.

Обавештења.

Прво. Изишао је из штампе Diktionary of Serbian, Croatian, and Bosnian New Words (2002, Dunwoody Press) др Данка Шипке.

Друго. Проф. Данко Шипка ставио је на Интернет кодирана синонимска гнезда из Речника синонима М. Лалевића снабдевенa пољским еквивалентима (рад са студентима из Познања) <http://main.amu.edu.pl/~sipkadan/syne.htm>

Треће. Проф. др Данко Шипка ради на Глосару творбених форманата српскохрватског језика, и ускоро ће резултате свога рада ставити на Интернет.

17. нов. 02.

Београд

С поштовањем

(Даринка Горган-Премк)

Одбору за стандардизацију српског језика

Предмет *Молба за разрешење дужности.*

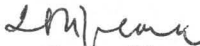
Најлепше молим Одбор за стандардизацију да ме разреши дужности председника Комисије за лексикографију и лексикологију.

Разлози за ову молбу су исти као и они који су били наведени у молби за разрешење поднетој пре годину дана. А они се, најкраће речено, састоје у следећем – председник ове комисије, да би се рад могао организовати и одвијати према плану, требало би да буде активни лексикограф, а ја то више нисам.

17. нов. 02.

Београд

С поштовањем

(Даринка Горџан-Премк)

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**
**Комисија за праћење и истраживање
правописне проблематике**
Ком. бр. 5, 25. новембар 2002. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, моб. 063/8688-574
Телефакси: 183-175, 182-825

И Н Ф О Р М А Ц И Ј А

Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике, на седници одржаној у Новом Саду 8. 12. 2001. године, утврдила је *Програм и основна упутства за припрему измењеног и допуњеног издања Правописа српског језика 2004. године*. Предложена је и редакторска група у саставу: Мато Пижурница, Милорад Дешић и Бранислав Остојић. Одбор за стандардизацију је подржао предложени програм и допунио састав редакторске групе именовањем Живојина Станојчића, који је сам понудио своје услуге а редакторска група са задовољством прихватила. Нови правописни програм озваничила је Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања Одлуком бр. 23.

Редакторска група је начелно поделила послове и то тако да сваки члан буде «одговорни редактор» одређене деонице, с тим што добија и једног «суредатора» за прво «укрштено» читање. Комисија и редакторска група радиће у пуној сагласности. Комисија је већ приликом усвајања овог програма именovala носиоце припрема документације. Носиоцима се придружује наравно и проф. Ж. Станојчић (за области у којима се појављује као «одговорни редактор», односно «суредатор»).

Рад Комисије и редакторске групе биће 'дозирано' јаван, из бојазни да се не оспори норма, чија се примена тек уходава, и, наравно, да се не повампире правописне распре. Најприкладније ће бити документован и аналитичан рад у Комисији и подстицање најстручнијих људи да публикују стручне прилоге, прагматично усмерене пре свега. Већ имамо драгоцених прилога (у *Језику данас*, *Нашем језику*, *Књижевности и језику* и дневној штампи), укључујући и неколико оних монографског карактера, практичних приручника и сл. (У корисне не убрајамо поплаву «извода из извода», којима се понижава струка и обесмишљава ауторство.)

Комисија ће крајем децембра одржати радни састанак на коме ће разматрати *Употребу великог слова*.

Напомена: Средином текуће године изашло је из штампе *треће допуњено издање* Правописа. (Издавачи Матица српска и Завод за уџбенике и наставна средства; приређивачки трећег издања М. Пижурица и Ј. Јерковић). Смисао допуна види се из кратке приређивачке белешке:

«Текст Правила није мењан. Речник је допуњен са више од хиљаду нових одредница, што значи да је, с обзиром на начин давања речи исте основе у низу, број речи увећан за неколико хиљада. Новоуведене одреднице су наравно у пуном нормативном складу с Правилима и с поступком који је примењен у првом (1993) и другом неизмењеном издању (1994). Исправљене су (иначе ретке) штампарске грешке, понеки запажени превид и неколико грешака у азбучном редоследу. Допунама речника, односно потпунијим пописом појединачних примена дефинисане норме, корисници добијају умногоме инструктивнији правописни приручник.»

Председник Комисије
Проф. др Мато Пижурица, с. р.

Одбору за стандардизацију српског језика
Београд

Београд, 28. XI 2002. год.

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА

У вези са изработом Библиографије објављених радова из историје српског књижевног језика обавештавамо Одбор да је досад ексерпирана грађа из двадесетак југословенских часописа. До сада смо прикупили преко седам стотина библиографских података, а према нашем сазнању, вероватно ће бити још толико. Те податке унели смо у рачунар с тим да једнога дана, када прикупимо комплетну грађу, сачинимо рукопис ове библиографије коју ћемо предати Одбору.

Секретар Комисије

Бранкица Чижоја
доцент др Бранкица Чижоја

Председник Комисије

Дописни члан САНУ
Младен Младеновић
проф. др Александар Младеновић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за стандардни језик
у школству, администрацији,
издаваштву и јавним гласилима

Ком. бр. 8, 25. новембар 2002. године
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
тел. 183-175, 181-383, 635-590
телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А
са седнице Комисије бр. 8 одржане 21. новембра 2002. године

У Београду је, 21. новембра 2002. године, одржана седница Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима. Седницом је председавао *др Драгољуб Петровић*, председник Комисије, а присутни су били: др Милорад Телебак, др Егон Фекете, мр Вељко Брборић, мр Бранислав Брборић, секретар Одбора, и Радојко Гачевић, секретар Комисије. Свој изостанак најавили су др Иван Клајн, мр Милош Луковић, др Мирјана Јоцић и Миленко Васић, док су одсутни били: др Недељко Богдановић, др Маринко Божовић, др Новица Петковић, др Милорад Пуповац, др Зорица Радуловић и др Радоје Симић.

За седницу предвиђен је био следећи

Дневни ред :

- 1. Разматрање иницијативе КОЛАРЧЕВЕ ЗАДУЖБИНЕ да се организује стални курс за језичке редакторе;*
- 2. Упознавање чланова КОМИСИЈЕ бр. 8 с најновијим одлукама Одбора за стандардизацију српског језика ;*
- 3. Разно.*

У оквиру прве тачке дневног реда, председавајући др Драгољуб Петровић упознао је присутне са иницијативом Коларчеве задужбине да се организује стални курс за језичке редакторе, нагласивши да овом послу треба озбиљно прићи иако се намећу недоумице око тога за кога све то треба организовати и када и како испоштовати сва строга стандардолошка правила.

У дискусији су учествовали сви присутни чланови Комисије. Секретар Одбора мр Бранислав Брборић сматра да је иницијатива добра, али да Одбор треба да предложи што више стручних људи за предавања и вежбе. Потребно је урадити и добар план и програм и у то укључити школство, издаваштво и јавна гласила. Бранислав

Брборић је предложио да се за полазнике (курсисте) организује обавезан испит и изда званичан сертификат.

Др Егон Фекете сматра да треба позвати директоре и уреднике медијских кућа и предочити им озбиљност овог питања и захтевати од њих да и сами укажу на проблеме на које наилазе у раду, а онда добро конципирати програм који ће имати системску основу.

Др Милорад Телебак указао је на то да све полазнике треба пре свега научити да добро акцентују, да правилно изговарају све речи.

Мр Вељко Брборић је истакао да је циљ јасан – поправљање језичке културе. За један овако озбиљан посао треба урадити јасан елаборат, а таква настава да траје најмање сто часова. Потребно је одредити људе за израду плана и програма, као и за предаваче.

Секретар Комисије Радојко Гачевић је указао на то да се у администрацији и школству све лошије говори и пише и да неизоставно треба укључити и професоре. Њихов одзив ће сигурно бити добар.

Др Егон Фекете дао је предлог да се назив "курс" промени и уместо њега да неки бољи. Сви присутни сагласили су се (после више предлога) да је прихватљив назив *Школа усавршавања српског језичког израза*.

Председавајући др Драгољуб Петровић закључио је у име Комисије да је идеја добра, да је треба упутити Одбору на усвајање и да мора бити много више дисциплине у примени стандардолошких правила у целом друштву. Треба неизоставно за годишњу седницу Одбора крајем јануара 2003. године, ако је могуће, припремити квалитетан план и програм и предложити време трајања Школе, о чему је неопходно претходно се договорити с Коларчевом задужбином, која би с Одбором била суорганизатор школе. Најважније је обезбедити полазнике из новинских, радијских и телевизијских кућа, из издавачких предузећа, из органа јавне управе, законодавних и судских органа. Пре утврђивања плана и програма Школе требало би обавити разговоре с појединим језичким редакторима из великих кућа и чути њихово мишљење, а не би требало искључити ни наставнике који предају српски језик у основним и средњим школама, поготову стога што многи нису ни студирали језик на матичним групама. Ако би се показало да Школа даје резултате у Београду, било би добро да је буде у Новом Саду, Подгорици и Бањој Луци.

2. Секретар Одбора мр Бранислав Брборић је упознао присутне чланове Комисије с Одлукама (23, 24, 25, 26, 27, 28) Одбора за стандардизацију српског језика. Примерци Одлука достављени су свим председницима и секретарима комисија Одбора, а биће публиковани и у *Стисима Одбора V*.

3. Секретар Одбора замолио је присутне да се чешће својим радовима оглашавају у јавности, попут др Фекетеа и др Телебака.

Белешку сачинио

Радојко Гачевић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
КОМИСИЈА ЗА КОРПУС

Ком. бр. 9, бр. 1/2002, 4. јула 2002.

Београд, Ђуре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

ЗАПИСНИК СА ЧЕТВРТЕ СЕДНИЦЕ

Седница је одржана 4. јула 2002. године, од 12.00 до 14.00 ч., у просторијама Института за српски језик САНУ.

Седници су присуствовали чланови Комисије: др Душко Витас, др Рајна Драгићевић, мр Владо Ђукановић, др Душка Кликовац, др Цветана Крстев, др Ђорђе Оташевић, др Љубомир Поповић (председник), Тања Самарџић и Балша Стипчевић, као и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора. Одсутна је била мр Олга Сабо.

Седницу је сазвао и њој је председавао др Љубомир Поповић, председник Комисије.

Дневни ред:

1. Примање записника са треће седнице
2. Преглед класификације функционалних стилова у нашој стручној литератури (Душка Кликовац)
3. Упитник за опис постојећих корпуса српског језика (Душко Витас)
4. Структура корпуса хрватског и корпуса бошњачког језика (Тања Самарџић)
5. Разматрање текућег рада Комисије
6. Разно

1. Чланови Комисије једногласно су усвојили записник с претходне седнице.

2. Д. Кликовац упознала је чланове Комисије с постојећим класификацијама функционалних стилова у нашој стручној литератури (в. прилог бр. 1). Комисија је овај рад оценила као врло користан прилог и препоручила његово штампање у часопису *Наш језик*.

После прихватања извештаја развила се дискусија у вези с проблемима формирања корпуса српског језика. У дискусији су учествовали сви чланови Комисије. Комисија је закључила следеће:

- 1) да се у октобру месецу одржи састанак Комисије с председницима осталих комисија ради договора о организовању саветовања о формирању корпуса српског језика, које би требало да се одржи у првој половини следеће године;
- 2) да саветовање треба бити посвећено следећим проблемима:
  - a. шта је стандардни српски језик и шта обухвата његов корпус;
  - b. какав је корпус свакој комисији потребан за нормативни и дескриптивни рад;
  - c. проблематика израде референтног корпуса српског језика;
  - d. студија изводљивости израде корпуса.

3. Д. Витас је упознао Комисију са садржајем упитника (в. прилог бр. 2) који треба да послужи за прикупљање информација о постојећим текстуалним ресурсима, ради сагледавања могућности њиховог обједињавања у једну функционалну целину којој ће се моћи приступати преко Мреже. Комисија је подржала иницијативу Д. Витаса да се овај упитник достави свим релевантним институцијама.

4. Т. Самарцић упознала је Комисију са структуром и карактеристикама корпуса хрватског и корпуса бошњачког језика (в. прилог бр. 3). Комисија се Т. Самарцић захвалила на труду.

5. Што се тиче осталих задужења која су чланови Комисије преузели на претходној седници, Б. Брборић и В. Ђукановић реализовали су идеју Д. Витаса да се напише писмо са захтевом да у нови закон о библиотекарству уђе обавеза издавача да преда Народној библиотеци и дискету с текстом, а не само обавезни примерак публикације. Б. Брборић обавестио је Комисију да је на тај захтев одговорено позитивно.

В. Ђукановић обавестио је Комисију да због објективних околности није био у могућности да оконча посао на анализи структуре корпуса за РСАНУ.

Д. Витас известио је Комисију да није саставио писмо Министарству науке у вези с финансирањем инфраструктурних активности на изради националног корпуса, као ни писмо Министарству културе са захтевом за финансирањем израде интерфејса за софтвер намењен експлоатацији корпуса српског језика. Као разлог и за једно и за друго Д. Витас је навео одсуство икакве подршке за одговарајући, већ пријављени, научни пројекат који се тиче корпуса и електронске лексикографије.

Љ. Поповић обавестио је Комисију да је разговарао с Петром Пијановићем, главним уредником Завода за удбенике и наставна средства, и да је предлог да се размотри могућност коришћења текстова које објављује Завод – наишао на разумевање.

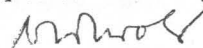
У вези са задужењем Љ. Поповићу и Д. Витасу да се сачини писмо Савезном заводу за стандардизацију о потреби доношења одговарајућих стандарда од значаја за рад ове Комисије, Д. Витас је предложио Комисији да се с писмом сачека док не буде до краја решен статус Завода, што је Комисија прихватила.

Записник водио

Балша Стипчевић

Председник Комисије

др Љубомир Поповић

ПРИЛОЗИ:

1. Д. Кликовац, *О класификацији функционалних стилова у нашој стручној литератури*
2. Д. Витас, *Упитник за опис постојећих корпуса српског језика*
3. Т. Самарцић, *Опис Хрватског националног корпуса и Корпуса босанских текстова на Универзитету у Ослу* (интерни материјал)

Душка Кликовац

О КЛАСИФИКАЦИЈИ ФУНКЦИОНАЛНИХ СТИЛОВА У НАШОЈ СТРУЧНОЈ ЛИТЕРАТУРИ

(Извештај Комисији за корпус Одбора за стандардизацију српског језика)

У домаћој литератури могу се наћи три главне класификације функционалних стилова.

Једну предлаже Милорад Радовановић у својој књизи *Социолингвистика* (Радовановић 1986:165-185). По њему, функционално раслојавање језика једна је врста раслојавања језика, поред социјалног, територијалног и индивидуалног. Оно може бити у вези са доменом, ситуацијом и тематиком саопштавања, што одређује и његове главне врсте: професионално (дисциплинарно), ситуационо и тематско.

а) Дисциплинарним раслојавањем настају стилови права, администрације, науке, филозофије, новинарства, политике, дипломатије, књижевности, позоришта, филма, књижевне критике, есејистике, технике, технологије итд. (реч је о разликама међу одговарајућим групама говорних представника и доменима употребе језика).

б) Ситуационо раслојавање одвија се у зависности од ситуација у којима говорни представник употребљава свој језик (укључујући ту не само све околности под којима употребљава језик него и релативни статус саговорника): радно место, породица, пословни састанак, политички састанак, снабдевање, испит на факултету, час у школи, вечера у ресторану, кућна посета, спортски догађај, забава, сахрана, шетња, судска парница, дописивање, телефонирање итд.

в) Тематско раслојавање одвија се у зависности од садржине, теме о којој се саопштава. Нпр. у језику новина, у оквиру новинарског дисциплинарног стила, различитим стилем пишу се прилози о спорту, шаху, спољној или унутрашњој политици, економици, културним збивањима, књижевним делима, историјских догађајима, научним новостима, затим рекламе, временске прогнозе, некролози, огласи итд.

Ранко Бугарски, у својој књизи *Увод у општу лингвистику* (Бугарски 1995:165-166), наводи да се функционални стилови могу поделити према следећим критеријумима:

а) према доменима употребе језика (а то могу бити свакодневни саобраћај, масовни медији, политика, лекарство, правосуђе, лепа књижевност, наука, забава, спорт итд.). У оквиру ове поделе често се прави и разлика између општег језика и стручних језика;

б) према односу међу саговорницима, чиме се стварају различити "стилови" - формални, разговорни или интимни;

в) према медијуму језичког израза – говору или писању.

А у раду под насловом "Појам и класификација језичких варијетета" (Бугарски 1997:95), овај аутор прецизира појам "стила" (у претходној класификацији дат под б), укључујући у њега и "стилски диференцирано обележене различите говорне и писане текстове, укључујући и књижевне жанрове".

Трећу класификацију предлаже Бранко Тошовић у својој књизи *Функционални стилови* (Тошовић 1988). И по њему је функционално раслојавање језика једна од врста раслојавања језика – поред територијалног, социјалног, полног, старосног и индивидуалног. Главни функционални стилови јесу разговорни, публицистички, административни, научни и књижевноуметнички. Они се даље могу поделити на подстилове, а ови даље на жанрове; с друге стране, више функционалних стилова чине функционалностилски комплекс. А на границама међу функционалним стиловима постоје међустилови.

У функционалностилске комплексе спадају:

а) писмени и усмени (први обухвата писане облике функционалних стилова, а други њихове усмене облике); при томе треба имати у виду да се разговорни стил остварује примарно у усменој форми, научни, административни и књижевноуметнички примарно у писменој, а публицистички равноправно и у једној и у другој.

б) струковни и неструковни; у том случају основу диференцијације чини струка: струковни комплекс чине научни, административни и публицистички стил, а неструковни – разговорни и књижевноуметнички.

в) профани и сакрални; овај други представља оно што се обично назива "религиозним стилем".

г) цивилни и војни – подразумева специфичности у свим функционалним стиловима на плану опозиције цивилног и војног израза.

Међустилови (или функционалне међуврсте) образују се кад један језички израз стоји на граничном подручју између двају функционалних стилова, носећи елементе и једног и другог. Тошовић у међустилове убраја епистоларни, ораторски, рекламни, мемоарски, есејистички и сценаристички стил.

Подстилови (или функционалне подврсте):

- а) у оквиру књижевноуметничког стила – прозни, песнички и драмски;
- б) у оквиру публицистичког стила – новинарски и монографско-публицистички (уско публицистички);
- в) у оквиру научног стила – строго научни (академски), научно-уџбенички и научно-популарни;
- г) у оквиру административног стила - законодавно-правни, друштвено-политички, дипломатски, пословни и персонални.

Тошовић напомиње да се неки од ових подстилова (нпр. научно-популарни) могу тумачити као међустилови.

Сви функционални стилови, осим разговорног, одликују се већом или мањом жанровском разноврсношћу.

а) Књижевноуметнички стил има следеће жанрове: епски (прича, новела, приповест, роман), лирски (лирске песме), лирско-епски (роман у стиховима, поема, балада, басна, ода), драмски (драма, трагедија, комедија); посебно се издвајају жанрови усменог народног стваралаштва: јуначки еп, свадбене песме, хорске песме, поскочице, војничке песме, бајке, загонетке итд.

б) У оквиру публицистичког стила, новинарски подстил има већи број жанрова, који се сврставају у следеће "поджанрове": (а) информативни (новински чланак, краћа информација, шира информација, хроника, преглед писања штампе, саопштење, интервју, извештај и сл.); (б) аналитички (уводник, коментар, осврт, критички чланак, приказ, рецензија итд.); (в) књижевнопублицистички (репортажа, фељтон, памфлет и др.); (г) енигматски (укрштенице, ребуси и сл.); (д) стриповни (стрипови).

в) У вези са научним стилем има више разлога да се говори о типовима научних радова него о жанровима: постоје радови који настају у процесу образовања, радови у форми публикација, радови са усменом реализацијом. У оквиру научног стила може се, као посебан подстил, издвојити научно-информативни стил (библиографије, пописи литературе, научне информације, научни пројекти, научне оцене); међутим, ово се може сврстати и у административни стил или се посматрати као међустил.

г) У оквиру административног стила, жанрови се могу разврстати по подстиловима: (а) законодавно-правни (закони, статuti, одлуке, одредбе, решења, наредбе); (б) друштвено-политички (резолуције, повеље, декларације, програми, реферати, саопштења, изјаве); (в) дипломатски (коминикеи, ноте, демарши, протоколи, меморандуми, изјаве, забелешке, посланице); (г) пословни (уговори, договори, сертификати, спецификације, рачуни, нарудбе, фактуре); (д) персонални (аутобиографија, тестамент, пуномоћ, лична документа).

д) Разговорни стил се може диференцирати једино по карактеру комуникације (спонтаности, међусобном односу комуникатора, броју и врсти учесника).

Тошовић указује и на тоналитете – посебне зоне које се образују увођењем у функционалностилску класификацију елемената других врста класификације стилова, тако да постоје свечани тоналитет, званични, хладни, интимни, фамилијарни, узвишени, високи, средњи, ниски, архаични, народни, неутрални итд.

Као коментар, могли бисмо рећи следеће¹. Класификације Радовановића и Бугарског потичу преваходно из социолингвистичке (и то англосаксонске) традиције; оне су више начелно и теоријски усмерене, тежећи пре критеријумима класификације него исцрпно дајући њене резултате. Могло би се рећи да су погодније као упутство за проучавање особина функционалних стилова него за њихов детаљни попис. Насупрот томе, Тошовићева класификација потиче из стилистичке традиције – одговара подели функционалних стилова коју су дали припадници Прашке лингвистичке школе, а преузели многи руски и чешки лингвисти. Она тежи исцрпном набрајању функционалних стилова и њихових различитих подврста, тако да је за потребе стварања корпуса српског књижевног језика погоднија – нарочито с обзиром на то што упућује на врсте текстова у којима се одређени функционални стил остварује. Једна допуна која би изгледала сврсисходна тиче се експлицитније поделе разговорног функционалног стила, која би се могла учинити по параметрима датим под (б) (ситуационо раслојавање) у Радовановићевој класификацији, и под (б) и (в) у класификацији Бугарског (који се односе на формалност стила и медијум израза – ово друго с обзиром на то да разговорни стил може бити и записан). Друга напомена тиче се постојања језика различитих струка, које Тошовићева подела не региструје (макар не под тим именом); док она добро покрива већину области коју Радовановић наводи под дисциплинарним раслојавањем, остаје помало нејасно у оквиру чега би се

¹ За шири коментар Тошовићеве поделе, релевантнији за теоријске сврхе, као и за основне особине главних функционалних стилова и преглед литературе, в. Кликовац (у штампи).

проучавали језици различитих струка који не претендују да буду научни (нпр. разни технички језици).

Литература:

Бугарски, Ранко (1995). *Увод у општу лингвистику* (треће издање). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Бугарски, Ранко (1997). Појам и класификација језичких варијетета. *Ка јединству лингвистике*, Београд: Чигоја штампа / XX век, стр. 93-98.

Кликовац, Душка (у штампи). Из проблематике функционалних стилова у српском језику. *Књижевност и језик*.

Радовановић, Милорад (1986). *Социолингвистика*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада / Дневник.

Тошовић, Бранко (1988). *Функционални стилови*. Сарајево: Свјетлост.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

КОМИСИЈА ЗА КОРПУС

Ком. бр. 9, бр. 2/2002, 19. октобар 2002.

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

ПРЕДМЕТ: Молба Комисије за корпус
да се разашље приложени упитник

На основу одлуке Комисије донете на њеној четвртој седници, молим вас да приложени упитник доставите свим институцијама и појединцима које се налазе на приложеном списку, као и свим другим институцијама и појединцима за које Одбор сматра да поседују електронски корпус српског језика. Овај упитник треба да послужи за прикупљање информација о постојећим текстуалним ресурсима српског језика у електронском облику, ради сагледавања могућности њиховог обједињавања у једну функционалну целину којој ће се моћи приступати преко интернета.

ПРЕДСЕДНИК

КОМИСИЈЕ ЗА КОРПУС

проф. др Љубомир Поповић

ПРИЛОЗИ:

1. Упитник за опис постојећих корпуса српског језика
2. Списак институција

**Упитник Комисије за корпус Одбора за стандардизацију српског језика
(Упитник се односи искључиво на грађу у дигиталном облику)**

1. Природа текстуалне грађе (колекција текстова, текстуални архив, грађа за корпус, корпус, остало)?
2. Да ли постоје експлицитно дефинисани критеријуми за избор текстова? Да ли су критеријуми објављени? Да ли су текстови документовани према изабраним критеријумима?
3. Да ли се за прикупљене текстове поставља проблем ауторских права?
4. Намена прикупљених текстова (језичка истраживања, настава, производи језичке индустрије, презентација српске културе, и сл.)?
5. Језик прикупљених текстова (према критеријумима: писани – говорни [разговорни] језик, српски – вишејезични; однос екавски – ијекавски; учешће српско-хрватских или хрватских извора)?
6. Временски период и регионална заступљеност?
7. Начин формирања корпуса (узорци – интегрални текстови)?
8. Начин уноса текста (прекуцавање, «скидање» са траке, web, OCR, издавачи/аутори, ...)?
9. Укупна дужина прикупљених текстова (изражена бројем речи и у МБ)? Дужина делова који одговарају појединим функционалним стиливима?
10. Карактерски скупови (ASCII, ISO-8859, Unicode, властита кодна шема, непознато, ...). Да ли је кодирање униформно спроведено? Да ли је решен проблем транслитерације (ћирилица – латиница)?
11. Да ли су обележавани елементи графичког и логичког изгледа текста? Језик обележавања (SGML, HTML, XML, TeX, ...)? Ниво обележавања (нпр. чисти текст, основни елементи логичког изгледа итд.)?
12. Да ли су текстови опремљени (експлицитно или посредно) додатним атрибутима?
13. Да ли су у корпусу обележени језички зависни елементи? Ако јесу, навести ниво обележавања (присуство флективних, деривационих, семантичких информација итд.)?
14. Да ли је могућа екстракција поткорпуса према «произвољној» селекцији атрибута?
15. Да ли се користи неки програмски систем за претходну редакцију (preediting) текстова? Који се тип информација идентификује на овај начин (границе реченице, отклањање вишезначности, итд.)?
16. Који се тип интерне репрезентације користи за текст (инверзија, вертикализација текста, итд.)?
17. Начин претраживања (систем за управљање текстуалном базом)?
18. Да ли су на располагању лексички ресурси у функцији претраживања (једнојезични или вишејезични речници у формализованом облику, семантичке мреже, итд.)?
19. Да ли постоји могућност претраживања корпуса преко web-а (http)?
20. Услови коришћења текстова (приватни, јавни, делимично јавни, итд.)?

Уколико постоје публикације о корпусу, навести релевантне библиографске референце.

V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за корпус

Ком. бр. 9, 5. децембар 2001. г.

Одлука бр. 22

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

На седници Комисије за корпус одржанј 27. 11. 2001. године предложено је да се утврди одлука Одбора која би се упутила Министарству културе Републике Србије и Народној библиотеци Србије, те владама Републике Црне Горе и Републике Српске и одговарајућим библиотекама у Новом Саду, на Цетињу и у Бањој Луци, а тицала би се чувања обавезног примерка публикације и у електронској форми. Предлог Комисије прихваћен је на годишњој седници Одбора 25. 1. 2002. године као Одлука бр. 22.

ОБАВЕЗНИ ПРИМЕРАК И У ЕЛЕКТРОНСКОЈ ФОРМИ

Полазећи од потребе да се унапређује савремена српска језичка култура као неодвојив део националне културе у целини, неопходно је у нови Закон о културним добрима или у нови Закон о издавачкој делатности (односно у одговарајуће законе у Републици Црној Гори и Републици Српској) уградити одредбу која ће обезбедити специфичан и модеран начин архивирања штампаних текстова. Како Народна библиотека Србије и Библиотека Матице српске (а у Црној Гори и Српској одговарајуће библиотеке највишег ранга) похрањују *обавезни примерак* сваке штампане књиге (и друге штампане публикације), те како се све публикације данас припремају за штампу уз помоћ компјутера, – издаваче би требало обавезати на то да уз *штампани примерак публикације* приложе и *истоветну копију у стандардизованој електронској текстуалној форми*. Народној библиотеци Србије и Библиотеци Матице српске (нити одговарајућим библиотекама у Црној Гори и Српској) неће бити тешко да, уз минимално побољшање кадровских и техничких могућности, формирају и одржавају електронске архиве штампаних текстова.

Образложење

Развој дигиталних електронских медијума доноси нов квалитет у многим сегментима живота, па би стварање квалитетне архиве текстова у електронски читљивој форми доприносило ваљаном одржавању и

унапређивању културе српског језика и развоју информацијско-комуникацијске делатности уопште. Таква архива била би од великог националног значаја и њен садржај био би, под одређеним, правно регулисаним условима, доступан различитим научним, културним и другим јавним институцијама. Заштита ауторских права приликом коришћења текстова у електронском облику морала би бити зајамчена као и заштита других ауторских права.

Једна од најкрупнијих последица стварања ове архиве била би формирање *Електронског корпуса српског језика*, за који би релевантан био само пробрани део електронски записаних текстова. Овакав корпус дао би неопходан подстицај убрзавању и осавремењивању рада на вероватно најобимнијем и најдуготрајнијем пројекту српске националне културе – *Речнику САНУ*, који је последњих неколико деценија излазио под насловом *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, доносећи екавске и ијекавске ликове свих унесених одредница. Корпус би такође омогућио модернизацију читавог комплекса лингвистичких и информатичких истраживања.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике и Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања

Ком. бр. 5 и Ком. бр. 7, 18. децембар 2001. г.

Одлука бр. 23

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике, на седници одржаној у Новом Саду 8. 12. 2001. године утврдила је *Програм и основна упутства за припрему измењеног и допуњеног издања Правописа српскога језика 2004. године.*

На седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања одржаној 18. 12. 2001. године закључено је да овај програм треба уврстити у дневни ред пете седнице Одбора за стандардизацију српског језика, која се одржава у Београду 25. јануара 2002. године. Истовремено је предложено да Одбор с тим у вези донесе одлуку бр. 23.

ОЗВАНИЧЕЊЕ НОВОГ ПРАВОПИСНОГ ПРОГРАМА

Озваничава се *Програм и основна упутства за припрему измењеног и допуњеног издања Правописа српскога језика 2004. године*, који је утврђен на седници Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике одржаној у Новом Саду 8. децембра 2001. године. Истовремено се именује редакторска група у саставу: Мато Пижурица, Милорад Дешић, Бранислав Остојић и Живојин Станојчић, чланови Одбора за стандардизацију, која ће припремити нову стилизацију *ретушираног* издања Правописа растеређујући га релације према Правопису српскохрватскога књижевног језика из 1960. године и према хрватској стандардизацији, као и свих сувишних двојстава. Редакторска група има задатак да усагласи правописну терминологију поштујући при томе правописну традицију коју баштини српски језик. Ново издање Правописа има се припремити за штампу до краја 2003. године.

Образложење

Прихватају се сва становишта изложена у *Програму и основним упутствима за припрему измењеног и допуњеног издања Правописа српскога језика 2004. године* као образложење ове одлуке. Будући Правопис сматраће се измењеним и допуњеним издањем Правописа српскога језика из 1993. године, с неизмењеном групом приређивача, коју су сачињавали: Митар Пешикан, Јован Јерковић и Мато Пижурица. На насловној страници овог издања Правописа назначиће се редакторска група.

ПРОГРАМ И ОСНОВНА УПУТСТВА ЗА ПРИПРЕМУ ИЗМЕЊЕНОГ И ДОПУЊЕНОГ ИЗДАЊА ПРАВОПИСА СРПСКОГА ЈЕЗИКА 2004.

1. Изменама и допунама неће се мењати концепција *Правописа српскога језика* (1993), чија је правила, после опсежних стручних елаборација и оцена, уобличио Митар Пешикан а цео приручник довео до краја у сарадњи са Јованом Јерковићем и Матом Пижурицом. Основни разлог за такав поступак јесте потреба стабилизације норме и очување српског језичког јединства.

Праву меру прекомпозиције и престилизације биће теже погодити, а верујемо да ће бити потребно и једно и друго ако желимо добити озбиљан, функционалан и одржив темељни правописни приручник. О овим питањима Комисија ће се изјаснити (консултујући се са овлашћеним наследницима М. Пешикана, које је он навео у некој врсти опорукe) тек када се у том послу опроба редакторска група.

2. Даље повремене, не ни пречесте ни радикалне, измене и доградње правописне норме морају бити резултат колективног стручног и научног рада те пуне и складне сарадње трију република српскога језика, односно њихових научних, образовних и културних установа и институција, која се остварује пре свега у оквиру Одбора за стандардизацију српског језика. Зато правописни приручници у нормативном смислу не могу бити ауторски подухвати.

3. Пожељно је, и нужно, да се поред Матице српске као издавач Правописа појаве издавачи односно научне, просветне или културне установе и институције из Црне Горе и Републике Српске.

4. Документацију, најпре грађу а потом и њену анализу и образложени предлог измена и допуна, припремиће Комисија за праћење и истраживање правописне проблематике. Решења нормативне природе верификоваће Одбор за стандардизацију српског језика.

5. За припрему измењеног и допуњеног издања Правописа 2004. године одређује се редакторска група у саставу: Мато Пижурица, Милорад Дешић и Бранислав Остојић.

6. У припреми 'ретушираног' издања Правописа вероватне и засад предвидљиве измене могу се тицати следећег:

а) Текст Правописа треба растеретити релација према *Правопису српскохрватског језика* из 1960. и према хрватској стандардизацији (ово наравно подразумева и неувођење релација према бошњачкој норми).

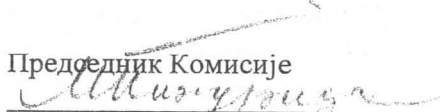
б) Правописна двојства треба свести на најмању могућу меру, посебно она чисто ортографска, с тим што би се требало трудити да остану она решења која Правопис (1993) истиче као боља (или их наводи ређањем као прва) како се укидање двојстава не би доживело као осетнија интервенција у норми.

в) Ваља усагласити терминологију уз поштовање српске правописне традиције.

г) Не сме се одступити од традиционалне концепције правописа који је на изванредан начин и приручни језички саветник.

д) Неопходно је размотрити потребу евентуалног увођења нових језика и нужних а ограничених интервенција у поглављу о транскрипцији односно прилагођеном писању имена из страних језика. Можда би имало смисла издвојити транскрипциону грађу у посебан регистар на крају речника уз правопис.

Нови Сад (Магица српска)
8. децембар 2001. године

Председник Комисије

/Проф. др Мато Пижурџа/

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за синтаксу и Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања
Ком. бр. 5 и Ком. бр. 7, 10. април 2002. г.

Одлука бр. 24

Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

**О ОДНОСУ ИЗМЕЂУ ДА-КОНСТРУКЦИЈЕ И ИНФИНИТИВА
У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

Средином марта 2002. године Одбору за стандардизацију српског језика обратио се Драгослав Граочанкић, дипломирани правник из Београда, дописом следеће садржине:

Недавно је (у «Слову о српском језику», «Политика», 9. 2. 2002, Суботњи додатак, II) Егон Фекете објавио текст *Језичка економија и «дакање»*, са развијеним поднасловом: «У српском језику конструкција 'да плус презент' више је у употреби него у западним говорима, мада је инфинитив економичнији, што није без значаја у језичкој комуникацији.»

Ваља се сложити с гледиштем др Фекетеа да је *инфинитив* економичнији и додати да, по моме сазнању, има више начелних предности него његов конкурент (*везник да с презентом*). Обе категорије пажљиво су размотрене у *Језичком приручнику* РТБ (Београд, 1991, стр. 21, 30, 32, 125–131), с тим што је инфинитив пропраћен несумњивим стандардолешким и социолингвистичким препорукама.

Ако су инфинитив и везник да с презентом потпуно истозначне категорије, а јесу, једна од њих, по моме мишљењу, мора имати начелну предност, нарочито (неутрално)синтаксичку, «безбојнопросечну», како би рекла Милка Ивић. То значи да другој категорија преостаје улога «стилске резерве». Пребацивање везника да с презентом у стилску резерву не искључује га из стандардног језика, јер он задржава слободно зрачење у разговорном и књижевноуметничком (функционалном) стилу. У синтаксички необележеном стандардном језику пак везник да с презентом може послужити другој сврси: да се избегну узастопни инфинитиви у истој реченици (нпр. *Надам се да ћу моћи наставити бавити се оним што волим*).

Стандардни језик је, по дефиницији, наддијалекатска и надзавичајна категорија, осамостаљена у односу на сваки дијалекат, поддијалекат и говор, па и на новоштокавски дијалекат и његове говоре, како оне источнохерцеговачке, раширене по западној Црној Гори, западној Србији и свим српским регијама западно од Дрине, са ијекавским изговором, тако и на оне у знатним деловима Шумадије и Војводине, са екавским изговором. Та категорија издигнута је изнад сваког

«природног» говора. Стандардни језик је «систем за себе», подвргнут мање или више свесним и организованим напорима елитних слојева говорне заједнице да га уреде и вредносно одреде, да га нормирају и стандардизују у пуном складу с потребама целокупног јавног живота.

Време је да се српски стандардни језик ослободи психолошког терета којим га је притискао хрватски језички стандард, у коме се с инфинитивом и неким другим синтаксичко-стилским категоријама тенденциозно претеривало. Ниједном па ни српском језичком стандарду не треба претеривање, него му је нужно ваљано коришћење пробраних језичких средстава – по угледу на развијене словенске језике (источне и западне), па и на друге европске језике. Време је, исто тако, да се српски језик, чија је новоштокавска основица његова неупитна константа, вредносно стабилизује и у свој својој пуноћи одреди према најбољим властитим традицијама. То значи да га треба растеретити неких обележја страних његовој новоштокавској основици.

Ако није време да се обнови «београдски стил», који је однеговао многа својства репрезентативне новоштокавштине, јесте време да се изгради општеприхватљиво стандарднојезичко постројење, способно да се ваљано одреди и према двема истојезичким варијантама, хрватској и бошњачкој, које се успостављају као засебни језички стандарди, са склоностима несагласним с нашим свеукупним социолингвистичким приступом истојезичком «плурализму» и именовану старих варијаната и «нових» језика. На те склоности указивао је и Одбор за стандардизацију српског језика доводећи, на пример, у питање назив «босански језик», неусклађен с називом треће националне заједнице у истом стандарднојезичком систему (етноним *Бошњак/Бошњаџи* може произвести само атрибут *бошњачки*).

Молио бих Одбор за стандардизацију српског језика да се својом одлуком што разветније и прецизније изјасни о инфинитиву као значајној граматичкој, односно синтаксичко-стилској конструкцији, пошто његове морфолошке карактеристике никад нису биле спорне, нити је спорно речничко представљање глагола првенствено њиховим неодређеним обликом. Верујем да би то имало позитивног утицаја на јавну употребу стандардног језика у свим функционалним стилевима.

* * *

У вези с дописом г. Драгана Граочанкића, дипломираног правника из Београда, у Одборовој Комисији за синтаксу припремљен је одговор који следи.

Однос између да-конструкција и инфинитива више пута био је предмет пажње у српској лингвистици, а судови о том питању који су научној јавности најпознатији у основи су подударни, нпр. "источно подручје стандардног језика [...] паушално [је] проглашавано `дакавским` : на њему је, истина, употреба допунске реченице с везником *да* шира него

на западу, али то нипошто не значи искључивање инфинитива" (М. Ивић); "Као допуна других глагола, у српскохрватском се у многим случајевима напоредо и углавном истозначно јављају инфинитив и синтагма *да + садашње време*. Инфинитив је осетно чешћи у западној варијанти" (И. Клајн); "У српском језику конструкција *'да плус презент'* више је у употреби него у западним говорима, мада је инфинитив економичнији, што није без значаја у језичкој комуникацији" (Е. Фекете).

У једним случајевима у савременом српском књижевном језику да-конструкција не може бити замењена инфинитивом (нпр. *Хајде да запевамо*) нити инфинитив да-конструкцијом (нпр. *Разумети значи опростити*), што се назива односом допунске дистрибуције. У другим случајевима таква замена је могућа, при чему реченица са да-конструкцијом или инфинитивом остаје правилна и не мења значење (нпр. *Можете да уђете // Можете ући*), што се назива односом факултативне дистрибуције. У овој другој групи случајева некада је чешћи инфинитив, а некада да-конструкција, с могућим разликама у њиховој стилској вредности. И однос допунске дистрибуције између да-конструкција и инфинитива и однос факултативне дистрибуције међу њима обухвата више посебних група случајева, чији исцрпан преглед може бити дат само у облику развијенијег синтаксичког описа, али не и као кратак одговор на питање постављено Одбору за стандардизацију српског језика.

Разноврсност ужих случајева употребе да-конструкције или инфинитива, одређених посебним правилима, може се илустровати на неколико примера. Тако, на пример, допунска дистрибуција између да-конструкција и инфинитива постоји и онда када алтернативно могу бити употребљена оба облика, али с различитим значењима, нпр. *Нећу да дођем* (вољна конструкција) и *Нећу доћи* (негирани футур); безличне конструкције које у предикатском делу имају лексеме *штета*, *мука*, *лако*, *корисно* и сл. обично долазе са инфинитивом (нпр. *Штета је пропустити ту прилику*), или долазе искључиво са инфинитивом (нпр. *Лако је бити накнадно паметаћ*);

инфинитив је чест и у конструкцијама с модално употребљеним глаголима *имати* или *немати* (нпр. *Нема се чега бојати онај ко ради поштено, Наређење се има одмах извршити*); инфинитив је обавезан у гномској модалној употреби као у примеру *Кога је молити није га љутити*; у конструкцији са безлично употребљеним глаголом *требати* инфинитив обезбеђује уопштено-лично значење, уп. *Треба живети у миру са суседима* према *Треба да живимо у миру са суседима, Треба да живите у миру са суседима* итд.

Начелно се свакако може рећи да треба избегавати нагомилавање више да-конструкција или више инфинитива у истој реченици, због чега треба избегавати реченице типа *Зна да треба да одлучи да настави да се бави оним чиме најбоље може да им помогне, или Зна да ће моћи наставити бавити се оним што воли*. То ипак није чврсто и безизузетно правило јер нормативна прихватљивост таквих реченица зависи и од броја поновљених конструкција и од низа других чинилаца, који се овде не могу размотрити. Препорука да треба избегавати нагомилавање конструкција са истим облицима не значи да њихова употреба у истој реченици никада није допуштена, што може зависити и од функционалног стила којем таква реченица припада (нпр. у лепој књижевности или у разговорном стилу реченице као што је *Речено им је да могу да дођу* не могу се сматрати ненормативним). У принципу српски језик више допушта нагомилавање да-конструкција него нагомилавање инфинитива, али општа нормативна препорука ипак би била да се из стилских разлога таква нагомилавања избегавају.

Не би се могло тврдити да је у савременом српском књижевном, односно стандардном језику једна од те две могућности (даконструкција или инфинитив) недвосмислено резервна.

Као што је својевремено истакнуто у *Језичком приручнику* (Београд, РТБ, 1991), главна мерила језичке правилности јесу богатство језика,

јасност, економичност, лепота, континуитет, реализам, чистота, ауторитет институција, језикословаца и угледних писаца

Ако се задржимо само на оним од наведених мерила која су за ову прилику посебно важна, морамо пре свега констатовати да се богатство језика у великој мери огледа у развијености његових синонимских могућности, што подразумева и поменуте случајеве факултативне дистрибуције да-конструкције и инфинитива.

Инфинитив повремено омогућује већу економичност изражавања, односно уштеду једног слога (уп. *Може да уђе* према *Може ући*), или два слога (нпр. *Можете да уђете* према *Можете ући*) иако има много примера у којима, ако занемаримо белине у писменом исказу, употреба инфинитива не доноси уштеду слога, уп. *Може да прочита* према *Може прочитати*. Таква уштеда у неким случајевима може бити битна (нпр. у телеграфији), али економичност излагања није ни једини ни први принцип језичке комуникације. Разноврсни облици наративности и у уметности и изван ње по правилу нису организовани тако да буду пре свега економични. Лепота изражавања заиста се често огледа у језгровитој краткоћи, али економичност није синоним за лепоту изражавања што потврђују не само примери пријатељске епистоларне комуникације у поређењу са телеграфском комуникацијом него и епска поезија, романескна, биографска и путописна проза и сл. Економичност изражавања у спрези с тенденцијом да исказ буде што мање личан посебно је важна у административном и у научном стилу, где су стога услови за употребу инфинитива начелно повољнији (нпр. *Закон се има поштовати у свакој прилици*) иако се ни у тим стиливима да-конструкција не може сматрати искључиво резервним обликом.

Разлог да се негује употреба и инфинитива и да-конструкције јесте и у чињеници да постоји непрекинута традиција употребе оба та облика на читавом новоштокавском простору, с тим што постоје регионалне или индивидуалне разлике у учесталости употребе једног или другог облика.

Учесталост употребе инфинитива расте идући од источног ка западном делу говорног простора српског језика, али се доста лепих примера употребе инфинитива може наћи код најбољих представника међуратног *београдског стила*, па и касније (нпр. у делима Слободана Јовановића, Милоша Ђурића, Радована Самарџића и низа других писаца и научника). Ипак, сасвим поуздана слика о учесталости и функционалној дистрибуцији да-конструкција и инфинитива у прошлости и данас моћи ће се добити тек када то буде подробно проучено на репрезентативном језичком корпусу.

Поред тога, ствар је индивидуалног стила кад ће један од два дата облика бити замењен другим, јер су оба у оквирима језичког стандарда. То омогућује да говорни представници са дијалекатских подручја где преовладавају било да-конструкције било инфинитиви нешто чешће користе облике који су им ближи, наравно онолико колико то допушта еластична стабилност језичког стандарда, јер се нпр. у футуру подразумева изричита предност инфинитива.

Најзад, треба имати у виду да је у говорном узусу однос између језичких јединица у једним случајевима релативно стабилан, и тада је лакше одлучити шта би за језички стандард требало да буде примарно, а шта секундарно, док су у другим случајевима израженија индивидуална, регионална и друга колебања, због којих и одговарајуће нормативне препоруке морају бити еластичније. Нормативне препоруке увек имају утолико више изгледа на успех уколико се мање разилазе с постојећим тенденцијама у говору, односно када кодификују оно што је преовлађујуће или што показује јаку тежњу да буде преовлађујуће у говору већине образованих људи у већини стилова и жанровских облика. Решења која нису довољно чврсто ослоњена на такву говорну реалност, и писмену и усмену, по правилу не бивају у пракси прихваћена, а лако постану и извор непотребних полемика. Зато ни препорука о употреби да-конструкција или инфинитива, задржавајући начелну јасност, не сме бити у раскорак са савременом српском говорном реалношћу.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за морфологију и творбу речи и Комисија за
односе с јавношћу и решавање неодложних питања
Ком. бр. 2 и Ком. бр. 7, 22. април 2002. г.

Одлука бр. 25

Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

ПОУЗДАНА И НАУЧНО УТЕМЕЉЕНА АРГУМЕНТАЦИЈА

У издању Завода за уџбенике и наставна средства из Београда, Матице српске из Новог Сада и Института за српски језик САНУ објављен је почетком 2002. године први део студије проф. Ивана Клајна, председника Одбора за стандардизацију српског језика и дописног члана САНУ, под насловом *Творба речи у савременом српском језику. Први део: Слагање и префиксација*. Рецензенти књиге били су проф. др Живојин Станојчић и др Мирослав Никулић.

Ова књига представља прво дело «Прилога граматички српскога језика», а припремљена је у оквиру програма Одбора за стандардизацију српског језика. Реч је о обимној аналитичко-синтетичкој расправи, која је аналитичка и синтетичка у двојаком погледу, тј. како у односу на досадашња релативно обимна српистичка и сербокроатистичка истраживања тако и у односу на грађу која се презентира.

У првом делу *Творбе речи* обрађени су слагање и префиксација. Одељцима о овим типовима творбе речи претходи *Увод* (5–14), у којем је објашњено шта се разуме под творбом речи и који су њени поступци, наведени су и подаци о избору грађе и изворима, као и они о томе какав је ауторов однос према синхронијском и дијахронијском приступу творби речи. С овим последњим у вези, ваља истаћи ауторову начелну синхронијску оријентацију, али не апсолутизовану, већ уравнотежену, што је његове анализе и класификације творбених типова учинило једноставним и природним.

Иза *Увода* следе два велика одељка: I. *Слагање* (15–172) и II. *Префиксација* (173–300). У ова два одељка обрађена су два начина творбе речи (што се види и из њихових наслова), који су се у досадашњој српској граматичкој литератури најчешће разматрали као један – слагање. Оба ова поглавља, као и њихови пододељци, почињу разрадом творбеног питања о којем се говори и прегледом ранијих мишљења, што је све пропраћено ауторовим опаскама и коментарима. Ово истичемо због познате слабости српске лингвистике, која овај сегмент научног поступка често прескаче, а ставове и мишљења претходника прећуткује.

Сложенице су обрађене студиозно, прво уопште, теоријски (уп. пододељак *Особине, структура и типологија сложеница*, стр. 15–39), а потом и за сваку врсту речи посебно, па чак и за предлоге (139), везнике (139–140) и узвике

(140). За сваку од наведених врста речи посебно се и детаљно обрађује (чисто) сложена, а посебно сложено-суфиксална творба, и то за сваки суфикс посебно, али у оквиру истог поглавља (нпр. *Сложене именице*), што је свакако рационално, а и научно оправдано. Иначе, издвојене су у посебан одељак и студиозно анализирани и сложенице с афиксоидима (140–165), уз важну напомену да се ту (и даље) ради о «правим сложеницама, само са основама посебне врсте», као и скраћеничке сложенице (165–172).

У одељку *Префиксација* прво су убедљиво и коначно раздвојени предлози и префикси као различити језички елементи (чак и онда кад међу њима постоји потпуно фонемско подударане), а након тога је нађено право место префиксацији као начину творбе речи: посебно, али ближе деривацији него композицији. Овај начин творбе карактеристичан је за именице, придеве, прилоге и, нарочито, глаголе, па се те врсте речи обрађују у посебним пододељцима.

У сваком од одељака или пододељака, након елаборације и ауторовог теоријског става, следи детаљна анализа одређеног творбеног типа, класификација подтипова и подробна егземплификација, често пропраћена семантичким тумачењем појединих примера и етимолошким опсервацијама. У свему томе аутор се осећа као код своје куће, што се, с једне стране, огледа у ширини и дубини анализе, а, с друге стране, у лакоћи и умешности с којом се то чини. Овде је дошло до изражаја и ауторово познавање језика, како модерних тако и класичних.

У својој анализи и тумачењима аутор се служи поузданом и научно утемељеном аргументацијом, с ослонцем на досадашње радове из творбе речи у српско(хрватско)м језику и достигнућа савремене лингвистике, али се не либи да за многе спорне или нејасне примере или категорије примера уместо, у нас уобичајеног «тако ил' никако!», изрази резерву и према сопственом тумачењу, одн. да га релативизује.

Студија проф. Ивана Клајна *Творба речи у савременом српском језику* – *Преи део: Слагање и префиксација* представља изузетан допринос науци о творби речи у српском језику, за шта као потврду наводимо само неколико чињеница:

1. Први пут имамо на једном месту потпуно и подробно обрађену творбу сложеница (укључујући и оне с префиксоидима и суфиксоидима и скраћенице) и префиксацију у српском језику, уз детаљну и поуздану анализу, одговарајућу класификацију и обилату егземплификацију (готово увек пробраним и добро одабраним примерима из савременог српског језика).

2. Коначно је издвојена префиксација као засебан творбени тип, који ваља разматрати одвојено од слагања (како је код нас досад чињено) и од извођења (како се понегде чини будући да представља афиксацију). С тим у вези, коначно су раздвојени предлози и префикси као различити језички елементи, будући да су предлози речи а префикси афиксалне морфеме.

3. Уверљиво је доказано да слагање није тако периферан начин творбе речи у српском језику како би се то могло закључити из наше граматичке литературе (мада се, наравно, не може равнати с деривацијом), која му је посвећивала релативно мало пажње. Истина, из Клајнове књиге сазнајемо да су многе наше сложенице пуки преводи страних (нпр. немачких).

4. Убедљиво је показано да су данас тзв. ендоцентричне сложенице исто тако «српске» колико и егзоцентричне и да је покушај старих граматичара да им се оспори књижевнојезички статус био не само узалудан него и неоправдан.

5. Први пут имамо на једном месту обрађене сложенице свих врста речи. На тај начин показано је колико је слагање, као творбени тип, својствено и заменицама, бројевима, прилозима, а не само именицама (које се у нашој граматичкој и научној литератури највише разматрају). Показало се, још једном, да је овај начин творбе врло редак код глагола.

6. Упркос строгом научном инструментаријуму и научном језику којим је писана, књига се чита лако и течно, а сваки њен пасус логички се наставља на претходни или из њега проистиче.

7. Иако додате само као узгред и ненаметљиво, сматрамо драгоценим и Клајнове нормативистичке напомене – лексиколошке, творбене и правописне природе.

Књига Ивана Клајна *Творба речи у савременом српском језику – Први део: Слагање и префиксација* најуспелија је у својој врсти на српском језичком подручју и по много чему надмашује све што је досад написано о овим типовима творбе речи. Истовремено, то је једна од најзначајнијих и најкориснијих књига из науке о српском језику уопште која се код нас појавила последњих година.

Због свега реченог (а и онога што овде није поменуто), препоручујемо ово дело свим научним радницима који проучавају српски књижевни језик (и друге словенске језике), а посебно наставницима и студентима. Могу га, међутим, без тешкоћа читати и људи других стручних профила заинтересовани за творачке и творбене тајне нашега језика. Уз то, било би нужно да се Клајнова *Творба речи у савременом српском језику* нађе у свакој школској библиотеци и библиотекама катедара за српски језик и катедара за друге словенске (па и несловенске) језике у земљи и свету.

На крају, напомињемо да проф. Клајн управо ради на другом делу студије о творби речи у савременом српском језику, у којој ће бити обрађена деривација.

* * *

Предлог Одлуке припремљен је у Комисији за морфологију и творбу речи, а као Одлука бр. 25 Одбора за стандардизацију српског језика усвојена је на другој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање

неодложних питања

Ком. бр. 7, 8. мај 2002. г.

Одлука бр. 26

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

**ЗАКОНСКИ ТЕКСТ ЛАТИНИЦОМ:
ЛОША ИНЕРЦИЈА, ОДАВНО ЛИШЕНА СМИСЛА**

Уводне напомене

Током прошле године (2001) *Одбор за стандардизацију српског језика* трипут се изјашњавао о двоазбучној проблематици нашег језика. Било је то најпре крајем фебруара 2001. године (Одлука бр. 17), кад је Одбор негативно реаговао на *Предлог закона о изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писама*, који је припремила Скупштина АП Војводине залажући се, уз остало, да за Војводину важи «равноправна службена употреба ћириличног и латиничког писма», која би се односила само на српски језик у Покрајини. Колико је Одбору познато, то није прихваћено, нити би могло бити, јер би представљало «нарушавање уставних оквира српског језика», и савезних и републичких.

Средином маја 2001. године (Одлука бр. 18) Одбор је реаговао на граfiјски изглед документа *Prvih sto dana Vlade Republike Srbije*, прве брошуре новоосноване Владине Агенције за унапређење државне управе, оценивши латиничку граfiју којом је брошура штампана «случајношћу која се могла избећи». После тога, све брошуре у издању наведене Агенције објављене су ћирилицом, што показује да је Одборово упозорење уважено.

И најзад, Одбор је (Одлука бр. 20) упозорио издавачке куће *Откроење* и *Народна књига* из Београда на то да је «српски званични језик» матичног народа у Србији а његово «примарно писмо ћирилица», што издавачи нису уважили па су, после првог броја часописа под насловом *Књижевни гласник* и другог броја истоименог часописа на латиници (*Književni glasnik*), трећи број објавили такође латиницом. Издавачи се нису узрујали што их је на исту ствар упозорило *Друштво за заштиту ћирилице српског језика* из Новог Сада, основано одмах после скупштинског захтева Покрајине за озакоњење равноправне двоазбучности у службеној употреби српског језика. Међутим, прекорили су Одбор што им «ограничава слободу избора», мада је он, Одбор, проценивши да није реч о строго «службеној употреби писма», показао вољу да уважи компромисно решење које би се састојало у наизменичној употреби двају писама приликом даљег штампања тога (изванредно уређеног и опремљеног) културно-уметничког гласника.

Премда доноси одлуке, које се јавности упућују као упозорења, мишљења, савети, закључци, реаговања, исправке, препоруке и сл., Одбор нема

моћи да доноси *уредбе, наредбе и решења*, који припадају правној и управној процедури, нити претендује на то да добије овлашћења мимо своје научно-културне мисије. Таквих претензија није било ни у *Споразуму о оснивању Одбора* (12. децембар 1997. године) ни у његовом *Пословнику*, које је одобрило свих 14 оснивача Одбора (три академије наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС, осам универзитета [Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Приштина, Подгорица, Српско Сарајево и Бања Лука] и још три установе – Матица Српска, Институт за српски језик САНУ и Српска књижевна задруга).

Жаљење због лоше инерције

После овог не баш кратког увода, Одбор је дужан изразити жаљење што се и *Савезно министарство националних и етничких заједница* – објављујући у засебној публикацији *Закон о заштити права и слобода националних мањина* на једанаест језика (што се може само поздравити!) – повело за лошом инерцијом кад је посредни графичко представљање српског језика. Наиме, текст на српском језику, који је с разлогом првонаведен, дат је (само) латиницом, што је одавно лишено смисла и што годинама доводи до тога да се у међународним информатичким системима овдашње публикације штампане латиницом «књиже» као хрватске, опет у складу с неким лошим инерцијама из старог времена.

Расправљајући о овој ствари (25. 4. 2002) на другој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која обавља послове Одбора између његових седница, њени чланови поздравили су *Закон о заштити права и слобода националних мањина* и чињеницу да је наша земља испредњачила међу другим земљама у транзицији, које су такође дужне донети такав закон. Доносећи и одговарајуће језичке одредбе у томе закону и објављујући га на два светска језика (енглески и немачки), као и на осам мањинских језика (албански, бугарски, македонски, мађарски, ромски, румунски, русински и словачки), наша земља испуњава и домаће потребе и међународне обавезе.

Међутим, мора се изразити незадовољство и негодовање што је српски језик представљен *секундарним*, а не *примарним писмом*, које се и у науци и у јавном животу уопште означава и као *матично* и као *изворно* писмо српског језика. Не желећи да понављамо аргументе изложене у трима прошлогодњим одлукама Одбора, које су имале немалог одјека у јавним гласилима, узимамо слободу да Савезном министарству националних и етничких заједница предочимо те одлуке, као и *Закључке* (недавно одржаног) *Научно-стручног скупа «Интернет и ћирилица»*, које је почетком марта 2002. године Одбор, попут многих других Владиних и невладиних организација којима су они достављени, примио од Вукове задужбине. Тај скуп је потврдио да нема више технолошких препрека за коришћење ћирилице и других писама на Интернету и другде, дакле и у домаћој и у међународној (теле)комуникацији, али има других, политичко-психолошких.

О повољном стицају друштвених и електронских прилика сведочи и публикација Савезног министарства националних и етничких заједница, у којој су, међу једанаест, три језика представљена ћирилицом (бугарски, македонски и русински), само понешто различитом од српске. Цитирали бисмо само део првог закључка с наведеног ћирилично-интернетског скупа, у којем се истиче како су

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање

неодложних питања

Ком. бр. 7, 8. мај 2002. г.

Одлука бр. 26

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ЗАКОНСКИ ТЕКСТ ЛАТИНИЦОМ: ЛОША ИНЕРЦИЈА, ОДАВНО ЛИШЕНА СМИСЛА

Уводне напомене

Током прошле године (2001) *Одбор за стандардизацију српског језика* трипут се изјашњавао о двоазбучној проблематици нашег језика. Било је то најпре крајем фебруара 2001. године (Одлука бр. 17), кад је Одбор негативно реаговао на *Предлог закона о изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писама*, који је припремила Скупштина АП Војводине залажући се, уз остало, да за Војводину важи «равноправна службена употреба ћириличног и латиничког писма», која би се односила само на српски језик у Покрајини. Колико је Одбору познато, то није прихваћено, нити би могло бити, јер би представљало «нарушавање уставних оквира српског језика», и савезних и републичких.

Средином маја 2001. године (Одлука бр. 18) Одбор је реаговао на граfiјски изглед документа *Prvih sto dana Vlade Republike Srbije*, прве брошуре новоосноване Владине *Агенције за унапређење државне управе*, оценивши латиничку граfiју којом је брошура штампана «случајношћу која се могла избећи». После тога, све брошуре у издању наведене Агенције објављене су ћирилицом, што показује да је Одборово упозорење уважено.

И најзад, Одбор је (Одлука бр. 20) упозорио издавачке куће *Откроење* и *Народна књига* из Београда на то да је «српски званични језик» матичног народа у Србији а његово «примарно писмо ћирилица», што издавачи нису уважили па су, после првог броја часописа под насловом *Књижевни гласник* и другог броја истоназивног часописа на латиници (*Književni glasnik*), трећи број објавили такође латиницом. Издавачи се нису узрујали што их је на исту ствар упозорило *Друштво за заштиту ћирилице српског језика* из Новог Сада, основано одмах после скупштинског захтева Покрајине за озакоњење равноправне двоазбучности у службеној употреби српског језика. Међутим, прекорили су Одбор што им «ограничава слободу избора», мада је он, Одбор, проценивши да није реч о строго «службеној употреби писма», показао вољу да уважи компромисно решење које би се састојало у наизменичној употреби двају писама приликом даљег штампања тога (изванредно уређеног и опремљеног) културно-уметничког гласника.

Премда доноси одлуке, које се јавности упућују као упозорења, мишљења, савети, закључци, реаговања, исправке, препоруке и сл., Одбор нема

моћи да доноси *уредбе, наредбе и решења*, који припадају правној и управној процедури, нити претендује на то да добије овлашћења мимо своје научно-културне мисије. Таквих претензија није било ни у *Споразуму о оснивању Одбора* (12. децембар 1997. године) ни у његовом *Пословнику*, које је одобрило свих 14 оснивача Одбора (три академије наука и ум[ј]етности, САНУ, ЦАНУ и АНУРС, осам универзитета [Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Приштина, Подгорица, Српско Сарајево и Бања Лука] и још три установе – Матица Српска, Институт за српски језик САНУ и Српска књижевна задруга).

Жаљење због лоше инерције

После овог не баш кратког увода, Одбор је дужан изразити жаљење што се и *Савезно министарство националних и етничких заједница* – објављујући у засебној публикацији *Закон о заштити права и слобода националних мањина* на једанаест језика (што се може само поздравити!) – повело за лошом инерцијом кад је посредни графичко представљање српског језика. Наиме, текст на српском језику, који је с разлогом првонаведен, дат је (само) латиницом, што је одавно лишено смисла и што годинама доводи до тога да се у међународним информатичким системима овдашње публикације штампане латиницом «књиже» као хрватске, опет у складу с неким лошим инерцијама из старог времена.

Расправљајући о овој ствари (25. 4. 2002) на другој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која обавља послове Одбора између његових седница, њени чланови поздравили су *Закон о заштити права и слобода националних мањина* и чињеницу да је наша земља испредњачила међу другим земљама у транзицији, које су такође дужне донети такав закон. Доносећи и одговарајуће језичке одредбе у томе закону и објављујући га на два светска језика (енглески и немачки), као и на осам мањинских језика (албански, бугарски, македонски, мађарски, ромски, румунски, русински и словачки), наша земља испуњава и домаће потребе и међународне обавезе.

Међутим, мора се изразити незадовољство и негодовање што је српски језик представљен *секундарним*, а не *примарним писмом*, које се и у науци и у јавном животу уопште означава и као *матично* и као *изворно* писмо српског језика. Не желећи да понављамо аргументе изложене у трима прошлогодишњим одлукама Одбора, које су имале немалог одјека у јавним гласилима, узимамо слободу да Савезном министарству националних и етничких заједница предочимо те одлуке, као и *Закључке* (недавно одржаног) *Научно-стручног скупа «Интернет и ћирилица»*, које је почетком марта 2002. године Одбор, попут многих других Владиних и невладиних организација којима су они достављени, примио од Вукове задужбине. Тај скуп је потврдио да нема више технолошких препрека за коришћење ћирилице и других писама на Интернету и другде, дакле и у домаћој и у међународној (теле)комуникацији, али има других, политичко-психолошких.

О повољном стицају друштвених и електронских прилика сведочи и публикација Савезног министарства националних и етничких заједница, у којој су, међу једанаест, три језика представљена ћирилицом (бугарски, македонски и русински), само понешто различитом од српске. Цитирали бисмо само део првог закључка с наведеног ћирилично-интернетског скупа, у којем се истиче како су

«државни и сви друштвени чиниоци», поштујући «уставне, законске и културноисторијске норме», дужни «да обезбеде њихову пуну примену у јавном животу на начин како је то осигурано у грчком језику и његовом писму на Кипру и у Грчкој, одавно чланици Европске уније».

Закључне напомене

Било би разборито и праведно да матични народ Србије, Црне Горе и Српске, те његови мањински огранци изван тих територија – који баштине ћирилично писмо хиљаду година – уживају иста права као други народи, и у регионалним и у европским оквирима. Ако то право уживају Грци – и у Грчкој, и на Кипру, и у Европи (свака новчаница евра нпр. носи и латински и хеленски испис), мада су њихов језик и њихово писмо **уникатни** – легитимно је да то право уживају и изворни корисници српског језика, без обзира на то како се они изјашњавају приликом пописа становништва и у другим приликама. Уосталом, ћирилица је изворно писмо не само већине јужнословенских него и свих источнословенских народа, чији број припадника износи више од двеста милиона. Инерција о којој је реч може се разумети, али се не може оправдати. Стога би било нормално поновити ово 11-језичко издање, са српским језиком на ћирилици, његовом примарном писму.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, 22. јул 2002. г.

Одлука бр. 27

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

НАЗИВИ ЈЕЗИКА, А НЕ ДЕФИНИЦИЈЕ

Уводне напомене

Комисија (Одбора за стандардизацију српског језика) за односе с јавношћу и решавање неодложних питања – на својој седници од 17. јула 2002. године – по трећи пут је, у складу с чланом 3. Пословника Одбора, разматрала актуелно питање српског термилошког одређења језика Бошњака, једног од три конститутивна народа Босне и Херцеговине. У два ранијим одлукама Одбора (Одлука бр. 1, донесена 16. 2. 1998. и објављена у *Језику данас*, Нови Сад, I/5, 1998, 1–8, и Одлука бр. 11, донесена 22. 11. 1999. и објављена у *Језику данас*, Нови Сад, II/11, 2000, 25–29) није се улазило у питање генезе нити пак «признавања» бошњачког народа и његовог језика (актуелно после распада бивше СФРЈ), него само у питање термилошког одређења нове (треће) варијанте («бившега») српскохрватског стандардног језика, односно новог (трећег) језичког стандарда. Тако се, у Одлуци бр. 1, изричито каже: «Кад је реч о називу трећег језика у БиХ (...), у српском језичком стандарду, за именовање тог идиома, може се препоручити само атрибут *бошњачки [Bosniac]*». У Одлуци бр. 11 налази се следећи исказ: «Одбор се није бавио ни оспоравањем ни признавањем нове нације (*Бошњаци*), јер то није његов посао, али је механичко преношење самоодабране језичке етикете Муслимана/Бошњака (*босански језик*) у српски језички стандард сматрао – неумесним и неприхватљивим. Кад се та етикета мора 'превести' на српски, она гласи – *бошњачки језик*.»

Наше очекивање

Овог пута, веома изненађени садржајем амандмана LXXI на Устав Републике Српске («Службени гласник Републике Српске», бр. 21/02, Бања Лука, 25. април 2002, стр. 6), који је октроисао донедавни високи представник међународне заједнице за БиХ Волфганг Петрич (Wolfgang Petritsch), очекујемо од новог високог представника у Сарајеву Педија Ешдауна (Paddy Ashdown) да поништи тај амандман. Такође очекујемо да га нови високи представник садржински усклади с амандманом XXIX на Устав Федерације Босне и Херцеговине («Službene novine FBiH», бр. 16/2, Сарајево, 28. travnja/aprila 2002. godine, стр. 604

[hrvatska verzija] i str. 608 [bošnjačka verzija]), o kojem je, isto tako, odluku doneo претходни високи представник.

Амандман LXXI на Устав РСп у верзији високог представника, чију измену тражимо, гласи овако:

1. Службени језици Републике Српске су: језик српског народа, језик бошњачког народа и језик хрватског народа. Службена писма су ћирилица и латиница.

2. Овим амандманом замењује се став 1. члана 7. Устава.

Томе амандману – једноме од 27 (LXVI–XCII) које је својом одлуком број 150/02 усвојио и учинио важећим високи представник – претходило је 26 амандмана (LXVI–XCI) које је претходно изгласала Народна скупштина Републике Српске, и они су 18. априла 2002, по предвиђеној процедури, достављени бившем високом представнику г. Волфгангу Петричу. Високи представник их је, готово све, усвојио у достављеном садржају и облику, додавши само један амандман (XCII). За нас проблематична измена у језичкој одредби коју је извршио високи представник г. Петрич надилази његова правно-политичка овлашћења. По нашем мишљењу, г. Петрич није имао право да обезимени сва три језика (заправо сва три национална стандарда истог стандардног језика), уводећи уместо њих три њихове језгровите дефиниције. Он на то није имао нити има право, јер није надлежан – ни у енглеском, ни у српском, ни у хрватском, ни у бошњачком језику – да мења стандард(изова)не термине за те језике, односно за те језичке стандарде.

Ево сада истог амандмана (LXXI) у верзији Народне скупштине Републике Српске («Службени гласник РСп», број 21/02, стр. 1), који је бивши високи представник поништио:

1. Српски, хрватски и бошњачки језик, ћирилично и латинично писмо, равноправно се употребљавају у Републици Српској. Начин такве службене употребе језика и писма уређује се законом.

2. Овим амандманом замењује се став 1. члана 7. Устава.

Уводни део реченице високог представника («Службени језици Републике Српске су ...») усклађен је с уобичајеним европским стандардима који наводе «службене језике», а не «језике који се равноправно употребљавају». Та је исправка легитимна. Међутим, замена у српскоме нормативних назива језика (одн. језика) њиховом (језгровитом) дефиницијом није само неуобичајена и проблематична него је и неоправдана и неумесна и за енциклопедије, речнике и лексиконе, а камоли за уставне одредбе. Изостављање допунске реченице садржане у тексту језичког амандмана Народне скупштине РСп («Начин такве службене употребе језика и писма уређује се законом») може бити оправдано ако се с разлогом претпостави да се тако сложена материја има уредити и законом. То изостављање оправдано је и стога што у првој (главној) реченици тог текста није било назначено да је реч о «службеним језицима».

Интервенција високог представника у материји за коју није надлежан, макар била пропраћена и ваљаним исправљањем појединих правотехничких елемената, утолико је веће огрешење о лингвистичке норме и равноправност двају ентитета и трију народа уколико је исти високи представник, у исто време, утврдио битно друкчији исказ амандмана XXIX на Уставу Федерације БиХ («Службене новине БиХ», бр. 16/02, Сарајево, 28. травња/априла 2002, стр. 604 [hrvatska

verzija] i str. 608 [bošnjačka verzija]), koji glasi istovetno i na bošnjačkom i na хрватском језичком стандарду без обзира на лексичко-стилске разлике међу њима у осталим амандманима. Ево амандмана XXIX на Устав ФБиХ, чију српску верзију немамо на располагању:

(1) *Službeni jezici Federacije BiH su: bosanski jezik, hrvatski jezik i srpski jezik. Službena pisma su latinica i ćirilica.*

(2) *Ostali jezici mogu se koristiti kao sredstvo komunikacije i nastave.*

Наш предлог

Предлажемо новом високом представнику и омбудсману за српски језик у Сарајеву, као и гарантима Дејтонско-париског споразума (СРЈ и БиХ, чији председник, односно Председништво, оличавају две државе), да преко Уставног суда БиХ, Уставног суда Републике Српске и Уставног суда Федерације БиХ, или на други начин (директним поништавањем и заменом спорног амандмана), – уклоне елементе очигледне неравноправности српског народа и српског језика и у Републици Српској и у Федерацији БиХ, чија се термилошка норма за један од три језика (односно национална језичка стандарда) не сме избећи нити евентуално кривотворити. Штавише, предлажемо да се језичка одредба у амандману XXIX на Устав ФБиХ исправи само у једној појединости, тј. да се у српској верзији тог амандмана (разуме се – на ћирилици) атрибут *босански* замени атрибутом *бошњачки*, те да се потом истоветан садржај тог амандмана унесе у амандман LXXI Устава Републике Српске и у српску верзију језичког амандмана XXIX на Устав ФБиХ.

Образложење

Наше је научно (лингвистичко и социолингвистичко) становиште да нико нема право на екстралингвистичку интервенцију у термилошкој норми било којег стандардног језика, односно било којег језичког стандарда (кад је реч о националним стандардима истога стандарднојезичког система, односно истога стандардног језика, какав је нпр. случај с британско-америчким лексичким разликама типа *railway : railroad, trunk call : long distance call* и сл.). Шта год ми мислили о називу «босански језик» у језичком стандарду Бошњака, ми немамо право да у томе стандарду «споља» интервенишемо, нити пак да тражимо да се врше измене језичких одредаба у бошњачкој и хрватској верзији. (Наравно, о називу босански језик ми не можемо размишљати с нарочитим разумевањем. С тим у вези се мора поставити питање како би други реаговали када би нпр. *Шкоти* одлучили да свој језички стандард назову «британским језиком» или да *Реторомани* у Швајцарској одлуче да свој језик, који се у том језику иначе назива «романским», назову «швајцарским језиком» очекујући да се то прихвати и у другим швајцарским језицима – немачком, француском и италијанском – и у другим европским језицима. Шта би се рекло ако би Словаци и Словенци решили да траже од других европских народа, нпр. од Немаца и Енглеца, да њихов језик зову једнако – *Slovenisch*, одн. *Slovenian*, а не *Slowenisch* и *Slowakisch*, одн. *Slovenian* и *Slovakian* – зато што они свој језик, у свом језику, називају једнако:

slovenský, односно slovenski? Или – да траже од Срба, Хрвата и Бошњака да оба та језика зову једнако – *словенску/slovenski*, а не *словачки* и *словеначки* [Срби и Бошњаци], односно *slovački* и *slovenski* [Хрвати]. Уосталом, и код Срба, и код Хрвата, и код Бошњака влада обичај да се називи страних језика изводе из назива народа. Нико од нас не каже *енгландску/englandski*, *дојчландску/dojčlandski* и сл. Уосталом, у начелу народи дају име језику и држави [а не обрнуто, какав је случај нпр. с Македонијом и Македонцима].)

Међутим, ни Бошњаци, без обзира на пресуде уставних судова на које се позвао и високи представник Волфганг Петрич, немају право да другима намећу аргументе *Повеље о босанском језику* (објављена 12. априла 2002. године у «Дневном авазу»), који су могли утицати и на високог представника да посегне за неовлашћеном интервенцијом у терминологији српског језика, а можда и хрватског.

Разлози комуникацијске ваљаности изискивали би да се и у енглеском и у немачком језику (и не само у њима, мада су то два светска језика особито релевантна у БиХ) разликује *Bosnian* и *Bosniac, der Bosnier/bosnisch* и *der Bosniake/Bosniakisch*. То би морали разумети и бивши и садашњи високи представник међународне заједнице у Сарајеву, поготову стога што се и у њиховим матерњим језицима постоје разне комуникацијски неопходне разлике (нпр. *Slowenisch : Slowakisch, Slovenian : Slovakian, German : Germanic, Romanisch : Rumantsch [Rätoromanisch] : Rumänisch, Romance : Romansh [Rhaeto-Romance] : Romanian* и томе слично).

Мора се разумети да постоје (што не значи и – зашто постоје) толики самородни називи језика народа и држава (the indigenous names or labels of/for languages, peoples and states) чија се етимологија не види у другим језицима. Немци нпр. свој језик зову *deutsch/Deutsch*, а други кажу *German* (енг.), *allemand* (фран.), *tedesco* (итал.), *alemán* (шпан.). Њима не пада ни на памет да захтевају од Срба, Хрвата и Бошњака да њихов језик зову «дојчерски», одн. »дојчџерски», као што ни Грцима не пада на памет да очекују да њихову земљу зову Елас (ген. Еладос) а њихов језик «еласки» или «еладски».

И најзад: Бошњаци могу свој језик звати *босански* и тврдити да он има вишестолетну традицију (чак «националну традицију»), али немају право очекивати да њихов термилошки избор добровољно следе ни Срби, ни Хрвати, ни Енглези, ни Немци, ни други, јер сви други имају право и потребу да разликују придеве *босански, херцеговачки, босанскохерцеговачки и бошњачки*. Придев *босански* у стандардном српском језику има само регионално или историјско значење (нпр. *босанске планине, некадашња босанска држава* и сл.), а не може служити ни етничким ни лингвистичким сврхама (не барем термилошки). Ми слутимо да Бошњаци имају својих изванлингвистичких разлога да укрштају, тј. да бркају, два разнозначна придева, бошњачки и босански. Други тог разлога немају. Напротив.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, 24. октобар 2002. г.

Одлука бр. 28

Београд, Туре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

СРПСКИ ЈЕЗИК У ЛОНДОНУ

Српској академији наука и уметности (САНУ) обратила се, средином септембра 2002. године, госпођа Славица Ивановић Елиот (Elliot), преводилац из Лондона, поводом неспоразума који је имала с господином Хенријем Павловичем, директором Института за лингвисте у Лондону. САНУ, као један од 14 оснивача Одбора за стандардизацију српског језика, уступила је Одбору допис из Лондона с молбом да на њега одговори. Ево најпре садржаја поменутог дописа:

Драги сународњаци,

Пошто сте ви угледна установа која успоставља стандард, молим вас да ми помогнете у решавању веома важне дилеме.

Ја живим у Лондону и тренутно се бавим превођењем, углавном усменим и претежно у правном систему.

Скоро сам имала расправу писменим путем са господином Хенријем Павловичем, председавајућем на Институту за лингвисте у Лондону. Он је објавио чланак у коме истиче следеће:

«Дуго времена Институт за лингвисте нудио је испите за српскохрватски језик. Институт сада поставља посебне испите за српски и хрватски (јер су разлике довољно велике и даље се повећавају), али не и за босански ... Још увек постоји један проблем за Институт а то је да ли да испит за српски језик буде увек на ћирилици (што би задовољило ултранационалисте али би изазвало жалост код 'толерантне заједнице' Срба) или да буде и на ћирилици и на латиници, с тим што би то знатно допринело повећању наших административних проблема.»

Чињеница је да је Институт за лингвисте у Великој Британији виђен као установа која поставља стандард за језике и језичке квалификације.

Полагањем испита за званичног судског преводиоца у овом Институту не само да се добија звање него то звање гарантује и одређени стандард. Ја сам написала господину Павловичу једно опширно писмо и између осталог поставила сам му питање ко је он да одреди да ли је српски језик на ћирилици или не и да ли квалификовани преводиоци који не умеју да читају и пишу ћирилицу заслужују звање преводиоца. Такође сам нагласила да, по мом мишљењу, брисањем ћирилице аутоматски се брише један део идентитета српске нације.

Нажалост, ја сам само једна обична бивша учитељица, тако да господин Павлович не уважава моје мишљење. Да ли бисте ви могли да ми препоручите званичан документ који би потврдио (или оповргао) моје мишљење о званичном писму српског језика?

Била бих вам много захвална ако бисте ми изнели ваш званичан став путем електронске поште. Да ли је званично писмо српског језика ћирилица или је српски језик заснован на оба писма? Да ли ви, као водећа установа која брине за стандарде српског језика и културе, одобравате став господина Павловича и слажете ли се с тим да испит за српски језик мора да буде на ћирилици?

С поштовањем

Славица Ивановић Елиот (Elliot)

Сржни део дописа госпође Славице Ивановић Елиот тиче се статуса ћирилице у српском језику (српском језичком стандарду), о којем се Одбор досад четири пута изјашњавао (трипут 2001. године – одлукама бр. 17, 18 и 20, те једанпут 2002. године – Одлуком бр. 26). Те одлуке објављене су у часопису *Језик данас*, Нови Сад, Матица српска, и то: Одлука бр. 17 у бр. V/13, 2001, стр. 28–32; потоње две, бр. 18 и бр. 20, у истом броју, бр. V/14, 2001, стр. 24–25 и стр. 29–30, а последња одлука, бр. 26, у бр. VI/15, 2002, стр. 43–44. Све те одлуке доставиће се госпођи Павловић Елиот и електронском и класичном поштом, с тим што ће им се придодати два упозорења Удружења за заштиту ћирилице српског језика из Новог Сада, такође објављена у часопису *Језик данас*, бр. V/14, стр. 31, и бр. VI/15, стр. 44–45.

Расправљајући још једном о азбучној проблематици Одборова Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7), која обавља послове Одбора између његових годишњих седница, решила је да се о тој проблематици још једном изјасни, овог пута петом, *јубиларном*, одлуком Одбора о истој теми, Одлуком бр. 28.

Трудећи се, као и увек, да своје одлуке упуту и домаћој и страном јавности, научној, културној и политичкој, али и посебно заинтересованим појединцима, као *мишљења, препоруке, реаговања, ставове, закључке* или *исправке*, Одбор се држи оних начела која су назначена у последњем, издвојеном, пасусу своје прве одлуке, Одлуке бр. 1 (*Језик данас*, бр. II/5, 1998, стр. 7–8):

«Супротно неким очекивањима која полазе од друкчијих претпоставки, стандардизацијом се ништа не забрањује нити укида, а још се мање 'спаљује' оно што постоји у људским главама и њиховим језичким творевинама, запамћеним у књигама, часописима и новинама, на целулоидним тракама, дискетама и компактним дисковима. Њоме се само утврђује одговарајући распоред језичких јединица у јавној употреби, особито оној којој се придружују придеви *званична, службена* (употреба језика). Забрањена би се могли постизати слабији учинци него аргументованим препорукама, јер огрешење о језичке норме, за разлику од кршења законских, не повлачи санкције. Међутим, особе које се одликују познавањем и поштовањем језичких норми могле би, у бољим друштвеним приликама, стицати више јавног угледа и других погодности, као, уосталом, и другде, нарочито у развијенијем свету.»

Та начела не спадају у добровољно самоограничење, него извиру из комуникацијске стварности у матичним земљама српског језика, у Србији, Црној Гори и Српској, које су се, након распада бивше СФРЈ и грађанског рата вођеног у њој, нашле у два државним заједницама с међународним признањем, у *Србији и Црној Гори* (1992–2002. г. СР Југославији) и *Босни и Херцеговини*. Ни у тим земљама – а камоли изван њих, у старим и новим дијаспорама – положај српског језика и његовог матичног писма није подједнако одређен и уређен. На пример, у трима (четирима) уставима који се баве српским језиком (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп), још важећим, и двама језичко-азбучним законима (постојећим само у РСБ и РСп), спомињу се два писма српског језика, ћирилица и латиница, с предношћу ћирилице, свугде па и у Црној Гори, где се она наводи пре латинице, али се у члану 9, став 2, Устава РЦГ каже – «Равноправно је ћирилично и латиничко писмо», док Одлука бр. 17 Одбора за стандардизацију, с пропратним писмом Народној

скупштини Републике Србије, сведочи о томе да је и у Скупштини АПВ испољена тежња к равноправности двају писама, чије би озваничење, и по мишљењу стручних људи у Одбору и по мишљењу ширих интелектуалних кругова, доприносило легализованом одумирању изворног, примарног писма српског језика.

По нашем мишљењу, корисницима ниједног писма на овом свету не треба приписивати никакав злоћудни национализам, а камоли ултранационализам. Мада је латиница интерконтинентално писмо и практично једино писмо у народима и државама трију континената (Северна Америка, Јужна Америка и Аустралија), чињеница је да у Азији и у Африци има (мноштво) писама којима се служи само по један народ, док у Европи коегзистирају три писма, ћирилица, латиница и «хеленица» (тј. грчко писмо, које *живи* и на свакој новчаници европске валуте, јер на свакој од њих испод латиничног EURO стоји и грчко ΕΥΡΩ, чији је изговор *евро*). Иако се Одбор не бави футурологијом нити научном фантастиком, треба са сигурношћу рачунати на то да ће на свакој новчаници европске валуте, када у њу уђе која од ћириличких држава, стајати и испис ЕВРО, који ће Руси изговарати *јевро* а ми, у складу с Одлуком Одбора бр. 21, и писати и изговарати – *евро/evro*. Зар су Грци са својим уникатним писмом, којем не придружују латиницу, а камоли да њоме замењују своје вишемиленијумско национално писмо, ултранационалисти? Зар Европска унија наседа грчком ултранационализму? Зар су Јевреји, који су учинили живим и свој древни хебрејски језик и његово уникатно писмо, такође ултранационалисти? Зар се корисницима српског језика сме приписивати ултранационализам зато што своје древне писмо, заједно с још неким словенским народима источнога културног круга, желе сачувати као упориште свог идентитета, континуитета и интегритета, да по страни оставимо оно што се понекад назива *народним суверенитетом*? – То су питања која можемо поставити свакоме без икаквог зазора.

За свако писмо, па и за ћирилицу, важи оно дивљење које је према писму уопште исказао утемељитељ српскога књижевног језика Вук Караџић: *Што су гођ људи на овоме свијету измислили, ништа се не може испоредити с п и с м о м. Пријатељу или знаницу своме, који је на далеко преко бијелог свијета, послати мисли своје на комаду артије; читати, што су други писали прије двије илјаде година, и написати, да могу други послје неколико илјада година читати; то је наука, која ум љуцки готово превазилази, и могло би се рећи, да је онај, који је први њу измислио, био више Бог, него човек. Писмо је отворило пут уму љуцкоме, да се приближи к Богу по могућству своме* (В. Караџић, *Први Српски Буквар*, У Бечу, у штампарији Јерменског намастира, 1827, стр. 1).

Вук Караџић није могао ни сањати голему моћ писма у наше доба, у доба електронике и информатике, компјутера и Интернета, који *отварају* пут неслућеном развоју људске писмености, али и језичке и азбучне разноликости, неугрозиве неопходном потребом глобализације. Ако се та потреба мора задовољавати, а мора, енглески језик има и имаће у томе најважнију улогу, јер је он постао стварни *есперанто*, *lingua franca* савременог света, *глобалног села*. И изворни носиоци тог језика, не само због бонтона, имају све разлоге да се потруде око разумевања ништа мање потребе за тим да човечанство, као Божји дар, (о)чува своју многоликост и разноликост.

Премда ни у самом Одбору за стандардизацију српског језика нису уједначена мишљења о *двоазбучности* српског језика – јер има и мишљења да је и могуће и потребно обновити пуну, ћириличку, једноазбучност српског језика, пошто латиницу, као помоћно или додатно писмо, понегде неопходну, ионако свако зна и мора знати – *сви његови чланови заступају мишљење о примарности ћирилице у нашем језику и о потреби за тим да се она очува у свим видовима јавног живота.*

Што се пак тиче Института за лингвисте у Лондону, на којем се похађају курсеви и полажу испити из српског језика, иза којих следе одговарајући документи којима се сведочи о знању тог језика, – неопходно је, по нашем мишљењу, захтевати и познавање ћириличног писма. То није никакав национализам, него реална културна и комуникацијска потреба свих оних који имају сведочанство о знању тог језика.

Други је, првенствено домаћи, проблем садашње стање јавног живота, које је такво, и у Србији и у Црној Гори (у Српској засад није!), да би се на многим његовим подручјима могло говорити о томе да је латиница преузела улогу примарног писма. У бившој СФРЈ, од самог њеног настанка (1945. г. – под називом ФНРЈ, важећем до 1963), латиницу је подупирала владајућа комунистичка идеологија, а сада је, чини се, подупире одсутност једнозначне идеологије и присутност старих и нових предрасуда, мондијалистичких, глобалистичких и других. Стога није чудо да су те предрасуде доспеле и у Институт за лингвисте у Лондону, чији директор, ако је превод дела његовог чланка прецизан, корисницима ћирилице приписује «ултранационалистичке» склоности. *Мало је рећи да је то нетачно, неоправдано и неправедно. Ко год био челник тог Института, шта год он лично мислио и какве год административне проблеме имао, ми не верујемо да његово мишљење може бити саображено с преовлађујућим научним погледима на проблематику писамa у светским размерама и с културном политиком која се води у Великој Британији, угледном члану ЕУ. Осим тога, не верујемо да су административни проблеми тако сложени да се због њих заобилазе стварне комуникацијске прилике у српској језичкој култури, у коју се нико не може ваљано упутити без доброг познавања њенога ћириличног писма.*

* * *

Одбор за стандардизацију српског језика волео би да његова становишта буду доступна Хенрију Павловичу, чије презиме указује на то да он потиче с источног крила Европе, нашег континента, у чије јединство желимо веровати, подразумевајући да оно отелотворује – *јединство с разликама*, које у Европи и нису толико велике колико јесу у Азији и Африци. Одбор очекује да ће госпођа Славица Ивановић Елиот упознати Институт за лингвисте у Лондону са становиштима Одбора. Ми се искрено надамо да ће директор Института за лингвисте у Лондону и његови сарадници слависти разумети како *очување ћирилице српског језика није сведочанство о нетолерантности језичке заједнице која се њоме служи. И да ће разумети како је и сам жртва језичких и културних предрасуда, којих, наравно, има и у говорној заједници српског језика и у културној заједници оних европских народа чије је изворно писмо ћирилица.*

Једна од предрасуда која се шири и на простору бивше Југославије и изван њега јесте и та да се дефинитивно распала она језичка заједница која је донедавна признавала (и) назив *српскохрватски (језик)*. То, наравно, није тачно. Међутим, тачно јесте да се много лакше распадају политички системи, државне и међудржавне заједнице него језичке заједнице. Тачно је да је пољуљана вера у вредност језичког заједништва на «бившем» српскохрватском језичком простору, чему су допринели и домаћи и страни политички чиниоци. Ако је на том простору преовладала симболичка, тј. називна тројезичност (српско-хрватско-бошњачка), то не значи да је ишчезла комуникацијска једнојезичност у свему битноме, која осигурава споразумевање без преводилаца. Ту језичку заједницу битно не угрожава ни њена двоазбучност, која је преживела слом бивше СФРЈ, али само на њеном истоку и у оном делу њеног средишта који се назива Републиком Српском (The Republic of Serbland). Та двоазбучност, као и мултиетничност, добро је очувана у источном делу бивше СФР Југославије, што се за њен западни део тешко може рећи. То су чињенице које се могу превидети, али се не могу укинути.

Свестан своје ограничене моћи и у земљи/земљама српског језика и у иностранству, Одбор за стандардизацију српског језика не губи наду у моћ речи, премда му је јасно да речи производе и истине и неистине, и знања и предрасуде. Па ипак, речи првенствено служе, барем у бољим временима, разумевању међу људима и народима, уз помоћ преводилаца или без њих.

Одлука је усвојена на петој седници Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, која је одржана 22. октобра 2002. године.

**VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА, ЧАСОПИСА
И КЊИГА**

Књижевне Новине, Број LIII/1048-1049, 15. 12. 2001-15. 1. 2002, 46. :

ИЗ ДРУГИХ НОВИНА

(28. децембар 2001)

Хвала свима партнерима који су нас се сетили, али нам се ћирилицом обратило сам Пословно удружење водовода и канализације Југославије.

Наша фирма негује коришћење ћирилице и то не због тога што тиме поштује закон, него јој је милије српско народно писмо од хрватске латинице. То нам не смета да увек

послујемо позитивно, а када странцима нудимо лиценце пишемо им енглеском латиницом, јер хрватска латиница зван бивше Југославије не значи ништа.

Наше визит карте су са једне стране ћирилице а са друге не енглеском језику, као што чине Руси, Јапанци, Кинези и други.

Предузеће
ПАТЕНТ ИНВЕСТ из Београда
јавно негдује
з б о г

некоришћења ЋИРИЛИЦЕ у честиткама
за Нову годину и Божић

Док ова држава форсирано крши Закон о службеној употреби језика и писма, уместо да га спроводи, а ту су и разни Центри за де-контаминацију, наша фирма помаже Удружење за заштиту ћирилице српског писма **ЋИРИЛИЦА** (021 27-018).

Директор:
Немања Видић, дипл. инж.

БРАНИСЛАВ БРБОРИЋ, СЕКРЕТАР ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА, О НАШИМ СТАРИМ И НОВИМ ЈЕЗИЧКИМ СУКОБИМА
В. новости, год. XLVIII, 3. јануар 2002, стр. 20.

Расколи прете језику

Језички раскрили мало угрожавају сам језик али угрожавају народе, државе и културе, а изван (игре око) језика, осим можда Словенаца, сви су поражени. Српскохрватски језички систем остао истоветан. Срби невеста и слабо организована већина и у истом језику и у истој држави

ДВЕ велике књиге биле су потребне да стане све оно о чему је Бранислав Брборић, наш угледни лингвист, годинама размишљао и писао о српском језику питању. Књиге су објавили београдски Центар за примењену лингвистику и новосадски "Прометеј".

Аутор је исцрпно сагледао све језичке сукобе Срба, Хрвата и осталих југословенских народа у нашој (сошко) лингвистичкој врени, а знатан део овог дела посветио је српским језичким перспективама.

Све његове књиге и наша још узбурка на "језичка пучина" биле су повод да му поставимо неколико питања.

● Је ли српскохрватски језик стварно нешто с језичке "карте"?

Прихвати ли се Ваши метафора о "језичкој карти", мора се рећи да оно што је једном на њој било не ишчежава тек тако. Остају старе књиге и старе "карте", као сведочанство о животу једног језика. Осим тога, и даље живе многи који су говорили српскохрватски језик, а и сада — служећи се номинално српским, хрватским и бошњачким (који хоће да буде "босански") — говор и пишу као и пре. Једноставно, језички систем остао је истоветан.

Исто језичко биће

● ШТА нам је остало од тог, заједничког, језика који је (формално) трајао од Бечког договора до другог распада Југославије?

— У нашим главама, у нашим меморијама, остало је исто језичко биће, нарочито код Срба. Хрвати и даље производе сисајет нових речи, и ваљаних у "кривокројених", не би ли се што више удаљили и "осамосталили". Муслимани, с "новим језиком", постали су Бошњаци, који сада слободније и лакше изговарају "џ" и где треба и где не треба, а бежећи од Срба — више посежу за кретањима него за србизмама, али ретко успевају да се изборе за покоји бошњакизам.

● Је ли језичка заједница Срба и Хрвата била корисна или штетна и за једне и за друге?

— За Хрвате је била нарочито корисна јер су — објединивши свој књижевни језик са српским, нарочито у последњој деценији 19. века — успели да интегришу све штокласке католике, па и оне у Румунији и на Космету. За Србе, чак и оне од памтивека озрачене Пећком Патријаршијом, та заједница била је више штетна него корисна. Језички састанак Срба и Хрвата имао је за последицу њихов невидени сукоб у свему другоме, и то не само у последњој деценији 20. века. Упркос томе, мора се суседовати и сарађивати, и у привреди и у култури. И у свему другоме.

● Да ли је српскохрватски језик био један од члорока југословенског раскола или је он само послужило као "лакмус папир" за показивање тог раскола?

— Ваш "лакмус папир" близак је истини. Државни раскол деценијама је најављиван преко језика, а кад се збио, видело се да је језик био само лакмус папир.

Кока или јаје

● КО је створио и зашто преи започео наше језичке сукобе?

— Лако је рећи, пристрасно или објек-

ко утврдио шта је пре настало — кока или јаје? Хрвати су понајвећма заслужни за стварно успостављање језичког јединства, тачније — обједињености. Међутим, као слабији партнер и у језику и у његовој потоњој држави, двена краљевинама и бројним републикама, били су увек мање задовољни и једним и другим него Срби. Срби су били преговарачка мањина на Бечком (1850) а већина на Новосадском договору (1954), и били су невеста и слабо организована већина и у истом језику и у истој држави да би од већинства имали користи.

● Како то нису успели да схвате на време?

— Срби су, добром већином, ипак (појверовали у вредност истог језика и исте, заједничке, државе, па нису дизали "језичке буне". Њих су дизали понајвише Хрвати, стварни творци језичке обједињености, међу којима су вођства много ређе били поборници стварног народног, државног и културног, "заједништва" него зловољници који су га доживљавали као "проклетство".

● Има ли услова да се српскохрватски језик, на неки начин и даље развија као језик, као што се развијао у раној фази, када Срби и Хрвати формално нису били у заједници?

— У стандардном језику, као једном успостављеном и одређеном систему, мало се шта "развија", а штошта се непрекидно "увија". Стварање нових речи и примарне страних мало сведоче о развоју система. Српски, хрватски и бошњачки остаје задуго, можда "одваде до вечности", исти стандарднијезички систем, али оно што би било ваљано, на пример заједничке терминологије као важан елемент узајамно корисног развоја, овог часа ми се чини безизгледним.

Босански језик

● У КОЈОЈ мери наши нови језички расколи, пре свега српско-црногорски, угрожавају српски језик?

— Језичконазвени расколи мало угрожавају сам језик али угрожавају народе, државе и културе. Српски језик, на пример: отресао се илузија о заједништву, али српски народ жуди за заједништвом око свега онога у Европи и свету што би могло унапредити његов живот, а осигурати развој, напредак и безбедност. Ја не верујем у србијанско-црногорски раскол, а, ако до њега ипак дође, шта ће по Црногорце бити много веће него по "остатак" Српства — и у језику и иначе. Црногорски језик као реално заосебан комуникационо-културолошки ентитет није могућ. Упркос томе, све је могуће па и оно што је "с ума сишавше".

● Је ли српски језик, на крају крајева, једини победник у нашим сукобима.

— Не верујем у то да је ико у тој игри "победник". Изван (игре око) језика, осим можда Словенаца, сви су поражени. У самом језику Српство је најмање уздржано симболичким заокретима, али и оно има пуно разлога да се осећа узнемирено и осујетано — не само због игона више од половине Срба из Хрватске и већине Срба с Космета него и због тога што се и даље врши притисак на српски народ, његов језик и његову културу у БиХ, заоденут у (про)бошњачку причу о "босанском језику", у који би се утопило и српско (а можда) и хрватско име. И не само име. ●

ЈЕЗИК ОСТАЈЕ: Бранислав Брборић

Језички парадокси

Ако би се судило по језику који је у јавној употреби, веома лоше нам се пише. Стиче се утисак да то неко намерно квари и ружи српски језик и непотребно уводи неке речи које не припадају фонду нашег језика. Тако, неки дан на радију, репортер саопштава да је на неким путевима саобраћај отежан и да се, због леда на тим правцима, посипају индустријска со и ризла. Некада смо ову со посипали по коловозима, а сад по правцима. Има и много карактеристичнијих примера, ево једног маркантног.

Из Русије увозимо природни гас за грејање и индустрију. Али, наши врли трговци, или бизнисмени, како они себе воле да називају, упорно продају народу плин. Сад, кад би могао неко да објасни овом народу како то ми увозимо гас, а продајемо плин? Некада смо ми у Београду имали једно добро предузеће, на Славиви у Улици краља Милана, које је испоручивало бутан-гас за домаћинства, продавало бутан-боце, штедњаке и грејалице на бутан-гас. Сад нам продају плинске боце и грејалице. Питам се зашто, кад цео свет говори гас, а бутан је у правом смислу речи право име, стручно и одговарајуће за ову врсту горива.

Има безброј примера да ми наше речи замењујемо неким туђим. Пре неку годину прочитах „Железничко стајалиште Карађорђево парк“. Питам се зашто баш ово „стајалиште“? Некада смо имали трамвајске, аутобуске и же-

лезничке станице и постаје, што је у језичком смислу исправно. Ово „стајалиште“ употребљавају у неким другим градовима и областима претходне Југославије, а није ни у духу српског језика, јер реч стајалиште може значити и мишљење, став, опсервацију, итд. па стварно не знам коме је пало на памет да реч станица замењује овом која није одговарајућа, а посебно колико је то само коштало, јер је требало широм земље заменити безброј табли и непотребно утрошити силне тоне лима, који је скуп, а могао се и паметније употребити или извести.

Пре десетак година основаше некакву плесну школу, мислим у Ул. Б. Адије. Питао сам се зашто баш плесна школа. Ми смо некада имали школе модерних игара, а ко је хтео да изгледа „отменије“ оснивао је дансинг и танц клубове. Сад широм Србије имамо плесне клубове. Трбало би да наши језички стручњаци објасне чијег је порекла реч плес, па да знамо, ја мислим да потиче из руског језика, па бисмо је могли употребљавати као русизам. Иначе, читав низ речи, ружних и рогобатних све се више употребљава, нарочито на телевизији, као што је заредом, а правилно је узастопно, или злочест, приуштити, одрадити, итд. Реч одрадити у српском језику има негативну конотацију, па је треба избежавати.

Радивој Ј. Живановић,
Београд

Нема аутономије у оквиру истог језика

Писаница, бр. 3168/Хелм, 15. јуна 2002. г. „Аутономија на језик и писмо“, 10. 1.

У оквиру истог језика се не може имати аутономија на део било ког језика, па ни српског језика и српског писма.

Не знамо где су предлагачи некаквог омнибус-закона (да не увијамо, рећимо отворено: сепаратног, то јест издвојеног доношења закона изван закона на државе Србије) нашли пример за угледање у сепаратистичком решавању језичких питања из корпуса једног целовитог народа и његовог језика. Јесу ли такав пример нашли у нама овде најближој Хрватској, Мађарској или Румунији? Јесу ли такав пример језичког сепаратизма пронашли у македонском језику, бугарском, грчком, албанском или било ком другом језику?

И ми смо за некакву врсту аутономије, а првенствено за аутономију од ординарних глупости, злурадости, незнања, или од лоповлука, или од (далеко их било) злочина, али да овде тражимо језичку или

ћириличку, латиничку и сл. аутономију од остатка српског језика, томе се ни у сну многи нисмо (поново) надали.

Ово како се предлаже из нашег састава Скупштине Војводине да Срби у Војводини решавају питање свога језика и писма независно (аутономно) од остатка Срба - свеједно да ли од оних у Србији, то јест у остатку Србије, или од оних, рећимо, у Републици Србији или на Космету - заслужује једини коментар у две речи: збогом памети!

Но, изрећи такав коментар то би значило помирити се са цепањем и наставком уништавања српског рода од савних Срба.

Удружење „Ћирилица“ неће никада овоме дати својој глас, ни онај нестали мужлики историче српског језика, и сигурни смо у потпуности да у оваквом мишљењу нисмо једини.

Ако зло семе озбиљно процлија и проклет плод узрасте

тешко и нама и њима. Поготово ако посланици Скупштине Србије, којих има из целе Србије, не схвате да има оних који би хтели свашта. Ваљда ће умереност надвладати и убедити (не)одговорне да треба свако да добије само оно што му припада, а не све и свашта. И да не сме ни понекоме ни никоме да припадне (како то већ у непосредној прошлости беше) имамо нас тако мало и од онда као држави и као друштву најужнијег.

Ако неко да и ако буде мислило да има права да да некоме аутономију на јединствени српски језик и писмо, како ће, мо ми овде да остваримо аутономију од толике глупости?

Ако се то догоди, наравно да неће бити криви политичари из Војводине, а ако криви унеколико и буду, ми сматрамо да ће много већи криви бити они који су из целе Србије ту глупост толерисали или је још

и отворено или прикривено протезирали.

Кад је реч о службеној употреби писама у српском језику, сва истраживања показују и потврђују само једно: у последњих шездесетак година 20. века под службеном употребом равноправних писама у 80 одсто случајева латиница је натурана уместо ћирилице. А објашњење је увек било: па и латиница је у службеној употреби. Супротно није никада одговарано, то јест да је и ћирилица у службеној употреби.

Та врста лингвистике, еквилибристике и политике не може вечно да траје. А зашто тако дуго има оних који мисле да може? Одговор је у чињеници да овде одавно не станује демократија него најочигледнија аутократија.

Председница Скупштине

„Ћирилице“

Вера Давидовић

Председник Извршног

одбора „Ћирилице“

Драгољуб Збиљкић

KOVAČEVA SMOČNICA*

Ljilja Đurđić

Budući da sam stvaranjem država i državnica na prostoru bivše Jugoslavije postala preko noći poliglota (govorin-zasad - srpski, hrvatski, bošnjački; engleski se podrazumeva kao lingua franca), to mi ne predstavlja nikakav problem da pratim štampu na svim tim jezicima. Splitski *Feral Tribune* se odavno specijalizovao za humornu političku distancu koja ga je očuvala svih ovih ratnih godina i uveseljavala onaj budniji, pametniji i plaho duhovitiji, pa samim tim i razumniji, živalj bivše Jugoslavije.

Nedavno se u tom istom *Feralu*, u kolumni *Kovačnica*, pojavio tekst Mirka Kovača, koji me je podstakao na razmišljanje o nemogućnosti daljeg opstanka ovakvih nekad „apsolutno“ nezavisnih i objektivnih glasila. Naime, tekst Mirka Kovača „Istočno od Krleže“, čiji naslov parafrazira naslov Stajnbekovog romana „Istočno od raja“, vrvi od podstrekivanja nekog sveta - ponajpre onog samoljubivog, književničkog - na dalju nacionalnu mržnju i međusobno gloženje. Njegovo opredeljenje za Krležin hrvatski raj, a protiv srpskog pakla Crnjanskog i karak-terisanje prvog kao muškarca, a drugog kao žene, prešlo je svaku granicu koju podrazumeva osnovno intelektualno poštenje. Nije reč o ukusima, čak ni o nacionalizmu, pa čak ni o Krleži i Crnjanskom, reč je naprosto o uvijenoj molbi hrvatskoj kulturnoj javnosti da je vreme

da on - Mirko Kovač - postane njihov Danilo Kiš, kad već to u Srbiji nikad nije bio i neće biti. To što se Srbi sad trude da vrata svoje apatride, ne zadovoljava Kovača, on bi da se izvrši zamena direktno na vrhu, a to naprosto nije moguće. Velikim književnicima uvek su se oprštale sve političke zablude, inače, šta bi francuska književnost bila bez Selina, nemačka bez Jingera, japanska bez Mišime, norveška bez Hamsuna kome njegova generacija jeste vraćala knjige s potpisom, ali ga je već sledeća čitala, većinom nemajući pojma o njegovim nekadašnjim političkim stavovima.

Književnička, kao i svaka druga stvarnost je pre svega surova pa onda sve drugo. I nema tog opredeljenja koje u krajnjoj instanci neće otkriti krive noge i pocepane čarape ispod svilenog stolnjaka. Krleža jeste bio veliki komentator, kad se već bavimo redom velična, ali sve što je u književnosti za sobom ostavio bila je indigo verzija kulturne matrice nekadašnje poluujedinjene Evrope, tj. Habzburške monarhije, ili, kao što jednom - nekim drugim povodom - reče profesorka Radmila Šalabalić „nema tu (pravog) literarnog provoda“ kao kod, recimo, što da ne, Miloša Crnjanskog.

Što se pak Evrope tiče, ona je sata ex-komunističkih istočnih žalopjki i popevki; pročitala je Kunderu, i to je dosta. Neka „nova“ srednjovekovna književnost valja se internetom - Ekovi romani, Hari Poter, Gospodar prstenova, ujedinjene vile i veštice - to je ono što danas, kao nekad valceri, zabavlja Evropu.

Optužiti Miloša Crnjanskog da je bio srpska nacionalna perjanica, tj. ubojito oružje u rukama velikosrpske politike, prava je *mande klapava*, što bi rekli Splićani u žargonu, koju može smisliti samo uvređeni pisac koji, ionako, sva je prilika, i bez nacionalne pomame, s jedne i s druge strane nikad ne bi ušao u prvi književni red. Konačno, Crnjanski je napisao i one čuvene stihove koji se nisu najbolje slagali s njegovim političkim stavovima „Otađzbina je pijana ulica/a otačestvo prljava strast“. I šta sad? Pa ništa. Stvar je u tome što Kovač nikad nije bio i neće biti Kiš za srpsku književnost, s koje god strane se raja nalazio, a njegova *Kovačnica* je pre *smočnica* za odlaganje mahom ukvarene i udvoričke piljarske robe, i utoliko ne služi na čašu ni njemu ni *Feralu*.

Sada, kada smo svi nesigurno zakoračili u još nedefinisani prostor nazvan *demokratija*, mnogo je teže ostati svoj i nezavisan nego u vreme Tita, Tudmana i Miloševića. Glupost, šovinizam, pohlepa, sujeverje, zamena teza, bujaju i dalje na sve strane i ne mogu se poistovetiti sa jednom ličnošću, nacijom, religijom ili strankom. U tome je problem. Postavlja se samo pitanje kako to da sa procesom globalizacije tako enormno jačaju plemenske zajednice i potiskuju pojedinca, ponovo, na marginu svih zbivanja? Svuda, ne samo kod nas koji smo do juče stvarno ratovali.

* *smočnica* (hr.) - špajz, ostava

* *plaho* (boš.) - mnogo

* *mande klapava* (hr.pučki) - sočna psovka u značenju neke velike budalaštine

AFOKRIZAM Danas

Pariski klub nam je otpisao dve trećine dugova.

Šta nam je pripisao, to će saznati budući naraštaj!

Neven Sijakov

*Kovačeva smočnica, Danas, Beograd
22. 1. 2002. g.*

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Политика, бр. 31695/ХСВ/116, 29. 4. 2002, 16.

Сачувати ћирилицу

Затражено озакоњење обавезног примерка публикација у електронском облику. - Припрема се измењено и допуњено издање Правописа

У Српској академији наука и уметности одржана је пета седница Одбора за стандардизацију српског језика, основаног још пре пет година, уз учешће представника свих врхунских научно-наставних, културно-научних и културно-просветних институција са целокупног говорног простора српског језика.

На седници Одбора - чији је задатак свеукупна брига о српском језику, па и да се одреди и према нормативном регулисању језичких ситница и стандардолошком осмишљавању, и делимичном оживотворењу магистралних деоница нашег књижевног језика, како стоји у Саопштењу - усвојен је низ одлука.

Бојазан од републиканизације правописа

Одбор инсистира на примарности ћириличног писма, на свим подручјима јавног живота а поготову у службеној употреби српског језика, за-

ски читљивој форми. Тиме би се, кажу чланови Одбора, доприносило ваљаном одржавању и унапређивању културе српског језика и развоја информацијско-комуникацијске делатности уопште. Један од резултата био би и формирање Електронског корпуса српског језика.

"Будите жустри и писмени"

Све оне који се посебно занимају за правопис сигурно ће обрадовати вест да је озванчен нови правописни пројекат и именована редакторска група која би - за 200. годишњицу Првог српског устанка - припремила измењено и допуњено издање Правописа српског језика. Истину за вољу - новим издањем се неће мењати концепција постојећег Правописа, али ће се он престилизовати, поједноставити и ослободити сувишних двојстава. Изражена је и жеља да издавачи буду из свих република и држава српског говорног подручја, на начин сличан но-

ИЗ МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ

Стари српски језик на Интернету

Министарство културе Србије финансираће пројекат „Електронски корпус српског језика и књижевности од 12. до 18. века“, саопштено је јуче у Београду.

Споразум о томе потписали су помоћник министра културе др Александра Јовићевић и директор Института за експерименталну фонетику и патологију говора др Мирјана Совиљ.

Институт ће у наредне три године заједно с Лабораторијом за експерименталну психологију Филозофског факултета остварити основне циљеве пројекта - преносење у електронски облик целокупног српског писаног наслеђа од 12. до 18. века, потпун квантитативни опис структуре српскословенског језика с пратећим ма-

трицама вероватноће и постављање основа за израду првог српскословенско-српског речника.

Корпус српског језика од 12. до 18. века заснива се на узорку од око 500.000 речи и обухвата дела Светог Саве, Доментијана, Теодосија, Стефана Првовенчаног, архиепископа Данила, Григорија Цамблака и патријарха Пајсија, као и старе српске повеље и писма преузета из дела Љубе Стојановића.

Постављањем корпуса на Интернет биће олакшан приступ нашим и страним стручњацима за ту област, омогућено шире повезивање са славистичким центрима у свету и унапређено истраживање старе српске књижевности и њеног језика. (Тањуг)

лажући се за пуно јединство у ортографском домену, наравно уз очување екавско-јекавског двојства и у ортографији и у ортоепји. Сматрајући правописни пројекат започет 1989. довршеним 2001. године, изласком и јекавске редакције треће правописне верзије, намењене школској и најширој јавној употреби, Одбор је изразио бојазан од републиканизације правописне норме у школству. То се наговештава као могућност због недавног конкурса за засебан правопис у школама Републике Српске. Одбор је упутио апел издавачу и надлежним државним органима, а посредно и за сада анонимном правописцу, да учине све што могу како би се избегао евентуални нормативни раскорак с важећим Правописом српског језика Матице српске (1993).

Посебно је занимљиво залагање Одбора за озакоњење обавезног примерка свих публикација и у електронском облику, баш као што је то већ давно случај са класично штампаним публикацијама, како би се у главним библиотекама на говорном простору српског језика - у Београду, Новом Саду, Подгорици и Ваљалици - створиле архиве текстова у електрон-

ском немачком правопису који се истовремено, и под истим знаком Дуден, и у истоветном тексту, појавио у Манхајму, Лајпцигу, Бечу и Цириху 1996. године.

Одбор је предочио културној јавности и излазак прве књиге „Творбе речи у савременом српском језику“, као првог прилога модерној Граматици српског језика академика Ивана Клајна, иначе председника Одбора. Ове године очекује се довршетак прве књиге Синтаксе српског језика и довршетак окасненог једнотомног Речника српског језика, те веће ангажовање чланова Одбора и његових девет комисија око нормативног регулисања бројних језикословних ситница.

А после свега, свих важних послова на уређењу српског језика, Одбор упућује и један својеврсни апел за језичку културу: „Важности стандардног језика треба да буду свесни сви наши политички чиниоци, и унутар државних структура и изван њих. Они могу бити понесени и занесени жустрим политичким борбама, које су неопходне и неизбежне, али не би смеле бити јалове; ирационалне и непписмене, ни у дословном ни у фигуративном смислу.“

Д. Радовић

Политика

ВЛАДА СРБИЈЕ ОДЛУЧИЛА ДА ЛЕГАЛИЗУЈЕ СОФТВЕР

31698/XCIX, 1. 2. 2002, 1.

Строге казне за пирате

Фирме позване да пре доношења новог закона региструју компјутерске програме под повољним условима

Секретар Агенције за информатику и Интернет владе Србије Бане Анђелић обавестио је јуче кориснике информатичких система да је влада одлучила да легализује софтвере и позвао фирме у тој делатности да што пре започну тај процес, јер

време пиратерије пролази.

Пиратерија ће убудуће бити строго контролисана и кажњавана - упозорио је Анђелић на конститутивној седници Савета корисника Информационих технологија Удружења информатичке делатности Привредне коморе Србије (ШКС).

Према речима Анђелића, та област ће бити законски регулисана допуном савезног закона или доношењем новог закона на републичком нивоу. - Нови закон биће донет по угледу на словеначки, с тим што ће садржати клаузулу да ће

организације које раде на илегалном софтверу, ако изазову штету већу од 50.000 евра, бити кривично гоњене, најавио је он...

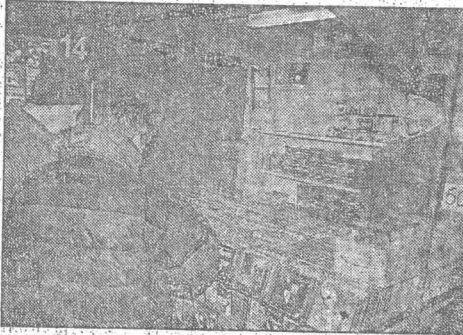
- Вредност фирми које немају легалан софтвер знатно је нижа у процесу приватизације, а њихово

учешће на тендерима ће бити највероватније онемогућено - рекао је Анђелић.

Он је додао да је са софтверским компанијама, укључујући Мајкрософт, спремио да до доношења Закона понуде повољне услове легализације - склопљени уговори о стратешком партнерству.

Представник Мајкрософта Буро Војновић је рекао да је компанија спремна да обезбеди најповољније услове фирмама које софтвере легализују пре доношења закона.

(Танјуг)

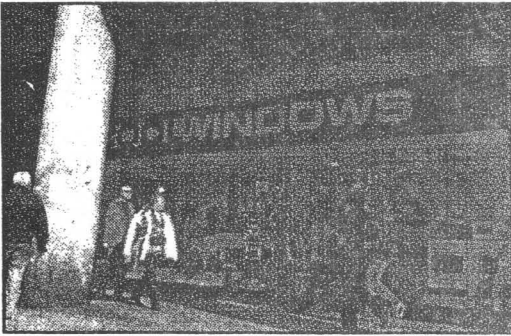

Нема више јефтиних програма - тезга испред СКЦ у Београду

ВЕЛИКИ БРОЈ ДОМАЋИХ ФИРМИ РАДИ ПОД СТРАНИМ ИМЕНИМА

ЋИРИЛИЦА НИЈЕ У МОДИ

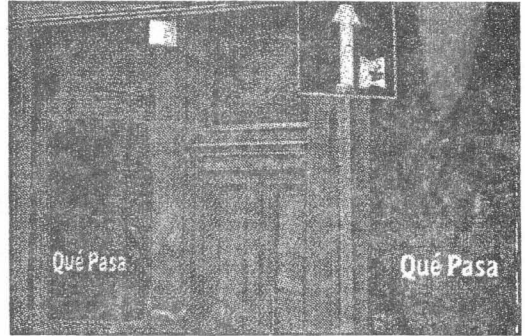
ФИРМЕ домаће, а имена страна. Београдске продавнице, ресторане, киоске, освојили су страни називи, па све што је написано ћирилицом више није у тренду. Није важно који је језик - италијански, енглески, или шпански... Битно је да је име упечатљиво. Сви страни изрази на таблама фирми

имају исти задатак - да привуку муштерије.

Тако је реклама за продавницу "Windows" бацила у засенак назив Робних кућа "Београд" на Теразијама, у чијим је просторијама. А власник бутика "Buona sera" одлучио је да својим потрошачима добродошлицу пожели на италијанском.

- Наша фирма је регистрована под називом "Pronto moda", јер је идеја мог мужа у почетку била да продаје италијанску гардеробу - каже Јасна Милосављевић, власница бутика украса у Безистану. - Име је такво јер је требало да асоцира на Италију. Страни називи су сада уобичајени, зато што је приватницима најважније да је име на табли звучно и да подсећа на Запад. На-

мера нам је да покушамо да достигнемо европски ниво.

Зато и тек понеки од новоотворених ресторана добија назив на српском. А Београђани све чешће могу да се госте у ресторанима или пицеријама као што су, на пример, "Mamma mia", или "Que Pasa?".

М. Н. С.

Фото Ж. КНЕЖЕВИЋ

"ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ", 02. 2. 2002, с. 5.

ИЗ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

Ћирилица на интернету

ВУКОВА задужбина, Народна библиотека Србије и Одбор за стандардизацију српског језика организуваће 11. и 12. фебруара, у Београду, научно-стручни скуп „Интернет и Ћирилица“. На овај начин културној јавности се указује какве су могућности примене и афирмације српског језика, писма и културе у савременим информационим технологијама. Мисли се, наравно, пре свега на Интернет. Ово је јуче најављено на конференцији за новинаре, у Вуковој задужбини.

Скуп ће свакако указати како није тачно да Интернет не подржава српски језик, српско писмо и српску културу и да употреба Ћирилице није могућа у овој врсти ко-

муникације. Постоје, истина, неки проблеми стандардизације који могу релативно лако да се реше, али за чињеницу да од 24.000 сајтова на српском језику, само 200 имају и Ћириличну верзију криви смо сами. Као што Мађаре не можемо да кривимо што су они (а не ми) први смислили игрицу за српске клинце, у којој је употребљена Ћирилица!

На поменутом скупу више од двадесет излагача требало би, између осталог, да покажу да су Ћирилички рачунарски програми услов опстанка српске писмености и културе у новом добу. ●

Н. Т.

Srbo-
hrvaščina
in kaj je od
nje ostalo

Jezik, ki je izgubil vojno

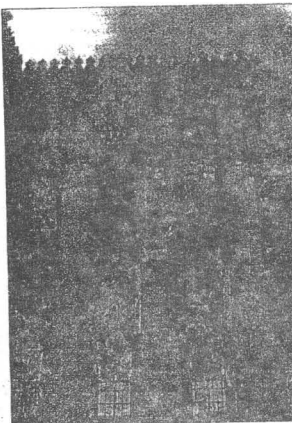
Igor Bratož

„Da je srbohrvaški jezik, še posebno, če beremo razpravljanja zadnjih desetletij, toliko kot filološko tudi eminentno politično vprašanje – o tem ne more biti dvoma. Razbita država in hrvaška vojna sta vplivali tudi na srbohrvaščino: danes je ni več, z njo in na njeni podlagi nastajajo novimi jeziki pa je ravno toliko težav kot prej. Jezikoslovnih in političnih.“

Eno od mogočih izhodišč za pregledovanje mnogih jezikovnih vojn je znani novosadski sestanek srbskih in hrvaških jezikoslovcov leta 1954, ki je na prvi pogled brezprizivno in vladajoči politiki všečno določil, da obstaja en sam srbohrvaški oziroma hrvaško-srbski jezik, kot ventil pa je rabila kompromisna formulacija, da pač premore srbsko in hrvaško različico s svojimi posebnostmi. V ris tako zaželeno vesloplone unifikacije je torej sodilo prepričanje o variantnih standardnega srbohrvaškega jezika in sredi šestdesetih ga je na primer meto zagovarjala srbska jezikoslovka Milka Ivić (in si s svojim pojetejem pristujala ime *gospa variantna*), jugoslovanska jezikovna politika in državni jezik pa sta bila že v neskladju z resničnim stanjem. Leta 1967 je skupina hrvaških znanstvenikov objavila *Deklaracijo o imenu in položaju hrvaškega knjižnega jezika* in v njej opozorila na to, da so bili Hrvači z novosadskim dogovorom izigrani, a pomagalo ni nič, oblasti pa so odgovorne brutalno »disciplinirale«.

Culus regio, elus lingua

Beograjski jezikoslovec Ranko Bugarski je v delu *Jezik v družbeni krizi* izpred nekaj let v prvem delu z naslovom *Ali obstaja srbohrvaški jezik?* po analizi sociolingvistične stvarnosti tega jezika oziroma idiomov, na katere je leta administrativno razpadel, ugotovil, da srbohrvaščina sicer še obstaja na jezikovno-komunikacijski ravni, na politično-simbolni pa tega jezika ni več, saj so v ustavah novih držav, nastalih po razpadu Jugoslavije, imenovani drugi jeziki. Omenjeni razpad države je sprostil neverjetno količino prej zadrževane in s politiko obremenjene jezikoslovne ithe. Leta 1992 je na posvetu z naslovom *Srbski jezik v novih razmerah* sociolingvist Branislav Brborić, takrat pomočnik srbskega ministra za kulturo, ugotovljal: »Zlom bivše zvezne države je aktivno in uradno uporabo naziva srbohrvaški jezik naredil ne le nesmiselno, ampak tudi nemogočo.« Za največ zabave sta v devedesetih letih na Hrvaškem poskrbela paranoidni kroatocentrični in njegova prisilna arhaizacija hrvaščine, ki sta prinesla tudi morje hrvaških neologizmov, nadomestkov hrvaščini vsiljenih srbizmov, profesor oddelka za kroatistiko in južnoslovanske filologije zagrebške Filozofske fakultete Ivo Franjković je tako na primer opozarjal na različne »alkimiste«, ki so v devedesetih poskušali v hrvaškem jeziku odkriti kar se da veliko srbizmov in jih »eliminirati«, s tem pa so pretili standardni hrvaščini narediti več škode kot koristi. Posebna zgodba sploh pa je hrvaški pravopis. Novi hrvaški pravopis *Babića, Finke in Mogaša* je bil napisan leta 1971 in natisnjen, a nikdar zvezan v knjige, ampak so pole končale v papirnici, saj je bilo delo po zlomu hrvaškega polteja prepovedano. »Preživeli« je del naklade, menda okrog 600 izvodov, še ti so bili zvezani brez uvoda, kazala in kračic in opremljeni z oznako »samo za interno uporabo«, na podlagi enega od teh primerkov pa je založba Nova Hrvatska iz Londona natisnila dve izdaji pozneje tako imenovanega »londonskega pravopisa«. Ko se je leta 1990 pojavil ponatis, je bila vsa naklada v trenutku razgrajbljena, avtorji so napovedali novo, predelano izdajo, ki je potem izšla leta 1994. ministru za šolstvo in kulturo pa je to izdajo predpisalo kot uradni hrvaški pravopis. S tem je oblas zavrnila *Pravopisni priručnik hrvaškega ali srbskega jezika* Vladimirja Anića in Josipa Silića, umaknilo so ga iz prodaje in uradno

Takole je maja 1992 v Sarajevu gorela mestna palača, v kateri se je v pepel spremenilo 600.000 enot gradiva iz fonda Narodne in univerzitetne knjižnice Bosne in Hercegovine. Fotografija je iz monografije nekdanjega urednika Oslobođenja Miroslava Prstojevića *Sarajevo – Ranjeno mesto*.

uporabe, tudi zaradi nepravice imena. To delo je imelo posebej nesrečno usodo: ko sta ga sredi pravpisne praznine avtorja konec sedemdesetih začela sestavljati, je imel ustrezen naslov pravopis hrvaškega knjižnega jezika, ko sta ga leta 1981 oddala, se je prav zaradi tega dolgo vlekel po oblasniških predalih: nekaj zaradi naslova, nekaj zaradi napadov beograjskih jezikoslovcov, češ da avtorja uveljavljata pravpisni in jezikovni separatizem. Avtorja sta popustila in knjiga je leta 1986 izšla s spremenjenim naslovom *Pravopisni priručnik hrvaškega ali srbskega jezika*; naslednji izdaji sta izšli 1987 in še 1990, ko je še veljala ustavna formulacija o imenu jezika, ki da je pač »hrvaški ali srbski«. Mnogi so trdili, da je ta pravopis preveč kompromisen »jugoslovanskem smislu«, preveč »novosadski«, nekateri so v njem – ravno narobe – videli hrvaško zmago nad unitarno jugoslovansko jezikovno politiko, stroka je hvalila njegovo znanstveno akribijo, preglednost in doslednost. Z nastankom nove hrvaške države ga je založba umaknila iz knjigarn in ga nadomestila s prej prepovedanim *Hrvaškim pravopisom* Babića, Finke in Mogaša, sicer manj doslednim, kar zadeva odnos med pravpisnimi načeli in slovarskim gradivom, a bolj po volji vsemočni hadzejejski oblasti. Hrvaške jezikovne vojne s tem nikakor ni bilo konec: poslanec vladajoče stranke HDZ je leta 1995 v saboru celo predlagal zaporne kazni za tiste, ki bi grešili iz hrvaškega jezika, zahteval je ustanovitev državnega urada za hrvaški jezik, ki bi moral iz hrvaščine izbrskati in odstraniti okoli 30 tisoč tujih besed, ki so prišle iz srbiščne, predvsem pa funkcionirati kot jezikovna policija, saj bi brez njegovega dovoljenja ne smeli izhajati ne časniki ne knjige, sicer bi odgovorne doletela zaporna kazen do enega leta. Leta 1998 so srbski filozofi in lingvisti na slavističnem srečanju v Krakovu udeležencem razdelili *Slovo o srpskom jeziku*, tekst pa je povzročil razburjenje, saj je razkrl – kot je zapisala v Nemčiji delujoča Elisabeth Erdmann Pandić – razloge za ogroženost hrvaškega jezika v zadnjih osmih desetletjih in vlogo jezikovne ideologije v osvajalni vojni proti Hrvaški in Bosni

in Hercegovini: konceptu srbohrvaščine so bile podlaga imperialistične jezikovno-ideološke ambicije; srbski akademik Pavle Ivić je 1991 in 1992 »srbsko jezikovno ideologijo (vs *Štakovci so Srbi*) dal na razpolago srbski vojaški propagandi in mašineriji, dialektološke zamlevede pa rokohitrsko pretvoril v etnične in vojne (za Radovana Karadžića in Milana Martića)«. Ne le Hrvači, tudi Srbi so za spremembe v Beogradu delujoči odbor za standardizacijo srbskega jezika je na seji leta 1998 o imenu srbohrvaškega oziroma hrvaško-srbskega jezika ugotovil, da so na Hrvaškem dve desetletji pred »secesijo« uradno spremenili ime jezika v hrvaški in začeli negovati razlike v odnosu do srbske različice, zato pa tudi Srbi od takrat naprej svoj jezik dojemajo kot srbski. Od leta 1997 velja dekret srbske vlade, da v Srbiji obstaja samo srbski jezik, od takrat tudi ni več v uporabi pravopis srbohrvaškega knjižnega jezika, ki je veljal od novosadskega dogovora. Nekateri so v zadnjih letih zaznali tudi ogroženosti cirilice, v Vojvodini pa so pred časom ustanovili celo društvo za zaščito cirilice. Tudi črnogorski jezik bi moral biti samostojen, trdijo Črnogorci, torej tak kot trije drugi standardni jeziki, hrvaški, srbski in bosanski, saj premore svoj standard, svojo zgodovino, posebnosti in šlovstveno realizacijo. Pravopis črnogorskega jezika je bil objavljen leta 1997, a ga državne institucije niso določile kot uradnega, črnogorska ustava omenja srbski jezik, jeklavstvega izgovora, vendar je v praksi, na primer v učbenikih skoraj 80 odstotkov ekavščine. Tudi zato so Črnogorci Pen, Društvo neodvisnih pisateljev in Matica črnogorska pred časom izdali izjavo o ogroženosti črnogorskega jezika, naroda in države in zahtevali, da se jezik pomenjuje črnogorski, ker da bi bilo to znanstveno pravilno in politično netzgodno, sicer pa bi bili obsojeni na lingogenocid, ki bi iz Črnogorcev napravil Srbe.

Kahva, kafa in kava

Bosna in Hercegovina je po razpadu Jugoslavije v jezikovnem pogledu ostala razbita, datonski sporazum iz leta 1995 je uradno uvedel bosanski jezik, čeprav na primer Srbi še zdaj govorijo o novi trojezičnosti nekdanjega srbohrvaškega jezikovnega prostora, ki da je je sociolingvistični in le lingvistični fenomen (saj bi sicer moral priznati avtonomnost Bosancev). Devedeseta so prinesla slovnico in slovar bosanski jezik, ki je pravzaprav leksikon značilnih avtonomnih bosanskih besed, s tem pa je odprta možnost za ustvarjanje bosanskega jezikovnega standarda: ne le za Bosance, temveč tudi za Hrvatine in Srbe, ki živijo v Bosni, kot je poudarjeno v spremni besedi. Bosanski jezik bi bil torej rezerviran za islamizirano prebivalstvo slovenskega rodu, za Muslimane, ki v jezikovnem pogledu pripadajo standardni novostočakščini. Vprašljiva je stabilnost norme, saj pravopis trdi, da predlagane rešitve niso končne, k temu pa marsikaj prispeva tudi skupno življenje, saj se po načelih kontakte lingvistične jezikovne različnosti zmanjšujejo ali druga drugo nevtalirizirajo. Pred vojno so se v BiH pojavljale zahteve, da bi se jezik imenoval bosansko-hrvaško-srbski, po vojni se je marsikaj spremenilo, vegetirajo tri različne norme in: rfvlna svoboda individualnega jezikovnega obnašanja. Mogoče je spiti *kahva*, *kāfi* ali *kava*, odločivo o tem, ali bi se jezik imenoval bosanski bosansko-hrvaško-srbski ali kako drugače, pa še ni. Beograjski Odbor za standardizacijo je izrazilo zoper ime bosanski jezik, bosanski strokovnjaki pa trdijo, da je ime uveljavljeno že stoletja: bosanski jezik na primer omenjajo ohranjene listine iz 14. in 15. stoletja.

od drugod

Језичка економија

И „дакање“

У српском језику конетрукција „да“ плус презент више је у употреби него у западним говорима, мада је инфинитив економичнији, што није без значаја у језичкој комуникацији

Читаатеља Љиљана нам је послала писмо заједно са исечком из неких новина у којем је подвукла следеће реченице, праву: „С правом можемо да кажемо да је то нешто што нам даје снагу“ и другу: „Атмосфера је таква да нама омогућава да дајемо све од себе и да знамо да ћемо заузврат добити пуно позитивне енергије“. У свом писму вели: „Молим Вас за коментар поводом силне употребе речце ДА!!! Наиме, инфинитив на -*ти* и -*ћи* потпуно ишчезава на штету лепоте реченице, па ме занима дали се може шта учинити (не и да ли се може шта да учини) да се то поправи?“

Наш коментар: У поменутом тексту одиста је вишеструко употребљено -*га*; у првом случају (у „*га* кажемо“) – у функцији рече, а у осталим случајевима у функцији допунског везника (*га* је *што нешто*, *га* нама *омогућава*, *га* дајемо, *га* знамо). Није тешко запазити да у поменутом секвенцама, сем у – „да кажем“, није лако или чак могуће конетрукције „да + глагол“ заменити инфинитивом. Ово понајвише отуда што је реченица толико стилски неуређена да ју је немогуће системски поправити.

Питање је, међутим, да ли одиста у српском језику ишчезавају реченице с инфинитивом („морамо + *доћи*“) у корист конетрукције *га* + презент („морамо + *да дођемо*“), као што то наша читаатеља каже. За одговор ћемо се послужити примерима из језика.

Начебно се сматра да су оба модела истозначна (алтернативна). Онај с инфинитивом је, међутим, краћи („економичнији“), што му даје извесну употребљиву вредност, а може послужити и да се њиме избегне вишеструко понављање конетрукције *га* + презент у истој реченици, што му даје извесну стилску вредност: елиминира неутодан акустичко-естетски осећај који може да изазове понављање исте форме на малом растојању у реченици, као: „Морамо *да* *нађемо* посао да бисмо могли *да* *издржавамо* породице *и* *да* *обезбедимо* опстанак најбоље за живот, *на*спрост моделу са инфинитивом: Морамо *наћи* посао да бисмо могли *издржавати* наше породице *и* *обезбедити* оно најбоље за живот. Како је, међутим, у обе наведене реченице узастопно употребљен само један (исти) глаголски модел, боља ће бити она солуција у којој се оба модела комбинују, као: Морамо *наћи* посао, јер иначе нећемо моћи *издржавати* наше породице, нити ћемо моћи *да* *обезбедимо* оно најбоље за живот („редослед“ глаголских форми може, дакако, бити и другачији).

Постоји и уверење да су реченице с инфинитивом типичне за западно (хрватско) језичко подручје (нпр. *идем радити*), док је на српској страни раширеније „дакање“ (смишљен „лерним“ за (претерану) употребу *да*-конетрукције). Тачније је, међутим, да у српском језику функционишу обе форме, мада не увек и с подједнаком (употребном) вредношћу. Конетрукција *да* + презент је обичнија, рецимо, у сирези с такозваним глаголима непотпуног значења (као што су *морати*, *желети*, *смелти*, *намеравати* и др.), за пример: Морамо + *да* *радно*; Желим + *да* *учим*; Смем + *да* *се оicklацим* (наспрост: Морамо *радити*; Желим *учити*; Смем *се оicklацим*) и сл.

Инфинитив је, опет, прихватљив(и)ји у реченицама с повратним глаголима или у безличним реченицама, као: Немамо *се* чега *бојати* (м.: Немамо чега *да* *се бојимо*); Треба *се* добро *спремити*; Ваља *радити*, а не само *ленчати* и сл.

Инфинитив има предност и у кратким фразама, као у: Изволите *се* *сестити* (м.: Изволите *да* *сегнути*); Можете *ћи* (м.: Можете *да* *уђете*) и сл., а обичнији је и у (неким) уштиним реченицама, као: Да ли бисте ми могли *помоћи*? (м.: Да ли бисте могли *да* *ми* *помоћете*?); Да ли *ћете* *доћи* вечерас? (м.: Да ли *ћете* *да* *дођете* вечерас?) и сл.

С друге стране, *да* + презент ће се радије употребити после глагола у будућем времену, као: Мораћемо (+) *да* *се* *поштрудимо* (м.: Мораћемо *се* *поштрудити*), док се сам облик *футура* нормално гради с инфинитивом: Ја *ћу* *успети* (не и – Ја *ћу* *да* *успем*).

Уопштено узев, може се рећи: прво, да одређене *да*-конетруке модели зависе како од значења глагола, тако и од стилско-синтаксичких захтева, а да је у српском језику конетрукција *да* + презент ишче у употреби него у западним говорима; друго, да је инфинитив економичнији (краћи), што није без значаја у језичкој комуникацији, а може послужити и за ублажавање „дакања“; назад, да исту *да*-конетруку не треба за дистрибуцију облик глаголских модела нема превисоко *да* понављање ствари (што наша читаатеља жели) зависи више од доброг језичког осећања и опште језичке културе него од строго формуланих знакова.

Егон ФЕКЕТЕ

ПРОФЕСОР ДР ВОЈИСЛАВ НИКЧЕВИЋ УВЕРЕН ДА ЋЕ У БУДУЋЕМ УСТАВУ ЦРНЕ ГОРЕ ПИСАТИ ДА ЈЕ СЛУЖБЕНИ ЈЕЗИК - ЦРНОГОРСКИ

Кртола са скорупом

Српски и црногорски језик немају чак ни исто порекло, тврди др Никчевић. Три фонема више и хиљаде речи - доказ различитости

КАДА Црна Гора постане самостална, независна и суверена држава, у њеном Уставу ће писати да је службени језик - црногорски. У то је уверен др Војислав Никчевић, професор црногорске књижевности на Филозофском факултету у Никшићу, човек који се већ дуго залаже за званично признање црногорског језика, као сасвим различитог од српског.

- Никота не треба при- силжавати да користи црногорски језик, али ће га младе генерације прихватити кроз школовање - каже за "Новости" др Никчевић. - Зашто кајмак кад имамо скоруп, зашто кромпир кад имамо кр- толу, зашто шипак кад имамо нар?

По Никчевићевом "Речнику црногорског језика" за коју се каже перчин, за сто таулуин, за чаршав ленчул, за кршоран луморел, за ма- ражу ардулет, за погану жену кастигуља, за пушку

ски језик, тврди професор Никчевић, има три: слова- шичне црногорске ре- чи, попут "север", "сутра", "изјести", "дељубити", "зи- па" (камен).

- Осим у ијекавском изговору, постоји пуно различлика и у фоноло- шком и морфолошком систему, у творби рјечи и синтакси. Све сам то доказао у својој књизи ма", - Правилнику црногор- ског језика", "Граматички црногорског језика" и двотомној "Историји цр-

ногорског језика" - дода- је др Никчевић.

У последње време, ка- же наш саговорник, "нико се не буйи против црногор- ског језика".

- Било је великих от- гора - Нападала ме, пре десет година, и ова власт, али је сад дошла на кој ниво знања и про- знања да црногорски је- зик постоји. Добро је да политика следи науку,

јер језик, осим научног, је сте и политичко пита- ње.

Теорије др Никчевића, барем до сада, објашња- ли су вођећи лингвисти у нашој земљи, па и они који су сами Црногорци. Да ли је дошло ново време, у ко- му ће се, уз подршку др- жавних органа у Црној Го- ри и бројних "процрногор- ских" установа и организа- ција, из српског "родити" нови језик? ●

В. ПЕРОВИЋ
Сутра: разговор са др ДРАГОЉУБОВИЋЕМ ПЕТРОВИЋЕВИЋЕМ

Преседан на хрватској издавачкој сцени "Идемо на Загреб"

Издавач Јосип Павичић објављује роман "Идемо на Загреб" београдског писца Небојше Јовановића, који се као привла- чник ЈНА борио против хрватских снага у околини Карловаца.

ХРВАТСКА читалачка публика ускоро ће "из прве руке" сазнати како је последњи хрватско- српски рат изгледао по- гледан са супротне стране. Загребачки издавач "Наклада Павичић" одлучио је да се изађе у књижом младог београдског писца Не- бојше Јовановића која носм провокативни на- слов "Идемо на Загреб".

Јовановић није тек пу- ки хроничар протеклог рата, него и његов ди- ректни учесник. Као при-падник ЈНА пре десетак година борио се против хрватских снага око Карловаца, да би своје ратне доживљаје касни- је описао у поменутој књизи. Уредник "Нак- ладе Павичић" Јосип Павичић признаје да је бео- градско писцу највише привукла Јовановићева изја- ва. Ми смо бомбардовали Банска дворца 1991. годи- не.

Помало бизама сарад- ња загребачког издавача и београдског писца у тренду нормализације културних односа Хрват- ске и Југославије не би представљала посован курјосавачког књижар- ског издавача који је на- угодном издаје дела на- ционалистички, па и ра- сионистички оријентисаних домаћих писаца. ●

НОВОСАДСКИ ЛИНГВИСТА ПРОФ. ДР ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ О ГЕНЕЗИ "ЦРНОГОРСКОГ ЈЕЗИКА"

Далеко од памети

Вирус црногорског језика прокламовали ђиласовци, а прихватили италијански окупатори. Ако се после хрватског, македонског, бошњачког и црногорског издвоји и војвођански, српски језик спашће на Ужице, Чачак, Краљево и Београд

ЗАГОВОРНИЦИ новосадованог црногорског језика темеље ту своју тежњу на незнању и намерном искривљавању историјског наслеђа, увредљивом за сваког озбиљног лингвисту. "Посебности" црногорског језика, полут она три гласа више (меко "ш", "ж" и "дз") којима се, наводно, уз остало дичи црногорски језик, распрострањени су више у западној Србији и Босни, него у Црној Гори.

Ово је виђење истакнутог новосадског лингвисте, проф. др Драгољуба Петровића, познатог и по томе што се готово три деценије спори са никшићким професором Војиславом Никчевићем управо око (не)утемељења црногорског језика. Уз опаску да проф. Никчевић није стручњак за лингвистику, "предаје словеначки, а докторирао је код хрватских ментора", проф. Петровић подсећа на четрдесете године прошлог века, када су се појавили први заговорници црногорског језика:

- Међу првима су црногорски језик прокламовали Ђиласови ученици, а онда су ту њихову тезу за време Другог светског рата прихватили италијански окупатори, назвавши тај језик "лингва монтенегрина".

У време разбуктавања спорова око језика између Срба и Хрвата, 1968. годи-

РАЗБУКТАВАЊЕ СПОРОВА: Драгољуб Петровић

не оживела је и идеја о црногорском језику, да би у последњих десетак година тај језик постао службени језик Матице црногорске. Проф. Петровић то назива "распадањем елементарне памети", јер данашњи Црногорци тврде да је Његош био у заблуди: мислио је да је Србин, а заправо је био Црногорац, и није писао на српском, него на црногорском.

Ако се у Аустрији говори немачки, а не "аустријски", у Швајцарској и поред четири језика у употреби, ниједан се не зове "швајцарски", зашто је онда језичко лудило захватило само источнохри-

Интелектуална ишчашеност

Кад читам "Црногорски гласник", који је ових дана прославио читаву годину од издавања, а уређује га Јеврем Ђиласовић, штампало се, како пише у заглављу, на црногорском, хрватском, бошњачком и српском језику, ја ту понекада видим неке од тих језика засебно, а понекада уочавам некакаву интелектуалну ишчашеност, за коју ме знам има ли лека. Ко је проф. Петровић.

шбанске народе, Русе и Србе?

- Источнохришћански народи имали су лек који се зове комунизам. Из руског језика издвојили су се украјински и белоруски, а из румунског Стаљин је издвојио молдавски. Али, српски језик био је далеко "роднији" - од њега се најпре "отцепио" хрватски (утемељио га је Буро Даничић 1882. године), затим македонски (1944. г.), а у последњих десетак година из српског језичког корпуса издвојили се и "бошњачки". Последица је то великих геостратешких игара моћног дела света чији мондијалистички султани намеравају да пошто пото провуку овуца нафтовод до Црног мора.

Занимају ли тај моћни свет и језичке размирице међу народима које из по-

литичких разлога притискају?

- Ако се зна да је Дејтонски споразум, пре седам година потписан на српском, хрватском и босанском језику с једне и на енглеском с друге стране, лако је закључити да Енглезе, на пример те Финесе не занимању. Њима је довољно то што се њихов језик говори у Америци, Аустралији, Канади и да уопште, доминира на планети.

Шта ће од српског језика остати, ако се из њега изроди и црногорски, па и "војвођански", како се за сада, истина, не баш гласно наглавује у овој покрајини?

- Не смео заборавити да је већ готова ствар увођење бошњачког језика у Сандаку, па ако се појави и "војвођански", то би значило да ће српски језик остати везан само за Чачак, Ужице, Краљево и Београд. ●

ЈОВАНКА СИМИЋ

Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика, о раду и страховању овог тела

Глас јавности,
12. 2. 2002, 20.

НЕ ОРЕМО ПО ЈЕЗИКУ

На једној језичкој основи могуће је направити један или више језика, али о томе не одлучује лингвистика

Одбор за стандардизацију српског језика основан је децембра 1997. године, а његово оснивачко језгро чине САНУ, ЦАНУ, АНУРС, Матица српска, Српска књижевна задруга као и представници свих осам универзитета на којима се изучава српски језик, а којих је пет у Србији, један у Црној Гори и два у Републици Српској. У Одбору и његовим комисијама окупило је близу 70 лингвиста, а под Одборовим окриљем у припреми су или су већ објављени „Основи фонологије српског језика“ Драгољуба Петровића, „Синтакса савременог српског језика“ група аутора под руководством академика Миле Ивић, „Обратни р(ј)ечник

стоји одавно, јер је српска лингвистика била у бившој Југославији сапета, барем овдашњом, вером у заједнички државни живот са Хрватима и Словенцима, а сам српски језик био је запуштен.

Конкретно, о којим језичким проблемима је реч?

Нема ниједног нивоа језичке структуре за који Одбор није заинтересован. Али, ми не оремо по језику, већ настојимо да одредимо и уредимо на хиљаде неуређених језичких ситуација, насталих по растанку са хрватском језичком културом, с тим, и то треба нагласити, тај растанак не обележава настајак два, односно, три језика. Српски, хрватски и бошњачки нису три реална, засебна језика, већ варијанте које су

**Српски
у два
издања**

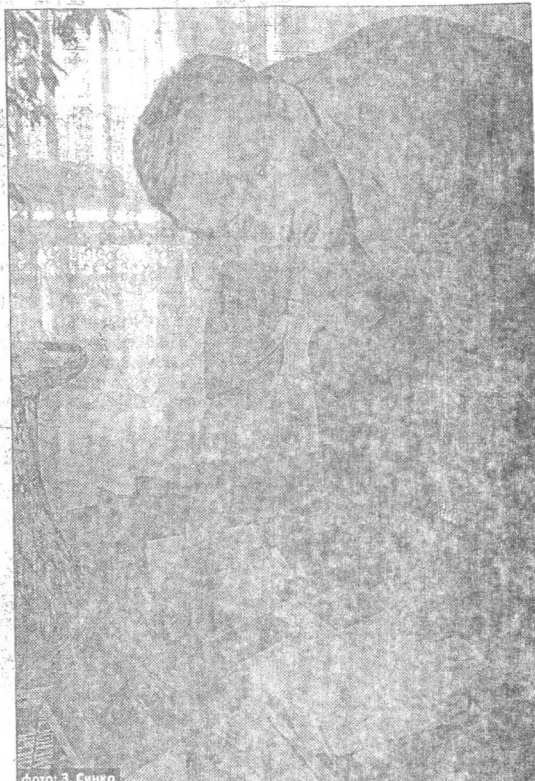

фото: З. Синко

Војује за сочињенија

Постоји ли опасност од републиканизације језика и када је реч о Црној Гори?

Нажалост, постоји. У Црној Гори нема нових, стручних, засебних правописа; али има настручних, пошто тамо већ 35 година, за засебан црногорски језик, војује један загребачки докторант, који је иначе стручњак за словеначку

књижевност. Он је издао и правопис и грамматику црногорског језика, иравно без службеног признања, а ако би се Црна Гора и одвојила не би могла та сочињенија узети за основу своје језичке политике. Разуме се да је нас у Одбору страх од могуће републиканизације која би била штетна за све нас.

српског језика“ Мирослава Николића, трећа верзија „Правописа“ коју су приредили Митар Пешићан, Јован Јерковић и Мато Пижурца, прва књига „Творбе р(и)јечи“ Ивана Клајна, који је уједно и председник Одбора. Недавно је одржана и пета годишња седница Одбора, а једног од чланова и секретара Одбора, Бранислава Брборића, лингвисту, упитали смо откуда потреба за стварањем оваквог тела:

— Када је постало очигледно да од бивше Југославије нема ништа, требало је организovati језички и културно онај простор који је остао. Одбор је основан пре свега као стручно тело, а велику улогу у оснивању имао је Павле Ивић. Потреба за стварањем оваквог одбора, међутим, по-

Примарност ћирилице

Одбор за стандардизацију српског језика се залаже да ћирилица буде у службеној употреби.

— Српски језик се нажалост одликује типолошким дублетизмом — много истог у два издања. Два писма не постоје нигде у Европи. У Одбору се не залажемо за укидање латинице, већ за примарност основног писма, а то је ћирилица, наше матично писмо већ хиљаду година. Зашто би се мењала матрица културне историје, то не може без штете.

„успеле“ да се назову језицима. Оно што смо називали српско-хрватским и даље је један језик. Уистину, на једној језичкој основи увек је могуће направити један или више језика, али о томе не одлучује лингвистика, већ, као и свугде, политика.

— У Одбору постоји боја зајак од републиканизације језика. Шта то значи?

— У Републици Српској је у

октобру 2001. године расписан конкурс за правопис српског језика за средње школе, као да правопис српског језика нема, а има га и година три ливља: 1994. изашла је научно-универзитетска верзија, 1995. средњошколска, а 2001. и основношколска подесна за наципу употребу. И све су те књиге и на скалици и на ижекавици и у њима нема ничег упр-

дљивог у садржају, нити има било каквог екстремизма. Такав правопис прилагођен је и потребама Републике Српске

Зашто онда конкурс?

— Па, изгледа да онај ко управља Беоном са стране жели да сви уџбеници буду произведени у локалу...

Управља са стране?

— Познато је да међународни фактори не желе да се у БиХ употребљавају уџбеници објављени у Србији и Хрватској, али не могу спречити природну сарадњу са матичним државама српског и хрватског народа. У тој су ствари Хрвати боље организовани од нас. Власник приватизоване „Школске књиге“ из Загреба, рејчмо, основао је у Мостару „Школску накладу“. Они се труде да произведу уџбенике за хрватски део становништва у БиХ, али то су истоветни уџбеници као и они у Загребу. Наш се одбор, без успеха, неколико пута обраћао „Завету за уџбенике и наставна средства“ у Српском Сарајеву за обавештење о чему је реч, јер не бисмо гледали да се тамо појави правопис српског језика који би био у раскораку са овдашњим.

Љ. ПУТЕВИН

ПОГЛЕД

Има ли спаса језику и писму

Свакодневно смо сведоци великог загађења основних вредности народа

Надао сам се да ће се, после промена од 5. окт. прошле године, смањити, или чак и нестати, поплава неписмености, полудисмености, неукости и необразованости из јавног, политичког и спортског живота. А нарочито из гласила, било да су штампана или електронска. Узалуд сам се надао.

Тешко је замислити - хајде да почнем од спорта - да се одрасли и пунолетни репортери са фудбалских утакмица жале и кукају, и то сви до једног, што нека „стопостотна“ шанса није искоришћена! Па забога, самим тим што није искоришћена - та шанса није ни била „стопостотна“.

Ти репортери апсолутно немају чак ни елементаран осећај за српски језик бркајући појмове „мењања“ и „замене“. Не може никако један играч да „мења“ другог играча. Он га замењује, а тренер мења тим или играча.

Шта тек да се каже о „истеку регуларног времена“? Као да оно време, после истека од 90 мин. игре (опет мислим на фудбал) није регуларно. И једно и друго време, пре и после оних 90 минута игре су по правилима, дакле „регулама“ које важе свугде у свету.

Тим репортерима и спортским новинарима недостаје чак и основ-

но домаће васпитање. Они редовно употребљавају крајње неучтиву реч „аутсајдер“. Таква реч се може употребити само приватно у некој расправи, али овакво вређање неке екипе или чак и репрезентације је недопустиво. Може се, дакле, рећи или написати, да је нека екипа, или појединац, са најмање шанси на успех, да је екипа најслабија. Али „аутсајдер“ - то грозно звучи.

Поменути новинари, а нарочито мислим на оне спортске, апсо-

лутно појма немају о томе да је глагол „скијати се“ повратан и да се не може рећи „он добро скија“ или он учи „да скија“. Такође појма немају да је глагол „одмарати се“ и повратан и пролазан. Дакле ви се можете одмарати, или одмарати некога (коња, на пр.), али никако се не може рећи да играч „одмара“ због повреде.

Многи од тих новинара не знају да ли се каже „клиже“ или „клизга“.

Играч у било ком спорту може да буде добар, лонд, брз, вешт, искусан, издржљив... али „квалитетан“ никако. Квалитетан може да буде штоф, да наведем један пример.

Преводи се катастрофални у филмовима, као и у штампи. Навешћу само један пример у коме преводилац (у питању је баш „Глас“) у чланку преведеном са

енглеског спомиње „смртносне мале богиње“!

Оно што ми зовемо малим богињама или рубеолама у енглеском се каже мизлс (measels), док се оне најстрашније смртносне велике или арапске богиње (вариоле) зову small рох. Дакле, иако Енглези кажу „мале“, у нашем језику оне нису мале. Питајте било

ког лекара вешто о томе. Или некога ко зна енглески.

Стално чујемо и читамо о једном „сату времена“. Чега, дакле, један сат? Да ли сат паприка или парадајза? Хоћу да кажем да је оно „времена“ потпуно непотребно, а узгред да кажем да још никада нисам чуо ни прочитао „етири и по сата времена“. Оно „времена“ употребљава се само ако је у питању један сат. Никако ми није јасно зашто.

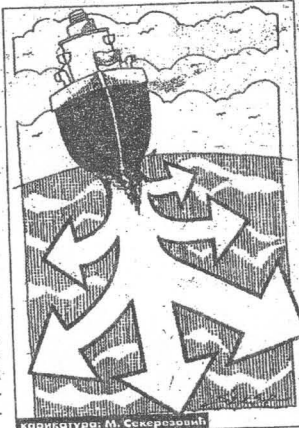
И на крају оно што је најбољније. Не само да нам је скоро нестало наше српско писмо него нам постепено нестаје и језик.

Читамо „спасио“ уместо „спасио“, „упале“ уместо „запалења“, „овисан“ уместо „зависан“, „опрос“ уместо „опроштај“, „расвета“ уместо „осветљење“, „регија“ уместо „регион“, „након“ уместо „после“, „напокон“ уместо „назад“, „након што је“ уместо „пошто је“...

Има тога још много, али да споменем и реч „доба“. Та реч је средњег рода у српском језику, па се не може рећи да је неко „у средњој доби“. Тако говоре Хрвати, не ми.

Има ли спаса језику и писму? Да ли треба „лећи на руду“ и признати пораз или звонити на узбуну?

МИЛУТИН ЖИВКОВИЋ, БЕОГРАД

карикатура: М. Секеровић

НЕСВАКИДАШЊЕ ИЗМЕНАБЕЊЕ НА САЈТУ ИНФОРМАТИВНЕ СЛУЖБЕ СПЦ СРПСКА ЦРКВА ПИШЕ ЛАТИНИЦОМ

Из Патријаршије Српске православне цркве поједини прилози који се у свет на српском језику шаљу Интернетом су писани Грчешком латиницом, националним писмом хрватског народа! У то смо се лако уверили отворивши сајт www.spc.yu, а затим сајт под називом „Новости, информативна служба Српске православне цркве“.

Сви прилози које емитује ова служба су на српском и енглеском језику. Прилози на српском језику објављују се у две варијанте, на српском, личном писму и хрватском, латиничном Гајсовом писму. Тако су дана 20. фебруара ове године емитована два прилога: „Српска Бија и Европска унија Цркве у дијалогу“ и „Међуцрквени односи“.

Дан раније, 19. фебруара није емитован ниједан прилог, док су 18. фебруара емитовани сви написани Пожар у православној цркви у јужном делу Косовске Митрополије, Каменоваца, Богосло-

вија Свети Петар Цетињски на Цетињу“ и „Митрополит Јован служи свету литургију у Милану“. Сваки од ових прилога емитован је, између осталог, и на српском језику и хрватском латиничном писму.

За све познаваоце историје Српске православне цркве за њен однос према српском националном наслеђу чврсто да се у Патријаршији користи хрватско национално писмо представља велико неизнајдење. Кога се

НОВОСТИ

Информативна служба
Српске Православне Цркве
20. фебруар 2002. године

МЕЂУЦРКВИНСКИ ОДНОСИ ДАНАС

На Трибини Православља, у београдском Дому културе "Vuk Karadzic", у Булевару краља Александра 77-а, у четвртак 21. фебруара ове године, у 18.00 часова, дан уређивачког одбора листа "Православље", новина Српске Патријаршије, у Звизца Туца одржао предавање "Међуцрквени односи данас". Гост предавања је глумач Предраг Станић.

Новостима Гајсовог писма

Црква окулирала Вукотичну азбуку уасебном примера Црква се исувој реформи само због само једно латинично кључице служила ни тога што је у српску азбуку до овог рилицијним писмом, как

Интернет. Помињано је тада како на својим саговима користи латиницу. Латиницу није помињао.

Наша читаоци, неки чак из иностранства, који су нам на ово скренули пажњу у пошту. Новости информативне службе СПЦ, на чијем је челу Јован, митрополит загребачко-љубљански, у томе виде неке нове знаке и наговештаје неке нове промене у понашању Српске православне цркве.

Јово Бајан

ИНТЕРНЕТ, ЋИРИЛИЦА И СРПСКО КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ

Лепота српског писма

Душанов законик је постао прва наша визуелно препознатљива публикација на Интернету – каже др Србислав Букумировић

Интернет данас постаје мозаик – група меморија савремене цивилизације. Оно што је била Александријска библиотека за античку цивилизацију, данас је Интернет. Милиони сајтова и дигиталних публикација, ставови, размишљања и стваралаштво милијарди људи доприносе да се обичан човек осећа изгубљеним и збуњеним пред непрегледном поплавом информација, чија снага и моћ изгледају безгранични. Заједно са технологијом потпуне мултимедијалности, представља реалност која је доскоро била у сфери научне фантастике.

О овој атрактивној теми – „Интернет публикације на ћирици и српско културно наслеђе“ – прошле недеље, на управо завршеном скупу „Интернет и ћирилица“, говорио је др Србислав Букумировић и закључио да богатство, разноврсност и специфичности српског културног наслеђа и његова

стваралачка примена и осавремењавања пружају велике могућности дизајнерима сајтова, фонтова и Интернет публикација. Дакле, супротно од свега онога што се данас догађа – од 23.400 српских сајтова само је 200 урађено ћирилицом! – шансе за продор ћирилице су велике, а инспирација за њено дизајнирање и стваралачку примену је у нашем наслеђу.

Највише преписиван рукопис

Најзначајнији писани споменик српске културе Мирослављево јеванђеље, затим Јеванђеље патријарха Саве, великог војводе Николе Стањевића, Српски илустровани псалтир из Минхена и многа друга дела српске средњовековне уметности – а Букумировић је ту убројао и фреске, иконе, архитектуру – могла би бити извор надахнућа свима који данас раде на естетском обликовању, и то не само на Интернету. Нажалост, многа од њих, посебно рукописи, нису била много позната ван уског круга стручњака. Као пример др Букумировић наводи рукописе

Хиландарске библиотеке, који ће тек сада бити делимично доступни широј јавности преко мултимедијалне публикације посвећене осмовековном јубилеју ове установе, у чијем је мултимедијалном електронском каталогу представљен избор од више од 400 фотографија.

– Пред лепотом неких докумената и уметничких решења човек остаје задивљен – каже др Букуми-

ровић, како би одговарала времену и културном окружењу у коме је Законик настао, али и временима када је преписиван... Сматрали смо да ће тако бити препознатљив у мору дигиталних публикација на Интернету, што се и обистинило.

Законик је тако постао прва наша визуелно препознатљива публикација на Интернету. Поред стандардних, изабрани су фонтови „Милутин“ и „Типик“, које је на основу узора са плоче Милутинове пркве у Студеници и Студеничког типика креирао проф. Стјепан Филеки. Иницијали и заставице коришћени су са српских рукописа од 14. до 18. века и врло успешно су уклопљени са бројним илустрацијама.

– Међутим, и савремена дела наше културе пружају велике могућности приликом уређења и дизајнирања како сајтова, тако и

Српска култура XIV века. Свеска 1.

Кодекс Царя Душана
The Code of Tsar Dusan

САЈТ „ДУШАНОВ ЗАКОНИК“

ровић и истиче: – О овој теми могло би се много писати, а ми смо навели само неке примере као увод за она решења којима је или ће тек српско културно наслеђе послужити као узор и надахнуће.

На Спасовдан пре три године, 650 година од проглашења, Народна библиотека Србије је у сарадњи са Српском академијом наука и уметности и Југословенским удружењем за мултимедију организовала свечано представљање Интернет публикације „Душанов законик“. Занимљиво је да је реч о рукопису који је у историји српског народа највише преписиван. Само од 14. до 19. века за сада се зна за 25 преписа. „Поред тога што је споменик српске државности и српског, и не само српског, права, Законик је и споменик и велико достигнуће српске културе и књижевности средњег века“, каже др Букумировић и истиче:

Визуелно препознатљив

– Приликом израде смо пошлели од тога да ова Интернет публикација мора бити у духу српске сред-

Интернет публикација. Ми смо у једној од првих наших мултимедијалних публикација „Ивањица“, још 1996. године, која је постављена на Интернет 1998, користили у одређеној мери и дела наше познате сликарке, академике Љубице Пуце Сокић, приликом уређења публикације – каже, на крају, др Србислав Букумировић.

Даница Радовић

ПРАВОПИСНА ЗБРКА У ХРВАТСКОЈ

Погром над језиком

Како убудуће хрватски језик не би смео да личи ни мало на српски, неки загребачки стручњаци предлажу да се избаце чак и "Караџићева слова" као што су ч, ђ, џ, њ!

ЛИНГВИСТИ и професори матерњег језика још нису одлучили како би требало да говоре и пишу млади, образовани Хрвати. Неки мисле да треба да избегавају сва "Караџићева слова" (ч, ђ, џ и њ), други сматрају да је најбоље да се она замене са једним или са највише два слова, док трећи заступају увођење гласова и слова која се досад нису јављала у хрватском језику и националној абечеди.

Оваква збрка на тржишту језичког образовања добила је чак три понуде званичног правописа. Министарство просвете Хрватске одбило је сва три предлога, јер их сматра површним и неозбиљним. Најбољи пример за овакву оцену представља правопис у коме се глас "љ" обележава двословом "љу" а глас "њ" пише се као "њу". У другом

предлогу правописа стручњаци нису успели да пронађу реч "Хрват", као ни речи "Хрватица" и "хрватски", јер је правопис био крцат појмовима типа "орхидопексија", "хистеректомија" и "шкробљачица". Трећи правопис спомињао је реч "буџет", уместо њене хрватске варијанте ("иначице") "прорачун". Занимљиво је да се јавност у Хрватској највише побунила против избацивања гласова и графема "ч" и "ђ" и "џ" и "њ" које је доживела као "погром хрватског језика". За убацивање слова "Џ" већина језикословаца сматра да је не само накарадно него представља праву националну срамоту, јер открива до чега све на културној сцени земље могу да доведу спојеви полупитике. ●

3. С.

ПОСЕТИОЦИ НИСУ МОГЛИ ДА СЕ УМЕШАЈУ, АЛИ ЈЕ РАЗГОВОР О ГУБИЦАМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ - ИПАК УСНЕО

Осећа русизма, бујају англизми

- Личка представа о језику који може да постоји као чисто српски, чисто словенски језик, без страних речи, које су непотребне, далеко је од истине - рекао је академик Иван Клајић у разговору о позајмљеницама, одржаном у Коларчевој задужбини.

- Неки језици, као мађарски и чешки, поседају творбене махине, тако да за сваку

нову страну реч одмах имају спремно решење, а српски језик спада међу оне у којима се туђице прихватају и одомаћују - догађа Клајић.

Он је навео пример речи астма, за њу постоји и домаћа реч сипња, али кад бисмо рекли сипњивац, уместо астматичар, то би деловало смешно као хрватски новогвор.

- Потребне су гене-

рације и генерације да би се хрватски новогвор прихватио, потребне су десетине година, потребно је научити хиљаде речи и штагање је хоће ли Хрвати за 100 година желети да то чине - истакао је др Владо Луќановић.

- Грцизми, речи из грчког језика, стижу у српски већ читав један миленијум, данас у српском језику има

1300 грцизама, а неке српске речи као закон или глава ушле су у грчки - каже др Мило драг Луќановић.

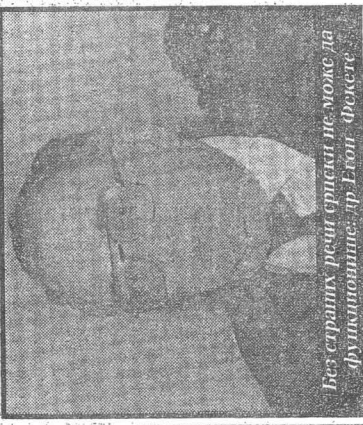
Грчког порекла су речи држава, демократија, школа, библиотека, физика, хармонија, али и неке за које бисмо тешко претпоставили да су из грчког језика, као што су линва, сунџокрет, руководе, авлија која је

стигла преко турског. О русизмима је говорио Богдан Терзић, ове речи дознале су у таласима, много их је било у XVIII веку, код Његоша, у тридесетим годинама XX века није их руски емигранти сада влада осећа русизма, бујају англизми. У српском језику има обиле русизма које и не осећамо као туђице: беслућник, личност,

обмана, опасност, горди, искрен, свиреп, прозрачан, неприкосновен, пук, шињел, гарнизон.

- Без страних речи српски језик не би могао да функционише и по томе он није никакав изузетак и светски језици пуни су позајмљеница - закључује др Егон Феќете.

Водитељ др Бранко Бробрић био је издана у разговору, штета је

Без страних речи српски не може да функционише - др Егон Феќете

што и посетиоци нису могли да се умешају у разговору, штета је

Конференција за штампу у Институту за српски језик САНУ

Институт за српски пред гашењем

Уколико се не промени одлука о смањењу дотација
за пројекте, Институт ће престати да постоји

Из Института за српски језик САНУ упутили су јуче отворено писмо Влади Србије у којем се истиче да је Министарство за науку и технику Републике Србије, после објављивања коначних резултата конкурса за пројекте из области основних истраживања, довело у питање даљи опстанак ове институције.

У Институту за српски језик при САНУ јуче је истим поводом одржана конференција за штампу.

Професор Александар Лома, руководилац пројекта Етимолошког речника, који је и председник Научног већа Института, рекао је да, му се чини да ова одлука поништава сва настојања и борбу Универзитета против "Шемеловог закона" и да та овакве одлуке које цивилизовани народи не би могли да схвате уверавају да су "Срби сами себи највећи непријатељи".

Чињеница да је Министарство донело прилично чудну одлуку, смањивши средства за 40 одсто и време финансирања уместо на 12 на шест или осам месеци, изазвала је негодовање и бројна питања. Јер, тај посао у Бугарској, такође земљи у транзицији, као што је на пример рад на Црквенословен-

ском речнику бугарске редакције, без обзира на материјалне тешкоће завршен је, а наставак рада на том речнику у српској редакцији није одобрен. Безуспешни су остали покушаји да се министровом помоћнику Владану Матићу објасни значај ових пројеката, да се објасни да је неопходно подржати наставак несметаног рада на изради речника језика овог народа, као и покушаји да се објасни значај који у свакој земљи има израда речника.

У цивилизованом свету речнике ради велики број стручњака, а у Институту на овом пројекту ради 29 образованих људи с магистратуром или докторатом анонимно и стрпљиво обавља један "рударски посао". Министарство није одобрило

Неразумна одлука

Министарство за науку и технологију донело је запрепанну јуче неразумну одлуку, чини нам се потпуно несвесно њених даљекосежних последица. Српска наука о језику не, оваквом политиком, неизоставно одумрети. Док год постоји српска држава, свака српска влада би морала да подврати речнику из области националистичког и националног јерушени ово друго, само потхрањује оно право, на начин на који то зиве чинио чак ни комунистички режим, иако он, по нашем мишљењу, чинио велику кривицу за посткомунистичке трауме кроз које оне постоје, стоји у саопштењу из Института за српски језик САНУ.

ни средства за потрошни материјал, чак ни за папир, обичне графитне оловке. Основна замјерка Министарства Институту за српски језик САНУ јесте да су рецензије за њихове пројекте "сувишне" позитивне. Аутор рецензија пројеката били су угледни наши научници.

Предлог запослених да се о тим пројектима изјасни Међународни славистички комитет није уважен. Одлуци Министарства за науку и технику говорили су професор Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ, др Милица Радовић-Тешић, уредник Речника САНУ, др Мирослав Николић, уредник Речника црквенословенског језика српске редакције и професор Александар Лома.

О. Б. - С. Н.

НАЈНОВИЈЕ ОДЛУКЕ ВЛАДЕ СРБИЈЕ ЗАУСТАВЉАЈУ ПРОЈЕКАТ РЕЧНИКА САЈУ КАТАНАШ ВАМБЕШТАУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

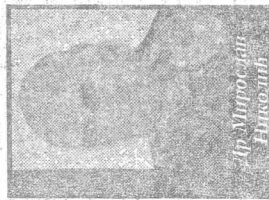
Проф. др Слободан Реметић

Влада Србије и њено Министарство за науку и технологију неразумним одлукама о финансирању научних пројеката на путу је да угаси Институт за српски језик САНУ, чиме би се угасили капитални пројекат "Српска дијалектологија" био би обустављен на самом

БОРБА ЗА ДЕМОКРАТИЈУ

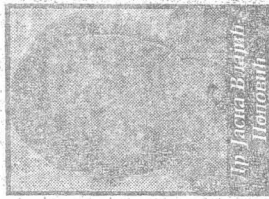
— За ово што се догодило са Институтом за српски језик и сам српским делимичну кривицу, јер сам учествовао у десетогодишњој борби за демократију. Сада морамо да се боримо против људи који смо долазак на власт сами омогућили — рекао је проф. др Александар Лома.

Јекти од непроцењиве старту. Угасили би се и националне вредности поједини часописи као што је "Израда светског угледа". Због овог повода, Институт за српски језик Речника српскохрватск

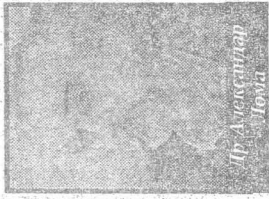
Др Звездан Николић

САНУ обратило се пре-кључе отвореним пи-смом Влади Републике Србије, а јуче је у Ин-терфериција за новинаре на којој су се стручња-ли оне научне установе обратили јаности ука-зујући на невоље у ко-јима су се наплати. Не-стручни некомпетентни

Др Јасна Бадањич-Миловањич

ни људи, др. Манастир-ства за науку, углавном техничке струке, не че-ту са др Владаном Ма-тићем, смањили су Ин-ституту број плаћањих истраживачких месени за 30 одсто, а почвала средства за научни рад скрсајли за 35 одсто. То практично значи да је

Др Александар Лома

послани у овом инсти-туту моћи годишње да-приме само по седам плаћа! Да апсурди буде већи, приравницама у овој установи, који су без икаквих научних знања, обезбедено је свих 12 плаћа. Све привизоване се-маје света, како су на-уководио, конференци-

Институт за српски језик САНУ

језика" чију је израду пре једног века иници-рао Стојан Новаковић и где је обављено више од пола посла. Објављено је 16 великих томова на 13.000 страна са преко 200.000 обрађених речи. Из овог пројекта ди-ректно проистичу и остали пројекти Инсти-тута за српски језик. Институт запошљава 39 стручњака који су се дуго припремали у овој

установи на пословима за израду речника. Не-ки од њих су предавачи на факултетима. Нејно-вије мере Владе Репу-блике Србије довеле су до тога да ће језички стручњаци, којима ће бити ускраћено пет до-нако мршавих плаћа, морати да напуштају ову установу и траже посао на страни, а да се ова установа угаси.

Јасна Бадањич

Potpisana Povelja o bosanskom jeziku

Kontinuitet od srednjeg vijeka do danas

Istrajavajući na upotrebi historijskog imena za svoj jezik, Bošnjaci ne ugrožavaju ničija prava niti prisvajaju nešto što im ne pripada

Povodom sve učestalijih osporavanja prava Bošnjacima da svoj jezik imenuju njegovim historijskim imenom, okupljeni u Institutu za bošnjačke studije pri Matičnom odboru BZK "Preporod" Sarajevo, saopćavam o javnosti da naš zajednički stav o tom pitanju - koji ovjeravam svojim potpisima - iskazuje sljedeća

POVELJA o bosanskom jeziku

1. Bosanski jezik jeste jezik Bošnjaka i svih onih koji ga pod tim imenom osjećaju svojim.

2. Korištenjem naziva bosanski jezik, Bošnjaci slijede nominaciju svoga jezika čiji se kontinuitet može pratiti od bosanskog srednjovjekovlja do danas, a koji je bezbroj puta potvrđen u upravno-pravnim spisima, narodnim govorima, bošnjačkoj usmenoj i pismenoj književnosti, te u različitoj literaturi na slavenskim i drugim jezicima.

3. Bez obzira na slična ili različita mišljenja o zajedničkom i posebnom u standardnim jezicima nastalim na temelju srednjoužnoslavenskog dijasistema - a koji čini glavninu južnoslavenske jezičke zajednice - smatramo da je u svakom od narodnih tokova riječ o jeziku koji Srbi odvajkada nazivaju srpskim, Hrvati hrvatskim, a Bošnjaci bosanskim.

4. Manipuliranje nazivom bosanski jezik u političke svrhe - kojih je u pojedinim razdobljima prošlosti Bosne bilo, uporedo s manipulacijama imenom bošnjačkog naroda - kao ni upotreba ove sintagme u regionalnom zna-

čenju, ne dovode u pitanje vjerodostojnost korišćenja ovog naziva kod Bošnjaka u narodnosnom smislu.

5. Istrajavajući na upotrebi historijskog imena za svoj jezik, Bošnjaci u BiH i šire ne ugrožav-

negiranja bošnjačke nacionalne samosvojnosti.

7. Ističući legitimno pravo da svoj jezik nazivaju njegovim historijskim i u narodu ukorijenjenim imenom, Bošnjaci podržavaju jednaka prava drugih naroda u

Ko su potpisnici Povelje

Povelju o bosanskom jeziku potpisali su: Ahmed Aličić, Nijaz Alispahić, Azra Begić, Đenana Buturović, Mustafa ef. Cerić, Ibrahim Čedić, Srebren Dizdar, Enes Duraković, Ferida Duraković, Nijaz Duraković, Ibrahim Festić, Saćir Filandra, Muhamed Filipović, Lamija Hadžiosmanović, Sabira Hadžović, Rešid Hafizović, Hadžem Hajdarević, Adil Hajrić, Senahid Halilović, Hivzija Hasandedić, Irfan Horozović, Dževad Hozo, Ahmed Hromadžić, Muhamed Huković, Mehmed Husedinović, Omer Ibrahimagić, Nedžad Ibrišimović, Mustafa Imamović, Dževad Jahić, Ibra-

him Kajan, Dževad Karahasan, Enes Karić, Ibrahim Kemura, Zilhad Ključanin, Ibrahim Krzović, Enes Kujundžić, Tvrtko Kulenović, Džemaludin Latić, Amir Ljubović, Munib Maglajić, Rusmir Mahmutćehajić, Emina Memija, Teufik Muftić, Hasnija Muratagić-Tuna, Jasmina Musabegović, Sadudin Musabegović, Zaim Muzaferija, Fehim Nametak, Muhamed Nezirović, Ismail Palić, Enes Pelidija, Midhat Riđanović, Abdulah Sidran, Adnan Silajdžić, Avdo Sofradžija, Abdulah Šarčević, Arif Tanović, Ilija Tanović, Elbisa Ustamujić, Esad Zgodić, Jusuf Žiga.

aju ničija prava niti prisvajaju nešto što im ne pripada. U tom smislu, korišćenje naziva bosanski jezik ne uključuje nikakvu težnju ka unifikaciji i unitarizaciji na prostoru BiH.

6. Pokušaji da se Bošnjacima, umjesto historijskog potvrđenog, te u praksi usvojenog naziva bosanski jezik nametne bošnjačka nominacija jezika predstavljaju politiziranje koje je posljedica preživjelog a neprevladanog srpskog i hrvatskog paternalizma i

Bosni i Hercegovini i šire, a smatraju dobrodošlim lingvistička istraživanja i zalaganja u kulturi koja će omogućiti naše bolje upoznavanje i međusobno uvažavanje.

Potpisnici Povelje pozivaju političke predstavnike, vjerske prvake, kulturne djelatnike i sve sudionike javne riječi, a naročito prosvjetne radnike na svim razinama obrazovanja da podrže, te u praksi zastupaju i provode načela iznesena u ovom dokumentu.

Razlozi su davnašnji, a povodi jučerašnji i današnji

- Razlozi za ovakvu povelju su davnašnji, a povodi jučerašnji i današnji. Neposredan je povod osporavanje prava Bošnjaka da svoj jezik nazivaju onako kako to čine decenijama i stoljećima tj. bosanskim - istakao je jučer Munib Maglajlić, direktor Instituta za bošnjačke studije pri BZK "Preporod", na jučerašnjoj konferenciji za novinare u prostorijama "Preporoda".

Bošnjaci na taj način, kazao je Maglajlić, ne uzurpiraju ničija prava, odnosno ne uzimaju ništa što im ne pripada.

- U raščišćavanju i uređivanju jezičkog vrta u tranziciji neke paternalističke ideje i negiranje bošnjačke samosvojnosti koje dolaze do izražaja u ovim osporavanjima treba da budu stvar prošlosti. Jedna povelja utemeljena na argumentima struke može doprinijeti boljem razumijevanju ovih pitanja - kaže Maglajlić.

I Mustafa Imamović je ponovo još jednom da je ideja izrade

Sa jučerašnje konferencije

(Foto: Z. Kasapović)

Povelje o bosanskoj jeziku bila jasno kazivanje da se jezik Bošnjaka naziva bosanskim i da time ne prijeti nikome.

- Strah od naziva bosanski, od jednog historijskog naziva, mi moramo shvatiti da je to strah, prije svega, političke prirode, a nije naučne. Dakle, što se tiče našega lingvističkog odnosa prema tim stvarima, mi jedno-

stavno slijedimo historijski ono što postoji od 15. vijeka naovamo i prije - istakao je Dževad Jahić, podvlačeći da se ovdje ne radi o biranju naziva bosanski, nego je to naziv o kojem ne može biti naučnoga spora.

Jučerašnjoj prezentaciji teksta Povelje prisustvovao je i Senahid Halilović.

Se. A.

Glasnik avaz, Sarajevo, 12. april travanj, 2002, 10.

ЗАКЉУЧЦИ СТРУЧНОГ СКУПА СРПСКИ ЈЕЗИК У РЕФОРМИ ШКОЛЕ Аранђеловац, 15 – 16. марта 2002. године

1. Овај (први) стручни скуп о српском језику у реформи школе, организован на иницијативу актива наставника и актива школских надзорника основних и средњих школа, оправдао је свој циљ и показао да је организован у право време и да се о стручним питањима може расправљати озбиљно и одговорно, без политизације, уз поштовање различитих мишљења и уважавања објективно постојећих разлика међу школама.

2. Задаци скупа остварени су углавном како је замишљено, иако је било и пропуста, јер је интересовање учесника било изнад очекивања организатора, па је то захтевало одговарајуће промене у првобитно замишљеном плану.

3. Пожељно је уважавати озбиљна упозорења наставника и школа да место српског језика у реформи треба да буде на конкретнији и бољи начин осмишљено. При томе ваља чути глас праксе, а нужно је и у потпуности испуњавати постојеће договоре о најважнијим питањима наставе српског језика и књижевности у основној и средњој школи, које су усагласили наставници, школски надзорници, представници Друштва за српски језик и књижевност и факултети.

4. Упозорено је на то да треба појачати рад стручних актива у школама, као и подружница Друштва за српски језик и књижевност по регионима, с тим да се слични стручни скупови одржавају најмање два пута годишње.

5. Српски језик, и као наставни предмет и као језик на коме се изводи целокупна настава у највећем броју школа, национално је наслеђе и трајно обележје већине грађана Србије, Црне Горе и Српске, које се ничим не може опслити. Због тога се и у школској употреби српског језика мора истрајавати на његовој правилности, поштовању стандарда и норме у свим граматичким дисциплинама и правопису, у једну реч – непрекидно радити на усавршавању језичке културе, у усменом и у писменом изражавању.

6. Ваља поздравити обједињавање стручњака за српски језик и врхунских институција које се нима баве на целокупном говорном простору, оличеног у Одбору за стандардизацију српског језика. При томе неопходно је уважавати одлуке Одбора које се јавно сти упућују као ставови, мишљења, закључци, препоруке, савети, реаговања и исправке. Због тога се позивају наставници и ученици да се обраћају Одбору ради разјашњавања језичких недоумица и свих важних питања језичког планирања и језичке политике на говорном простору тог језика како би се унапредило његово одлукојубно и јавна употреба, које би се морале понајбоље изказати у школском систему.

У традицији српског језика није пуристичко изгонњење тзв. туђица, јер нема ни једног језика на свету који може испуњавати комуникационе потребе без позајмљивања, мада је у томе неопходно водити рачуна о мери и семантичкој аутентичности. Због тога је значајно не само адекватан положај српског језика у њему, што само по себи доприноси смањивању и уклањању језичких предрасуда. Нужно је такође и здраву и разложно упознавање ученика и студената с распадом српскохрватске језичке заједнице, које је резултирало социолингвистички објашњивом разлагању и даље постојећег истог језичког система на три језичка стандарда – српски, хрватски и бошњачки.

7. Неопходно је извршити рационализацију наставног плана и програма и растерити ученике и наставнике неактуелних и сувишних садржаја, те осавременити наставни план и програм и прилагодити га захтеву времена.

8. Подржавају се настојања најављене реформе да централно место у школском систему добију они који су најнепосреднији учесници образовно-васпитног процеса (ученици и наставници), уз истовремено залагање за бољи стандард запослених како би се јачали мотивациони чиниоци и наставника и ученика.

У радне групе за реформу српског језика треба укључити већи број наставника практичара.

9. Овај стручни скуп показао је колико је значајно информисати наставнике о томе шта се жели постићи најважнијим реформама, али он је и доказ да има још наставника који не располажу потпуним информацијама о томе, па се због тога претпоставља да ће писани предлози достављени школама отклонити те празнине. Указује се и на то да је било оправдано и корисно и то што су на скупу били представници Министарства просвете и спорта и активно учествовали у расправама дајући одговоре на многа постављена питања. Не може се прихватити мишљење да је позив ученицима основних и средњих школа био непотребан, без обзира на оне који се с тим нису сложили. Нажалост, није било могуће присуство професора с факултета као предавача у већем броју организатори стручног скупа нису добили гаранције да ће за све бити обезбеђени хонорари.

10. Прихваћен је предлог да један број прилога буде објављен у "Просветном прегледу", јер нема могућности да све школе буду о скупу потпуно информисане, без обзира на то да ли су њихови представници били на њему или не.

11. Учесници скупа и чланови Радне групе подржали су предлог да следећи скуп буде организован крајем маја ове године у Суботици, а да централна тема скупа буду питања у вези са уџбеницима и приручницима у настави српског језика и књижевности основне и средње школе и могућности израде алтернативних уџбеника. Подржавају се предлози из праксе да се више чује глас наставника и поштује њихово искуство, али да се при томе не запостављају ни теоријска сазнања и стечено драгоцено искуство истакнутих методичара с факултета, из других институција и из праксе (основне и средње школе).

12. Подржавају се предлози да се овогодишње Републичко такмичење из српског језика и језичке културе за основне и средње школе одржи у Основној школи "Милош Црњански" у Београду, јер су поњубени веома добри услови за такмичаре и стручни рад наставника.

13. Нужно је променити пропозиције такмичења и смотри најкасније до средине јуна ове године. Истовремено, треба усавршити и унапређивати систем квалификационих и пријемних испита за упис у средње школе, при чему се морају узети у обзир и мишљења, предлози и примедбе наставника с овог скупа.

14. Резултати спроведене анкете и многа упозорења у јавном животу указују на то да је изучавање језика, нарочито у средњој школи, савиш засељено изучавањем књижевности. Због тога многи мисле да би наставу језика и наставу књижевности, као вишеструко важних наставних области, требало развојити у засебне предмете, чиме би се учинила услуга и језичкој и књижевно-уметничкој обуци.

15. Оправдан је захтев наставника изказан на овом стручном скупу да им се издају потврде као доказ о стручном усавршавању. Очекује се да ће Министарство просвете и спорта сачинити програм стручног усавршавања и напредовања наставника и да ће већ од почетка наредне школске године започети његова реализација.

16. Организатори скупа прихватају предлог да, најкасније до почетка школске 2002/2003. године, припреме грађу за зборник, чије ће објављивање зависити од материјалних могућности.

17. С овим предлогом закључака треба упознати активне школских надзорника и активне наставника основних и средњих школа, који ће их верификовати и као такве примењивати у пракси.

ЗА РАДНУ ГРУПУ:
школски надзорници:
Мр Јован Вуксановић,
Анђелка Петријевић,
Радојко Гачевић.

251

INTERVJU: RANKO BUGARSKI, LINGVISTA

Verbalna patologija

"Jezik besomučne političke i ratne propagande kojim smo bili preplavljeni više od jedne decenije kao da je prouzročivao masovnu otupelost svih čula. Kao kod oboljenja zavisnosti, izgleda da su potrebne jake doze novog 'opijuma za narod' – etnonacionalizma, šovinizma, ksenofobije – da bi otrovne poruke stigle do ušiju kojima su namenjene i izazvale poželjno ponašanje"

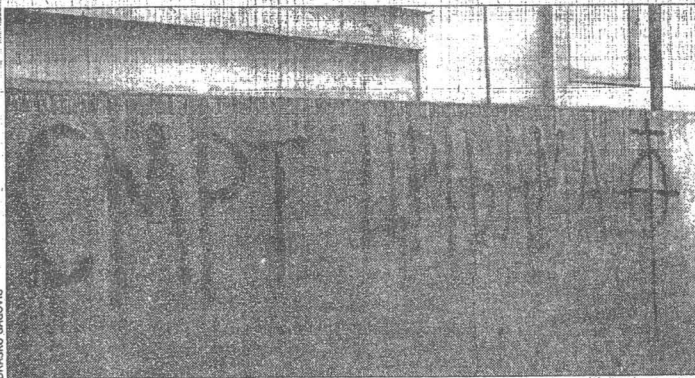
Ranko Bugarski je redovni profesor Filološkog fakulteta u Beogradu. Objavio je veliki broj radova iz anglistike, opšte i primenjene lingvistike i sociolingvistike, mnoge od njih u uglednim inostranim publikacijama. Ovde su mu štampana *Sabrana dela* u 12

knjiga (Čigoja štampa/XX vek, 1996–1997); njegova poslednja knjiga *Lica jezika – sociolingvističke teme*, izašla je 2001. godine u ediciji XX vek. Predavao je na mnogim inostranim univerzitetima. Bio je potpredsednik Međunarodnog udruženja za primenu lingvistiku i predsednik Evropskog lin-

gviističkog društva. Godine 2000. štampan je internacionalni zbornik radova u njegovu čast: *History and Perspectives of Language Study – Papers in Honor of Ranko Bugarski*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. Nedavno je izabran za člana Evropske akademije nauka i umetnosti (Beč).

Vreme br. 589, 18. 4. 2002, 19-21.

18. april 2002. VREME 19

“VREME”: Šta je po vašem mišljenju glavna karakteristika javnog govora i političkog diskursa u postmiloševićevskoj Srbiji? Neki od onih koji su od borbe za demokratiju napravili mali kućni biznis uporno ponavljaju da se u Srbiji nakon 5. oktobra ništa nije suštinski promenilo. Da li su promene uočljive sa stanovišta jezika?

RANKO BUGARSKI: Uopšte uzev, iako sam svestan opasnih kontinuiteta u struktura moći ne delim mišljenje da se zapravo ništa nije promenilo. A što se jezika tiče, iako uočljive promene nastupile su odmah po smeni vlasti, kada je povlačenje režimski orkestriranog govora mržnje sa udarnih mesta u medijima otvorilo prostor za diferenciraniji javni i posebno politički diskurs. Doduše, te tendencije nisu ojačale u meri kojoj smo se mogli nadati, a i govor mržnje ponovo u drastičnijim oblicima prodire na javnu scenu. No, ipak se trenutno stanje ne može upoređivati sa zaglušujućom ratnom retorikom i neprekidnim izlivima omraze i prezira prema političkim protivnicima, neretko protkanim nepodnošljivim vulgarnostima.

Čini se da sintagma “govor mržnje” polako postaje jedna od fraza koje se često koriste jer “dobro zvuče”, ali da mnogi od onih koji je upotrebljavaju ne znaju njeno pravo značenje. Šta je uopšte *diferentia specifica* “govora mržnje” u odnosu na vulgarnu, primitivnu, agresivnu... ili bilo koju sličnu upotrebu jezika?

Termin “govor mržnje” je slikovita skraćena koja označava verbalno izražavanje mržnje, šovinizma, rasizma i ksenofobije, sa ciljem satanizovanja neke rasne, etničke, nacionalne, konfesionalne ili političke grupacije. U ratnim i uopšte kriznim vremenima to se čini sasvim eksplicitno i naglašeno, sa značenjem otvorene pretnje, ali je taj postupak utemeljen u inače raširenim, iako često prikrivenim, stereotipima i predrasudama prema svemu drugom i drukčijem. Prema tome, govor mržnje se manifestuje u rasponu od krajnje agresivnih do zatamljenih oblika, ali je uvek javan i usmeren prema nekom kolektivu. Što znači da tu ne bi spa-

dale, na primer, porodične svade, ili lične uvrede. Premda se pojava o kojoj govorimo neretko kombinuje sa prostaklukom, nije svaki pojedinačni prostački ispad govor mržnje. Ako neko nekome opusje majku, to je zaceo nekulturan i ružan gest, ali on dobija obeležja govora mržnje tek ako se “kolektivizuje” – dakle, ako se pomena majka komunistička, četnička, ustaška, balijska, šiptarska, ciganska... (uzgred: još nisam čuo da je neko opsovao majku romsku – nekako ne ide!). Ova sintagma kod nas je u poslednje vreme postala gotovo pomodna, što nije dobro jer se olakim potezanjem njeno značenje razvodnjava, a iz vidokruga se mogu izgubiti upravo pomenuta bitna i društveno izrazito opasna svojstva ovog fenomena.

Ko su glavni proizvođači govora mržnje? Da li su to slučajni pojedinci, političke grupacije ili ideološke skupine od kojih neke deluju u okviru institucija – bilo da je reč o Beogradskom univerzitetu ili Srpskoj pravoslavnoj crkvi?

Iz prethodnog proističe da takva uloga ne pripada slučajnim pojedincima, kako kažete, nego pre svega uticajnim političkim ili ideološkim grupacijama, bilo da su one organizovane u stranke ili da neformalno deluju unutar pojedinih institucija i udruženja. Pri tome najdalje dobacuje govor mržnje koji proizvode i preko kontrolisanih medija

emituju vodeće političke snage, zajedno sa onim intelektualnim i duhovnim krugovima koji im se u tome složno pridružuju, iz ubeđenja ili interesa.

Mada se vlast promenila, još uvek se na javnoj sceni mogu čuti najpogrdniji izrazi za druge narode, verske grupacije ili potencijalne političke suparnike, uključujući i neprihvatljivo licitiranje oko njihovog etničkog porekla. Šta bi po vašem mišljenju bila adekvatna reakcija na takve verbalne ispađe?

Podsticanje nacionalne, verske i rasne nepreljivosti potpada pod udar zakona kao knjižično delo, pa bi adekvatna reakcija u prvom

redu podrazumevala odgovarajuću aktivnost nadležnih organa države. Ali i mediji bi mogli značajno da doprinesu obuzdavanju raspojasanog primitivizma u ovom domenu, posebno praksu prikupljanja jeftinih političkih poena raspaljivanjem najnižih strasti kod potencijalnih birača. Naime, nije dovoljno da mediji samo prenose retke i mahom blage osude ovakvih poteza koje izriču političari na vlasti, nego bi trebalo da ih i sami sistematski žigošu sopstvenim komentarima i upozorenjima – što oni, osim časnih izuzetaka, uglavnom propuštaju da čine.

Trenutno najaktuelniji primer ovakve zloupotrebe javnog govora i političke funkcije, ali i neodgovarajuće reakcije iz vrha vlasti, jeste ponovljeni ispad Velimira Ilića, lidera jedne od stranaka iz vladajuće koalicije, koji je obnarodovao svoju privatnu sumnju u etničku “ispravnost” njegovog mogućeg konkurenta na izborima za predsednika Srbije. Koliko god ovo lukavstvo provincijalnog uma moglo da izazove gnusanje, nije mnogo manje za osudu ni izabrana linija “odbrane” g. Labusa od strane visokih funkcionera njegove stranke. Umesto energičnog distanciranja od ovakvih metoda političke borbe, oni su se praktično uključili u tu nečasnu igru uveravanjem da je reč o srpskom prezimenu iz Krajine, “iz tvrdih izvora jezgra srpskog naroda”. Tako je ispaldo da je

Govor novih centara moći

Na koji način se obračun pojedinih centara političke moći ogleda u javnom govoru?

Prvenstveno kroz verbalne diskvalifikacije koje sve češće prelaze granice ne samo tolerancije političkih razlika nego i obične pristojnosti, ali to samo po sebi i nije neka novost. Možda je zanimljivije pogledati kakvim se jezičkim sredstvima služe predstavnici tih centara u svom obračunu narodu. Pojednostavljeno rečeno, tu se suprotstavljaju legalizam, koji se simbolički može svesti na upozoravanje šta ne smemo, i pragmatizam, koji kao da nam stalno govori šta moramo. Prva struja oslanja se na reči i izraze kao *Savezna Republika Jugoslavija, ustavni okvir, pravna država, zakoni, demokratski nacionalizam, nacionalno dostojanstvo, suverenitet* i slične. Ovakva retorika godi mnogim ušima, ali ima i dosta onih koji je doživljavaju kao sredstvo kočenja ozbiljnih reformi i održavanja suštinskog kontinuiteta sa prethodnom vlašću, nazirući iza tog leksičkog paravana slabo prikriven srpski nacionalizam, antiamerikanizam i prezir prema nekim zapadnim vrednostima i institucijama. Ovakav utisak pojačavaju i neki neočekivani a javno izrečeni kolokvijalizmi (npr. Hag kao deveta rupa na sviralu, kasnije – nešto od čega se predsedniku Koštunici prevrće stomak).

Druga pak struja naglašeno operiše rečima kao *Evropa, međunarodna zajednica, svetski tokovi, saradnja i integracija, reforme, krediti,*

sankcije. I ovu frazeologiju mnogi pozdravljaju, dok drugi u njoj vide znak povinovanja političkom diktatu moćnih zemalja zarad finansijske pomoći, pa onda i manjak patriotizma. I u ovom slučaju mogu dosta da kažu reči koje se povremeno otmu, kao nervozne izjave premijera Dinkića o dva vrapca koja se tuku u prašini (povodom slučajaja sa TV Pink) ili o nesmetanim vezama poznatih mafijaša sa vlastima u 50 gradova u Srbiji (data u prisustvu njegovog ministra policije).

Ova stalna napetost između suprotstavljenih tendencija – oduzimanja i dodavanja gasa, života za slavu i istoriju i zadovoljavanja ovozemaljskih potreba – teorijski bi mogla da bude činilac uravnoteženja i uto-liko blagotvorna. Međutim, u našim konkretnim uslovima ona sve više razjediniuje, stvarajući utisak da je tu pre svega reč o otkimanju o nasledje prethodnog režima i težnji da se suprotna strana nadvlada i neutrališe. Nažalost, ispada da ste u pravu kad govorite o obračunu. Dodacu još da svoju šansu u tom rivalstvu iz prikrajka vrebaju mešoviti tabor gubitnika na prošlim izborima. Za njihov verbalni repertoar karakteristične su reči kao *narod, patriotizam, izdaja, špijuni i strani plaćenici, prodaja, šaka dolara, le dosmanlije*. (Primećujem da ove poslednje predsednik SRJ sada zove *dosavci*, što nekima zvuči kao distanciranje od koalicije koja ga je dovela na tu visoku funkciju; videćemo da li će oni u sledećem koraku i za njega da postanu *dosmanlije*). I da ne zaboravim u tom društvu jednodušno prigrljenu verbalnu maskotu: *novi izbori!*

samozvanom etničkom kontroloru zamerna neobaveštenost, više nego sama skandalozna navada da proverava nacionalnu i versku pripadnost ljudi sa kojima pretenduje da deli vlast. Ovakav odgovor, verovatno rezultat političke kalkulacije, može samo da ohrabri "prekorenog" za nove slične napade ("Vidi vruga, izgleda da ovdje omanuh, ali ću sledeći put valjda da ubodem").

Koliko se u tome otkriva iskričljivo shvatanje demokratije kao nekog stanja u kome svako može da govori šta mu padne na pamet bez bilo kakvih posledica?

Sudeći po ovom primeru, a i po mnogim drugim, upravo je to posredi. Ranije je privilegija nesmetanog blaženja političkih protivnika mahom bila rezervisana za predstavnike autoritarnog režima, a drugi su morali dobro da paze šta govore. Sada, međutim, kao da je svakome sve dozvoljeno, valjda da bi se pokazalo kako je nova nomenklatura demokratska, kako nema revanšizma, kako se poštuju svačija prava. A onih koji bi da zloupotrebe ovaj stepen slobode ima mnogo, i od raznih fela, pa se tako – pored novih igrača u političkoj areni – zlokobnim porukama razbacuju i neki od likova posle 5. oktobra privremeno potisnutih iz javnog života, ponovo nudeći proverene patriotske recepte za nacionalno izbavljenje, čiji su važni sastojci stare ili nove mete za odstrel. Kad ih čovek vidi kako se šepure po blagonaklonim medijima, pa još i podnose tužbe sudovima, umesto da čame u mišjoj rupi, dođe mu da se pridruži "nedemokratskim" pozivima na sveopštu lustraciju.

Da li to govori o nekoj vrsti (loše) navike da se ova vrsta jezika prihvati kao nešto sasvim uobičajeno? Da li je mo-

guće da je prag osetljivosti toliko snižen da će ljudi reagovati tek na izraze najjačeg intenziteta?

Nažalost, čini se da je tako. Jezik besomučne političke i ratne propagande kojim smo bili preplavljeni više od jedne decenije kao da je prouzrokovao masovnu otupelost svih čula. Kao kod oboljenja zavisnosti, izgleda da su potrebe jake doze novog "opijuma za narod" – etnonacionalizma, šovinizma, ksenofobije – da bi otrovne poruke stigle do ušiju kojima su namenjene i izazvale poželjno ponašanje. Čak i pod povoljnijim uslovima biće potrebno još dosta vremena da se temeljito zagadeni prostor političke komunikacije iščisti toliko da ovakav diskurs počne uistinu da štiti, dakle da bude lakše i šire prepoznatljiv nego sada. Tada će moći da bude i odlučnije osuđen. A stvaranje takve klime vidim kao jedan od prioritarnih zadataka u rekonstrukciji našeg društva.

Šta prema vašem mišljenju govori činjenica da niko od sejača mržnje nije do sada pozvan na bilo koju vrstu odgovornosti?

Rekao bih da to takođe govori o odsustvu odgovornosti za javnu reč, samo iz drugog ugla. Kao što su u političkom saobraćaju moguća i drukčija sredstva, ali se manje koriste, tako i ovdje zakonske sankcije postoje, ali se ne primenjuju. Ne znam da li je posredi neka zvanična iako prećutna politika netalasanja ili pak oportunistam nadležnih organa, u bivšem režimu možda naviklih da reaguju samo na komandu, dok sada takvi nalazi izostaju.

Valja se nadati da će tužilaštva ipak početi da štite građanstvo od javnih izliva netrpeljivosti na nacionalnim i verskim osnova-

ma, jer i to valjda spada u njihov delokrug. U suprotnom bi verbalna socijalna patologija lako mogla opet da uhvati dubok koren na javnoj sceni, sa tragičnim posledicama koje smo već iskusili.

Ako se prethodni režim služio otvorenim lažima kao jednostavnijim ali vrlo efikasnim načinom za širenje privida, za kojim retoričkim sredstvima najčešće poseže sadašnja vlast?

Prema mojoj analizi, retoričko sredstvo koje u najvećoj meri koriste sadašnja vlast i njoj bliski krugovi jeste zamena teza, kojom su obeležene bezmalo sve afere koje su u poslednje vreme uzburkale javnost. Pribegavanje ovom mehanizmu objedinjuje i tako različite stvari kao što su, recimo, gej parada u Beogradu, uvođenje veronauke u škole i nedavna bura oko TV Pink. U svakoj od tih prilika raspravljanje o samoj stvari momentalno je presecano prebacivanjem lopte na drugi teren, najčešće praćenim etiketiranjem onih koji su se drznuli da postavie neka pitanja – u stilu "Ma nećemo sad o tome, to je sve u redu, nego da mi vidimo ko su ti što se bune". Dakle, sa *toga* se smesta prelazilo na *te*, koji su onda, zavisno od situacije, otpisivani kao belosvetske protuve, neizlečivi marksisti, komunisti i bezbožnici koji mrze sve što je srpsko, neostvareni naučnici i lažni profesori... Ovdje nema prostora za šire ilustracije, a nedavno sam već govorio i pisao za medije o tim i sličnim slučajevima. Moj opšti zaključak je da zamena teza odražava prirodu sadašnje podeljene, nesigurne i taktiziranju sklone vlasti približno onako kako je dirigovani govori mržnje reflektovao nasilnički karakter prethodnog režima. ■

SLOBODAN KOSTIĆ

ЧИТЛАЧКЕ КРИТИКЕ

Није име, него назив

Свака реч, домаћина или страна има значење. Ако "увозне" појеве кад, детаљно користимо, домаће не би требало потпуно изгубити своје значење, не биће одгајиве лете и високообразовани.

Имена (и презимена) имају звучни, а географски појмови, термини су — НАЗИВИ. Угоститељство, пример, није ИМЕ, таше државе, вероватно не. ЗИВ, имена су: Слободан, Зоран, Војислав или пак, Југослав и Југослава.

Бркате имена назива појаву појмом српским код политичара и у новинарским текстовима. Но следних неће бити. За географске називе означавање неупућених читаца није извесно. Персонале геополитике означавања нису вестима припадници партијских лидера су нејасностава.

Географски називи су: Нови Сад, Нови Београд

СРЕДЊИЦИ И ПОЈЕВИ

И назив има име

Свака одлика доброг новинарства је правило да је читалачу јасно у праву, јасно и као каткад, пошто је како ауторитарне, криве, дурмане, појам ИМЕ.

Посебан назив за ГЕОГРАФСКЕ, политичко-територијалне, комуналне и друге појмове и објекте.

Према српскохрватском и енглеском језику, издана су су: Том 7, страна 764. Тајка 3, података.

Посебан назив животиња, како је географски и други објекти и сл. називе, називов какав, такође, слике и др. имена улица, установа, планина.

Према српскохрватском, немачком, језику, издана су: Мадрид, Франк, Франк II, страна 486, тајка 3, података.

Овај речник су једино важећи и меродавни док се једино јасно, ле, значење, јасно.

Новосели, недела, 14. април 1944. г. с. 12

КОЛИКО ПЕ СРБЕ КОШТАТИ ОБУСТАВЉАЊЕ ИЗРАДЕ „СРПСКОГ ДИЈАЛЕКТСКОГ АТЛАСА“ БУГАРСКИ ПРЕШАО МОРАВУ СТИГАО ДО ШУМАДИЈЕ

Meђу пројектима Института за српски језик САНУ чију је реализацију, ускраћивањем финансијске помоћи, оставило Министарство за науку и технологију Владе Србије, јесте и израда „Српског дијалектског атласа“. Због исте владине одлуке онемогућена је сарађа српских језичких стручњака у изради „Европског лингвистичког атласа“, „Општешловенског лингвистичког атласа“ и „Општекарпатског дијалектошког атласа“.

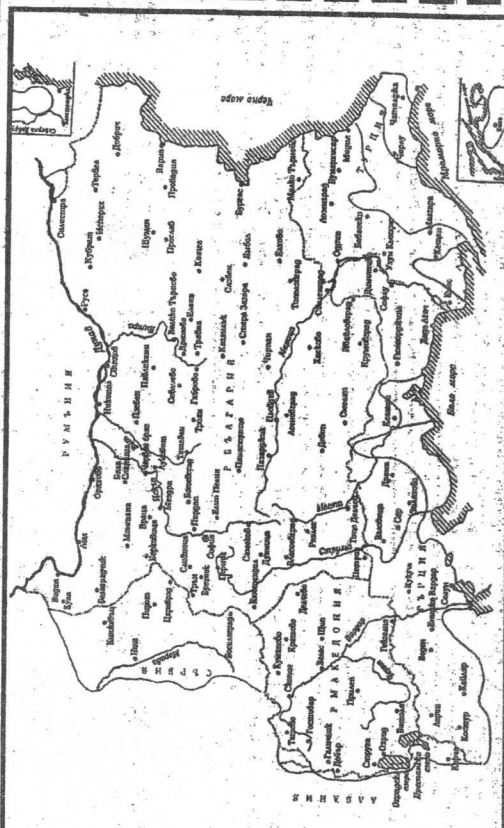
Од каквог су значаја истраживања српског језичког простора и Српски дијалектски

атлас“ најбоље се може видети на примеру Бугарског дијалектског атласа „Сводни том“ који је прошле године штампан у Софији уз подршку Фондације „Сорол“.

Бугарски дијалектолози су, како каже проф. др Слободан Ретиг, директор Института за српски језик у Бугарски дијалектски атлас укључили и српске говорне прирезко-ти-

мочке дијалектске зоне, али без области Косова и Метохије. Прави одговор на бугарске претензије на српске језичке и етничке крајеве јесте израда Српског дијалектског атласа.

Међу корицама „Бугарског дијалектског речника“ објављена је бугарски говори, која захвата целу Македонију, северну Грчку, уски гранични појас источне Албаније, без територије Косова и Метохије која се налази под међународним протекторатом. У ту карту урвишен је значајан део источне Србије, подручје Босилеграда, Димитров-

Карта подручја на којима се говори бугарски

подручја Војводине и западне Србије – све до Земуна. Може се десити лекатске литературе коју ће штампати нали суседи, па судећи по овим картама, неће бити подручја где се говори српски. На тај начин истраживање дијалектске зоне, која се налази под међународним протекторатом, у ту карту урвишен је значајан део источне Србије, подручје Босилеграда, Димитров-

Једино могу одговорити стручњаци Института за српски језик САНУ. Српски дијалектолози, како је рекао др Слободан Ретиг, нису далеко од израде пробних карата „Српског дијалектског атласа“. Вазало би претходно обавити додатна теренска истра-

живана чији би се резултати комбиновали са огромном грађом, сакупљеном деценијама, која сада има статус мртвог капитала, који се не може покренути без финансијске помоћи и подршке Министарства за науку и технологију Владе Србије. Јово Башић

Петричева је последња

Политика, бр. ХС1Х/31790, 9. мај 2002, 3.

Ентитети БиХ постављени су на нове уставне темеље тако да домаћим властима остаје „изградња куће са два стана и пространим заједничким атријумом“

Од нашег сталног дописника

Сарајево, маја

Навикли на Републику Српску као дежурног кривца за проблеме, садашње и будуће бе-за проблеме, што је већ укорењено у политичком жаргону Федерације, новинари су пре неколико дана били изненађени када је високи представник међународне заједнице Волфганг Петрич саопштио дуго очекивану одлуку о уставним изменама ентитета. Уз малу корекцију прихватио је амандмане на Устав РС које је утврдила Народна скупштина а Федерацији својом одлуком наметује уставна решења. Претходно су Дом народа парламента Федерације, односно посланици СДА и ХДЗ, одбили поцубене уставне измене па је то Петрич урадио сам, квалификујући ове две „националистичке партије као диносаурус са јасном судбином“.

Такву одлуку високог представника добар део политичких снага у бошњачко-хрватском ентитету доживео је као властиту пораз, разочарење па и пристрасност. Другачије реаговање није се могло ни очекивати после кампање која је вођена у Федерацији и то увек са тезом да готово сви проблеми почињу и завршавају у РС.

Нови лик РС

Разборитост посланика српског ентитета и политичких личности, који су неколико месеци водили преговоре са представницима водећих странака из Федерације (уз неизбежно посредовање међународне заједнице), донела је резултат и створила услове да РС коначно буде посматрана на други, бољи и реалан начин. Изменама ентитетских устава БиХ је практично стављена на нове темеље на којима домаће политичке снаге „треба да изграде кућу са два стана и пространим заједничким атријумом“, како се сликовито ових дана изразио један песник. Наиме, уставним изменама сва три народа у БиХ постају равноправни у оба ентитета што је после свега што се дешавало последњих десет година

лепо чути и тешко конкретно применити. Срби су поново враћени у Устав Федерације а Бирилица постаје званично писмо. Таква „равнотежа“ дефинисана је и у Уставу РС. Заправо уз три народа, два писма и два језика озваничен је и трећи – босански (како се назива у Федерацији) и „језик којим говоре Бошњаци“ како је записано у Уставу српског ентитета. Лингвисти знају да се ради о ситним разликама које су ипак за актуелне бошњачке политичаре биле довољно крупне и у једном моменту изгледало, за договор, непрестиве. И ту је Петричева била „задња“ тако да је могуће, ако се одредба буде буквално примењивала, да скупштинске и владине штампарije буду тесне.

Паритет и пропорција

Општи избори заказани за почетак октобра донеће не само нову структуру власти већ и крупне промене у погледу националне заступљености чије су коцкице у одређеним институцијама (извршна власт и судство) већ сложене. У ствари до краја године, делом на основу изборних резултата а делом уставних одреби, треба поставити читаву вертикалу власти (законодавну, извршну и судску) што ће захтевати доста воље али неопходан надзор високог представника и његовог штаба.

Имајући у виду садашње стање и већ уходане начине поделе власти, у чему су се појединци па и групе сасвим добро осећали, може се само претпоставити до каквих промена и ломова ће доћи. Председници ентитета, скуп-

штина и влада добиће потпредседнике из реда других народа, прва столица шпр. у Кантону Сарајево неће бити више ексклузивно право Бошњака а федерална власт ће коначно морати „поравнати рачуне“ са кантони-ма чије су управе углавном национално заокружене без жеље да се неко из реда друга два народа меша у њихов посао.

Заправо, оно што је до сада изгледало неприкосновено властито једног народа или партије долази у питање а са изборима „пада у воду“ и званично. Све што се нађе на путу примене уставних одреби требало би да реше два тела – у Федерацији Дом народа а у РС Веће за заштиту виталног националног интереса, састављени на принципу тројног паритета. Те две институције требало би да се побрину о пуној заступљености и равноправности сва три народа и то на свим нивоима власти али да решавају и спорна питања образовања, језика, писма, културног наслеђа...

Уставна решења која у ствари чине темељ нове БиХ и која је у крајњем морао поставити високи представник вредеће сразмерно квалитету грађевине коју тек треба подићи, али и спремности за живот под истим кровом и великим заједничким простором, овде симболично названим атријумом. Кров нове куће сигурно ће једно време прокишњавати, али ваљда ће, да парафразирамо Волфганга Петрича, ускоро доћи и неки бољи мајстори и комшице који-ма је стало до заједничке куће.

Мирко Капор

NOVI JEZICI

Govorite li našili

U poslednjih deset godina od nekadašnjeg jedinstvenog srpskohrvatskog jezika nastala su čak tri nova: srpski, hrvatski, bosanski ili bošnjački, a pitanje je vremena kada će se i oficijelno progovoriti i crnogorski, po čemu ova sredina postaje specifična. Dovoljno je savladati maternji jezik i postati poliglota

Dok Unesko upravo saopštava da od ukupno 6000 jezika koliko se govori u svetu bar polovini preti izumiranje, mi s tim nemamo problema. Naprotiv. U poslednjih deset godina, sa raspadom SFRJ, od nekadašnjeg jedinstvenog srpskohrvatskog jezika nastala su čak četiri nova – srpski, hrvatski, bosanski ili bošnjački i – crnogorski. Naime, iz Crne Gore sve glasniji su zahtevi da se u Ustav te republike, kao i u buduću Ustavnu povelju, kao zvaničan uvede i crnogorski jezik. Pored toga, Skupština opštine Novi Pazar nedavno je donela odluku da se ubuduće kao službeni jezik u ovoj opštini, pored srpskog, koristi i bosanski jezik, već ozvaničen u opštinama Tutin i Sjenica. Jezika, dakle, koliko voliš!

KAFA, KAVA, KAHVA: Državotvorljivi jezikoslovci na svim stranama, kako ironično naziva Sinan Gudžević ovu vrstu javnih delatnika, pri konstituisanju svojih jezika insistirali su na jezičkom čistunstvu i međusobnim različitostima. Rezultati su bili najčešće smehotresni. Srbi, početkom devedesetih oficijelno proglasivši srpski za svoj jezik, i ne mogavši da prebole što moraju arapskim znakovima da pišu brojeve, mahnitaju čirilicom došle da u Bosni čak traže od predstavnika međunarodne zajednice da im se čirili-

com potpisuju na dokumentima. Dok Republika Srpska u toku rata za službenu upotrebu proglašava ekavicu, u radikalnim srpskim krugovima uveliko se ekaviziraju nazivi "srpskih" gradova (Ošek, Belovar, Beljina). Kolika je zbrka tada vladala demonstrirala je Biljana Plavšić pomenuvši jednom prilikom "Sovetski Savez". Istovremeno, srpski turbolingvisti uporno "naučno" dokazuju da su svi oni koji govore štokavskim – Srbi, dakle i Bošnjaci i Hrvati. Vrag je odneo šalu tek kada se pojavila opasnost u vidu neprihvatljivog ekaviziranja psovki u stilu "Odebi!".

U Hrvatskoj u isto vreme hrvatski postaje jedini zvaničan jezik a latinica jedino zvanično pismo. Malo ko se danas seća da je formalan povod pobune Srba u Hrvatskoj bio traženje kulturne autonomije, odnosno prava na svoj jezik i pismo. Hrvatske jezičke vlasti početkom devedesetih u endehavskom maniru puristički kroatiziraju sve i svašta, od zrakomlata i vrtileta do nježnika i milokliza. Nastavnica tako postaje namicateljica znanja, elektrana munjara, telefon brzoglas, a za Miroslava Tuđmana špijunaža je izvjesnica. Odneduk iz tisućljetnih magli iskrstavaju pojmovi mrakobjesje, zlobilja, zločinidba, utihnnina, uhidbena hudba. Lo-

gična posledica toga bila je – sprdnja. Tako je u novohrvatskom maniru švaler postao vanobiteljski piconamicatelj, ljubavnik – dojebnik, dvocijevni balobacač – nos, okolo-vratni dopupnik – kravata, a čobanin – nad-zornik četverožnih travopojedala. U Zagrebu su provalama smeha gledaoci ispratili hrvatski titl filma *Rane* Srdana Dragojevića. Kada junak filma kaže "pička", na titlu se pojavi navodno hrvatska reč "pizda".

Za Srbima i Hrvatima po ovom pitanju nije zaostajao ni treći konstitutivni narod u BiH. Bošnjaci uz obrazloženje da "opasna sintagma 'srpsko-hrvatski' implicira misao, da u Bosni žive Srbi i Hrvati, a da Bošnjaka nema", za svoj jezik proglašavaju bošnjački ili bosanski. S druge strane, uz obrazloženje da naziv "bosanski" implicira da u Bosni žive samo Bošnjaci, a da nema Srba i Hrvata, Srbi i Hrvati Bošnjacima dozvoljavaju da svoj jezik nazovu isključivo – "bošnjačkim". Pri tom radikalni bošnjački jezikoslovci umetanjem slova *h* gde god se ukaže prilika i insistiranjem na turcizmima ubrzano rade na zasebnosti svog jezika. Cinici su na sledeći način demonstrirali kako on izgleda: "Pro-tuha izade iz truhle hudžerice, još mahmuran, ali horan za hrvanje i bilo mu je lahko da ishlupa hrmaliju, premda je hudovica u

U raspravi o jeziku i njegovom imenu, koja se uz mnogo žuč i vodi u posljednje vrijeme među crnogorskim kulturnim djelatnicima, književnicima i farisejima, tri su dominantna mišljenja.

Prvo je mišljenje, uslovno rečeno, srpskih intelektualaca i pisaca. Njihov stav, koji i ne obrazlažu previše, proizilazi iz jednog drugog, po njima (naj)važnijeg opredjeljenja: Crnogorci su, kažu oni, dio srpskog naroda, pa je zato besmisleno govoriti o preimenovanju srpskog jezika, a kamoli o promjenama u jezičkom standardu.

Najpoznatiji zastupnik drugog mišljenja je Vojislav Nikčević, nekada profesor slovenačke književnosti, a već nekoliko godina profesor crnogorske književnosti na Odsjeku za srpski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Nikšiću. Zapostavivši unekoliko svoju osnovnu struku, Nikčević već decenijama bije boj za crnogorski jezik, koji kao formiran nazlaži čak u slovenskoj prapostojbini! U pravopisu *Piši kao što zboriš* (1993) on daje pravila prema kojima treba da se pišu i "pečataju" knjige. Nikčevićev lajtnotiv je Herderova ideja jezik = nacija. Tu ideju, tj., da svi koji govore istim jezikom pripadaju istoj naciji, Nikčević preokreće u: pošto postoji crnogorska nacija, mora postojati i poseban jezik. Evo samo nekih elemenata koje Nikčević uvodi u taj svoj novi jezik: glas koji odgovara italijanskom *zz*; glasovi koji nastaju slivanjem *sj* odnosno *zj* – a oni su u stvari proizvod jekavskog jotovanja, koje najvećim dijelom nije ušlo u normu; kao novi glas (fonemu) on smatra i *đ* u *đevojka* (!); arhaični oblici poput *mojijeh*; lokalizmi tipa *bizza* (tj. pas, džukela). Bizarnost ovih primjera razlog je što Nikčević i nema mnogo pristalica, već je njegova rabota, čak i među onima koji o imenu jezika misle isto što i on, povod za brojne viceve (npr., Vremeplov:

Piši kao što zboriš

Godine 2013. iza stadiona Budućnosti V. Nikčević iskopaio četrdeset osmo slovo azbuke!)

Najglasniji su zastupnici trećeg mišljenja okupljeni oko DANU, PEN-a, Matice cr-

nogorske, CKL-a i šl. Tumačeći zapravo Herdera kao Nikčević, oni smatraju da ne treba ništa mijenjati (ako izuzmemo, npr., hiperijekavizme tipa prijevoz, privjenstvo), osim, ali što hitnije, samog imena jezika u Ustavu i školskim programima. Osnovni argument je, otprilike: "kad su svi narodi iz bivše SFRJ nazvali svoj jezik svojim imenom, zašto da mi čujemo tuđe ime". Rasprava se, dakle, vodi van lingvističkog terena. Argumenti su upućeni laicima i usmjereni na emocije, pozitivne ("budimo svoji na svome"), i negativne ("oduprimo se velikosrpsstvu"). Stvara se odbojnost prema ekavici – jedan je prevodilac izjavio da pisca, koga inače smatra dijelom svoje crnogorske tradicije, ne može da čita samo zato što je ovaj pisao ekavicom. Možda najdrastičniji primjer: sadašnja predsjednica crnogorske skupštine (inače član LSCG-a, što je ovdje suštinski nevažno, ali je iz aspekta odnosa prema njoj indikativno) ekavka je – to ovi krugovi (a i Nikčević) smatraju uvredom i udarom na crnogorski identitet i crnogorsku državnost.

Sigurno je već upadljivo odsustvo stručnjaka iz ove rasprave. Dva su najvažnija razloga. Prvi je u tome što, izgleda, crnogorski lingvisti ne smatraju, uprkos svemu, ovo pitanje spornim. Drugi razlog je samo prividno paradoksalan: mediji ne misle da je stav lingvista zaista relevantan – stručnjaci, kao i laici, dobijaju samo po jedan listić na izborima i na referendumu. Kada do izjašnjavanja dođe, značemo, bar za izvjestan period, ko je u pravu.

GORAN RADONIĆ

mahrami hunjkavim glasom hurlikalala: 'Prestani, hrdo jedna...' Ni insistiranje na turcizmima nije prošlo bez šege. Dok je grejpfprt u hrvatskom rečniku zaista limunka, na bosanskom je ova vočka "mašala limun", za razliku od ananasa koji je "mašala šišarka". Tenk je "belaj bager", betmen "hairli ši-šmiš", picajzla "ašik baja", a balerina "poskok hanuma".

Na svim stranama, lingvistima i svima onima koji nemaju problema s maternjim jezikom diže se kosa na glavi od ovog silovarnja jezika, a u radikalnim pokušajima državotvorljivih jezikoslovaca da razdvoje nekad zajednički jezik nije teško vidjeti najbesmisleniju posledicu raspada SFRJ.

KULA VAVILONSKA: Lingvisti kažu da postoje tri aspekta identiteta jednog jezika: strukturalni (kakav je), genetski (od čega je postao) i sociolingvistički (kako se vrednuje). Prva dva aspekta su lingvistička, dok se treći odnosi na to kako govornik imenuje svoj jezik, što može da zavisi od njegovog konfesionalnog, političkog, etničkog ili drugog opredjeljenja. U nekim slučajevima se sva tri aspekta podudaraju, a negde su u koliziji. Zbog toga dolazi do situacije da se različiti lingvistički varijeteti tretiraju kao jedan jezik (kineski se smatra za jedan jezik, iako se može govoriti o osam strukturno različitih jezika ili dijalekata, među kojima najčešće ne postoji uzajamna razumljivost u govoru), a negde se sasvim bliski varijeteti

"Stvaranje veštačkih jezičkih barijera i insistiranje na lokalnoj različitosti samo izaziva komunikacijske teškoće, animozitet i kulturnu dezintegraciju, takvu koja je u suštaj suprotnosti sa savremenom društvenom, pa i političkom filozofijom međusobnog približavanja ljudskog roda, a u suprotnosti s individualističkom segregacijom"

– Egon Fekete

smatraju za različite jezike (hindi i urdu jezici, po genezi su oba hindustanski, strukturno istovetni, samo što prvim govore hindusi u Indiji i pišu ga indijskim pismom devanagiri, a drugim muslimani u Pakistanu, a

pišu ga lokalnom varijantom arapskog pisma). Engleski se govori u SAD, Australiji, Velikoj Britaniji, Irskoj i kojekuda, španski se govori u celoj Latinskoj Americi, s izuzetkom Brazila u kojem se govori – portugalski, a u Švajcarskoj, gle čuda, niko ne govori švajcarskim jezikom. Ali, ima i suprotnih primera. U Indiji se, prema popisu iz 1961, zvanično govore 1652 jezika. Međutim, oko 200 naziva jezika su naveli da govore samo po jedan ili dva popisana. Radi lakšeg klasifikovanja ova ukupna cifra razvrstana je na 400 jezika, dok su lingvisti utvrdili da broj jezika koji se govore u Indiji iznosi svega oko 170. Kada se uzmu u obzir ovi primeri koje navodi Ranko Bugarski u svojoj knjizi *Jezici*, lingvistička situacija na prostoru ex-Jugoslavije i nije baš nešto posebna.

DRŽAVOTVORLJIVI JEZIKOSLOVCI: Kao posledica krvavog raspada SFRJ, devedesetih je ustanovljen princip potpuno suprotan onome koji je pre što pedeset godina nadahnua Vuka, Daničića, Miklošića, Mažuranića i ostale da 1850. potpišu Bečki dogovor, smatrajući da su Južni Sloveni jedan narod koji stoga treba i jednu književnost i jedan jezik da ima. Ovoga puta jezik je izjednačen s narodom, odnosno shvatilo se da Južni Sloveni nisu jedan narod i da zato svaki narod treba svoj jezik i svoju književnost da ima. Do devedesetih, manje-više na snazi je bio Novosadski dogovor iz 1954. kada je ustanovljen zajednički jezik Srba, Hrvata i

Vreme, Zagreb, 9. maj 2002, 48-49

Kulturna dezintegracija

Za promenu jezika potrebna je ne samo promena imena već i promena celokupnog jezičkog sistema. A sistem dosadašnjeg govornog korpusa i sistema biće da ipak nije izmenjen

Piše: Egon Fekete

Ne znam da li shodno novom Zakonu o zaštiti nacionalnih manjina ima, pored saveznog Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma, pravne mogućnosti da se jezik, da tako kažemo, rasteže na republičke, područne ili čak lokalne idiome. U svakoj normalnoj zemlji je normalno da jezik u službenoj upotrebi (ako ne i inače) bude važeći za celu zemlju – po principu jedna država – jedinstvena konvencija komuniciranja u domenu jezičkog i ortografskog saobraćaja. Izuzeci se mogu propisati za izuzetne potrebe, saobraćajno realnim potrebama "na terenu". Tu mislimo, pre svega, na upotrebu drugih jezika u sudskom ili državno-administrativnom postupku kad za to postoji ozbiljan razlog, pri čemu jedan jezik (srpski) ostaje u tzv. službenoj upotrebi u celoj državi.

Funkcionisanje raznih službenih jezika (npr. u lokalnim društvenim jedinicama) onemogućilo bi međusobnu komunikaciju kako među raznim lokalnim organima, pogotovo s republičkim, a posebno sa saveznim organima, sem ako bi se svima, pa i svim državnim organima (saveznim, republičkim, područnim i sl.) nametnula obaveza da korespondiraju s područnim organima (službeno i s pojedincima) na jeziku nacionalnih manjina ili lokalnih govora,

Crnogoraca (Muslimani se nisu pominjali) i to kao srpskohrvatski, odnosno hrvatskosrpski jezik. Zajednički pravopis je stigao šest godina kasnije, ali je idila narušena već 1967. godine kada je devetnaest najistaknutijih kulturnih institucija SR Hrvatske potpisalo Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika. Deklaracijom se distanciraju od Novosadskog dogovora, uz obrazloženje da se iz njega krije namera da se Hrvatima nametne srpski književni jezik. Danas u Hrvatskoj nije mali broj onih koji u Deklaraciji vide početak borbe za hrvatsku samostalnost.

Bilo kako bilo, nekadašnje katedre za srpskohrvatski jezik na evropskim univerzitetima počepale su se na po tri katedre za tri jezika. Spremne su i za četvrti. "Ako je u Crnoj Gori službeni jezik – srpski, onda su Cr-

ako se uvede pravo da službeni jezik jednog lokaliteta može biti stvar slobodnog izbora njegovih zvaničnika. Pojedincima se, dakako, omogućava pravo da, ako ne znaju službeni jezik (srpski), mogu upotrebiti i svoj jezik, ali se organi vlasti ne mogu ovlašćivati da svoje postupke, odluke i propise objavljuju (samo) na nesrpskom (ili neslužbenom) jeziku. Mislimo, naime, da načelo zaštite slobode i prava čoveka i građanina, pa i manjina, ne opravdava posledicu po kojoj bi službena višejezičnost zahtevala i višejezičnu državnu administraciju i višejezičnu zvaničnu komunikaciju administracije. Građanin države je, rekao bih, dužan da se služi jezikom kojim govori najveći deo stanovništva države, kao što je logično da jezik državne administracije, dakle, zvanični, službeni jezik bude upravo onaj koji je pretežan (i prestižan) u državnoj zajednici kao društvenoj organizaciji. Ne samo principa radi, već iz najoptimalnijih pragmatičnih razloga.

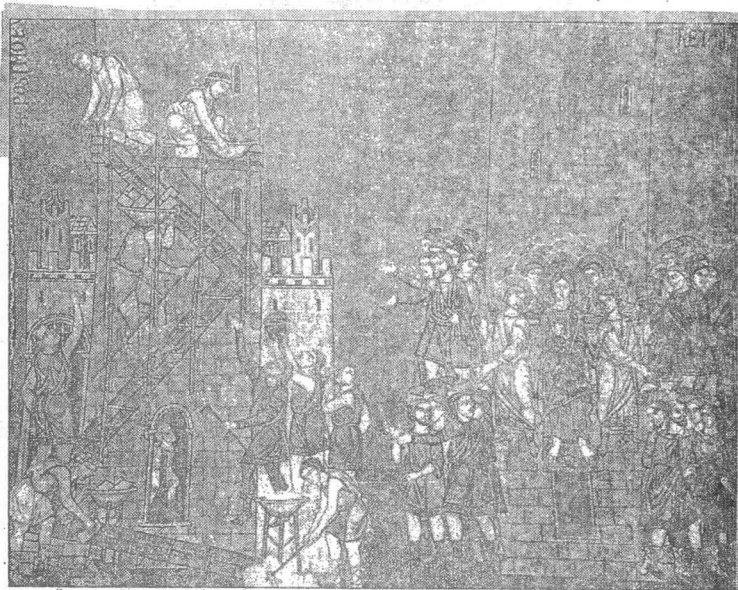
Odstupanje od tog principa značilo bi, recimo, da se savezni (republički) organi izdvajaju kao posebna, separatna institucija države, sa svojim pravilima opštenja, jezički nepodudarnim s terenima na kojima vladaju drugi, lokalni zakoni jezičke komunikacije (princip Vavilonske kule).

Zapravo, pitanje je da li se u zagovaranju jezičke posebnosti lokaliteta odista radi o autotono različitim jezicima. Pitanje, međutim, nije lingvističko jer nauka o jeziku ne može da dokaže da su od nekadašnjeg tzv. srpskohrvatskog jezika nastali novi jezici samim tim što su raspadom SFRJ nastale i nove, današnje samostalne republike. Istina, uvedena su nova imena jezika: srpski, hrvatski, bosnjački/bosanski, a neki intelektualci (ne i zvaničnici) zagovaraju inauguraciju još jednog – crnogorskog jezika.

Nova vest je da se u Skupštini opštine Novi Pazar zahteva (zvanično) da se, pored ćirilice i srpskog jezika, uvedu i latinica i "bosanski jezik".

U vezi s ovim tendencijama i idejama ukazali bismo bar na dva momenta. Prvo, često se govori kako svaki narod ima pravo da svoj jezik naziva kako hoće, obično po svom nacionalnom imenu. To pravo, svakako, nije sporno. Sporno je samo to da li se promenom imena promenio (dobio novi) jezik. Ne samo lingvistička nauka već i svakodnevna jezička praksa to, međutim, ne potvrđuju. Jezik odista možemo (ako je to dobro) zvati kako hoćemo, ali je pitanje da li se time i sam jezik promenio (postao novi, drugi jezik).

Za promenu jezika potrebna je ne samo promena imena već i promena (temeljna) celokupnog jezičkog sistema. A sistem dosadašnjeg govornog korpusa i sistema biće da ipak nije izmenjen. Izvesne (tipične) razlike među govornim idiomima koje ne opravdavaju sa stanovništa jezičke nauke rang novog jezika; obično su posredni različitosti varijantskog tipa, različitosti koje su svojstvene i

POMEŠANI ISTI JEZICI: Vavilonska kula, detalj iz bazilike Sv. Marko u Veneciji

drugim jezicima (npr. dijalekatske razlike), ali se u tome obično ne nalaze i razlozi za proglašavanje varijanata novim jezicima. Ne stoji, otuda, tvrdnja protagonista jezičkog raskola da (citiramo) – "iz imena proizlazi i sadržaj". Činjenice, naime, govore upravo obrnuto: ne pristiže sadržaj iz imena, već ime iz sadržaja. A ako je o jezičkom "sadržaju" reč, tu se jedva šta promenilo.

Drugo, obično se kao argument navodi da (citiramo): "ne može se jedan narod služiti, samozražavati tuđim jezikom" (Crnogorci – spskim jezikom). Da ni to nije baš sasvim tačno, dokazaće nam Austrijanci (govore nemački, a nisu Nemci) ili Švajcarci (govore četiri jezika: nemački, francuski, italijanski i romotomanski), a da i ne pominjemo druge zemlje (npr. latino-američke) koje se služe zajedničkim "tuđim" španskim ili druge narode koji govore engleskim jezikom. Kako, dakle, u tom svetlu stoji tvrdnja da "ako je u Crnoj Gori službeni jezik srpski, onda su Crnogorci – Srbi" – verovatno nije potrebno objašnjavati.

Blizak stav zagovaranom načelu je i da je "jedan narod neslobodan ako ne može da upotrebljava svoj jezik". Dodaćemo – dakako, ako ga ima, i ako mu to neko brani. Koliko znamo, danas valjda niko nikome ne brani da govori kako hoće, što ne znači da to može ako jezika kojim želi da govori – nema.

I najzad samo ovo: jezik služi pre svega zato da se njime ljudi što bolje sporazumevaju. Stvaranje veštačkih jezičkih barijera i insistiranje na lokalnoj različitosti samo izaziva komunikacijske teškoće, animozitet i kulturnu dezintegraciju, takvu koja je u suštini suprotnosti sa savremenom društvenom, pa i političkom filozofijom međusobnog približavanja ljudskog roda, a u suprotnosti s individualističkom segregacijom.

nogorci – Srbi", glasi jedan od argumenata za proglašenje crnogorskog jezika, i skoro je izvesno da će logikom političkog raspleta i crnogorski jezik postati ravnopravan srpskom, hrvatskom i bošnjačkom.

Naravno da svi ovi jezici imaju istovetnu lingvističku osnovu, pa se kod onih praktičnijih javio problem kako ovaj, strukturalno i genetski jedan jezik, nazvati. Kako su nazivi srpskohrvatski ili ne daj bože jugoslovenski jezik politički nekorektni, za potrebe Haškog tribunala skovan je termin BCS jezik (engleski akronim od *bosnian, croatian, serbian*). Ima onih koji ovaj jezik nazivaju "bokros", u optičaju je naziv "standardni štokavski", a Džoni Štulić svoj jezik naziva "našili", po ugledu na "svahili", jer smatra da se narodi koji ga govore nalaze na istom civilizacijskom nivou kao i afrička plemena. ■

NEBOJŠA GRUJIĆ

Српски и србијски: отмена и – „непостојећа” реч

Колико је Србина штетило што у пресудном, минулом веку нису имали (нити сада имају) у свом стандардном/супстандардном језику, присвојени придев од имена своје матичне, националне територије, политичке заједнице, државе?!

Употреба присвојног придева од имена овог народа (српски), и онда када треба исказати припадност која се односи на државу – у српском се геополитичком и социјаллингвистичком случају и његовом национално нехомогеном окружењу показивала током XX века за српске националне интересе не само објективно непрецизна и вишестрана него и нестратегичка, не тактичка, контрапродуктивна, контраиндикативна, а поред тога – и иритирајућа несмотрено!

Ови ефекти нису могли бити ублажени ни подвесно-свесним, аутоцензорним (политички и опортунистички мотивисаним) смањивањем фреквенце употребе: овог придева – у службеној, јавној, па чак и у нејавној комуникацији, независно од тога да ли се њиме исклађује припадност нацији или политичкој територији – држави.

Тако је општа фреквенца употребе овог српског „национално-државног” придева, нарочито у другојугословенској свеукупној комуникацији, била спутана на нивоу незабележен у целој српској историји – а вероватно, када је реч о одговарајућем придеву/придевима, ни у историји било којег државотворног народа!

Да избегавање употребе може навести па и постепени замирање, или чак престанак постојања, не треба посебно доказивати.

Ову празнину у својој језичкој Међељељевој табелици не смејемо доживљавати само као релативну лингвистичку занимљивост, особеност – коју, уосталом, неретко срећемо у језичким системима других народа. Код тих народа ова празнина највећма је нерелевантна (социо)лингвистичка чињеница.

Међутим, у случају српског народа, ова иста чињеница надмашује и ранг (социо)лингвистичког усуда: прераста у средишњу, чак глобалну чињеницу, чији је утицај на укупну националну и државну српску судбину (нарочито у „интеррегnumма” између досадашњих Југославија), морати да буде предмет

Драгослав Граочакић

будућих, не само социјаллингвистичких, односно екстраллингвистичких, него и многих других научних истраживања.

Под најездом свеколиких, чак тектонских покрета у области највећих досадашњих цивилизацијских константи, нарочито оних великих за феномен, институцију државе и њених историјских, супстанцијалних, незаобилазних атрибутата/института, ово неразлучивање, означавање истом истицањем речи припадање народу и припадање држави, вероватно неће моћи још дуго да опстане ни у језичким системима државно, политички и национално – много мање труских заједница.

Занимљиво је да већ у преводу на бројне друге језике, на пример, на енглески (заправо: у преводу са енглеског!), ова псеудокомонијална зборка, чији исход најдраста последице класичне семантичке забуне – нестaje, односно, намеће се пожељна језичка логика, коју је акту-

елни српски језички стандард, у овој важној прилици, загнуло: Serbia (Србија); Serbia's (србијски – ето те „непостојеће” речи!); Serbian (српски).

Настaje, дакле, јасна, недвојбена семантичка дистинкција између – присвојног придева који се на државу односи и

– присвојног придева који се односи на нацију (која у тој држави живи, по чијем је имену скован назив државе – или која ју је створила).

***

Можда је за Србе могло бити више среће да су током минулог века, дакле не само у другој Југославији, у комуникацији са осталим народима у свом југословенском окружењу, док је то још од њих у одређеној мери зависило, у оним, иначе ретким, у невреме припадним или окаселим договорима(!) – покушали заштити властитим легитимним националних и државних интереса – комуницирали на енглеском уместо на свом језику!...

Данас им, у комуникацијама такве врсте, дакле у остваривању

истоврсних, али сада далеко скромнијих циљева, међутим не више са онима из некадашње државне заједнице, и енглески не помаже одређ!

Можда би ипак претерано псеудомистички било метафоризовано рећи: „Уби их између осталог, не постојећа реч?!”

***

Бар опреза ради, ваљало би ту реч увести у савремени српски језички стандард! Предуго је она пред његовим вратима (која смо јој давно и за кратко знали и одшкринути). А ми за њу не маримо – или не знамо за њено, бар виртуелно постојање.

У отмено јућњни што јој главна, велика врата нашет језика не отварамо, она на његова мала врата, супстанцијална, и не помишља да уђе.

Већ и због те њене торлости (оправдане), њеног српског и србијског, поноса, због српске и србијске снопљивије будућности, ваља се њоме обогатити – и тако, ко зна шта све нежељено уложити, а можда и предупредити!

Београд, 18. 12. 2001.

ПОВОДОМ ПОВЕЉЕ О БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ

ЗА СРБЕ НИЈЕ БОСАНСКИ

Тачко један од коментатора Повеље, Иван Ловреновић, у шеф наредном броју "Дана", каже да су поводом Повеље Срба, а и ко би други био (кривац). Јер, "иако се то нигде изричито не каже, више је нешто очигледно - вели Ловреновић - да је иницијатива названа аргументима одбацивања власти у Републици Српској да у контексту текућих уставних промена прихвати термин босански језик, наместо своју варијанту имена - босњачки". Ловреновић очито не

зна како хоће, не значи и обавезу другога народа да тај назив прихвати. Уколико то муслимани Повељом подржавиш, онда се не ради о одбору права да наместану свог "римолошког" решења другим народима. А тај као ствариште никада не могу прихватити они који се користе истим језиком, и чије народносно име језика има неупоредиво чвршће историјско и лингвистичко уопориште.

Ако Срби, јасно, муслиманима (Бошњацима) признају право да језик зову како хоће, па и босански, то не значи ништа и на крају да значити да они истовремено признају да ће тај назив прихватити у своме српском језику. А Повеља је, чини ми се, и написана с циљем да се од Срба и Хрвата прихвати бошњачки избор номинације језика. Ако није, онда није имала ни разлога да се појави, јер све у њој исказане "примаме" једноставно нико није није ни оспоравао. Једино ако аутори Повеље нису мислили да могу оспоравати Србима право да у своме језику било који језик зову онако како је то сагласно светској лингвистичкој пракси и творбосемантичким узусима српскога језика.

Управо због тога за Србе босански језик никада неће бити пожељан босански, што, да поновим то још једном, не значи да Срби муслимане (Бошњачке) спречавају да тај језик управно та-ко зову! Остаје, зато, отворено питање: шта је стварни циљ Повеље - одборна назива босански језик код муслимана, или наместо тог назива како обавезно и за Србе и Хрватс у Босни и Херцеговини?

увозни и да би босанскохерцеговачки Хрвати и босанскохерцеговачки Срби заправо требали прихвати босански језик код босанским именом као свој и као опћи језик за Босну и Херцеговину. Та је претезија савршено јасна.

Тако пише Брозовић у забелешкама "Језику још 1999. године, јасно, дакле: много прије уставних промена у РС. Уставне промене можда и јесу биле повод, али засигурно нису биле разлог творбе Повеље. Разлог Повеље није, како би се то након њеног површног и површног изјављивања могло закључити, "одборна" назива босански језик, него управо наместану другима тог назива.

У свих седам тачака, колико Повеља садржи, привидно се образлаже оправданост назива босански, а не бошњачки језик за "језик Бошњачка и сви онх који га под тим именом одређају својим" (тачка 1), јер "користишњачки спречава номинацију самога језика чији се континуитет може пратити од босанског средњовековља до данас" (тачка 2), па се овај термин код Бошњачка може користити чак и у народносноном смислу" (тачка 4), тако да "ис-трајавајући на употреби хиториског имена за свој језик, Бошњаци у Босни и Херцеговини шире не угрожавају ништа пра-во, тј. немају тежњу ка унификацији и унификацији на про-стор БИХ" (тачка 5). Напашавајући да "покушају да се Бошњачки језик историјски потврде-но те у пракси усвојеног назива босански језик наместо бо-шњачки номинација језика, пред-пошљају политизиралог а непер-валданог српског и хрватског па-

Шездесет интелектуалки и интелектуалаца, од којих су сви одреда муслимани, саставише и објавише Повељу о босанском језику (в. нпр. "Дани", бр. 253, од 19. априла 2002. године). И одмах се поводом те Повеље "распреде прича" по сарајевским новинама о њеним поводима, наканама и ограничењима

није. Иако су лингвистички уни-кат, нех они и даље свој језик зову босански. То право Срби ни-надале неће муслиманима осно-рати. Због тога није јасно на-кога потписници Повеље "цива-ју" кад кажу да им се покушава наметнути "бошњачка номина-ција језика". Посебно то није ја-сно, ако они заиста "подржавају једнака права и других народа у БИХ", тј. права да они језик који је системско-граматички исти са језиком којим и муслимани гово-ре не зову босански, него српски. А управо то потписници Повеље и кажу у тачки 3, наглашавајући да је језик који бошњачки назива-ју босански заправо језик који Срби овајкада називају срп-ски, Хрвати хрватским". Разли-ка је само у томе што назив срп-ски има лингвистичко, али и ет-нолингвистичко "покриве" у ар-гументима, док назив босански тог "покрива" никада није имао. Но, и поред научне неутемељено-сти тог назива, муслиманима се оставља на вољу да га слободно користе кад и како хоће. Али она не могу очекивати да тај језик под тим називом прихвати и Ср-би, јер како сами у тачки трећој кажу: Срби тај језик "овајкада називају српским". То значи, да право једнога народа да језик на-

тернизма" (тачка 6), потписни-ци Повеље закључују да, с легитимним правом Бошњачка да свој језик подржава босанским, "Бошњаци показују једнака права других народа у Босни и Херце-говини и шире, а сматрају добро-дошлим лингвистичка истражи-вања..." (тачка 7). То је, с изузе-тком тачке 3, којој ћемо се касни-је вратити, суштина Повеље о босанском језику.

Ако кренемо с њенога краја, онда "добродошлица лингвистич-ким истраживањима" никако не-ће ауторима Повеље у прилог. Јер, тога је непотребно дока-зати да међународно номинација за језику и језик које су изабра-ли муслимани у БИХ нема није-ног аналотног примера у свије-ту. Јер, тамо где неким народу као стандардни језик није намет-нут језик колонизатора, тај на-род по правили име свог језика из-води из свог народносног имена. Ако су, јасно, муслимани за на-родносно име изабрали Бошњач-ки и лингвистички било до-вољно оправдано да и свој језик назову бошњачким. Они тако ни-су уградиле, и то је славако њихо-во право: јер сваки народ има пра-во да свој језик зове како хоће. И то право нико никада са српске стране муслиманима оспоравао

■ Проф. др Милош КОВА ЧЕВИЋ

18-19. мај 2002, 14.

ПОВОДОМ ПОВЕЉЕ О БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ

ГЛУВИ ЗА НАУКУ

Вјерујем да Повеља о Босанском језику није изне- надила грађане Републике Српске. О Повељи, чији потписници су научни радници из Федерације, доста се пише по сарајевским новинама и часописима. Међу потписницима налазе се и имена лингвиста који посљедњу деценију пренебрегавају научне чињенице, без жеље да научно кажу шта је језик, како он настаје и који су структурални елементи који га чине. Занста, убијеђен сам да сваки почетник може дати одговор на ова питања. Истина, неки од угледних федералних лингвиста, пишиће књиге, а и научнике радове, урштавају босански језик тамо гдје му није и гдје му никад мјеста неће бити. О тим и сличним питањима научно су расправљали српски лингвисти. Међутим, Бошњаци су се оглушили о научне чињенице, не желећи да поштују глас науке, јер им је вјероватно политика била много бљажда срцу.

Оштећената је чињеница да је с распадом бивше Југославије у ратном вихору, односно разним сецесијама, конституирано неколико мањих држава које су створене по националним шавовима. У таквој државама настало је много проблема, о којима немамо на мјеру да говоримо, а један од

њих је, свакако, и језик. Питање језика доминира у БиХ јер, по ред српског и хрватског, Бошњаци конституишу и босански језик. Овај термин за језик Бошњака нелогичан је јер, ако замишљамо у било који рјечник лингвистичких термина или озбиљнији уџбеник, иоле писмен човек лако ће примјетити да су оvdје замијешане двије творбе не поткатегорије, и то, помина пационала и помина regionala.

Из наведених дериватолошких поткатегорија лако је закључити да је из национално Бошњак лингвистички једино могуће и оправдано језик називати бошњачким. Ипак, ту научну чињеницу пренебрегли су лингвисти из Федерације, па су из помина regionala Босна извели назив босански језик, што није научно утемељено. Ипак, то није ништа друго него жеља за језичком доминацијом над читавим простором БиХ. Међутим, Босна не припада само Бошњацима, како они сматрају, јер тај регион припада и свим осталим народима који ту живе, а првенствено Србима и Хрватима. Поред тога, леко брмогао поставити питање шта је са Херцеговином.

Из наведених научних дериватолошких чињеница јасно је да су муслимани за национално изабрали термин Бошњак, а језик

босански, што је очигледна контрадикторност. Ипак, то је вично право и они су га максимално искористили. Њихова права и жеље Срби нису спутавали нити оспоравали. Међутим, овдје је јасно да се дезавуишу научне чињенице; али није јасно зашто потписници Повеље у тачки 3 наглашавају да је језик који Бошњаци називају босанским заправо језик који Срби одвајкада називају српским.

ДОМИНАЦИЈА

Мислим да је кључна идеја Повеље о босанском језику жеља за доминацијом над преостала два језика - српским и хрватским. Таква језичка ситуација, кака је у БиХ, није позната у свијету.

Хрвати хрватски". Зар ту није ријеч о жељи за језичком доминацијом?

На почетку текста већ смо напоменули да су потписници Повеље о босанском језику Бошњаци који су нама већ познати као заговорници теоретске мултиетничке државе. Они су овог пута превидјели и ову "чињеницу", па за закљетву не узеше ниједнога Мишре нити Хобраца за потписника, што нас већ упуђује на то да размисли-

Јасно је да су муслимани за национално изабрали термин Бошњак, а језик босански, што је очигледна контрадикторност. Потписници Повеље у тачки 3 наглашавају да је језик који Бошњаци називају босанским заправо језик који Срби одвајкада називају српским. Хрвати хрватски". Зар ту није ријеч о жељи за језичком доминацијом?

О овоме језику (црногорском), за којим коментатор изражава жал, већ постоји правописни приручник вазала Војислава Никчевића, који нема везе са науком о језику.

На крају, логично би било поставити питање: Од кога творци Повеље штите босански језик, кад им то чак и Срби, чији су језик преузели, не оспоравали? Ипак, мислим да је кључна идеја Повеље о босанском језику жеља за доминацијом над преостала два језика - српским и хрватским. Таква језичка ситуација, кака је у БиХ, није позната у свијету. Ипак, ако уредимо језик у Босни и Херцеговини са енглеским и њемачким - лако ћемо закључити да је то обична босанска језичка заврзалама. Аналогно томе, појавили би се аустријски, алжирски, аустралијански или канадски језик. Међутим, тако нешто у цивилизованом свијету никад се неће догодити.

■ Драго ТЕШАНОВИЋ
професор Филозофског
факултета Бања Лука

ПОВОДОМ ПОВЕЉЕ О БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ (1)

КУЦАЊЕ НА ОТВОРЕНА ВРАТА

БЕОГРАД - Пахљаво сам прочитао Повељу о босанском језику (од 21.3.2002, изашлу @ 152-годишњицу Бечког договора (1850), 48-годишњицу Новосадског договора (1954) и 35-годишњицу њиховог раскида, отјелотвореног у Декларацији о нацивној и положају хрватског књижевног језика (1967). Повељом се не раскида ништа што већ није раскинуто, али се брани језичкополитички интерес у чију се објективну логику може и мора сумњати Иван Ловреновић, док се брани језичкополитички интерес у чију се објективну логику може и мора сумњати упркос најдужијој подршци коју том документу даје Иван Ловреновић, један од најистакнутијих хрватских писца и интелектуалаца у Сарајевоу, покушавајући да га учини барем обинационалним, пошто и број његових потписника (60) и њихова патристичка белоглавог сједоче да није имао вишенационалних инспирација и аспирација.

Према мишљу је Цравонис босанског језика (1996) и три зборника Института за језик у Сарајевоу, објављена у главном граду БиХ, с правно-политичким и језикословним документима, међу којима и онима са (социо)лингвистичких симпозијума у Бихану (1998) и Неуму (2001). По већа их унеколико ревидира, што подрже његову важност.

Повељом се не раскида ништа што већ није раскинуто, али се брани један језичкополитички интерес у чију се објективну логику може и мора сумњати

Због недостатка простора опредељујем се за осам сажетих (нумерисаних) поглава свог коментара, сличних онима у Повељи, која садржи седам језровитих исказа (1-7) и апелујем на политичким предстванима, аферским правцима, културним делатницима и свим судиоцима јанче ријечи, а нарочито професитним радијима (..) да подрже те у пракси заступају и проводе начела изнесена у овом документу

Повеља садржи мало тога што није понјато и очекивано, а добра одбра за стандарнизацију српског језика изложена у одлуци бр.1 (1998) и одлуци бр.11 (1999), чиме директно ве који се одnose на бх. стандарно-језичку проблематику цитирају, "Муслиманска/Босњанска не може се и кад би се хтело, забранити да свој језик, у своје језику, зову како хоће, дакле (а) босанска, као што Словенска и Словачка, као што Словени на свој језик зову, изговарају и пи-

зикословну терминологију у складу с властитим, а не босњачким, приступом норми.

Осам тога, назив босњачки језик постоји подавно у неким кантонским уставима у Федерацији БиХ, објављеним прије одлука Одбора за стандарнизацију српског језика и много прије нејавно оконча-

ЛОВРЕНОВИЋ

Потпуно је неоснована Ловреновићева етикета, аргументи не одобравају власти. Републичке Српске да у контексту текућих уставних промена прихвате термин босански језик, намећући своју варијанту - босњачки језик, јер намећућа нема, а сада се и устану аманјамани у Српској донос, или су већ донесени, у три језичке варијанте, укључујући дакле и босњачку, којој нико не намеће назив босњачки језик.

Не расправу у Народној скупштини у Бањој Луци. Аргументан је онај ко покушава некомпетентно уредовати у српској (евент. и у хрватској) језичкој материји, браќајући правичну и језичку норму, те књижевно-

умјетнички и сомолингвистички дискурс.

Што се тиче матичне српске стране, оне у СРЈ, она сада поштује не само језикословне легот и међународне норме. Доцнија је недавно Закон о заштити права и слобода националних мањина (Ст. лист СРЈ, број 11/2002), објављен у априлу о. г. у књизи на осам мањинских и два свјетска језика, што је поздравно и наречени Одбор у својој одлуци бр. 26 (Мај 2002), замијрајући издавачу на латиничкој печатњи српског верзије закона. Чак и прије спужбоно објављивања пописа становништва у Србији 2002. г. који показује да ие мали број истојезичких грађана Србије пријављује назив матерњег језика другачије од српског, раваје српскохрватског (по попису 1981) - скупштине АПВ и општине Суботица, као и општине Новог Сада у Тутину, Сеници и Новом Пазару озваничиле су хрватски, оди-босњачки језик, који се у босњачкој верзији назива - босанским.

Бранислав БРЂОВИЋ, секретар Одбора за стандарнизацију српског језика (У сутрашњем броју "Жртвоване идентитета")

← slovenski
→ slovenski

ПОВОДОМ ПОВЕЉЕ О БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ (2)

ЖРТВОВАЊЕ ИДЕНТИТЕТА

БЕОГРАД - Остаје извјестан проблем за Бошњаке у Србији и чини се да се не само политичари него и големо угледни интелектуалци у митинг, међу којима су „великом (...) амеса људи с изразитим особинама и нелектуалним интегритетом“ (како сједиоца Иван Ловреновић, који добро познаје сарајевске прилике, а и храбар је човјек, јер ни током рата није потражио уточиште у Загребу, а камови у Кисељку и западном Мостару) - остављају једина примјером избору људима од 22.12.1992. (Цапа је, наравно, у Протласу за босански језик, сроченом на Ратном конгресу бх. интелектуалаца, у дунавској синтагми „босански (бошњачки) језик“ ускраћена прецизност лингвистичко-бошњачки језик, о чему је прекорно писано Сивија Гуренић 1999. године).

Пошто српски, хрватски и бошњачки језички стандарди - у читаво комуникацијском смислу - функционисају као један језик, бошњачки стандард постао је двоимазни ентитет. А називају су, као што се, види, употребљава симболичке функције језика.

Остаје, дакле, свесопшта чињеница - која није под сувереним контролом ни науке ни политике, него је голим оком уочљива

прагматички стигај прилика - да је и даље последица исти стандардни језик (СХБ, СХБ, ХСБ, ХБС, БХС, БХС) „исти у значењу тај, а не други, а не исти у значењу такав, а не дружији језик“, како би много пута рекао Далибор Брозовић, својеробно Гуманов допрефектор, који је у поздравном говору у име ХДЗ на оснивачком конгресу СДА прије рата на Дрини бранио Хрватску и БиХ. Та се чињеница уочава и у Повељи, где се користи, такође Брозовићева, синтагма

ЗБУЊУЈУЋА СИНТАГМА

Много тога из Повеље могли би пописати и они који не љубе терминологију збуњујућу синтагму „босански језик“ упркос (иако неујерљиво) исказу да је она „безбојно пута потврђена“ у даљој прошлости, али је из неког разлога била изгубљена у посљедњих 150 и више година, јер би се сичај „босански језик“ у српској историји језичког стандарда, што је било боље решење од синтагме „језик Бошњака“, којој се пријегло у извјештају. Политичко је право, али и комуникацијска потреба, Срба, Хрвата, па и Нијемца,

Политичко је право Срба да у српској верзији устава засвједоче синтагму „бошњачки језик“, што је било боље решење од синтагме „језик Бошњака“, којој се пријегло у извјештају.

Британана и Американана, на примјер, да разликују придеве босански (и хрватскојачки) и бошњачки (bosnisch (& herzegovinischnisch), bosniakisch, bosnian (& herzegovinitian); bosniac ili bosniak), од којих је само другонаведени подесан да у терминолошкој значењу стоји уз језик, јер у БиХ и шире од ње постоје три варијанте истога стандардног језика (макар и „средњохрватско-венског“), дакле и три босанско-хрватско-бошњачка језичка стандарда, три језика у социolingвистичком смислу, српски, хрватски и бошњачки. Ко одбије да се свјесно с том логиком, он се свјесно једно за збуњујуће жртвовање (властито језичког па и етничког) идентитета у корист језичког ивентитета које музониолима.

а још директније у зборнику Simpozij o bosanskom jeziku (стр. 7-8), где се српском и хрватском језику великодушну нуди и разникова „претпоставка“ да постану „варијанте босанског језика“.

То је исправљено у Повељи (чл. 1), где се „босански језик“ дефинише као „језик Бошњака и свих оних који га под тим именом осећају својим“.

Својим га, чини се, осећа и Иван Ловреновић, за којег је, рајумије се, „језик све што имамо“. Не заборављајући у свом „особном очитовању“ и четврти историјски идиом, „дрнорски језик“, Ловреновић, уочава интегритет „босанске багине“, којој је „већ од свих наших данашњих политичких националиста“ „Већа“ или „старија“ свјесно - то може бити пројекција Ловреновићевог личног „лингвистичког национализма“, али се она, што је и природно, слабо прима не само у Београду, Загребу, Бањој Луци и Мостару, где се више држи до интегритета неких других башина, него и другде, од Дејтона до Париза и Брисела.

■ Бранислав БРБОРИЋ, секретар Одбора за стандардизацију српског језика

ПОВОДОМ ПОВЕЉЕ О БОСАНСКОМ ЈЕЗИКУ (3)

ОБРАЂУЈМО У МИРУ СВОЈЕ ЈЕЗИКЕ

Бања Лука - Спадам у оне који су искрено поздравили признавање муслиманске нације. Сматрао сам да је апсурдно што су се „у социјалистичкој Југославији муслимани годинама морали изјашњавати као Хрвати или Срби, односно писати да су неопредељени“, на сам у интервјуу „Живљење у кругу“ („Прелом“, Бања Лука, фебруара 1990) изнео мишљење да је такав статус муслимана оставио „дубок траг у нашим међунационалним односима“, што се убрзо и обистинило. У интервјуу, заступао сам тезу да су религије пресудно утицале на етничку диференцијацију на простору бивше Југославије.

Сматрао сам и сматрам да су од начина исхране, преко језског одевања, до традиције и духовности, разлике између Хрвата и муслимана или Срба и муслимана далеко веће од оних између Срба и Хрвата. Било ми је јасно да су вакуум у етничком статусу муслимана, који је настао након турске окупације, настојали да искористе и неки хрватски и леки српски политичари да би Босну и Херцеговину, у целини, припојили себи, док су муслимани, од Спашаног ЈМО, увек тежили својој самобитности, сматрајући БиХ својом матичном кулом, јер је најдуже остала под турском окупацијом.

Засметало ми је када су Бошњаци поставили захтев да друга два народа не именују њихов језик у складу са својим језичким стандардима, већ онако како га они називају. Засметало ми је агресивно настојање да се политика стави изнад лингвистике

Дакле, радио сам се окрото-исању муслиманске нације у нади да ће тај чин прекинути праксу имагинарног својтања муслимана, коју су у минулом рату сва три народа скупо платили.

Већ тада сам био уверен да се стварно ради о три народа, јер сам био свестан да и Хрвати и муслимани, на основу специфичности својих говора, могу направити властита језички стандарди, који би им био ближи од Вуковог.

На то упућује чињеница да су на хрватском етничком простору у употреби три дијалекта: од чакавског, кога је Бук оприварио сматрао изворно хрватским, према кајкавском до шtokавском, па је - за разлику од Бечког кљанжевог договора, чији су се учесници сагласили „да не ваља мишљати варијета“ - могуће направити синтетичан хрватски језички стандард, који би био удаљен од српског скоро као и словеначки.

Сматрао сам да и у изворној језичкој пракси муслимана има довољно елемената који омогућавају стварање посебног језичког

Наме, примљем ислама посредством арапског језика дошло је до стварања фонетских специфичности, а у то

СЕЛИМОВИЋ
Стране су ми пароле о интелектуалној баштини босанско-херцеговачког идентитета, јер их немајује чак и Меша Селимовић. Он се на основу породичне генеалогije делицирано изјаснио као Србин, али је вансеријско дела остварио тек на бази изворне исламске духовности.

туризме у свом језику муслимани не сматрају варијацијама. На наредним позицијама остао сам до данас.

У ратним преваријама муслимани су се преименовали у Бошњаци. Вратили су се на етничку одређеност коју су напустили у аустроугарске окупационе владе, а која се, по успостављању прве Југославије, распинула. Та њихова одлука није ми засметала, као што ми није засметало ни то што су свој језик - онет по аустроугарском моделу, напустили у јуни 1997 - назвали босанским.

Увек сам сматрао да сваки народ има неотуђиво право да себе и свој језик именује онако како жели. Засметало ми је, међутим, како је у Бошњаци, које је иритирао

хрватски и српски патернализам, поставили захтев да друга два народа не именују њихов језик у складу са својим језичким стандардима, већ онако како га они називају. Засметало ми је агресивно настојање да се политика стави изнад лингвистике и одмах ми се наметнуло питање: Како бисмо реаговали када би немачки интелектуалци поставили захтев да за њихове сународнике на употребавамо више одређину Немач него Deutsche и да њихов језик убудуће не називамо немачки већ Deutsche (Sprache). Такав немачки захтев сигурно бисмо довели у везу с концептационим логорима из Другог светског рата.

Сматрамо да би на просторима БиХ, у име добрих међунационалних односа, требало сваком народу омогућити да у миру образује свој језик као опремне лек-сичке сличности могу да заварују. Не знам треба ли још једанпут поновити да потрешно разумевачке сличности могу да заварују међу људима не води добру.

Време је да сви схвате да уколико бучемо своје жеље намета-ли другима, БиХ ће све више да личи на „шагринску кожу“ из истоимене Балзакове припове-ке, која се након свате остваре-ње жеље смањује. Дакле, с „ша-гринском кожом“ треба бити опрезан. ■ Преираг ДАЗАРЕВИЋ

СРПСКА ШТАМПА ПОНОВО У ХРВАТСКОЈ

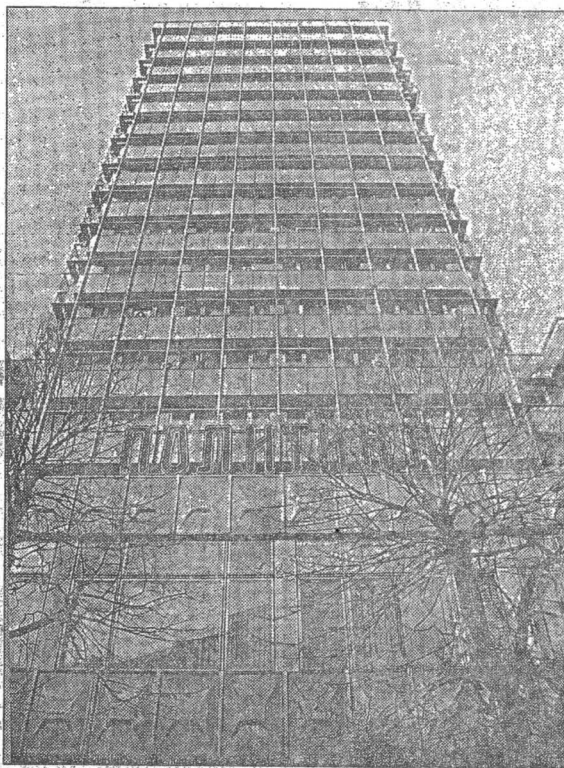
Ћирилица као препрека

После две године преговора између „Политике“ и „Тиска“ београдска новинска издања у понедељак кренула у Хрватску. – Чији су читаоци толерантнији

Београдска штампа је после десетак година паузе нашла своје читаоце у Хрватској. Судећи по реакцијама Загребчана, које су забележили њихови медији, прва „транша“ новина и часописа из Србије дочекана је почетком недеље са великим нестрпљењем, па макар и због тога „да виде како је онима који живе лошије од њих“. После скоро две године преговора између два највећа дистрибутера Политике и „Тиска“, уз подршку политичара и представника државних власти, бизнис је кренуо и у другом смеру.

Колико ће се он заиста исплатити овдашњи издавачи неће моћи одмах да утврде. Али, судећи по томе да се десетак хрватских часописа продаје у Србији још од октобарских промена, рачуница може да буде задовољавајућа. Наравно, све зависи од тога како ће читаоци Хрвати (Срби су све време жељно ишчекивали) прихватити илустрована издања Политике, „Данас“, НИН и „Време“ који сада у Хрватској наступају као претходница „српске штампе“.

После дугих преговора, хрватски „Тисак“ је послао списак жеља, а ми смо им испоручили „Ану“, „Виву“, „Базар“, „Темпо“, „Илустровану Политику“. Мада из Хрватске не стижу дневне новине, ми се ипак надамо да ће почетком ју-

Палата Политике: Новине поново у Хрватској

све је било добро и изнад очекивања захваљујући beneficiјама у царинском поступку, и овај извоз, сматра он, има тенденцију раста.

Резултати продаје првог контингента штампе (од 500 до 1.200 примерака по броју) у тридесетак места још нису познати, али издавачи наглашавају да је сада најважније да је овај тежак пут трасиран и да њиме ускоро могу да пођу и остала новинска издања из Србије. Реципроцитет неће бити, јер Србија има 400 издања а Хрватска 60 (што, како се види, није утицало на то ко ће први стићи на суседно тржиште).

– Овај посао Политика обавља у сарадњи са „Тиском“ – Београд, међутим, нема се јављају и друге дистрибутерске куће које желе да пласирају наша издања у Хрватској. Први тиражи нису велики, али Политика ово схвата као улагање у будућност. Зашто је прва кренула? Зато што смо, између осталог, на нашим киосцима широм земље први почели да продајемо хрватска издања – објашњава Анђелко Илић.

Ова периодика се после две године, колико су на нашем тржишту, продаје у тиражима од 600 до 6.000 примерака, што је успех будући да нису имали никакву рекламу. Према њима овде није било одбојности.

Представници београдског „Тиска“ верују да неће бити непријатељства ни према српској штампи у Хрватској, али признају да су читаоци у Србији толерантнији и мисле да ће ћирилица делимично бити препрека на путу до већег броја хрватских читалаца. На куповину ће сигурно утицати и цена наше штампе која је нижа у односу на тамошњу, али, према мишљењу људи из „Тиска“, мора још да се ради на квалитету часописа.

– Надамо се да ће Политика бити прва у овој модернизацији, јер ће и њен партнер WAZ вероватно инсистирати на томе, што ће привући нову читалачку публику. Мислимо да многи часописи у Србији још нису достигли квалитет хрватских, још остаје на претима боја са њих – кажу у „Тиску“.

Б. Баковић
Ј. Антељ

Почетно усхићење

„НИН“ је некада био најчитанији београдски недељник у Хрватској, имамо традицију и читаоце, и мислимо да ћемо се врло брзо вратити тамо где смо били, истиче Стеван Никић, главни и одговорни уредник „Нина“. Изражавајући очекивања да ће сва београдска издања имати нормалан комерцијални статус у Хрватској, он је напоменуо да је „Политикин“ партнер ВАЦ истовремено и сувласник „Тиска“, али да „претпоставља да ће „Нин“ бити третиран равноправно са осталима“.

– Хрватско тржиште је било дуго затворено за нас па се надамо да ће управо ВАЦ допринети његовом отварању и пословању искључиво на тржишним принципима – рекао је Никић.

У дневном листу „Данас“, који за сада у Хрватску шаље само викенд број (по цени од девет куна), очекују да ће добро проћи у овом послу и да ће тираж за ову земљу ускоро бити већи.

Шеф продаје у листу „Време“ Никола Ђулафић није такав оптимиста. Како каже, лично је задовољан продором на ново тржиште, али сматра да је у питању почетно усхићење и код нас и код Хрвата. Тираж ће се смањивати, оцењује, летово новина на ћирилицу.

на према њима кренути наша три дневна листа – „Политика“, „Спортски журнал“ и „Политика Експрес“, зато што их њихови читаоци траже – каже Анђелко Илић, шеф одељења штампе Политика Newspapers and Magazines, додајући да очекује знатно повећање тиража на хрватском тржишту у наредном периоду.

За сада, београдско представништво „Тиска“ преузима штампу и превози је у Хрватску са „Маркетпринтом“ из Новог Сада, која осим послова транспорта извози и своја издања (љубавни романи и стрипови, који су некада били најпродаванији на просторима Хрватске). Према речима Владимира Новаковића, заменика директора „Маркетпринта“,

Слово о језику

Да ли је велики речник српског језика научно дело

Речник САНУ је заснован готово једновремено са оснивањем Српске (краљевске) академије наука пре више од сто година, и то као њен темељни научни пројекат

Питање из наслова је, дакако, сувишно за свакога ко погледа о каквом је заправо делу реч. А реч је о Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, о речнику - тезаурусу, капиталном остварењу науке и културе којим се српски народ (као, уосталом, сваки народ који такво дело има) може не само служити већ и поносити.

Међутим, у последње време о карактеру овог дела су се изразили неки високи државни званичници, оцењујући га (први пут у његовој историји) више стручним него научним делом.

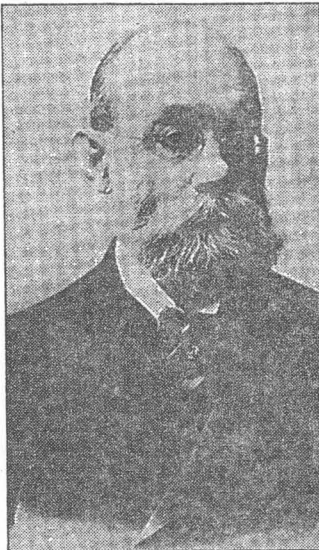
Отуда питање: Шта је, заправо, Речник САНУ - дело струке или науке?

Аргумент 1: Речник САНУ је заснован готово једновремено са оснивањем Српске (краљевске) академије наука пре више од 100 година, и то као њен темељни научни пројекат. Стојан Новаковић, духовни оснивач лексикографског одсека Академије, тим поводом је рекао: „Академије су средиште науке, а језик је и средина и средство просвете и науке сваког народа“.

Научна обрада

Аргумент 2: Пре израде речника је вршена свестрана научна анализа методологије и принципа обраде лексичке грађе, методологије која је, временом, стекла углед такозване београдске лексикографске школе. Од оснивања па до наших дана објављено је безброј радова посвећених научном утемељењу Речника, с обзиром на многе чињенице саме језичке ситуације која се, осим разраде и обраде значајних речи, односи на: облик речи, творбене моделе, акценатску типологију, стилистичке одлике, етимолошко порекло, терминолошку употребу, нормативну процену вредности речи, граматичке, синтаксичке и употребне вредности, правописне особености и многе друге елементе, дефинисане тако да што потпуније послуже како за разнолику научну тако и за свакодневну примену.

Осим појединачних теоријских разрешавања проблема који се односе на лексикографску проблематику обраде речи, научном утемељењу лексикографске прак-

СТОЈАН НОВАКОВИЋ: ДУХОВНИ ОСНИВАЧ ЛЕКСИКОГРАФСКОГ ОДСЕКА АКАДЕМИЈЕ

се било је у нас посвећено и неколико научних (међународних) симпозијума, сваки у организацији наших (републичких) академија наука, Матице српске, универзитета и др. (године 1982. и 1984. у Београду и Новом Саду, 1986. у Сарајеву, 1988. у Загребу, 1995. у Београду и Суботици, 2001. у Београду и Новом Саду), на којима су уз наше стручњаке учествовали и експерти из Русије, Аустрије, Пољске, Бугарске, Словеније, Чешке и др.

Аргумент 3: На дефинитивној обради материјала ради тим стручних сарадника, док је уобичававање дефинитивне верзије текста речника поверено искључиво најбољим лексикографским стручњацима, лингвистима с признатом научном репутацијом и највишом научном компетенцијом или са академским звањем.

Аргумент 4: Интелектуалац највишег образовања и културе не располаже у свом лексичком фонду са више од 10.000 до 12.000 речи. Речник САНУ у до сада 16 објављених томова садржи фонд од безмало 200.000 речи (а предстоји рад на бар још толико томо-

ва). Значи, више од 190.000 речи јесу оне које лексикографи „откривају“, које и сами тек морају да идентификују мукотрпном „експертизом“ да би се добио валидан резултат. Рекао бих, слично као у каквој хемијској или медицинској лабораторији где се под микроскопом истражују или утврђују непознати елементи или садржаји проблема.

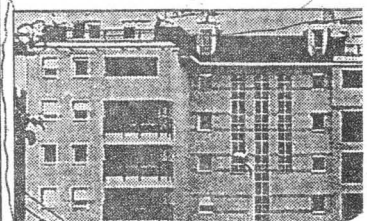
Куда води незнање

Аргумент 5: Лексичка обрада многих одређеница заправо су научне студије. На пример, за значење наизглед једноставног vezника „и“ могло би се помислити да су за дефиницију довољне две три реченице. У Речнику САНУ, међутим, vezник „и“ је обрађен на преко четири стране енциклопедијског формата, а идентификовано је и описано чак 45 његових значењско-употребних вредности. А таквих случајева у Речнику има на претек.

Аргумент 6, заправо илустрација: језичка грађа Речника САНУ располаже са неколико милиона листића, а сваки листић је потврда за једну реч, обично у оквиру каквог контекста; сваки такав листић бива „микроскопски“ анализиран. Ако је реч знана, посао је лакши. Али, кад се појави реч (а таквих је безброј) попут - „окобръљати се“, а у контексту: „Како ће се окобръљати волике цвекве“, или реч „окомак“, у контексту: „Кроз окомак опрвице, кроз урвину увитешке“, није тешко претпоставити који је напор потребан да се реч идентификује и ваљано обради. Нема тог „стручног“ знања које може помоћи без помоћи науке.

Они који то не знају (или не признају) увек ме подсећају на речи једног мог професора са факултета који је рекао: „Незнање је увек спремно на потцењивање“. Да ли је то и у овом случају случај?

Етом ФЕКЕТЕ

Још о Речнику САНУ

Ако желимо да се укључимо у светску науку и културу, потребно је кадровски и материјално јачати пројекат Речника САНУ

У вези са расправама које се воде на страницама „Политике“ о рецензирању и финансирању научних пројеката од стране Министарства за науку и технологију Србије, као дугогодишњи директор Института за српски језик САНУ (преко 17 година) осећам се дужним да и ја кажем нешто о пројектима Института.

Институт за српски језик САНУ у Београду једина је искључиво научна (без наставе) институција за проучавање српског језика у Србији, где се реализују три велика лексикографска пројекта (Речник САНУ, Етимолошки речник српског језика и Речник црквенословенског језика српске редакције).

Основни посао Института јесте управо Речник српског језика САНУ, монументално дело српске културе и науке, чији је пројекат засновала Српска краљевска академија још 1888. године (а лексикографски одсек у СКА је формиран 1893, са задатком да ради тај речник). То је основни и почетни пројекат Академије, као што су речнички програми били основни и за све друге европске академије наука, јер је обрада писане и казане речи једног народа темељ за сва друга проучавања у областима не само тзв. националних наука. Природно је, стога, што ове пројекте Министарство науке није давало на рецензију страним

научним центрима, јер у тим наукама најквалификованији су стручњаци управо у земљи која их реализује.

У оквиру програма Речника САНУ обучавале су се и изградиле стотине наших и страних научника, а многи докторати у земљи и иностранству рађени су на програму и грађи Речника САНУ (и чувени Мортон Бенсон лексикографију је специјализовао, између осталог, у Институту, на Речнику САНУ, уз њега и многи други страни научници, да о нашим не говоримо).

Више стотина квалификованих истраживача ангажованих до сада на овом пројекту гаранција су да је реч о великом научном делу, што је потврдило до сада изашлих 16 томова (сваки од по 800 страница великог енциклопедијског формата, урађеног ситним петитним слогом; један том Речника „прогута“ близу 4.000 страница куцањег текста).

Процес израде Речника је сложен. Колико је дуготрајан и мукотран тај посао и колико лингвистичког знања захтева, види се из одредница у штампаним томовима, нарочито оних са више значења (има речи и са више од 60 значења), где су значења речи разврстана до најситнијих финеса, зависно од тога шта је показала грађа. За сав тај посао магистрима и докторима потребно је

много учења и доста праксе, па се дешава да и најквалификованији лингвисти, са много радова из лингвистике, задто не могу да стекну уреднички статус, а неки ни до пензије.

Сарадници на изради Речника имају норму, које су високе и оптерећујуће у мери да је врло отежан други научни рад, мимо лексикографског. „Унутрашње“ ауторство већ броја истраживача у оквиру овог пројекта јесте основ делатности, при чему се не инсистира на јавном личном ауторству, већ се оно укључује у колективни, у извесној мери анонимни научни рад. (Сличан је случај и са израдом Етимолошког речника српског језика и Речника црквенословенског језика српске редакције).

С обзиром на структуру речничке грађе, не може се очекивати неко велико убрзавање израде помоћу компјутера, јер ниједна машина, ма колико била „паметна“, не може класификовати и категорисати стотине и хиљаде значења и листића са истом резју (има речи које имају и по више хиљада листића, са многобројним значењима). Зато је потребно и кадровски и материјално јачати пројекат Речника САНУ – ако већ мислимо да се брже укључујемо у светску науку и културу.

Драго Ђупић,
научни саветник

Политика, суботу 8. јун 2002. год., с. 27

Ћирилица никад угроженија

У Новом Саду округли сто и петиција на тему ћирилице у српском језику

Нови Сад, 7. јуна
У Матци српској у Новом Саду данас је одржан округли сто „Ћирилица у српском језику – данас и сутра“, а учествовали су, са 14 реферата, познати српски језикозналци.

Учеснике данашњег округлог стола, који је организовао Удружење за заштиту ћирилице и српског језика из Новог Сада, поздравио је председник Матце српске проф. др Божићар Ковачек напоменувши да у времењу заузимања за мултикултуралност и глобализацију, сваки народ својом културом постаје сегмент светских тенденција. Сиромашећи своју културу, сиромашимо и светску. Удружење за заштиту ћирилице штитећи наше богато културно наслеђе штити и богатство светске мултикултуралности.

Српски народ неће радити против других народа у културном смислу. Напротив, имамо богату културу сарадњу са њима. Латиницу сматрамо за српски културни дезаус. Наша првина, тако је историја рекла – јесте ћирилица. Узимамо и оно што није изворно српско, као своју предност. Добро је – поручио је др Божићар Ковачек – да наша деца знају и латиницу. Зашто не? Богатији смо.

У име председника СРЈ др Војислава Коштунице учеснице округлог стола поздравила је и Ђиљана Чолић, посланик у Скупштини СРЈ. Она је потврдила да је ћирилица угроженија него икад. За то је крива власт. Једноставно, то је наш усуд. Власт се мења а проблем званичне употребе нашег писма и даље остаје.

Она је исказала жаљење што политичка моћ није у рукама оних људи који хоће да оживе ћирилицу – сведока наше духовности.

Телеграм подршке скупу у Новом Саду послао је и министар културе Бранислав Лечић.

Терапија за опоравак

У уводном излагању, потпредседник Удружења за заштиту ћирилице Драгољуб Збиљић је рекао да у време када су други народи уједначавали своје језике, сређивали норму и одлучивали како ће на најбољи начин завршити своје важне језичке послове, Срби су у изграђивање свог језика ушли с онима чијој већини српски (штокавски) није био матерњи језик. Због тога, али и због многих других разлога, у српском језику у 19. и 20. веку било је помоза од којих се ни данас, у 21. веку нисмо опоравили.

Државне институције у већи са очигледном катастрофом за српско писмо не само да не

чине ништа да би се она зауставила него, најпре нечињем, а онда повремено и погрешним чињем, добро доприноси њеном довршетку. „Катастрофа“ не може бити прејака реч када се зна да је у свему што у Београду данас пише ћирилица заступљена само са 31,8, у Новом Саду једва 18,5, у Бачкој Паланци 16, Зрењанину 14, Кикинди 12 одсто.

Терапија за опоравак ћирилице није спроводљива без новог прецизнијег закона о службеној употреби језика и писма ћирилице, која неће бити алтернативно писмо у српском језику и народу него једино писмо једног језика, како је то код свих народа и њихових језика – рекао је Збиљић.

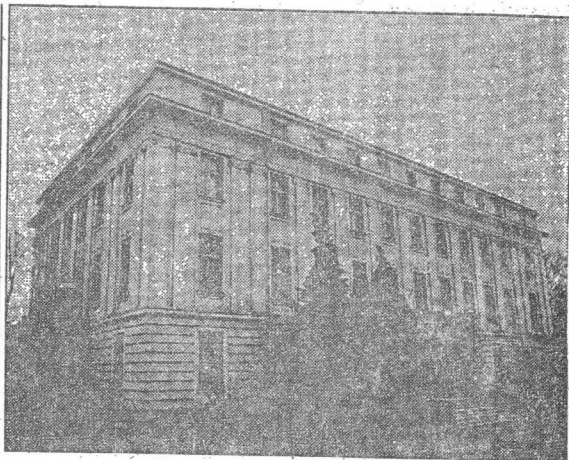
Он је упозорио да треба неизоставно имати у виду да српски народ није на почетку описмењавања, па да му је свеједно којим ће писмом писати. Све што је вредно створено у српском језику за последњих десет векова, створено је на, углавном, ћириличном писму.

Ако се са српском ћирилицом отржењење код нас Срба не издејствује, ако државни органи наставе да се понашају као да следе уредбу о забрани и уколико се настави изгон српског писма из нашег језика, онда ћемо врло брзо остати без своје ћирилице. Гледаћемо је само у музејима, на надгробним споменицима и у старим књигама.

Разборито и праведно

Мр Бранислав Брборић, испред Одбора за стандардизацију српског језика и ћирилице, изразио је жаљење што се Савезно министарство националних и етничких заједница, објављујући у засебној публикацији Закон о заштити права и слобода националних мањина, на једанаест језика, што се може само поздравити, повело за лошом инерцијом када је у питању представљање српског језика. Текст на српском језику, који је с разлогом прво наведен, дат је само латиницом. Он је поред тога изнео и негодовање што је српски језик представљен секундарним а не примарним писмом, које се у науци и јавном животу уопште означава и као матично и као изворно писмо српског језика.

Било би разборито и праведно да матични народ Србије и Црне Горе и Републике Српске, те његови мањински огранци изван тих територија – који баштине ћирилицу хиљаду година – уживају иста права као други народи у регионалним и европским оквирима. Ако то право уживају Грци, и у Грчкој и на Кипру, и у Европи (свака новчанца евра носи и латинску и хеленску ознаку)

Матица српска у Новом Саду

мада су њихов језик и писмо (уникатни), легитимно је да то право уживају и изворни корисници српског језика без обзира на то како се они изјашњавају при попису становништва и у другим приликама. Уосталом, ћирилица је изворно писмо не само већине јужнословенских него и свих источнословенских народа, више од 200 милиона становника – рекао је Брборић.

Говорили су још и проф. др Мато Пижурица, др Драго Ђушпић, др Новица Војновић, др Драго Тешановић, др Жарко Гавриловић, Немања Видић, Василије Б. Латинкић, Владимир Цвијан, Snežана Ранков, Славица Јурић, Милорад С. Кураица, Војин Керлега. У подне учесници округлог стола из Матце српске кренули су ка споменику Светозару Милетићу, где је подмадак „Ћирилице“ организовао Други културни јавни поход за ћири-

лицу. Ту је организовао и потписивање петиције за доследну примену Устава и Закона о службеној употреби ћирилице, која ће бити упућена скупштинама Србије и АП Војводине.

На скупу су усвојени и закључци. Не постоји ниједан културни, научни, језички, технички, економски, естетски, ни било који други оправдани разлог за потискивање ћирилице, замењивање или стављање у положај алтернативног писма.

Од влада свих држава, државних служби, и свих институција науке и културе на поддршку српског језика, тражиће се, закључено је, предузимање свих мера за укључивање српског језика и ћирилице у службени и јавну употребу у свим областима па и на Интернету и свим другим данашњим и будућим заједничким мрежама за општење код нас и у свету.

Мирослав Караџић

Влаштина 06, етност 8. јун 2007.

НА ЛИЦУ МЕСТА НОВОПАЗАРЦИ СТЕКИ БОГАТСТВО И ЛЕГАЗИЗОВАМ ПРОИЗВОДЊУ „ОРИГИНАЛ ФАЛСИФИКАТА“ ФАРМЕРКИ И ОСТАМЕ ЦИНС ОДЕТЕ

БАШИМ И „БОШЊАЧКИ ЈЕЗИК“

„Добро дошли у град који је измислио фармерке“ је неонска је реклама која стоји на улазу у Сан Франциско, али не би било никакве грешке да је неко окачи испред Новог Пазара, Јер. захваљујући модорплавним панталонама, јакнама и кошуљама, Новопазарци су стекли светску славу, а и велике паре.

Са цинс одешом сребрете се од самог уласка у Нови Пазар. Испод најлона, накатеног на импровизоване тегте делујући вешалице са одешом од „лекса“ платна. Својевремено направљене од непердирвог материјала за америчке колане злата, крајем прошлог века по-стале су златна зарада за зараци. У својим кућама, на поновним шивалим маши-нама купљеним по итали-јанским и француским от-падима, почело је илегал-нише фармерска. Пожа-ди, на деповима или гајка-ма за кашење, качили су

лажне „стикетс, познатих светских марки. Скривене у „буџкерима“ шлепера, ауто-буса и камиона, одлазиле су пазарске фармерке на бу-вљакте у Турској, Италији, Румунији, Русији... Пазарски кројачи и про-давци данас причају другу причу. Њихове фармерке су „оригинал фалсификата“, које купују велики и позна-ти трговци. Са буљакаши-ром Европе, пробијале су се до скућних робних кућа и ексклузивних бутика.

— Још нисмо у врху елите, али бићемо, сигуран је у оц-говору Расим Мујановић, власник угледне новопазар-ске продајнице „Старе“. — Кажите шта хоћете, све мо-жемо да сашијемо.

Најновији модисни шију се од најмодернијих увозних материјала, по кројењима које купац донесе. Плавни бизнис“ упошљава читаве породице. Експанзија у про-изводњи започела је 1997. године, некако у време када је цинс модел „Леви Штра-

Валерија, која управо за-брира: купопродајни угов-ор, каже нам да за своју кућу може у Србији (уљу-чујући и Београд) да купи два стана и локал. „Али, ја бринем о својој породици, а држава нека води рачуна о националној развојности у Сандаку. Завирите у оп-штинске и судске књиге па ћете видети колико је срп-ских породица, у послед-њих пет година, отишло из Пазара, Тугина и Сренице“.

За већину српских кућа, поготово ако су на добрим локацијима, не пита се за цену. Поготово од када је Углавни преузео локалну власт у овом крају. Уз лега-лизацију производње и на-воз фармерки, легализу-је се и „бошњачки језик“. Ло-кална власт је да би гра-ђане подучила како лакше да савладају „Нови језик“ измислила правила да се некакви разликује од некакви (којом су се Па-зарци до јуче искључиво служили), тако што се ис-

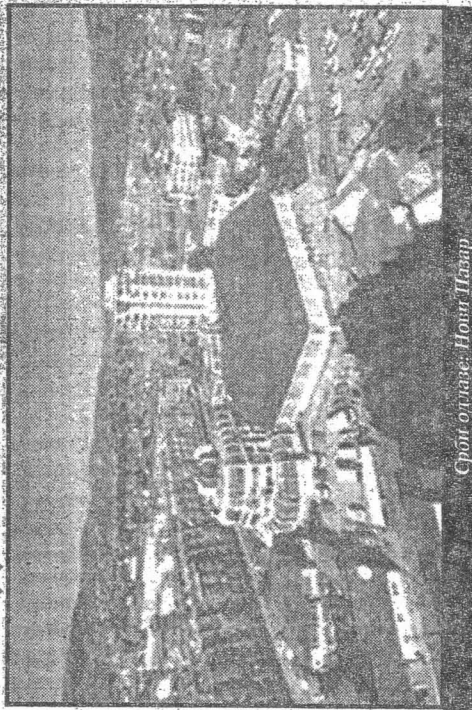
шред, спаког „е“ обавезно стави.“

Тако је једна новопечена политичарка, следена тек успостављена језичка пра-вила, замолила свог курара да јој донесе доруцак на овај начин: „Купи ми фар-језа и обавезно нешто сје-би“.

— И сад моја деца треба да уче „бошњачки“ или „босан-ски“ како се овде све чеље говори. Нисам присталица да Рашку област зовем Сан-џаком, па ни српски језик немам намеру да прекр-штавам — одлучила је Вале-рија, док испликује отпрем-ницу за омањи камион пре-лун лето, утаканоме модер-не модорплавне оделе.

О фармеркама које доно-се паре Пазару, сви желе да признају. О купопродаји углавном српских кућа, влада мук, а ако се о томе распитујете лако можете да зарадите етикету како се „бавите националистичким провокацијама“.

Мирјана Зеџ

Српн одлазе, Нови Пазар

палета“, фирмирана флакс-фиксованом маркама, легали-но се извози из Пазара и за-вршава у скупощеним рад-њама.

Фармерке су град учиниле богатим, па у Новом Пазару сада квадрат стамбеног про-

Да ли је језик струка или наука

„Да ли је велики речник српског језика научно дело“; „Још о Речнику САНУ“, 8. јун

Као реакција на изјаву министра за науку Домазета да је рад на Речнику САНУ више стручан посао него наука, у „Политици“ од 8. јуна т.г. штампана су два текста, не знам да ли да кажем стручњак или научник за језичка питања. Један је др Егон Фекете са текстом „Да ли је велики речник српског језика научно дело“, други је Драго Ђушић, научни саветник, са текстом „Још о Речнику САНУ“.

Није ми намера да се мешам у тај спор; енциклопедије и речници су давно дефинисали појмове као што су наука и струка. Моју пажњу су привукли, из текстова истакнутих зналаца језика, неки изрази и облици који у најмању руку збуњују читаоца, ако се и он бави језиком.

Да пођемо редом.

Прво: говорећи о Речнику српског књижевног и народног језика САНУ, др Фекете му име пише малим словом „р“ („Да ли је велики речник...“), а научни саветник Ђушић га пише великим словом „Р“ („Још о Речнику САНУ“). А њихово, стручно или научно, мишљење требало би за читаоце да буде језичка норма!?

Друго: пишући о раду на Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, др Фекете као један од елемената истиче и

„етимолошко порекло речи!“ Изазива пажњу и чуђење синтагма „етимолошко порекло речи!“ Исти тај Академијин речник, један од обрађивача његових је и др Фекете, у књизи V, на страници 252. за одредницу „етимологија“ каже: „наука о пореклу речи, пореклу, објашњење порекла речи“.

Мала енциклопедија Просвета на страници 614. одредницу „етимологија“ тумачи овако: „Грана лингвистике која истражује порекло и историјски развој појединих речи“.

Др Р. Алексић у свом Речнику страних речи и израза за појам „етимологија“ лапидарно вели: „Наука о пореклу речи“.

Кад Гаша Кнежевић каже „први приоритет“, или се у медијима чује и пише „велики гигант“, још се може и прећи преко тога. Али, ако доктор језичких наука напише синтагму „етимолошко порекло“ (ваљда би му то могли протумачити као порекло порекла), онда то збуњује професоре практичаре, а поготово ученике и студенте.

Треће: др Драго Ђушић, говорећи о раду Института за српски језик, пише да је то... институција за проучавање српског језика... „или „Основни посао Института јесте управо Речник српског језика“, па онда – „Сличан случај је са израдом Етимо-

лошког речника српског језика и Речника црквенословенског језика...“

Дакле, др Фекете редовно употребљава, када се говори о речницима, облик српског, др Ђушић пише са -а, српскога, а када се ради о другим речницима, онда су они без наставка -а, тј. етимолошког, црквенословенског. Опет недоследност; а обојица прописују језичке норме!

Професор практичар, кад га буду питали ученици или студенти, шта је правилно, соломошки ће рећи: може и једно и друго, али ће се увек наћи радозналци са питањем: како, зашто?

Такозвана западна (загребачка) варијанта бившег српскохрватског језика (они су увек писали - хрватски језик) употребљавала је облике, српскога, хрватскога, рускога... па како смо се „разбратимили“ мигруде деценије, нама је остала наша источна (београдска) варијанта, сада коначно српског језика у коме би требало тај облик (генитива/акузатива) да гласи: српског, хрватског, руског... дакле, без наставка -а. Да ли би то био одговор на питање радознале младежи - зашто?

Посао лингвиста је озбиљан и одговоран.

Проф. Драгослав Мутаваџић,
Крушевац

Богалѐње језика

За многе појмове некритички прихватамо стране речи

Наша покондиреност при измишљању назва за трговачка, али и за привредна предузећа, удружења или приредбе песмистима личи на припрему за, не дај Боже, англисоаксонску окупацију. Поштали смо већи Енглези и од самих Енглеза, па сада имамо холдинге, проопусе, асоцијације и сл. јер не умемо да се одвикнемо од софреалистички високопарних и роговатих назива као што су били словена организација удруженог рада, уместо ранијег - кратко и јасно: предузеће. Пословном свету је Ltd, AG, WLL, GmbH, SA, BV, SPA итд. дозвољано, а ми смо имали деоничарска или акционарска друштва (ДД и АД) као нпр. ШИПАД и друштва са огранченим јемством, као што је једно време био нпр. Магнохром ДСОМ. Свираче и певаче народних песама заменили су инструментални и вокални интерпретатори турбанфолк мелоса. Школовање и образовање преименовани су у едукацију. Приредбе, такмичења, изложбе, предавања, утакмице, слетови, игранке, посела, рани пријаци и друге изведбе сада су манифестације, хепенинзи или перформанси. Средоземље је замењено Медитеран, прещород је ренесанса,

Б. Задаски,
Београд
"Јомитица, сачувај 2. јануар 2007. "Митица"

Тужна језичка стварност

5. јул

Новокомпонована драматика која је већ заузела своје место и у писаном и у говорном новинарству. Прави бисери незначајна данас постају веома модерни изрази у свим медијима, како у Београду тако и у осталим националним центрима. Све више се користе галицизми и германизми: за очекивати, за невероватни, за понети, за објаснити; затим, ту је и група неправилних прилога времена садашњег, па се онда могу чути: сагледавајући, признавајући..., док се номинатив знаменара и генитив плурала знаменара мушког рода на лицу места јављају у погрешним облицима са од. Тако се говори: "На утакмици је било 50.000 гледалаца", "Има много читаоца", "На представи је било неколико стотина посетилаца..."

И неки придеви су претрпели промене. Прави је "хит" рећи: упроташтеј, расположан, а транспарентан и синхронизован су потпуно потиснути наше лепе придеве јасан и усклађен. Што се бројена гиче, ни они нису поштеђени помоћарства, па се често може чути: два случајена, или више случаја, шест хиљада, а четир бабака.

Мислим да је најгоре прошло прилог за количину много, јер га

је потпуно избацио из употребе, "колеба" - пуно. Данас се, наиме, веома ретко може чути "хана много, много поздравља, много људи, много догађаја..." Ако укључимо радио или телевизијски пријемник, сви љубозазно изјављују: "Хана пуно, пуно поздравља, пуно људи..."

Такође је настану прави лом и код превода филмова, посебно серија, на каналима државне телевизије. Тамо готово нико не уме да напише правилан облик будућег времена глагола на ћи, па стално наглаво неправилне облике: доћи ћу, рећи ћу, дати ће, проћи ће - спојене у једну реч!

Ово су само неке од грешака које сматрам недовољним и опасним по наш језик и правопис. Ако бих износила и "оне ситуације" попут: "за када, за на пола, за понекад", не бих имала ни времена, ни простора.

Најзад, морам да кажем да сам телефоном покушавала неколико пута, професионално и добронамерно, да укажем на неке најосновније граматичке грешке, како код новинара приватних нишких медија, тако и писмом главном уреднику локалног дневника "Народне новине". Међутим, нисам нашла на разумевање. Већина младих новинара не жели ни да саслуша стручни савет, а новинаска секретарица је себи дала слободу да може да прочита и изорише сваки "неважан текст" и не обавештавајућа о томе свог главног уредника!

Ја знам да је језик веома моћно средство у свим областима нашег живота, али неки још не схватају да језик представља и велику опасност за оне који га не познају.

Гордана Стефанов,
Ниш

Језик као слика друштва

Непознавање језика и неправилно изражавање све чешће у медијима

У свим нашим јавним гласилима: на телевизији, радију, дневној штампи обележавају се све већа смутња у језику. Језик је увек показатељ правог стања ствари у друштвеном животу сваког друштва.

У сваком књижевном језику постоје одређени постулати који омогућавају успешно информисање, обликовање мисаоних исказа, описивање догађаја и осећања. Свако друштво добија своје место у цивилизованом свету онда када има озваничена граматичка и синтаксичка правила на основу којих остварује артикулисан језички саобраћај. На жалост постоје бројне недоумице у употреби озваничених постулата. У свакодневном језику свеприсутна су бројна ипгашења и извитоперивања, али нама није циљ да се позабавимо граматичким и синтаксичким одступањима у пракси која су свеприсутна у јавним гласилима, већ да укажемо на неке кардиналне значејске омашке и грешке које све више ометају успешно информисање.

Није само данас присутна опасност од инкорпорирања, то јест,

уношења речи страних језика у наш. У неким историјским периодима постоје странцунице у језику, које се понекад не могу лако избећи. Употреба старогрчких и латинских речи је незаобилазна. Све науке о језику у свим индоевропским језицима носе старогрчке и латинске називе: граматика, синтакса, фонетика, морфологија, лингвистика. Правило је да се употреба речи тих старих језика не сматра варваризмом. Али једном направљене грешке понављају се вековима, као на пример ова: II падеж се назива у грчком језику „genetivis“, али су га у II веку ст. ере преводници са грчког на латински превели као „genitivus“, па се у свим европским језицима зове тако погрешно, као и IV падеж који се уместо „causativus“, назива „acusativus“.

У свакој области уметности, науци, спорту, политици, уопште, као и у свакој области друштвеног живота, постоји језик који је у употреби. Ако се о томе не води рачуна долази до језичке пометње. Језик јавних гласила мора да буде правилан и граматички и

синтаксички, као и без материјалних грешака, јер су јавна гласила, као школа и позориште, са едукативним, то јест подучавајућим циљем.

Навешћемо само неке промашаје у јавним гласилима који су прошли без неког озбиљног коментара. Ако се у употреби устали назив, он добија снагу објективног важења. Но, не би требало неке озбиљне пропусте занемарити. На пример: усталила се употреба речи „еуфорија“ за громогласно и активно манифестовање одређеног расположења, а нико није интервенисао, да објасни да ова реч има у светским речницима значење „патолошка веселост, у којој се болесник осећа необично пријатно и весело“, у изворном смислу „еуфорија“ је стање блаженства, екстазе, осећање ванземаљске опojности. Можда постоји у тим манифестацијама тако названим и нека опojност, али је све далеко од правог смисла речи.

„Пандорина кутија“ је синтагма за извор сваког зла. Ово је преносно значење, јер у миту није реч ни о каквој кутији, већ о крчагу или

ћупу у који је Прометеј затворио сва зла да би олакшао људима живот. Легенда каже да је Зевс не само казнио Прометеја, осудивши га да буде закован за стене Кавказа да му сваког дана орлови кључају дигерити, већ и његова три брата, титана. Атлант је био осуђен да на плећима носи Земљу, Менотије је громом усмрћен и послат у Тартар, а Епиметеј који је добио ћуп од Прометеја да га чува, био је приморан да се ожени Пандором, богињом нарочито начиненом за освету, лепом, глумом и злом која је, одмах од Епиметеја урела ћуп и отворила га да из њега изађу сва скривена зла. Ако покушате да се обавестите у Вујацкљидном речнику о томе, нећете добити право објашњење. Правило је: увек треба тражити у више извора. У свим осталим енциклопедијама и речницима се објашњава да је синтагма „Пандорина кутија“ у преносном значењу.

Када би новинари наставили да се стално образују, да проширују своја знања не би се десило водитељки једне ТВ емисије да ову реченицу из Толстојевог „Ане Каренине“: „Све срећне породице иче једна на другу, а свака несрећна породица, несрећна је на свој начин“ припише Достојевском, или да се цивилизација Ијка смешта у II век пре наше ере и то у трајању од 50 година.

Све су ово само неке и уопштено, примера ради, изнете грешке. Трбало би систематски, одговорно, у свим медијима инсистирати, не само на акцентуацији (која је све чуднија и српском језику страна), већ и на чистоти језика. Велика шанса је биле телевизији да као прозор у свет у свакој кући буде и едукативна у сваком погледу.

Вера Јанићијевић,
Београд

DR DUŠAN IVANIĆ, PROFESOR NA
FILOLOŠKOM FAKULTETU U BEOGRADU

VEĆA BRIGA JEZIK NEGO PISMO

- Nije slučajna kriza
cirilice u svetu koji se
globalizuje angloamerički
i prelazi na internet veze.
Za ono što možemo sami
uraditi, ne treba da krivimo
druge. Naše ulice, firme,
novine, televizija, reklame
- sve govori o punoj, kraj-
njoj zloupotrebi jezika -
kaže za "Novi Ekspres"
ugledni književni istoričar
Dušan Ivančić.

- Ja mislim da je za
nas veću brigu jezik kul-
tura javna radi nego ciril-
ica samo po sebi -
naglašava Ivančić i za-
ključuje:

- Cirilica je naše
školsko pismo, naša
tradicionelno pismo i
oni se ne može potpisati
nikakvim sporazajnim in-
cidentima, najvažnije je,
ponavljam, staranje o
jeziku.

Z. K.

Нова Експрес, 24. IV 2001.
стр. 8

БОСАНСКИ ЈЕЗИК – ИЗМЕЂУ ЛИНГВИСТИЧКИХ ТЕОРИЈА И ШАЛА НА УЛИЦИ

Кафа или кахва?

Босански лингвистичари тврде како је босански језик неодојиви дво муслиманског идентитета. Језичке "шале и збиље" умањују тежину овог питања

"БОСАНСКИ језик постоји у народу и литератури колико хрватски и српски језик. Разликује се од српског и од хрватског у мери у којој се ти језици разликују међусобно". Такав је некада писао сарајевски дојорни или босанским језиком речено рахметли литерат Алија Исаковић. Његово мишљење уважава се и данас у важећој босанској лингвистици која је протеклих година радила на стварању босанског језика као "неодојивог дела бошњачко-муслиманског идентитета".

Његов генерални став оправдања постојења босанског језика настао пре рата део је и јасне поруке упућене лингвистичарима језичких суседа – хрватског и српског језика. Од тада се много тога није променило, али је борба за "свој језик" после рата заоштрена на овом подручју до размера када се босански језик дискретира у неким екстремним тумачењима и од свог извора. Постоји и тежња да се босански језик зове и бошњачким.

Важећи лингвистичари ублажавају ту тежњу онеком да Бошњаци не теже језичкој изолацији него

несметаном развоју властитих националних особености уз поштовање сваког суседа. "Стога су Бошњаци приступили нормирању босанског језика, као засебног стандарда, виђавши да су Срби и Хрвати неопозиво одустали од заједничке норме и заокружиле своје националне стандардне језике – српски и хрватски", наводи се у књизи "Босански језик" аутора Сенахида Халиловића. "Босански језик није дијело појединца, стварали су га Босанци столећима. Стога није уопште политичко намерање над језиком рећи да Бошњаци говоре босанским језиком", наводи Халиловић.

Лингвистичка борба за босански језик која је трајала очито годинама окончана је након рата његовом употребом на уском подручју Федерације БиХ где претежно живи бошњачко-муслиманско становништво. Други део Федерације користи хрватски језик док је у Републици Српској неприкосновен српски језик.

Званични босански језик учи се у делу Федерације у школама са пратећом лите-

ратуром и граматицом и велику дистанцу од два "јача" језика. Код бошњачког света та је дистанца видљива на сваком кораку, посебно код употребе која је овде често туршизаста. Језичку нестрпљивост која је ушла у виц изразио је један угоститељ из Републике Српске ценама где кафа кошта једну марку, а кахва две марке!

Језичке "збиље и шале" које су честе, умањују кратка анкета са градским Сарајлијама о босанском језику и завршава се на тај начин. "Написао да сам јуче отишао до хелима да видим што ме пробадају саније. Када ми је рекао да то није ништа отишао сам у манаху да се напишем и наставу претворимо у тешик мамурлук који сами лијечико-босанским патељумом".

Кратка анкета међу пријатељима Сарајлијама претворила се у бескрај духовитих опаски о "лингвистичким проблемима" као што су "послењина Редакцију", "Куранами, Бољи је српски", аде З. МИЛАНОВИЋ.

ТИВАТСКО КУЛТУРНО ЛЕТО

Јагма за "Бокешку трилогију"

ЛЕТЊА позоришница у Тивту овог лета доживљава своју ренесансу, захваљујући Тиватској културној центру на челу у босани шавају се уметници.

Током јула изведено је двадесетак програма, које је видело на десетине хиљада гледалаца. Напосељеније су биле представе "Бокешке трилогије" – "Бетула у малу валу", "Инноминато" и "Бокешка Д. мол" аутора Стевана Коприћеве и редитеља Милана Караџића, чији је продуцент овдашњи културни центар, које наредна сезона траговитије напредују да се "Трилогија" на Летњој позорници прошлог месеца играва два пута пред пуним гледалиштем.

Иако су углавнице за тиватску трилогију "папирне" и по представи коштају 5 а комплет за све три 10 евра, увек се тражи и карта више. Овог лета "Бокешку трилогију" на летњој позорници видело је око 5.500 гледалаца.

Оно што нам недостаје то су режисерски остварени и доживљени гостовања боградских позоришта "Звездара", "Атеље 212" – најважније Тиватског позоришта. Остале уочи краћени догађај, а разлог је што се овим кућама не исплати да ... у Тивту

ПРЕДЛОГ

Пишања траже одговор

Чија је обавеза да брине о чистоти изговора речи на српском језику?

Господине уреднице, „Глас јавности“ преноси све више гласова народа и постаје његов својеврстан парламент. Сви ти гласови наглашавају животне теме. Ја Вас молим да објавите неколико културно-историјских проблема који нису схваћени на прави начин, а укорјењују се у српском језику.

„Гигу“ језик

1. Почињем са питањем чија је обавеза да брине о чистоти изговора речи на српском језику? Претпостављам да су то све надлежне институције, сви интелектуалци, сви који прођу систем образовања. У стварном животу то није тако. Обраћам Вам се због једног натписа, тј. назива улице. У Београду, на пример, постоји улица са називом „Рада Кончара“. Господин, као и његов син, звао се Раде, а не Рад. Отуда проилази да би улица требало да носи име Радега Кончара (на овај начин је решен проблем у француском језику). Име Фудбалског клуба „Рад“ је свакако у другом падежу Рада, а не Радега. У конверзацији, на медијима и у жаргону, неоправдано се граматички заповљава исправан изговор ових и свих сличних појмова.

2. Опуштање у напору увођења у живот правилног изговора доводи, чак, и до неговања декадентног изговора, који је плод мешавине језика разних народа на Балкану. Код нас се сада ударно афирмише „ги-

гу“ језик. Последњи такав пример је телевизијска емисија „Породично благо“ у којој популарни глумци, вероватно „по сценарију“, тако говоре. Ко посећује забавне паркове, игралишта, чуће од деце и омладине да имитирају тај говор. Чућете, свакако, „Гледао сам Бошу и Шпица“ или „Идем да гледам бата Бошу“. Питам се да

ли су писац сценарија и режисер свесни ефеката које по гледаоце производи ова и сличне емисије - ако морају да дочарају стварно стање у култури, обичајима, језику, онда би требало учинити и образовног напора да глумци током емисија прављају свој изговор, да би на крају течно и тачно изговарали свој језик. Да ли

наш систем образовања може учинити много више на овом плану? То је њихов задатак.

3. Немарни однос према свом језику код оних код којих то не би смело да се дешава - и политичари, историчари, привредници, па чак и писци употребљавају неогдговарајуће појмове. Навешћу појмове „српски“ и „црногорски“ парламент, „српска“ и „црногорска“ влада, „српски“ и „црногорски“ устав. Убеђен сам да управо они који би требало то да знају такве изразе користе. Да ли због својих бирача и њиховог национализма?

Шта је нација

Објашњавам ово тиме да је Србија земља која има највише Срба - 65%. Остало су Албанци, Мађари... у правилном изражавању то само може бити појам Влада Србије или србијанска Влада, што потпуно одговара појму црногорска Влада, јер у Црној Гори, поред Срба живе Албанци и други народи. Биће то правилно одмерени појмови који одговарају демократском времену, а против националистичких порива. Не дај Боже да у уставној повељи и новим уставима Србије и Црне Горе ово не буде елиминисано...

И пројектанти пописа становништва унесрећисе 2-3% становника, јер се декларисаше као Југословени, па не могу имати своје национално порекло, бар до новог пописа и нових избора. **ДРАГИША ВЕШОВИЋ,**

БЕОГРАД

карикатура: М. Секерезевић

ПОХВАЛА

Брига о чистој језика

За велику похвалу је Ваша брига о чистоти српскога језика, господине Вешовићу, али би требало размислити да ли Раде Кончар уопште треба да има улицу, било где у Србији? Моје скромно знање српскога језика дозвољава ми да приметим да је правилније казати „српска влада“ него „србијанска“, макар због тога што се не каже „македонијанска“, „британијанска“ или „холандијанска“ влада. Сумњам да је Албанце брига како ми зовемо владу у Београду, а сматрам да Срби не би требало да користе неке кованице, па да та влада буде мање „српска“, да се неко не би увредио због тога. Ако некоме термин „српска влада“ делује „националистички“, онда је очигледно да он има одређени проблем, а ми Срби не бисмо требали да обраћамо пажњу на то (сумњам да Србима у Албанији или Мађарској сметају термини „мађарска“ или „албанска“ влада). Слажем се с Вама да су 2-3 одсто становника који су се изјаснили као Југословени унесрећени, али не видим какве то има везе с потписивачима. Они су се унесрећили оног момента када су одродили од свог народа из кога су потекли. Такође бих волео да ми неко објасни који су то националистички пориви, јер као националиста не знам које то пориве имам, па би било лепо да ми укажете на њих.

ДЕЈАН ДОКМАНОВИЋ, НОВИ САД

Где чувају Раде Кончар, где је Београд и 10. VII Доде.

РАЗМИШЉАЊЕ

Латиница није абецета

Да не беше Лазара и Ђирила, Обилића и Методија, Видовдана међе Њирилице - знања, ко зна шта бисмо, какви и коме припадали. Можда бих (вероватно) ја био Муџо, а ти Хасо, и све би нам било равно до Космета и до Суботице, зове ли нам се лево крило Миладин или Сабахудин, Мијатовић или Зидан. Е, сад је изгледа дошло то жалосно време да нам буде све равно - да ли је испред Чанак или Пера, Турчин или ера, српско или хрватско писмо, азбука или абецета.

Духовна беда уз раме материјалној, освајају ове просторе. Постајемо географски појам (својевољно) - полигон. Ако неко и тражи да променимо законе како бисмо се што пре умилостивили свету да нас материјално помогне, сигурно не тражи да променимо веру, писмо, традиционалне обичаје итд. Па тако, свеједно нам је слушамо ли музички тероризам турко-фолка Халида и Синана, музичко-сатанске групе попут "Кис" или "Секс Пистолс" или српски мелос Мокрањца, Царевца или Цунета, Светлане Стевић...

Налазимо се, на неки начин, у парадоксалној ситуацији, попут пса који носи своје буре и који се чеше и када их нема, толико на њих свикао, па тако напуштамо своје куће и села и кад нас нико не гони из њих, пишемо хрватским писмом и кад нисмо под туторством

хрватско-комунистичких газда, додворавамо се странцима и када су зачуђени нашој беспотребној сервилности. Да се својевољно одричемо и колективног памћења потврда је, управо, непотребна и улорна употреба хрватског писма, али и нечињење српских просветних и културних посленика да објасне (едукују) да се ради о хрватском писму, а не абецеди којом ћемо "брже у свет" јер, на пример, само у хрватској латиници постоји слово "ш" писано на тај начин, абецета за тај глас користи двословни израз "с" и "х", дакле кад наши латиничари напишу "Гоша", осим што крше Устав, показују незнање

и континуитет прихватања хрватско-комунистичког туторства, између осталог и у начину писања. На крају, несумњиво се потврђује да страх надјачава разум. Какав страх? Онај да нећемо бити леви, развијени, напредни, нада све паметни - ако у свему не имитирамо "великог брата" преко баре, па тако можемо очекивати да нас, зарад "мулти" свега и свачега, почну солити како би било добро примити папу, за почетак, променити црквени календар, зашто не постати унијата, не дао Бог!

МИРОСЛАВ БОГДАНОВИЋ,
ЧЛАН УДРУЖЕЊА ЗА ЗАШТИТУ
ЋИРИЛИЦЕ И СРПСКОГ
ЈЕЗИКА, АЛЕКСАНДРОВАЦ

ГРУПА САВЕЗНИХ ПОСЛАНИКА АПЕЛУЈЕ ДА СЕ ЗАШТИТИ ЋИРИЛИЦА

ИЗУМИРЕ ЈЕЗИК ПРЕДАКА

Проф. Риста Трајковић: Није нам циљ да протерамо латиницу, већ да сачувамо свој језик и писмо

БЕОГРАД – Догађа се нешто апсолутно неприхватљиво: српски народ, без присиле са стране, убрзано ради на замирању свог писма. Ни један народ на свету нема двоазбучност: то је, на нашу жалост, само наш изум.

Овако је на јучерашњој конференцији за новинаре проф. др Љиљана Чолић, савезни посланик у Већу грађана савезног парламента, говорила о мотивима за предлог Декларације о заштити ћирилице.

Потписници апела, у овој декларацији истичу да је, иако се користи и латиница, и све чешће само латиница, не постоји српски језик писан ла-

тиницом, па све што се штампа овако у свету се сврстава у хрватску културну баштину.

И члан 15 Устава Југославије и члан 8 Републике Србије прописују да је ћирилица званично писмо, једино Устав Републике Црне Горе прописује двоазбучност – каже др Радоје Прица, један од осморо иницијатора ове декларације. – И Закон о службеној употреби језика и писма, из 1991. постоји али се не примењује. Дакле, закон је јасан, али се не спроводи. Ако гледате наше улице и тргове, све личи као да смо колонија у којој племена нису могла да се договоре да користе свој језик и писмо, па пи-

шу и говоре енглески. Наша декларација, када надамо се на јесен буде усвојена у савезном парламенту, има за циљ да подсети надлежне државне органе да контролишу примену устава и закона, и јавност да се овај процес отуђења нарочито млађих генерација убрзава.

Професор Риста Трајковић је рекао да ова иницијатива нема за циљ да протера латиницу, већ да сачува аутохтоност језика и писма. Јер, подсетио је он, народ без традиције, језика и писма није народ. ●

Д. Т. С.

ГРАМАТИКА ПО ЗАКОНУ

Последњи је тренутак да улогу чувара језика преузме држава, као што је то најчешће случај у развијеном свету. Треба ли да нас забрињава што српски у Македонији "тихо нестаје"?

УЗ СВЕ недаће које у последње време прате српски језик, а које се посебно односе на све мању употребу Македонског шисца, из Македоније је стигла још једна непуштајућа вест: српски језик, кажу, тамо "тихо нестаје". У средњим школама он се не учи од средине осамдесетих, у основним само понедељка на Филолошком факултету "Блаже Конески" студира се само као други језик.

То су белци остали некад велике славе српско-хрватског језика, који је за време "Третколне Југославије" како нас подсећа проф. др Милорад Јовановић, а вишишишког филолошког факултета, "и без посебних званничких привилегија... ивако функцијама незваничног средства за широк комуникацију — посебно међу припадницима великог броја националних заједница".

О томе се недавно разговарало на Првој македонско-српској научној конференцији (одржаној у Охрид). И ту је изнесен податак да ће ове школске године наставу на српском језику, у осовним основних македон-

ских школа, слушати само 203 ученика. И то не знају баш добро тај предмет.

А Срби имају друге велике проблеме са својим језиком. И било би баш занимљиво да су и професори у Охридској разговарали о њима. Зашто Срби, речимо, још нису довршили свој велики речник, а почели су да га раде пре више од сто година. Зашто немају чак ни једногласни српско-

од наставника који ни са ми не знају баш добро тај предмет.

А Срби имају друге велике проблеме са својим језиком. И било би баш занимљиво да су и професори у Охридској разговарали о њима. Зашто Срби, речимо, још нису довршили свој велики речник, а почели су да га раде пре више од сто година. Зашто немају чак ни једногласни српско-

ПРАВИ ПРОБЛЕМИ

ПОДСЕТИМО се да је слично и са српским у Хрватској. У Сапцаку се тражи увођење у употребу бољњачког језика, а у Црној Гори на језичку сцену ступа црногорски. Сада о настави на српском језику у Македонији и на македонском у Србији треба да се добро поразмисли. Пошто добро владе имају ли Фолпште интереса за то. Јер, ако у Македонији има само 203 људи који желе да уче на српском, боље је да их доведемо на семинар српског у Србију. Више је тако материјално неопходно да се неће ник научити за две недеље у магаци, него у македонској школи за целу годину, учећи, притом,

КАРИКАТУРА ДАРКА ДРЂЕВИЋА

сати и наш однос према учењу српског у другим државама.

Ове године један млад човек, именом Пре-

ви курс живог српског, у месту где се он још лепо говори.

ЈАВНА РЕЧ

АЛИ, Предрег Обућина не жели само да учи стране.

У будућности то треба да буде и школа српског за Србе!

Млади професор осећа проблем. Срби све слабије знају свој језик! Моралу много више да га уче! Јесу ли они некад боље говорили и писали српски? Сећао се шта нам је о томе својевремено рекао Милија Станић (Кап сам ја био професор у Другој мушкој писмене заштите било је тако поправљати; Ваши су тада добро знали српски).

Не можемо поуздано да знамо како су Срби некад говорили. Али знамо да се језик некада дешавао на јавној и приватној реч. Када су се људи

јавно обрађали сеома су пазили како ти чине, што говори и у којој форми. Код нас је данас присутна једна врста унижавања јавне речи. Такозвана демократизација јавне речи не значи да може да се говори свашта и било како. Ни о лепоте језика она је у књижевности. Вероватно због тога што је данас релативно лако објавити роман или збирку песама, пошто је техника штампања сеома напредовала, каже Предрег Обућина.

Посебан проблем, доде он, јесте јавна реч у медијима — на телевизији.

Као да је много важије како спикерка изгледа него како говори. Основно је, ипак, слаж се он, да српски језик почне да чува српска држава. Како се то ради можда можемо да научимо и од Македонаца. **НОВО ТОМИТ**

„Д. Ноговац“ Колеге вешта 2. IX 2002. С. 11

Да ли одумиरे српски језик

Стране речи све више потискују домаће, а млади готово да и не познају књижевни језик

Свакодневне рекламне поруке упућене младима о рекреативним окупљањима имају нагласак на могућности похађања курсева енглеског језика. Називају их камповима. Нисам још чуо да рекламне поруке позивају младе на учење и изучавање српског језика.

Нове генерације средњошколца и факултетски образованих све слабије говоре књижевни српски, а за читање књига немају времена. Потребно је, дакле, увек и на сваком месту учити и изучавати матерњи језик, језик постанка и опстанка, бивствовања и будућности српског бића. Присутан је, међутим, веома јак притисак на младе генерације, њихово систематско усмеравање ка учењу енглеског; уче, говоре и размисљају на енглеском у мери која означава постојање процеса одумирања српског. Ко не верује, нека чита Сремца, Змајеву прозу, Бору Станковића...

Енглеска реч „супер“ избацује из употребе српске речи дивно, изванредно, величанствено, блиставо, сјајно, најбоље... На српском могу рећи: најбоље од свега је... Али, не могу да кажем: супер од свега је.

Зашто нам је потребна реч тендер, уместо српске понуда? У енглеском праву тендер је врта понуде, са различитим правним последицама, зависно од тога како је понуда формулисана. Наш законодавац, ресорни министри, за њима сви јавни медији користе енглеску реч. Милија им је од српске.

Зашто реч транспарентан када Срби имају своје речи јасан, чист?!

Од стотину регистрованих фирми, њих 90 има страна. нај-

чешће енглеска имена. Од десет фирми на српском, девет је исписано латиницом. Ђирилица постаје успомена.

Много је оваквих примера који сведоче, доказују и потврђују постојање процеса одумирања наше духовности. Последнице осећамо ми, садашње генерације; будуће неће, јер бедуховно и интелектуално толико осиромашити да, једноставно, то неће ни знати да осете.

Када је Наполеон напао Русију, цар Александар I забрањено је употребу француског језика у држави. Целокупна руска аристократија тада је заћутала. Није знала матерњи језик. Помодно је било од колежке говорити француски, француски размисљати, плакати, радовати се. Наполеон је погрешно што је напао Русију. Уништио је француску духовност, а Русе одбранио од њих самих. Натерао је руску аристократију да под старе дане учи матерњи језик, језик своје земље и прадедова, да проговори правим царским језиком.

Цар Александар I извукао је поуке из рата са Наполеоном. Ми, Срби, нисмо. И даље пристајемо на потчињеност туђој духовности. На курсевима енглеског, који се малтене организују и поред магистралних путева, специјално за нашу младеж, осим језика учи се и енглеска историја, прихвата се смисао постојања и делања примерен туђој вери и политици.

Књижевни ствараоци ускоро неће имати за кога да пишу Вуковим писмом књиге паметнице.

Рагомир Ђуришић,
Београд

ЈЕДАН ПОГЛЕД У (СУ)МРАЧНЕ ЗОНЕ СРПСКЕ КУЛТУРЕ

КАКО ЈЕ БЕЛИЋ РЕШЕТАРА ФАЛСИФИКОВАО

Експлицитно, Потесара, 11. 12. 2002. г., с. 11.

У данашњим преиспитавањима путева којима је ишла српска лингвистика изузетно је илустративна судбина Приступне беседе академика Милана Решетара из 1941. године, која је после фалсификована.

Велики филолог Милан Решетар (1860–1942), дубровачки Србин католик, дописни члан Српске краљевске академије, постао је 1897. а редовни тек 1940. Чекао је, дакле, 43 лета, баш као и Никола Тесла, који је на чекању био од 1894. до 1937. године!

Своју Приступну академску беседу, под насловом „Најстарији дубровач-

ки говор“, писану ћирилицом, Решетар је послао из Фиренце где је живео, прочитана је у Академији 7. III 1941. и завршава се реченицом у којој аутор каже да су њему Срби и Хрвати један народ под два имена, „али кому су Срби и Хрвати два народа, тај ће морати признати да је Дубровник по језику био увијек српски“.

Председник Академије Александар Белић, који на томе месту беше и у краљевској и у Врховној Југославији, преизачио је, односно фалсификовао тестаментарну реченицу Милана Решетара, а у гласу

Решетар Милан

Српске академије наука из 1951. ова реченица је изостављена!

Решетарева Приступна

академска беседа чува се у Архиву САНУ и кад је човек погледа, диже му се коса на глави: текст који није смео да буде дирнут, тешко је оскрњавањен и ишаран као да је реч о ђачком саставу, а не о студији генијалног научника. Страшно фалсификовање Решетара део је једног великог фалсификата којим је обезимењаван не само српски језик у Дубровнику него и српски језик у целини, па су му приписивана разна имена, од хрватског до бошњачког.

И Решетар и Белић били су научници европског угледа, али, за разлику од

Александар Белић

свог фалсификатора, Милан Решетар није био присталица „савитљаве“ науке која је у Александру Белићу имала врхунског представника, а он је имао достојне настављаче у Павлу Ивићу и извиђачима.

Зато смо сада овде где јесмо.

Здравко Крстановић

У СЛАВОНИЈИ И БАРАЊИ СРБИ ПРЕД ОСТВАРЕЊЕМ СВОЈИХ ПРАВА О ШКОЛОВАЊУ

ЋИРИЛИЦА НА ВЕЛИКА ВРАТА

Иако остале националне мањине у Хрватској одавно имају своје школе, Срби су то право стекли тек од ове школске године. Убеници историје и даље "тврди орах"

ТРЕБАЛО је да прође пет школских година на да хрватски министар Наобрабе и шпорта Владимир Стругар, и тамошња светлоница за школовање националних мањина Јадранка Худец, најаве да ће од ове јесени Срби у Вуковарско-сремској и Осјечко-барањској жупанији добити школе на свом језику и писму.

Ако ово душло обећање збиља "асесне" у школске учионице, неће то бити никаква привилегија за Србе, већ најзад стечено право које другим етничким заједницама у Хрватској одавно припада по слову закона. Али, иако је тим осталим мањинама, они су увек и били мањине, а Срби су на тај начин ставили са трона конститутивног народа бивше СФРЈ. Као мањина постоје "тек" пет година, откад се хрватска власт, после седмогодишњег ратног одсуства (почевши од 1991.) вратила на Дунав.

ДРУГИ ОДАВНО ИМАЈУ

У СПЕЦИФИЧНОМ положају – објашњава проф. Буро Подунавца.

СТУДЕНТИ

ВЕЛИКИ број Срба са тек завршеном средњом школом, одлучиле се за студије у матичној држави Србији. Последњих година две, они се у приличном броју, са тек стеченим дипломама, враћају у Славонију и Барању. Нарочито охрабрује што је међу њима све више новопечених професорских радника, спремих да предају у српским школама.

председник Одобра за образовање и културу при Заједничком већу српских општина у Вуковару. – Ми смо принуђени да се боримо за оно што други одавно имају – да имамо засебне школе у којима ће се настава одвијати на нашем језику и писму.

Истина, у обе жупаније до ове школске године, тридесет једна основна и средња школа важила је за мешовиту. Али, српски језик и ћирилица, боравили су у њима готово никогдигто. Јер, ниједна равнатељ (која је по правилу

ИСТОРИЈА

НАЈВЕЋУ мислу српских ћацима у Хрватској задавали су, уобичајно историје, у којима су доминирале лекције о "ослободничким" агресијама. Под британском међународно заједничком уредбом је мораторијум на историјске садржаје од 1991. године. На даље, јерко су ових година српски ћаци учили историјске лекције из уџбеника присталица из Србије. Мораторијум објектно имаће школске године.

Хрват) није дозволио да се на улазу у школску зграду истакне државна табла. О ћириличним "почетима" и дневницима да се и не говори.

Равнатељи су се предано трудили да "тог вањег Бука Караџића" истисну из "вањих, хрватских" школа. Постигли су половичан "успех" – у Сремско-барањској области (као су се две жупаније звале од 1991. до 1997. док су Срби у њима били на власти) овде је било 10.200 српских школараца, а данас их је то

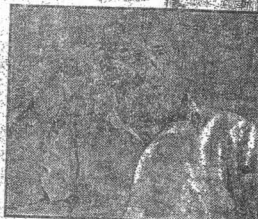
тово два и по пута мање – 4.400.

НАЈАВА ИЗ МИНИСТАРСТВА

КАДА смо овај проблем покушавали да предочимо претходним ХДЗ-министрима за образовање, они су истинили да ми ипак имамо своје школе у Борову, Маркулинци, Негославцима, Тринци, Боботи, Бијелом Брду и Јадранку – каже Подунавца. – То је истина, само зато што у тим местима готово искључиво живе Срби. Али и у тим школама директори су Хрвати, а има и парадокса да српски језик предају хрватски наставници који неговују добро наш језик, а тађење према ћирици не кроју ни пред ћацима. У Тењи, код Осјека, наставник је на часу рекао:

- Ви, Срби, у Хрватској можете имати своје школе само ако вам их Србија изгради!

Било је то пре неколико година, када су се ћирилица и латиница жестоко сукобљавале у мешовитим школама, у којима су њали Срби дали слику папе, а њали Хрвати

НАСТАВА НА СРПСКОМ: Професор Буро Подунавца

ВЕРОНАУКА

У ХРВАТСКЕ школе и до извоор – веронаука или веројанско васпитање. Српски ћаци у Славонији и Барањани одлучили се за веронауку у стопроцентном броју.

ногама газила слику Светог Саве. Од доласка Рачанове власти, овакви инциденти данас севиу тек у поједој школи у којој је по правилу директор заостали хадезевани.

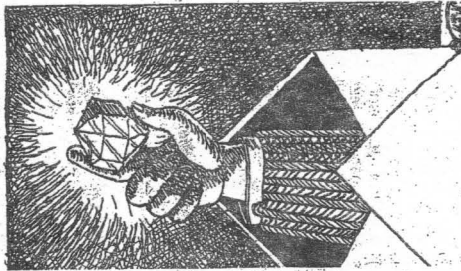
Охрабрени најавом из министарства да су коначно "сазрели" за самосталне школе, Срби у Вуковарско-сремској и Осјечко – барањској жупанији надају се од ове школске године самосталним школама на којима ће већ с врата бити јасно да ту станује ћирилица. А, ваљда се ан у Хрватској министарски не пориче.

ЈОВАНКА СИМИЋ, ФОТО И САВИЋ

Поплава хрватизама

"Слово као симбол", 28. 7.

"Срба ни од корова" употребљава изразе: "потрешитина" и "праштити".

На страни А6, неконзистентно употребљава израз "несувисле".

Аутори и савезни посланици проф. др Љиљана Чолић, др Радоје Прица и проф. др Риста Трајковић дали су Савезној скупштини предлог Декларације о заштити ћириллице.

То је у сваком случају врло потребна акција, али, до мом мишљењу врло, једнострана и отуђавајућа.

Није само опасност у изјављивању ћириллице, већ још горе у изјављивању српског језика. Већ дуже време постоји појава која се карактерише и проглави - подмеће - као неки "тренд", а то је употреба хрватских речи и других страна изјављивања.

У Политици од 28. 7. 2002. г. сарајевски пише да господин Млађан Динкић неке ствари "појашњава" после састанка у Атини.

У Политици од 29. 7. 2002. г. сарајевски Зорана Шуваковић у чланку "Денки не чини пролеће" - "уприличила" је касније проблеме о трагедији у Југославији.

У Политици од 31. 7. 2002. г. сарајевски Стојићевих у чланку

У чланку "Пљуште искључења" од 1. 9. 2002. г. на страни А12 аутор Милан Благољич употребљава израз "сликовница" у Цироту, фирма "Индустријални" види Циротанима "двоструке" часове у својој школи играња.

Све је то написано ћириллицом. За Хрватке, тамо где се употребљавају хрватски изрази та област припада хрватском говорном подручју.

Томе стати на пут могуће је на овај начин: променом Уставна у коме би било наглашено да је у држави Србији обавезан српски језик и српско ћирилично писмо и доношењем законика о штампаним и коме би било обавезно да се писањем у јавности може бити само онај ко издаје хрватским српским језиком.

Као пример прилажем фотографију из уџбеника за хрватски језик са малом хрватском говорном подручја, аутора Томе Маташића.

Др Душан Алимић, Београд

Није Сент него Санкт Гален

Народна конференција о федерализму, у чијем је раду учествовао и председник СРЈ, одржана је у граду који се зове Санкт Гален и који је главни град истомименог швајцарског кантона. Град и кантон Санкт Гален (у оригиналу: Sankt Gallen, у скраћеној верзији St. Gallen) налази се у Немачкој, а не романском (француском) делу Швајцарске.

Можемо се можда спорити око тога да ли је грешка о којој је овде реч стина или крупа, али је, ваљда, неспорно да су у новинарском послу такве грешке смешне и ипак недозволјиве.

By the way, видимо да господин Леоп. Давичо, повремено колумниста "Политике" који пише о свему и свачему, такође кубури са таквим називима места из немачког дела Швајцарске. Тако му се десило да познати алпски тунел Санкт Готхард (у оригиналу: Sankt Gotthard) прекрсти у Сен Готар, или тако нешто. Стина или крупа грешка? Кад се има у виду да господин Давичо, колико ми је познато, живи у Швајцарској, онда је грешка ипак крупа.

Драган Игњатијевић, Бања код Аранђеловца

Председник СРЈ др В. Коштуница учествовао је 29. августа у Међународној конференцији у Швајцарској посвећеној питању федерализма.

Уочи овог скупа, Гаијуг је емитовао вест у којој се наводи да се он одржава у граду по имену Сен Гален ("Политика" је ту вест објавила 29. августа на другој страни под насловом "Конгулина у Сен Галену"). Специјални извештач "Политике" пак (у чланку објављеном 30. августа) јавља са места друга чије је да је конференција одржана у граду који се зове Сент Гален. Наше ТВ станице, колико сам могао да пронађем, држале су се Гаијугове верзије (Сент Гален), при чему су синакери изговорили други део назива овог града (Гален) "по француски" са нагласком на другом слогу. Пада у очи (и изненађује) да је "Политика" као аутрифије у оквиру извештаја свог новинара, објавила и закључну вест Гаијуга о конференцији, у којој се поново наводи да је она одржана у Сен Галену.

Да омах разјаснимо ову збрку: у Швајцарској не постоји град по имену Сен или Сент Гален. Међу

Политика, 22. IX 2002, с. 411

ПОЛИТИКА

ИСКУШЕЊА НАШИХ ЛЕКТОРА У ИНОСТРАНСТВУ

Нестаје ли српски језик

Док се друге државе грабе за лекторате, наша седи скрштених руку

Распад СФРЈ за једну од последица имао је нестајање српских лектората. Тренутно од наше државе немамо готово никакву помоћ, сем обећања. Чињеница је да је садашња Југославија због небриге много и дугорочно изгубила. Новонастале државе, нарочито Словенија, Хрватска, па и БиХ, брзо су се снашле, почеле су издашно да финансирају своје лекторате, да им редовно шаљу сву потребну литературу, уџбенике и приручнике за учење језика, компјутерску опрему, да стипендирају пољске студенте који желе да студирају њихов језик, књижевност и културу.

Овако Зоран Ђерић, са Универзитета Лођ, описује стања наших лектората у Пољској. Како истиче, слична ситуација је и у другим земљама. Бегове колеге, књижевник Јанко

фото Ж. Јовановић

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ - РАСАДНИК ЛЕКТОРА

Вујиновић (Лођ) и Слађана Јанковић (Краков) додају да је Србија одувек давала лоше услове за рад у поређењу са осталим републикама и да је та небрига настављена и после распада СФРЈ, али овога пута са тежим последицама.

Тако се пољски студенти,

углавном, опредељују за студије хрватског језика, а они који не прођу долазе да уче српски. Они су свесни да је у питању исти језик и да ће после моћи да раде у обе земље, каже Јанковић, али у том тренутку бирају боље услове студирања.

(Наставак на страни А7)

ИСКУШЕЊА НАШИХ ЛЕКТОРА У ИНОСТРАНСТВУ

Нестаје ли српски језик

(Наставак са 1. стране)

- За, на пример, 25 студената треба само 25 читанки. Међутим, имам само једну и њу фотокопирамо. Иако постоји нови уџбеник, ми га никада нисмо добили. А по старом, Боре Ђорића из периода СФРЈ, нико неће да ради. Снабдевамо се материјалом на „мишине“, преко пријатеља, писца, новинара, снимамо емисије школског програма, углавном све сами купујемо. Ако нешто и добијемо, бескрајно смо захвални - прича Јанко Вујиновић.

А како се понашају друге државе? Вујиновић наводи пример колеге из Словеније са којом дели кабинет. Док код нас више не постоји служба која је надлежна за лекторе (Завод за међународну културну, просветну, научну и техничку сарадњу је уташан пре неколико година), колега из Словеније има човека у Министарству просвете. Добија пуну плату; авионску карту до Пољске, „Дело“ му стиже сваки дан и сва најновија литература.

Чак и пољске колеге, које по потреби „ускачу“ као замена, радије то чине на другим катедрама, него на србистичи. Јер, да би одр-

жали један час српског, морају да се спремају целу ноћ, да копирају по библиотеци и фотокопирају књиге и касете и заврше посао - наводи Слађана Јанковић.

Лектори, такође, указују на чињеницу да се друге земље, нарочито бивше републике, грабе за лекторате, док наша држава седи скрштених руку. Примат већ преузимају Хрвати, отворена је катедра за бошњачки језик, у плану је и настава пригородског језика.

- Лектори су већи амбасадори од самих амбасадора, јер ми привлачимо и развијамо љубав према нашој култури, језику, менталитету. Те катедре су мали културни центри који нашој земљи могу минимално да коштају. Моји студенти већ своју децу од пет година уче да певају Балашевића. Држава као да није свесна какво је оружје језик - каже Јанковић.

Наши саговорници објашњавају да лектори примају плате од универзитета на којем раде, а да је матична држава обавезна да им даје додатак, плати путне трошкове и регулише стаж и социјално. Током школске године,

лектори треба да добију половину или трећину плате асистента у Београду и пуну плату за три месеца распуста.

- Уговори у којима све то треба да стоји нису потписивани већ две године. Чак нисам добили ни обавештење да треба да идем у Пољску. Држава нам не даје ни динара, а од пољске плате (око 800 марака) једва може да се преживи. Сума је мала, јер Пољска зна да ми „примамо“ плате од матичних држава. Истовремено, нашим колегама је пољска плата лепа, јер примају од својих матичних држава од 300 до 1.200 долара. Да не говоримо о лекторима немачког, француског, енглеског... - указују наши лектори.

Они наглашавају да је крајње време да држава поведе рачуна о лекторима, а не да се ослања на њихов ентузијазам и љубав према послу.

- Држава занемарује свој интерес, јер би другачије организовала лекторску службу која тренутно функционише по принципу „слободних стрелца“. Најмање је лектора са факултета, њих стране земље нерадо ангажују, јер се за-

државају по години дана да би присуствовали материјал за своје радове. С друге стране, то не одговара ни Филолошком факултету, јер остаје без младог кадра - кажу Јанковић и Вујиновић.

Ворис Лазић, књижевник и преносилац из Париза, истиче да су лектори на средњој француској плати, око 1.200 евра (на Сорбони), али да су највећи проблем књиге и стручна литература која се набавља преко приватних канала када неко дође у Београд.

- Познато је да нам предстоји дуг и мукотран пут враћања целокупног угледа земље у свету, а лектори и студије србистике су за то један од најбољих начина. Држава на оваквим пословима не сме да штеди, јер је реч о улагању у сопствену будућност - закључује Зоран Ђерић.

На питање зашто остају када су тако лоши услови, наши саговорници кажу да, пре свега, воле свој посао и да их обавезује ентузијазам студената који остају на својим местима дуго пошто је завршен час српског језика.

Сандра Димитријевић
Сутра: Поштарина закупа
од књиге

Београд, понедељак 23. септембар 2002.
БРОЈ 31927 - ГОДИНА ХСХХ

ЗАЛАГАЊЕ САВЕТА ЕВРОПЕ ЗА ИНТЕНЗИВНО УЧЕЊЕ ЈЕЗИКА

Уз матерњи – знати још два језика

У четвртак Европски дан језика. – У знаку доживотног образовања

ФОТО: А. ПАВЛОВИЋ

ШТА ИХ ЧЕКА

У четвртак, 26. септембра ће се у целој Европи обележити Европски дан језика. Биће у знаку доживотног учења. Тако би требало да буде и у нашој земљи, с обзиром да се Министарство просвете и спорта Србије укључило у ову манифестацију. Позвало је, према речима Љиљане Ђурић, наставнике и ученике свих школа, као и професоре и студенте факултета, разна друштва и Тржиште рада да обележе тај дан.

У појединим школама, међутим, још не знају да се приближава Европски дан језика. Нити да треба да га обележе. У другима су, пак, попут београдске Основне школе „Владислав Рибникар“, припреме већ почеле. Пошто је ово на неки начин језичка школа, ту се стално одржавају предавања, семинари, курсеви, разговори о учењу страних језика и методама рада. И, то у сарадњи са страним лекторима и институцијама, пре свега, са Француским културним центром у Београду. А, и београдски активни наставници страних језика се овде окупљају једном месечно.

Школа као радионица

– Ми смо базична школа за све активности Француског културног центра у Београду. Нека смо врста њихове радионице – истиче Весна Фила, директорка школе „Владислав Рибникар“, образлажући да је учење језика увек актуелно и у првом плану у овој школи.

Поводом Европског дана је-

зика наставницима ће се највероватније представити, у сарадњи са лекторима Француског културног центра, портфолио који обухвата перманентно учење страних језика и вредновање научног. Реч је, наиме, о језичком пасошу који је већ уведен у европским земљама попут Данске, Шведске, Словеније, Чешке... И, прилаже се приликом напредовања на послу или конкурсима за нови посао. Управо томе би, указује директорка, требало да се у њиховој школи посвети Европски дан језика. Детаљи ће се утаачити на наставничком већу. Предстоји и договор како ће деца обележити тај дан.

Недостатак наставника

А, републичко Министарство просвете организоваће 26. овог месеца у сали Филозофског факултета у Новом Саду округлисто о образовању наставника страних језика у реформисаном школству.

– Предвиђени разговори заправо представљају наставак симпозијума који су у децембру организовали Министарство просвете, Гете институт, Француски културни центар у Београду и швајцарска амбасада – објашњава Тома Савица из Министарства.

Према његовим речима, на скупу би требало да се покаже шта је код нас урађено на побољшању учења језика, и шта би се још могло учинити како би образовале наших наставника стра-

них језика било компатибилно образовању њихових колега у развијеним европским земљама.

Наше слабости су, каже наш саговорник, недостатак наставника страних језика, пре свега, у унутрашњости, и то најчешће оних који предају енглески, француски и немачки. Да бисмо се приближили нивоу развијених земаља у учењу страних језика, било би добро да се побољша дидактичко-методичко и практично оспособљавање наставника за предавање страних језика. Ваљало би у току студија будућим професорима дати више часова из методике и дидактике.

Савет, Европе, подсетила је Љиљана Ђурић из Министарства просвете, ради на промоцији вишејезичности. Идеја је да сваки становник Европе, поред матерњег, говори бар два европска језика. А, тежи се ка томе да се зна што више језика, ради толеранције, међусобног упознавања и разумевања, али и због потребе за што већом мобилношћу становништва, с обзиром да ће људи бити приморани да све више траже посао ван своје земље. А студенти ће желети да студирају у разним земљама, трагајући за бољим факултетима и наставницима.

Прошла година је била година језика. Тада је представљен европски језички портфолио и европски оквир за учење, предавање и вредновање страних језика. Савет Европе је тада установио да ће убудуће 26. септембар бити Европски дан језика.

Александра Бркић

Павловић, 24. 9. 2002, А9.

Нема опасности за српски језик Вековима су у наш језик продрале тубице, али он није нестао

Већ прилично дуго у питању се појављују текстови о томе да ли не-стаје српски језик. Врло алармантно, а то стара немер и глупица. Када по-гледамо блеже у наш језик, видимо у њему масу турцизма, арабизма, францизма, германизма, гречизма, романсазма, а српски језик није де-став. Копе меза, а глава меза. Ради се о галосима који су се у одређеним срећњима и временима укључили у наш језик. Срећња са културима ко-је нису наше, вољно или невољно, до-нела су нам туђе речи и онда их има-мо. Многе временом напуштамо, враћамо се изворности, па сада скоро немамо ни шпански, ни францез, ни шкитале, ни друштукве, а све мање и

треба наивички крушним наспознама и речима.
Све има своју меру и место, па не-ка, уз организованост и употребу кул-турисама и будност на свима тачкама нашег језика, има своје место и брџа о језику. Пре свега, нека шесто и чине слоје, а сви други нека о опште-ности друштва за заштиту Њарлди-ка и српског језика, нека постоје и катедре за српски језик тамо где их има и где су потребне, али нам диза-ње прашине која заслепује, да се ствара не види у својем значењу, није потребно.

Милан Љ. Каровић,
Београд

Политика, „Мезу Начина“, септембар 28. IX 2002, с. А7

Локална самоуправа и језик

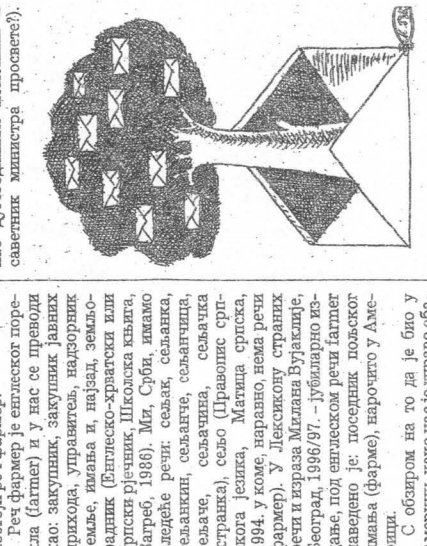
Ускоро на просторима бивше Југославије нећемо моћи да се споразумемо без по-стојања „Мезу Начина“ знавања неколико језика

Политика, „Мезу Начина“, септембар 28. IX 2002, с. А7

али сам у гимназији у Свети, веру-јем добро научно матерњи језик - српско-хрватски - сквану!!
Значи, ради се о језику по Вуку Караџићу (азбука му је генијална)! Колико су ме поштомца наставница и професор научили да постоји је-дан српско-хрватски језик, али обратом, на одређеним територија-ма бивше СФРЈ - постоје дијалекти евански, штовански, ијекавски и ијекавски који су били најразвијени у том језичком општењу.
Нормално одвојили су се као по-себни језици словенског порекла словеначки и македонски језик.
Међутим, стварањем нових држа-ва на територију Данске Југославије „дрпородио“ се хрватски језик, са развојеним славним ковалцима, ступио до повремено потпусти, у-тој сезони језик нас одговарно реч „држакман“, кажу то је хрватског ази барем се разумемо макар!
И саде кажу да је за српски језик се језику

Да ли имамо фармере или селјаке „Школа за српског фармера“, 23. 8.

Из пера професора и дугогодишњег помоћника и саветника министра просвете, др Миломира Итњавића - како се потписује - бележимо бисер: у нашој земљи (и у српском језику - за чују се честоју борби то министарство) постоји реч фармер.
Реч фармер је енглеског поре-кла (farmer) и у нас се преводи као: закупник, закупник јавних прихода, управитељ, надзорник земље, чалаца и, најзад, земљоп-радник (енглеско-хрватски или српски речник; Школска књига, Загреб, 1986). Ми, Срби, имамо следеће речи: селјак, селјанка, селјанкин, селјанче, селјанчица, селјаче, селјанка, селјачка (странка), селја (Праволос срп-скога језика, Матица српска, 1994, у коме, наравно, нема речи фармер). У Лексикону страних речи и израза Милана Вујаковића, Београд, 1996/97 - јубилантно из-дање, под енглеском речи farmer наведено је: доселник пољског имања (фарме), нарочито у Аме-рици.

С обзиром на то да је био у Америци, како нас је управо ова-ничко брџа о младости, 1. август 1994, у коме, између осталог, каже да ми у Кумодражу много пушимо на улици?!, очевидно је да је и Милодрог Итњавић поднео чиниеници „да сва зна овага свега долазе са Златна“ - иако је писао српског фармера, тек стидиља, можда једном, користи речи за, проф. др Ратковић, М. Поповић, Кумовач

Политика, „Мезу Начина“, септембар 28. IX 2002

Обездушивање најважнијих речи српског језика

Кључевне Новине, бр. 1066/L/15 15-30. 9. 2003, 3.

Има правила која, све и да су – све и кад су научна, континентална и светска, у појединим нашим постовима знају ршум или бар забуну да начине.

Неких од њих, ми се, међутим, упорно и дисциплиновано држимо, иако нас на то нико не гони, нити намерава (тако је за сада) да нам какве мере изрекне ако их прилагодимо потреби да се, на пример, у сопственом језику лакше описујемо, не само иницијално, и брже разазнајемо о чему је реч у тексту који читамо.

Једно такво правило („једначење сугласника по звучности“), превиђајући, у првом реду, могућности човекових говорних органа, оцењује да је неуједначен, неугођен и неугодан звук неких речи, односно њихових природних граматичких облика и изведеница, па налаже да се ствар уреди тако што ће се гласови који праве овај звучни неред уравни, обезвучити, или пак „дозвучити“. У том циљу, ако одвећ штрче, такви ће се ренетилачки фактори – гласови изоставити(!), а у блажим случајевима заменити којим другим, што се милозвучније везују за суседе.

Последица ове операције је реч – коју чему „ни рођена мајка не може препознати“.

* *

Ако смо икоје српске речи, држећи се за скуте овог правила, непотребно угодили, обезвучили и обездушили, учинили смо то са речју којом називамо сопствени језик, са лингвистичким СРПСКИ, дакле, истовремено и са придомом који означава припадност овог ме народу – као и са етничком женског рода што исказује српску националност: СРПКИЊА!

СРБИЈ је срећом опстао, али СРБСКИ и СРБИЊА нису.

Због умилљеног звучног склада, милон звука, односно због самонаметнутог звучног идеала, не само што обезвучисмо ове две „насловне“, можда најважније речи српског језика, него и ослабисмо њихову етимолошки логичну, лако препознатљиву (чак и

онима којима српски језик није матерњи, тј. први, како се данас вели), природну везу са Србијом и Србином. Доведосмо их чак у збуњујући, апсурдни и лажни однос са једном алатком (српом), која нема никаквог етимолошког нити каквог другог удела у њихову настанку.

Истовремено, код етничког пара, код два српска главна етника (Србин и Српкиња) политисмо несклад и парадокс потпуно једнаком који би изазивали: СРПИН и СРБКИЊА.

Није случајно што СРПСКИ и СРПКИЊУ доследно и неспокољиво и, сва је прилика, спонтано – не обезвучују Срби... Физички далеко од Србије, чије текстове (без „исправки“ таквих необезвучених ликова ових речи) објављују ове новине.

И те чиненице треба да нас подстакну да боље ово питање сагледамо и испитамо оправданост правила по којем се владамо већ скоро два века... *

* *

Васпостављање, семантичке, смислене, логичне везе са осном од које потичу, а и задржавање изворне и здраве звучности код ове две значајне речи српског језика: СРПСКИ и СРПКИЊА – увођењем гласа „Б“ уместо „П“, не би била усамљена појава у српском језику/правосу, у којем, у већтој борби (и нужном прожимању) фонолошкој и морфофонолошкој концепта, наш језички стандард зна да се (мане првог и) приклони потонењем, тј. определи за диференцирајући приступ начелу „једначење по звучности“, нормирајући ликове: представа, одсек, одшета, предшколски, плес...

Ортографски принципи у највећем и најважним словенским језицима такође покушају да селективнија, редуциранија примена овог начела обезбуди при промени граматичког облика речи или творењу изведеница – сачуваност основног, значењског, носећег слога/морфема, чиме се знатно убрзава опи-

смењивање, и основно и опште, а истовремено олакшава и повећава (спо)разумевање, које чини основну мисију језика.

У овом регресивно-асимилиционог, староставног начела има елементарна противуречности. Оно, јасно је, најпре и једино делује у ортографској сфери, попуштајући напоре за хитац (изговор), брине, дакле, о испису, писању – где никаквог звука, па ни „немилозвучности“ не може бити!

Смеће, с ума, нарочито у случајевима о којима је реч, да изговор, односно физиолошки говорног органа, као завршно и можда савршено решето, доноси коначну пресуду: регулише, и готово увек, хтели ми то или не, постиже изговорни склад, чак и онда када индификација за њега у тексту нема!

Дакле, и онда када напишемо: СРБСКИ, СРБКИЊА или што слично „нехармонично“. Све, после природним путем, долази „на своје“, па зато вродити треба у већини „тешко изговорљивих“ случајева прегустити изговор – ортографију, а не писању – ортографију, која мора бити што је могуће више растерећена „допуњских улутстава“ за изговор, и свих „допуњских улога, да би своју капиталну, одлучујућу, пресудну функцију у препознавању/разумевању НАПИСАНОГ ваљано обавила.

* *

Све и да не одустанемо од „једначења по звучности“ ни код оних речи где ово правило крши, бесмислено мења носећи или коренски, значењски слог/морфем (бешаван, обесхрабрити, обесмислити, бешужан, књиговесци, миражника, тобија, бурегција...), или даје потпуно другачију, нову, често вишесмислену, чак и у контексту, теже препознатљиву реч (кули, мели, млади, отпаци, напици... у неким од косних падежа појединим речима је приметан траг још успешније). Можда бисмо се могли сложити да код СРПСКОГ и СРПКИЊЕ при писању (о изговору је управо било речи) начинимо изузетак – и тиме вратимо смисао и укажемо поштување и СРБКИЊИ и СРБСКОМ.

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ У ШКОЛАМА

Запостављено учење граматике

Мада је у програму, повезивање наставе књижевности са медијима препуштено ентузијазму наставника

Садашњи уџбеник из граматике за средње школе је ђацима разумљивији од претходног, али је градиво из српског језика и књижевности преобимно. Зато се наставници довијају тако што по сопственој процени, нахођењу или афинитету скраћују програм. Неретко се дешава да професори „прескачу“ граматiku на рачун књижевности.

Учење граматике у средњим школама је, нажалост, запостављено и често се своди на личну жељу професора да одради то градиво, без обзира на програм – објашњава за „Политику“ Весна Милојковић, професор српског језика и књижевности у Првој београдској гимназији.

Пракса, види она, показује да наставници избегавају граматiku или због тога што су досадашњи уџбеници били тешки, или зато што они имају више склоности према књижевности. Али, и програми су, упозорава наша сабеседница, преобимни. Тешко може да се пређе цело градиво. Посебан проблем је настава на природном смеру, јер су тамо само три часа седмично посвећена српском језику и књижевности.

Гимназијски програми за овај предмет нису смањени. Можда су само избачене две, три књиге из лектире, а то је безначајно – сматра професорка Милојковић.

Она је против тога да се избацују лекције из граматике, јер је познавање матерњег језика део оп-

штег образовања. А познато је да наша граматика није баш лака. Уколико се добро познаје матерњи језик, односно овлада граматиком, онда се лакше могу научити и страни језици.

Сада је учење граматике ђацима знатно олакшано, пошто су прошле године, у издању „Стручне књиге“, стигле нова граматика један и два које покривају целокупно средњошколско градиво. Аутори мр Љиљана Николић, др Живојин Станојчић и др Душка Кликовац су граматiku прилагодили средњошколцима. Добро су систематизовали градиво. Убачене су и илустрације које помажу учењу. Граматике обилују примерима, задацима, вежбама, што је веома значајно за разумевање градива – истиче професорка.

Тако је ова граматика, указује Весна Милојковић, сликовитија од претходне која је била уже стручна и деци тешко разумљива. Рани-

ји уџбеник је био предвиђен да се по њему ради и у средњим школама и на факултетима и терминологија је била компликована.

Градиво из књижевности треба осавременити, унети новија дела савремене светске и српске књижевности. Такође, више пажње би требало обратити на Михајла Пантића, Александра Јеркова, Тихомира Брајковића, који су веома значајни савремени књижевни критичари – истиче професорка Прве гимназије.

Програмом је предвиђено да се настава књижевности повеќе са позориштем, биоскопом, телевизијом и свим другим медијима, али је због преобимности програма то веома тешко остварити, односно готово је немогуће да на редовним часовима сви ти жанрови „прођу“ кроз праксу и теорију, па се то пребацује у такозвану ваннаставну активност. Тако, на пример, ТВ драма или радио драма се изуча-

вају на додатним или ванредним часовима.

Наша саговорница је на тај начин радила „Хамлета“ и „Ану Карељину“. Ђаци су прво морали да прочитају дело. Затим су гледали филм. Потом су анализирали књижевно дело, па упостављали паралеле између књиге и филма. Да би ученици видели реализам и код других писаца, а не само код оних чија су дела у програму, гледали су у школи по Флоберовом роману „Госпођу Бовари“. И тако су имали прилику да виде зашто је Флобер ишао на суд због те своје књиге. Да би ђаци што боље упознала са авангардном драмом, професорка Прве гимназије им је омогућила да гледају црно-бели филм „Андалузијски пас“. Вида је то добра илустрација авангарде. Уз то им је причала и о Битеф театру, авангардној сцени, контакту између публике и глумца...

На редовним часовима се обрађују дела, поред жанрови, дискутује се. А мимо редовних часова се, каже професорка Милојковић, гледају филмови, иде у позорнице, реализују драмске сцене.

Тако је, закључују ђаци, најзначајивији део програма препуштен ентузијазму наставника. Они одлучују хоће ли или неће да их „изведу“ из књига и „прошетају“ кроз филм, ТВ или радио драме. И, наравно, њихова воља често зависи од (не)опремљености школа.

Александра Бркић

Лектори препуштени сами себи

„Нестаје ли српски језик“, 23. 9; „Поштарина скулпа од књиге“, 24. 9

Почеву читања из текста „Поштарина скулпа од књига“, од 24. септембра. Госпођа Вјелановић дословно каже: „У основи нове приче је лични материјални интерес. Од лекторске плате можда пристојно да се живи, али не може да се обогати. У ствари, све зависи од тога у којој земљи радите. Ја њих разумем, јер ретко ко може да одруштеног интереса. Уостајом, свако ко није задвојан, може да се врати. Нико никога не тера да ради оно што неће.“

Решило је лепо, је неодољиво. Док лектори у Пољској једва преживљавају, неко се брине да говори о „богаћанству“ о којим „друштвеним“ интересима говорим. Ђа Вјелановић! Да ли можда она можда разумем о истини и како то чини код су лектора. О ње доживели свакојака. Чудна која се, косе са друштвеним интересима, у

златку од 24. септембра стоји и то де постоје три категорије лектора: а) универзитетска, књижевности и они тврде „бузи који су обично дипломирали српски језик и књижевност“. Даје још стоји. Највише проблем имамо са грађанским категоријама, која је иначе, перало пружа унапредству. Борба се да свакој ову трећу групу, не радило припадати, али можда не само себи, можда и са некој групу тако неважно! Да није ни споменима. Пошто је лепо да „само не лекторске немају репутацију“ – ја сам тражила које нема репутацију ступа са уостављеном, али не може можда и остати.

У истом чланку такође стоји да је тренутно ангажован лектор у Кини. Није тачно! Ове године су Кинези кажу да уговор, тражили лектора из Југославије (хрватског лектора је уговор био истекао). Отпочели су процедуру у марту, а до маја није било кандидата. Југославија је изумла само једну кандидаткињу која је била болесна и која коначно није могла због болести! Тако је тамо отпочело из Хрватске. Хрвати су направили једног златног професора језика!

Зар је могуће да се као један од највећих проблема истите то да лемамо довољно издржа „поред толико дипломирањем филолога, једна мој пријатељ је запослен на универзитету, има докторат, али ђа Вјелановић није хтео да ја подмаље ни на једно лекторско место. Зашто? Од ње да није било никакве „друштвене“ материјалне користе?

Моја лекторска интересна деценија од године 1993. У то време сам већ била дипломирања на Филолошком факултету у Београду, завршила постдипломску специјализацију, подоклопа ишине на мајстарским студентима, радња сам у оближњем једне кинеске компаније сам директор, а Институт за књижевност, држала сам приватне часовете књижевности и језика. Чини ми се да су моја знања била довољна да бих конкурисала за лекторско место у Кини. Попретимно је рећи конкурисала, јер нема никаквих конкурса за лекторска места, лектор бира и шаље ђа Вјелановић, по својој вољи, по-

том им непрекидно ставља до знања да су добили посао захваљујући њеној великој милости.

У Кини сам радила као лектор четири године и за то време ни сам подмиља ниједну плату од Југославије. Моје кинеске колеге су ми сваке године са радном книгом доносила уговор, а ђа Вјелановић се трудила само око једне ствари – да мене смењива.

Све врме боравала у Кини боравала сам као лав да се српски језик тамо обједи. Јер су Хрвати упорно покушавали да придобу катедру. Поред бројних подстигли штампане књиге. Иако ја сам, заједно са кинеском колегом, практично језички приручник за „учене“ српског језика и нашла спонзоре који су платили штампане књиге. Иако та књига нема никакву филолошку нити лексикографску вредност, било је врло пријатно видети у кинеским катедрама српски језик.

Када сам дошла из Кине, радила сам првог сина Југославије, али није плаћала породично одсуство, јер опет није било неке „матичне организације“ преко које би се то чинило.

Од године 2000. радња као „званична“ лектор српског језика у Прагу на Филозофском факултету. Свој „посао“ врло обављам свхватам и трудим се да у свету промовишем српску културу, што је у данашње време јако важно. Недавно сам положила испит из кинеског језика и добила понуду да ишам један тајвански часник о српској литератури. Радим овде док год – ишах на српском.

није то баш свуда у свету могуће. Немам никакав уговор потписан са Југославијом, немам социјалну нити здравствену заштиту, немам Југословенску плату – чак у бившем Заводу ни су хтели ни стаж да ми испушу, јерина што сам уопште тражила. Можда ни то не заслужујем!

Свајем се са колегама који радим у Пољској – док се све докваре групе да задрже своје лекторате по свету или да их отворе, ми смо једини који све ипругају судбини. Можда ђа Вјелановић, сасвим потпуно, мисли да имамо да светски филолозима исти статус као велики светски језици? Уколико не зна како је реално стање ствара треба да се информисате код нас лектора јер је ствар скритично – и опасно је заваравати јавност речима које успокојавају. Лектори су сувише важни да бисмо дозволили да се утасе.

Ја, никада не кажем својим студентима и колегама да се „студе“, знам да немојете ни Ви нама! Ове године сам успела да нађем спонзоре својим студентима за летњу школу у Србији. Да ли знате да је то био прави подвиг (наравно, ти се подвизи не плаћају)?

Зар Југославија не може да запосли спонзоре и радне жуде који ће се бавити питањима лектората?

И да ли је сада јасније коме је овде битна материјална корист?
 Татјана Мишић,
лектор за српски језик у Прагу
Чешка Република

АПЕЛ ЗА СПАС ЋИРИЛИЦЕ

Угрожено писмо

Синод СПЦ упозорава да „лажни европеизам значи хотимично негирање нашег идентитета и наслеђа“

Иако неблагоприятно дочекани од домаће проевропски опредељене јавности, засад малобројни скупови на којима се тражи заштита ћирилице од потпуне маргинализације и уништења, стичу јавну подршку од националних институција каква су Матица српска, Српска академија наука и уметности и Српска православна црква. Отворено писмо домаћој јавности за очување српског националног писма упутио је и Синод СПЦ, поткрепљујући га конкретним бројкама о заостављању ћирилице, иначе званичног службеног писма у Србији.

„Наша јавност је мало, или нимало, упозната са ломачом на којој су на Косову и Метохији, као и у Републици Хрватској, спаљене многе књиге написане ћирилицом. Нажалост, сведоци смо да се ово писмо брише из јавног и културног живота не само у бившим југословенским републикама, већ и у самој Србији и СР Југославији. Од више од 800 листова, колико их данас излази код нас, само се неколико њих – уз црквене часописе – штампане ћирилицом. На локалним телевизијама широм Србије ћирилица је такође, постала реткост, што се посебно огледа на београдским телевизијским станицама, са којих је ово писмо готово потпуно протерано“, каже се у отвореном

писму „црквене владе“ домаћој јавности.

Шта је разлог за занемаривање писма чијој се савршености – један знак, један глас – многи у свету диве?

Неупућени ово правдају на-

одрицање од националних и културних особености, Синод Српске цркве подсећа да „чланице Европске уније не само што се не одричу свог националног и денитета, културе, језика и писма, него их са још

већом пажњом негују и тако богате европску културу“. Штавише, каже се у овом апелу, „недавно је Европска комисија у пленарној седници Европског парламента у Стразбуру дала препоруку да се кроз учење у школама посебна пажња посвети очувању лингвистичког богатства европске заједнице народа“.

Напомињући да су „начела европске цивилизације и створена на Балкану, тако да ће и Европа свој прави идентитет наћи када у потпуности прихвати та начела и духовност на којој су утемељена“, чланови Светог архијерејског синода СПЦ позивају „Све, а пре свега своју верну децу у свим српским земљама, као и оне расуте широм света, затим државне органе Србије, Црне Горе и СР Југославије, просветне раднике, прегоаоце у јавним средствима

извештавања – која у овом погледу имају посебну одговорност – да схвате да погрешно протумачени и лажни европеизам значи хотимично негирање нашег идентитета и наслеђа“.

М. Кубуровић

ВУК СТЕФАНОВИЋ КАРАЏИЋ

мером наше земље да што пре постане чланица Европске уније, каже се у апелу Синода СПЦ за очување националног писма – стожера за очување културног и духовног идентитета. Негирајући мишљење да улазак у Европу подразумева

Због трошкова наставе и „ниског нивоа знања“ студената

Хрватска укида студије на српском

ЗАГРЕБ (Танјуг) - Постоји могућност да Учитељска академија у Загребу укине студије за учитеље српског језика и културе у школама и васпитачке у вртићима, јер је број студената премали, а трошкови наставе високи, најавио је нови декан ове високошколске институције Мате Сиглов.

Према речима декана, проблемима су мали број студената, јер се сваке године од 20 уписаних касније велики део пребаци у друге студијске групе, њихова приваљивост, јер студенти аутоматски добијају стипендију, као и ниска ниво знања студената, пише „Вјесник“.

Пројексан Крешимир Мичић сматра да су трошкови наставе превисоки, јер за мање од десет студената наставу држи 12 професора

стопних сарадника, а за сваку нову генерацију студената Министарство науке издваја по 350 хиљада куна (око 47 300 евра).

Милорад Пуцовац, који иначе предаје српски језик, сматра да је чудно да се проблеми у настави српског језика проналазе у моменту када локалне и школске власти у многим срединама опструирају законску обавезу

о школовању припадника мањина на њиховим језицима, односно о организовању додатне наставе за њих.

Студије српског језика покрећу се пре четири године на основу 17. хашке препоруке о праву националних мањина на образовање, а у сарадњи Министарства науке и технологије и Српског културног друштва „Просвјета“.

Милорад Пуцовац, који иначе предаје српски језик, сматра да је чудно да се проблеми у настави српског језика проналазе у моменту када локалне и школске власти у многим срединама опструирају законску обавезу

КАНЦЕЛАРИЈА ВИСОКОГ ПРЕДСТАВНИКА ИЛИ ЗБУЊИВАЊЕ НАРОДА ИЗМИСЛИЛИ НОВИ ЈЕЗИК

БАЉА, ЛУКА - Саопштење Канцеларије високог представника достављено радиостаницама Републике Српске у којем пише да ће се у клипању "Сви за школу, школа за све", телевизијски и радио-спотови емитовати на босанско-српском и хрватском језику заједно са српским језиком. Пренастило је шучу јавност у Републици Српској.

Није мали број оних који ово саопштење доводе у везу са изјавом Пеђија Елшауна из маја ове године, када је рекао да ће се залагати за стварање "босанске нације".

Професор историје на Филозофском факултету у Банској Луци Ђорђе Микић чуди се да је нешто тако уопште могло изаћи из Елшаунове канцеларије. Он каже да никада до сада није чуо нити процињао да постоји босанско-српски језик.

- Језик - каже Микић - припада народу, а не простору. Њемачки језик, којим се говори у Аустрији, не зове се аустријски, него њемачки. Имена ни америчког, а није било до ни југословенског језика. Још више ме чуди што је уз босански "заклеан" српски језик, док је хрватски остао по страни.

Професор српског језика на ба-

њољском Филозофском факултету др Драго Тешановић каже да је заправо напуштен да је из Елшаунове канцеларије тако нешто проследиљено јавним гласилима.

- Високи представник је искусан дипломата и зато вјерујем да је то неко омашко послало. Када то кажем, полазим од тога да се овдје мијеша регион Босна са национал-

ДИЈАЛЕКТИ

- Српски књижевни језик је једанствен; међутим, лингвистички гледано, могу се разма-трати само босански говори са становништва дијалеката. Може се говорити о српским народним говорима у БиХ, као шумадијским у Србији. Нема босанско-српског књижевног језика - рекао је професор српског језика на Бањолучком Филозофском факултету Милан Драгичевић.

Језик припада народу, а не простору, каже историчар Ђорђе Микић. Нема српскобосанског или босанско-српског језика, тврди професор Милан Драгичевић

босанац који не постоји. Општепознато је чињеница да је Босна само дио региона који се зове БиХ - каже Тешановић.

Гледано са научног аспекта, по-литично је, појашњава он, да се босански и српски језик стављају у исту равни и породице под једно име, а хрватски, који је извучен из српског језика, остаје засебно.

У вријеме Илирског покрета, а што није било тако давно, Хрвати у Загребу су говорили њемачки, италијански, мађарски и кајкавски, а не хрватски. Људевит Гај, након кајканац, тражио је језичко јединство са Србима и захваљујући подршци Вука Караџића конституисан је српско-хрватски језик.

Послије овог рата Хрвати конституишу свој - хрватски језик. То је каже Тешановић, једино могуће на Балкану и све то говори да се врши насиље над српским језиком.

- Када то кажем, тај полазим од тога да је енглески језик пенетраци-он у језик свијета и кад би га неко

Драго Тешановић:
Мора да је
омашка

- Наравно, то не важи за српски језик из којег настају чудни и нелогични језици, који немају своју структуру. Зато ме зачуђује овакав преседан, па макар он био и од више соког представника - закључује Драго Тешановић.

■ Г. ДАКИЋ

Tribina Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca

Kroatizacija bosanskog jezika - nastavak agresije

Sadašnji jezik u nekim sredstvima informisanja prof. dr. Dževad Jahić nazvao surogatom „nad kojim se zgražavamo” • Prof. dr. Munib Maglajlić: FENA i Federalna televizija nameću Bošnjacima hrvatski jezik

U Bosni i Hercegovini se vrši intuitivna kroatizacija bosanskog jezika. Ovo je na subotnjoj tribini Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca rekao prvi uvodničar prof. dr. Dževad Jahić.

Drugi uvodničar prof. dr. Munib Maglajlić bio je još oštriji, pa je nametanje hrvatskog jezika Bošnjacima nazvao "nastavkom agresije". Obojica su najveći dio svojih izlaganja posvetila upravo kroatizaciji jezika u sredstvima informisanja, posebno na Federalnoj televiziji, u FENI, pa i na Radiju. I obojica za to dobila snažane aplauze.

Atraktivna tema

Valja reći da je subotnja tribina bila jedna od najposjećenijih u deset godina postojanja VKBI, a na zadovoljstvo predsjednice VKBI prof. dr. Sabire Hadžović, bila je apsolutno "najmlada", jer je tema "Bošnjaci i bosanski jezik" privukla veliki broj srednjoškolaca i studenata.

Dr. Jahić je objasnio kako Bošnjaci, kao i drugi narodi, imaju svoj jezik koji ima hiljadugodišnju tradiciju, bas kao i ime Bosna, da on dolazi iz dubokih istorijskih dubina, te da ga, dakle, Bošnjaci ni od koga nisu posudili na određeni rok, nakon koga će ga vratiti. Objasnio je kako bosanski jezik jeste zapadna štokavština, ali da nema nikakve potrebe da se kroatizira.

Bez obzira na to što je bosanski jezik "dobro lingvistički utemeljen", dr. Jahić je govorio o njegovoj "intuitivnoj kroatizaciji u sredstvima informisanja".

"Ovo nije intuicija koja pogađa, nego tragikomično promašuje", rekao je Jahić. Naveo je primjere kako voditeljice "sa prepotencijom bježe od svoje tradicije" i izrazio čuđenje zašto to urednici dozvoljavaju. "Zašto se ne možemo suočiti s istinom da smo sposobna kulturna sredina i da imamo svoj jezik", zapitao se dr. Jahić.

Jahić je rekao kako se

Koza i rog

Prof. dr. Dževad Jahić je istakao kako novinar Bošnjak, ne mora imati poštovanje prema sebi kao Bošnjaku, ali mora imati prema znanstvu odnosno jeziku. Citirajući onu narodnu: "Ako laže koza, ne laže rog", Jahić je rekao da je jezik vazda bio rog

gu Tanjuga", rekao je dr. Munib Maglajlić. "Znamo da je preko Tanjuga godinama vršeno srbiziranje našeg jezika. A FENA sada kroatizira naš jezik", rekao je on.

Maglajlić se složio sa dugodišnjim prijateljem Jahićem da se "intuitivna kroatizacija" odnosi na intelektualce za koje je kroatizacija "stilogena". Nije spominjao njihova imena, ali ih je nazvao "ja-

Dževad Jahić i Munib Maglajlić sa domaćinom tribine VKBI Sabirom Hadžović

Foto: D. TORŠE

ova kroatizacija vrši u atmosferi kad neke novine na naslovnoj strani objavljuju da je taj i taj čovjek ubio tog i tog čovjeka, a "onda ćemo dokazivati je li to istina", te kada obični novinarčić može da napadne najviše vrijednosti.

"Intuitivna kroatizacija je za mene, prije svega, rog koji ne laže i koji govori da se nešto kod novinara u zanatu zguzvalo. Radi se o pojavama za koje lingvistika ne može dati objašnjenje.

Nažalost, radi se o stravičnoj distanci. I mi slušamo jedan jezik koji je surogat jezik nad kojim se možemo zgroziti i svi se mi zgražavamo", rekao je Jahić i upitao: "Može li se to zautaviti?"

FENA kao Tanjug

"FENA je sada na ovom malom prostoru - 20 odsto BiH, gdje su Bošnjaci u većini i koliko-toliko se pitaju - preuzela ulo-

gama, jer pišu tuđim jezikom, a ne svojim koji je dao izvanredna književna djela". A onda doslovno rekao:

"Ja bih ovo što se provodi u FENI i Federalnoj televiziji nazvao nametanjem hrvatskog jezika Bošnjacima, a ne intuitivnom kroatizacijom. To nametanje hrvatskog jezika smatram samo drugim oblikom agresije koja se vrši kroz jezik."

Š. HODŽIĆ

Писма та ђ 31 994/ХСК, 10. 10. 2002. А. 22.

Ћирилицу треба организовано бранити

Са тугом пратим тихо, али сигурно урушавање ћирилице и угрожавање српског језика на југословенским просторима. Примера има на сваком кораку.

Шетајући недавно од Ђегошевог трга у Херцег Новом према Игалу, запазио сам тек неколико имена фирми исписаних ћирилицом, а незнатно више српских назива. Замениле су их енглеске кованице, понеке и бесмислене. Иста је ситуација дуж целе црногорске обале.

Осмогодишња девојчица из Београда уписује своје утиске у Петроварадинском музеју латиницом!

Бојана Лекић у ТВ разговору са председником Коштуницом изговара реч „океј“, исто то и у разговору са генералом Павковићем, док позадину „краси“ крупан латинични назив емисије – „Лицем у лице“. Оља Већковић у емисији „Маска недеље“ каже „океј“, а емисију одјављује са „ђао“. (Додуше, то је најчешће и вишезначајно коришћена реч у свету.)

Како се борити против ове пошасте? Можда радикалним законским решењима која ће обавезивати све државне и јавне службе да документа, сем изузетно, пишу ћирилицом. Колико знам, ово писмо се може користити и на Интернету.

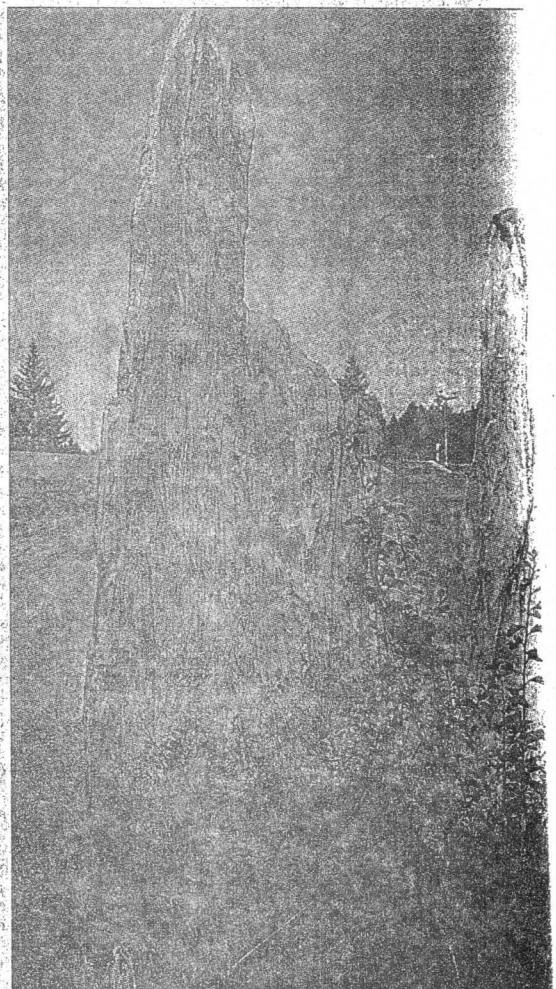
Произвођаче писаћих машина треба усмеравати да праве овакве машине. Скупштинске и друге материјале треба писати ћирилицом, као и разна упутства, обавештења, плакате, летке и сл. Стране емисије, серије, филмове, изјаве и друго, треба титловати ћирилицом. Власницима фирми које њихове на-

зиве и меморандуме исписују овим писмом треба давати пореске или неке друге погодности.

Изговор да се латиницом лакше и брже пише „не пије воду“, јер ћирилица има онолико знакова колико их звонко и јасно и изговарамо, по чему смо се прочули и у свету. И на крају, једно логично питање: Зашто учитељи и наставници у основној школи не захтевају од деце да хватају белешке и пишу домаће и писмене радове овим писмом? Латиница се може повремено и плански вежбати, да се не запустити.

Укратко, акцију треба водити упорно, енергично, трајно, уз свакодневну подршку средстава информисања („Политика“ у томе има запажену улогу), при чему је улога Српске академије наука, Матице српске, бројних организација, али и државе, незамењива.

Миодраг Гавриловић,
Београд

ИЗДАНЦИ ИЗ САСУШЕНОГ СТАБЛА

Pavle Ivić

Jezičko planiranje u Srbiji danas

Rezime

U tekstu se razmatraju neke od osnovnih promena nastalih u jezičkom planiranju u Srbiji protekle decenije. Posebna pažnja obraća se na naziv jezika u svetlu raspada Jugoslavije i promena koje su nastale (ili koje su izostale) u poređenju sa jezicima nekih od bivših republika. Takođe se razmatra korišćenje dvaju pisama kao i kratak osvrt na dilemu "ekavica" ili "jekavica". Tome sledi opširna rasprava o promenama u referentnoj pravopisnoj literaturi, dok se članak završava kratkim osvrtom na rad Odbora za standardizaciju.

Uvodne napomene

Događaji koji su počev od 1991. doveli do raspada Jugoslavije, kao i geografske granice regiona gde se govorilo srpskohrvatskim jezikom, imali su samo beznačajan uticaj na strukturu i supstancu standardnog jezika kojim govore Srbi. Promene vezane za naziv jezika i alfabet kojim je taj jezik pisan daleko su značajniji.

Naziv jezika

Gotovo dve decenije pre secesije Hrvatske, naziv "hrvatskosrpski", korišćen do tada u Hrvatskoj da označi varijantu jezika kojim se tamo govorilo, zvanično je označen kao "hrvatski". Naglašavanje jezičke specifičnosti Hrvata uklapa se u opšti okvir priprema za secesiju. Istovremeno, uklanjanje srpske komponente iz naziva jezika kojim su se služili i Srbi u Hrvatskoj označavalo je novi, oštrij kurs hrvatske politike prema Srbima. Hrvatski filolozi su tada započeli sistematsko pothranjivanje razlika između hrvatske i srpske varijante standardnog srpskohrvatskog. To je ostvareno uvođenjem specifično hrvatskih neologizama, oživljavanjem arhaizama koji su ranije bili u upotrebi u Hrvatskoj i proskribovanjem tzv. "srbizama", odnosno elemenata jezika navodno preuzetih od Srba u periodu otvorenosti za uzajamne uticaje. Ove mere stvorile su branu uzajamnom obogaćivanju dveju varijanata kroz međusobnu razmenu. Hrvatska secesija 1991. godine dala je novi momenat ovom trendu. Prirodno, hrvatska politika udaljšavanja jezika, čiji je osnovni cilj bio da dokaže specifičan karakter Hrvata, ne može promeniti temeljnu činjenicu (što se tiče jezičke strukture i supstance) da je posredi, u stvari, jedan jezik sa dve varijante, ali da politika može pojačati šum u komunikaciji. S druge strane, iz socio-lingvističke perspektive, srpski i hrvatski zapravo su dva (vrlo slična) standardna jezika.

S odvajanjem Hrvatske Srbi se suočavaju sa *fait accompli*. Bilo je očigledno da je raspad zajednice obeležene terminom "srpskohrvatski" bio konačan. Do te tačke, u srpskoj zajednici nije bilo inicijativa da se promeni naziv jezika iz "srpskohrvatski" u "srpski". Smatralo se da hrvatskim separatistima ne treba pružiti argumente za njihovu secesiju, dok su lingvisti isticali korist od zajedničke kulturne razmene i slobodnog protoka leksema među dvema zajednicama. Poseban značaj pridavao se činjenici da bi jedinstvo jezika s onim Srbima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini moglo biti očuvano

OVIM TEKSTOM
KNJIŽEVNI GLASNIK
OBELEŽAVA
TROGODIŠNJICU
SMRJI
PAVLA IVICA

samo kroz korišćenje naziva "srpskohrvatski". Naziv "srpski" u to vreme nije mogao opstati na tim područjima.

S otcepljenjem Hrvatske 1991. i Bosne i Hercegovine 1992. svi pomenuti razlozi postali su besmisleni. Odjednom sami Srbi u otcepljenim republikama prihvataju "srpski" za naziv svog jezika. Stvoreni su uslovi da se isto desi u Srbiji, kao i u Crnoj Gori. Sve je prošlo prilično glatko, bez naročitog suprotstavljanja, ali i bez euforije. Srpski naziv jezika, ukorenjen u samoj naciji i posvećen vekovnom tradicijom, prihvaćen je kao potvrda srpskog nacionalnog identiteta. I zaista, srpski književni jezik zapravo je srpski poreklom, dok hrvatski po većini svojih karakteristika nije vezan za hrvatske dijalekte niti stariju hrvatsku tradiciju. Rečju, oko 1900. godine postojeći tip književnog jezika zamenjen je, inicijativom koja je u samoj Hrvatskoj proistekla iz političkih razloga, jezikom srpskog autora Vuka Karadžića (1787-1864). Ova zamena je javno proglašena i izvedena sistematski, praktično do poslednjeg detalja fonetske i gramatičke strukture i jezičke supstance. Razlike među dvema standardizovanim varijantama jezika Vuka Karadžića od tog vremena uglavnom su vezane za leksičke varijacije, prvenstveno terminološke.

Odvajanje hrvatskog standardnog jezika od srpskog dovelo je Muslimane u Bosni u situaciju u kojoj nisu imali drugog izbora nego da proglašavaju specifičan karakter sopstvenog književnog jezika. U stvari, oni bi to verovatno ionako učinili u novostvorenim prilikama, čak i da se srpsko-hrvatska zajednica nije raspala, zajednica u koju su se ionako bez problema uklapali. Slično tome, jezik kojim se služe razvijeni je na temeljima srpskog, položenim u spisima Vuka Karadžića, osim što su u ovom slučaju razlike u odnosu na srpsku varijantu bile znatno manje. Nakon političke secesije Bosne i Hercegovine iz Jugoslavije i prateće jezičke secesije, nazivi muslimanske populacije i njihovog jezika su promenjeni. Termin "Muslimani", očigledno neprikladan jer ne obezbeđuje distinkciju u odnosu na sledbenike islama od Senegala do Indonezije, promenjen je u naziv "Bošnjaci". Ovaj naziv takođe ima ozbiljan nedostatak: sugerise da su u Bosni i Her-

cegovini samo Muslimani autohtoni, dok su Srbi i Hrvati uljezi, što ne odgovara činjenicama. Čini se, međutim, da je upravo to razlog koji je doveo do toga da ovaj naziv bude tako brzo prihvaćen u muslimanskoj zajednici. Ipak, to nije kraj priče. Prema etnonimu, očekivalo bi se da naziv jezika bude "bošnjački", ali se u Sarajevu insistira na nazivu "bosanski" (koji korespondira nazivu zemlje, Bosne), što odražava ambiciju da se jezik Muslimana nametne Srbima i Hrvatima u toj republici. Moramo dodati i to da je, nakon secesije Bosne i Hercegovine, postojala narastajuća tendencija da se bošnjački književni jezik distancira što je više moguće od srpskog i hrvatskog. Ova namera je ostvarivana kroz uvođenje mnoštva pozajmljenica iz turskog i arapskog jezika, a kojima nije bilo mesta u književnom jeziku, iako se mogu naći u dijalektima Muslimana.

Internacionalizam versus purizam

Promena naziva "srpskohrvatski" u "srpski" nije izazvala promene u karakteristikama samog jezika. Nije postojala tendencija čišćenja jezika od internacionalizama ili (brojnih) kroatizama. Srpski lingvisti veruju da bi takav purizam osiromašio jezik, dakle oslabio bi njegovu komunikacionu snagu, što bi dovelo do konfuzije među građanima, od kojih bi trebalo zahtevati da zaborave ono što su naučili i zamene to nečim drugim.

Razlike između hrvatskih i srpskih lingvista (i građana) mogu se lako razumeti u svetlu njihovih različitih istorijskih nasleđa, kao i savremenih političkih tendencija dvaju naroda. Srbi su sami stvorili svoju državu u devetnaestom veku, mačem i diplomatijom, i nisu osećali potrebu da prilagođavaju svoju jezičku politiku zbog nekog drugog, sledeći strani model ili ga odbacujući. Konačno, i Srbi su imali svoj purizam, usmeren ka čišćenju književnog jezika od crkvenoslovenskih elemenata. S druge strane, Hrvati su živeli pod Habzburškom monarhijom do 1918. izloženi neprestanom pritisku snažnijih nacija. Njihov strah od namećanja germanske i mađarske, a na jadranskom primorju italijanske kulture i jezika sugerisao je potrebu za defanzivnim, purističkim stavom. Ovde je položaj u kom su se Hrvati našli sličan položaju drugih slovenskih naroda u Habzburškoj monarhiji – Čeha, Slovaka i Slovenaca. Germanske pozajmljenice bile su uklonjene iz hrvatskog književnog jezika, a posebno međunarodna terminologija. Tako Hrvati danas, iako su rimokatolici, u svom standardnom jeziku imaju manje reči latinske etimologije od Srba, koji su pravoslavni. U drugoj polovini devetnaestog veka u Hrvatskoj su pozajmljenice listom zamenjene kalkovima (fr. calques – reči ili izrazi načinjeni kopiranjem načina na koji su odgovarajuća reč ili izraz načinjeni u nekom stranom jeziku; prim. prev.), pretežno prema nemačkom modelu, što je zatim napravilo put za drugi talas purizma, usmerenog na takve kalkove. Po stvaranju Jugoslavije, osnovni cilj hrvatske jezičke politike bio je da poveća razlike u odnosu na srpsku varijantu zajedničkog književnog jezika. Namera je bila da se pokaže da su Hrvati takođe različiti od Srba u smislu jezika, što se uklapalo u secesionističke težnje, sve popularnije u hrvatskoj zajednici. Na sličan način, aktuelni pokušaji da se bošnjački književni jezik što je više moguće udalji u odnosu na srpski i hrvatski takođe su rezultat želje za naglašavanjem nacionalne posebnosti Bošnjaka.

U situaciji stvorenoj raspadom Jugoslavije, narastala je tendencija među Srbima da reafirmišu korišćenje ćirilčkog pisma, što je u prethodnom periodu bilo snažno sprečavano.

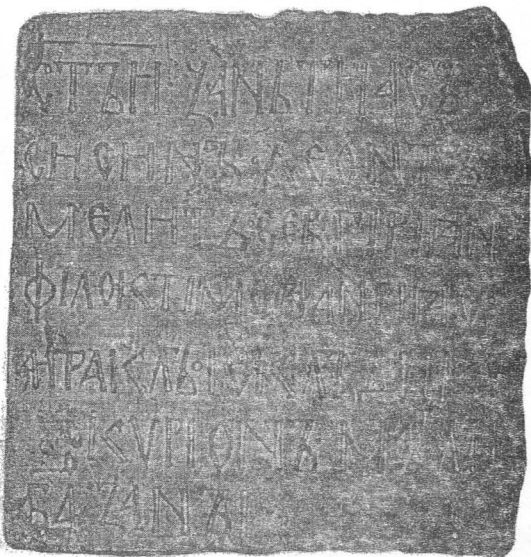
Ćirilica je bila izvorno srpsko pismo, dok je latinica ušla u Srbiju praktično neprimetno, nakon stvaranja Jugoslavije, kojom su Srbi i Hrvati združeni u jedinstvenu državu. Prodor latiničkog pisma olakšan je, pored prirodne posledice neprestanog uzajamnog kontakta, veoma praktičnim karakteristikom tog pisma, koji je olakšavao komunikaciju s područjima većine glavnih jezika, kao i lakoćom nabavke latiničkih pisaaćih mašina i kompjuterskih fontova. Takođe, u periodu do 1990. godine postojao je svestan napor komunističke vlasti u Srbiji da se prihvati latiničko pismo kao doprinos približavanju zapadnim delovima Jugoslavije i konsolidaciji državnog jedinstva. U periodu koji počinje oko 1990. godine, ćirilica ponovo dobija status reprezentativnog srpskog pisma u republičkoj administraciji. Došlo je do jasnog slabljenja svakodnevne komunikacije sa Hrvatskom i Slovenijom, a ispostavilo se da je ćiriliske pisaće mašine lako proizvesti. Ćirilica je napravila snažan prodor čak i u svetu kompjutera. Počeo se objavljivati veliki broj ćiriliskih publikacija baš zahvaljujući korišćenju kompjutera. Međutim, u poslovnom svetu latiničko pismo zadržalo je svoje dominantno mesto. To je takođe indikovano reklamama koje se mogu videti po ulicama srpskih gradova, koje su uglavnom ispisane latinicom (i pretežno na engleskom jeziku). Uporište latiničkog pisma (i engleskog jezika) među mladim ljudima takođe se ogleđa u grafitima na gradskim ulicama. U sferi dnevne štampe, latiničko pismo je zapravo uznapredovalo. Za vreme komunističkog režima, usled pritiska političkih činioca koji nisu skloni brzim promenama, tim delom novinarstva dominirala je isključivo ćirilica. Sada međutim, u znatno većem broju dnevnih novina postoji nekoliko koje se štampaju na latinici. Obnovljena deoba dveju azbukua u ovoj oblasti ukazuje na određene pravilnosti. Uopšteno govoreći, prozapadno orijentisane dnevne novine (to jest, one koje se finansiraju iz zapadnih izvora) štampaju se na latinici, pored onih koje senzacionalizmom pokušavaju da privuku čitalačku publiku.

Pitanje "ekavskog" i "jekavskog" izgovora

Sve do ustanovljenja standardnog jezika Srba sredinom devetnaestog veka, jezik je imao dve verzije, *ekavsku* i *jekavsku*. Ovi termini ukazuju na različite odraze drvnog slovenskog glasa "jat" (Ĳ), koji je u Srbiji izjednačen sa e (*npr. mleko, vera*) dok se u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj razložio na *ije* ili *je* (*mlijeko, vjera*). Budući da su Hrvati i bosanski Muslimani, bez obzira na različite reference "jata" u sopstvenim dijalektima, usvojili *ijekavski* u svom književnom jeziku, ovo je zapadnu granu Srba približilo njima i odvojilo ih od većine srpskog naroda. Ovaj problem takođe ima i jedan praktičan aspekt. Iako je očigledno poželjno, ne samo iz finansijskih razloga, za sve srpske škole na svim nivoima da koriste iste udžbenike, na *ijekavskim* teritorijama *ekavski* udžbenici štampani u Srbiji mogu se koristiti s izvesnim poteškoćama. Želja da se ukloni ovaj dualizam stimulisala je vlasti u Republici Srpskoj (srpskom političkom entitetu na teritoriji Bosne i Hercegovine) da uvedu *ekavski* kao službeni izgovor tog područja. Međutim, taj pokušaj nije praćen sličnim potezima u Republici Srpskoj Krajini ni u Crnoj Gori, što znači da *ekavsko-jekavski* dualizam standardnog jezika opstojava. Osim toga, ispostavilo se da je većina Srba u Republici Srpskoj bila spremna, u ime ciljeva od većeg značaja, da odbaci taj tip standardnog jezika koji odgovara njihovom maternjem dijalektu. Stvar se iskomplikovala neslaganjem političkih partija u Republici Srpskoj. Tako, među

rezultatima nedavne smene tamošnjih lidera na vlasti, javlja se i povlačenje ovog dekreta.

Promena naziva jezika i raskid jezičke zajednice s Hrvatima doveli su do potrebe za razvojem novih izdanja ortografskih priručnika, usklađenih s novonastalim okolnostima. Za ovo se pobrinula Matica srpska (organizacija kulture u Novom Sadu s dugom tradicijom, osnovana 1826), budući da se bavila jezičkom politikom i referentnom pravopisnom građom za Srbe još od 1954. godine. Stari *Pravopis srpskohrvatskog jezika*, objavljen 1960. godine u saradnji Matice srpske i Matice hrvatske, na kom je komisija sastavljena od srpskih i hrvatskih stručnjaka radila godinama, strogo se pridržavao pravopisne izjednačenosti srpske i hrvatske varijante. Međutim, već 70-ih godina taj pravopis je u Hrvatskoj prestao da važi. U cilju pripreme pravopisa prilagođenog novoj situaciji, for-

mirana je desetočlana komisija, sastavljena od stručnjaka iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine. Rezultat njihovih napora objavljen je 1989. godine u knjizi *Prilozi pravopisu*. Ova publikacija, zajedno s nizom dokumenata nastalih tokom rada različitih komisija, služila je kao osnova novom pravopisu, koji je zajednički rad Mitra Pešikana, Jovana Jerkovića i Mata Pižurice. Objavljen je 1993. u dve verzije, *ekavskoj* i *ijekavskoj* (Pešikan i dr. 1993). U njemu se s oblika hrvatske varijante dosledno upućivalo na srpske. Osnovna razlika između tog pravopisa iz 1960. nalazi se u detaljnim instrukcijama za transkripciju imena iz tridesetak jezika (u starom pravopisu materijal je bio znatno ograničen). Promene u ortografskim pravilima nisu obimne. Autori su najčešće sledili princip da se ta pravila menjaju samo ukoliko je to apsolutno neophodno, kao na primer kada se pojedinačno rešenje pokazalo kao neprihvatljivo u praksi. Uoporedo s ovom proširenom verzijom pravopisa takođe se pojavila jedna sažeta forma, takozvana "dačka verzija". Međutim, pokazalo se da je pomalo neprikladna, posebno za decu u osnovnoj školi. Treća verzija je u pripremi, upravo namenjena tom uzrastu.

Tokom 1993. pojavio se još jedan pravopis, koji je izradila grupa predvođena Radojem Simićem (Simić i dr., 1993), a 1994. i pravopis Milorada Dešića (Dešić, 1994). Oba ova pri-

ručnika znatno su kraća od verzije Matice srpske. Simičev sadrži dosta inovacija, od kojih su mnoge neprikladne, dok je Dešićev namenjen školskoj upotrebi. Najavljen je i novi pravopis autora Radmila Marojevića, iako se još nije pojavio, čije su osnovne karakteristike vraćanje tri crkvenoslovenska slova u ćirilicu, koja je veliki reformator jezika Vuk Karadžić izbacio iz upotrebe u devetnaestom veku. Radoje Simić je štampao novi pravopis, znatno različit od onog objavljenog 1993 (Simić, 1998). Gotovo istovremeno pojavljivanje većeg broja ortografskih referentnih dela, s različitim pravilima u okviru raznovrsnih detalja, svedoči o izvanrednom interesu lingvisti za probleme pravopisa; takođe, svedoči i o osećaju olakšanja u promenjenoj političkoj situaciji, neopterećenoj strogom disciplinom koja je karakterisala prethodni period. U principu, takmičenje različitih pravila može ponuditi koristan doprinos utvrđivanju najboljih rešenja. To se u ovom slučaju nije desilo zbog velikih razlika u kvalitetu ponuđene ortografske literature. S druge strane, koegzistencija raznovrsnih pravila u stvari samo doprinosi konfuziji i dezorijentaciji ljudi. Da bi se izbegla pravopisna anarhija, Ministarstvo prosvete i Ministarstvo kulture proglasili su 1996. pravopis Matice srpske (Pešikan i dr., 1993) za zvaničan, kao nesumnjivo do sada najpažljivije i najsolidnije sastavljenu ortografiju svih Srba.

Rad na kulturi lingvističkog izraza, koja nikada nije imala naročitu tradiciju kod Srba, dobio je na impulsu poslednjih nekoliko decenija. Časopis *Naš jezik*, koji se od 1933. bavi pitanjima jezika, sada je pridružen časopisu *Jezik danas*, publikaciji Matice srpske posvećena pitanjima pravilne upotrebe jezika. Ivan Klajn decenijama piše atraktivne i popularne članke o jeziku, koji su sabrani u nekoliko objavljenih knjiga. Tokom 1991. objavljen je rad nekoliko stručnjaka, *Jezički priručnik Radio-televizije Beograd* (autori: Pavle Ivić, Ivan Klajn, Mitar Pešikan i Branislav Brborić; Ivić i dr., 1991), u kom se problemima pravilne upotrebe jezika i pravopisa bave sistematski. Dve knjige su se pojavile 1996. koje se bave konkretnim detaljima, i namenjene su obrazovanju šire publike za pravilnu upotrebu jezika: *Slovo o jeziku* (autori: Drago Čupić, Egon Fekete i Bogdan Terzić; Čupić i dr., 1996), i *Govorimo srpski* Milorada Telebaka iz bosanske Republike Srpske (Telebak, 1996). Pregled činjenica korisnih za *language planning* mogu se naći u zbirkama *Srpski jezik*, objavljenom u Poljskoj 1996. (isti tekst je istovremeno objavljen u Beogradu pod nazivom *Srpski jezik na kraju veka* – Radovanović, 1996a, 1996b) kao i priručnik *K novoj pismenosti* koji je objavljen 1998. (Gačević i dr., 1998).

Odbor za standardizaciju

Iako je srpski jezik generalno standardizovan, postoji veliki broj detalja koji treba da se podvrgne standardizaciji. To se posebno odnosi na detalje gde je razvoj nadišao davno postavljene standarde, ili gde norme zasnovane na lingvističkom radu Vuka Karadžića u devetnaestom veku nikada u celini nisu uvedene u svakodnevnu praksu. Posebni problemi nastaju iz činjenice da se u devetnaestom veku smatralo da seljaci iz udaljenih oblasti govore najčistijim srpskim jezikom, dok se danas za prestižnim jezikom smatra onaj kojim govori obrazovano gradsko stanovništvo, posebno u velikim gradovima. Takođe se menja i koncept upotrebe jezičkih izvora. Pored beletristike, danas se i novinarska i stručna literatura smatraju važnim, da ne pominjemo uključivanje kolokvijalnih oblika standardnog jezika. Da bi se ostvario odgovarajući uvid u stvarno stanje, predstoji puno posla. Poslednjih go-

dina među srpskim lingvistima raširena je ideja da zadaci u ovoj oblasti zahtevaju organizovan timski rad. Pojedinci se uglavnom ne upuštaju u velike poduhvate s nesigurnim izgledima za objavljivanje rada. Pored toga, sugestije pojedinaca u pogledu standardizacije ne bi nosile isti autoritet u javnosti kao rešenja kompetentne institucije.

Dogovorom triju akademija nauka i umetnosti u oblastima u kojima se koristi standardni srpski jezik (SANU u Beogradu, CANU u Podgorici i Akademija nauka i umetnosti Republike Srpske u Srpskom Sarajevu), krajem 1997. formulisana je predlog za osnivanje Odbora za standardizaciju srpskog jezika. Pozvana su svá univerzitetstva odeljenja srpskog jezika u oblastima u kojima je u upotrebi, kao i Matica srpska, Institut za srpski jezik i Srpska književna zajednica, koji su imenovali svoje predstavnike u Odbor. Formirano je nekoliko komisija: za fonologiju, morfoloiju i tvorbu reči, za sintaksu, leksikologiju i leksikografiju, za istraživanje pravopisnih problema, za istoriju jezičkog standarda, za odnose s javnošću i rešavanje neodložnih problema, za standardni jezik u školstvu, administraciji, izdavaštvu i javnim glasilima. Zacrtni su planovi i pripreme za zadatke standardizacije, koja bi se zasnivala na pažljivom praćenju aktuelne jezičke prakse kao i na višeslojnoj analizi prihvatljivosti svakog rešenja. Preliminarni zadaci obuhvataju sastavljanje bibliografija koje pokrivaju relevantne probleme kao i izbor materijala iz korpusa aktuelne književne, novinarske i stručne produkcije. Takođe postoji želja da se uspostavi savetodavna služba koja bi pomogla u razvoju terminologije za različite profesije.

Među lingvistima okupljenim oko Odbora za standardizaciju, prevladava uverenje da Odbor mora biti trajna institucija, naravno uz modifikacije koje će sigurno usloviti iskustvo i promene istorijskih okolnosti. Neophodno je imati sredstva za praćenje neprestanog razvoja jezika, posebno leksike, koja se širi zahvaljujući razvoju nauke i tehnologije, kao i zbog promena koje se odvijaju u društvenom životu u širem smislu. Razvoj leksičkih elemenata može se teći na različite načine, od kojih su mnogi vezani za društvene potrebe. Odbor za standardizaciju bi takođe morao pružiti kredibilitet fonološkim i gramatičkim promenama koje će se dešavati tokom vremena, kako standardi ne bi izgubili dodir s realnošću, što je u ovom delu sveta često bivalo.

Prvi koraci koje je učinio Odbor za standardizaciju ukazuju na to da će teškoće koje predstoje biti ogromne. Godine sankcija protiv Jugoslavije ozbiljno su osiromašile zemlju, zbog čega su aktivnosti Odbora suočene s nedostatkom sredstava. Istovremeno, nedostaje kvalifikovanog kadra. U prethodnom istorijskom periodu nije se dovoljno pažnje obraćalo na podizanje potencijalnih mladih lingvista. Kvalifikovani stručnjaci danas su malobrojni, što takođe znači da su postojeći preopterećeni. Bilo bi logično tražiti rešenje kroz dugoročne poduhvate obrazovanja mladih profesionalaca, između ostalog i u cilju rada na standardizaciji jezika. Nažalost, nedostatak sredstava i u ovom je slučaju problem, što otežava mogućnost dodela stipendija ili otvaranja radnih mesta za mlade stručnjake. Posmatrano u tom svetlu, osnivanje Odbora za standardizaciju nije se desilo u najsrećnijem vremenu. Ipak, članovi Odbora su uvereni da je važno iskoristiti trenutak kada je narasla svest o potrebi za timskim radom u ovoj oblasti. Za sada je važno učiniti sve što se može, objavljivati pojedine rezultate i čekati bolja vremena za nastavak rada.

(International Journal of the Sociology of Language, 151 (2001), 7-17.)
(prevod sa engleskog: Milica Jovanović)

ТВ шустикла

Пише:

**Александар
Новковић**

„Да развалим вилицу и певам ћирилицу!”

У претходним чланцима сам покушао да анализирам манипулативно (Шери Спрингер шоу), најалост све чешиће, лице телевизије али и њену забавно-критичарску страну (ТВ Манијак). Толико занимљиве теме наводе ме да се овај пут, промене ради, позабавим оном страном телевизије која је широком аудиторiju најдосаднија образовном.

Да ли је ико приметно колико је на малим екранима заступљена ћирилица? Има ли је уопште и на којим ТВ каналима? Зашто није заступљенија? Нимало случајно, кад се састави списак медија који је користе добија се и одговор на ово питање. Мали Арт канал је дирљиво посвећен ћирици, БК телевизија је дозира “на кашичицу” а доследнији медији, РТС и Политика, и даље већини гледалаца представљају прошла времена, старомодне, ригидне куће а још један доказ њихове застарелости је ћирилица, писмо које је за време Броза било потискивано, проглашавано “ружним рођаком латинице”, за време Милошевића канонизовано и слабо коришћено а ни транзиција га много не воли. О изгубљеној бици за ћирилицу на Интернету, у издаваштву или превођењу филмова и да не говоримо.

Данас, углавном захваљујући великом броју медија који туку “тв-корњаче” као што су РТС и Политика, ћирилица представља нешто супротно урбаном. Грчка члан ЕУ нема таквих проблема са својим праистарим алфабетом. Можда је срж омразе ћи-

рилице у ономе што је још давно слично славни рокер и још славнији српски националиста: “Да развалим вилицу и певам ћирилицу”, везујући ово писмо са “народњацима”, тј. примативизмом. Значи, остаје нам “уозна” латиница, омиљена међу свима, чак и међу екстремистима. Чувен је латинички (!!!) графит на вождовачкој Адвентистичкој цркви: “Сутра рушим цркву” потписан са “Православац”. Фирма цркве је, гле Да, рећи ће многи, ћирилица јесте угрожена али, телевизија само излази у сусрет жељама народа и ако потрошачи не желе ћирилицу неће је ни бити. Закон понуде и потражње једноставно. Слажем се, под условом да телевизија нема образовну улогу. С друге стране, без претварања и претеривања, медији који вас “науче” да купите гомилу бесплатних ствари у разним “теле-шоповима” може и да вас врати писму које културно и цивилизацијски обележава ове просторе. Али, чему образовање кад треба намакнути гомилу пара а латиница продаје робу? О образовању ћемо онда кад настане новац. Можда. И кад ћирилице савим нестане. Сигурно. Уосталом, кад пишете српски, на латиници, странци ће вас боље разумети. Баш као што разумете Литванце кад пишу на ћирилицу.

И шта после? Нисам за то да, као у неким новинама, треба адресу сајта означавати са, рецимо, њњ.сигт.цом али, да ли је овај језик, после толико борбе за његово очување заслужио да изгуби своје писмо? Да ли ће једног дана све ТВ-станице почети да користе ћирилицу прекасно, онда кад готово савим ишчезне? Можда ће и српски језик доживети судбину “гелика” у Ирској, потиснутог енглеским, који тамошње власти великим дотацијама, уз подршку медија, покушавају да врате у масовну употребу? Новац је испред образовања у овим бурним историјским процесима а потпуно ослобођење од процеса, бар по Кафки, не постоји. Након овог чланка једно је сигурно: на фотографији аутор одједном изгледа пет година старији (најмање), а сам текст би, сигурни сте, имао боља одјека да је написан на латиници.

Uslovi "Majkrosoftu" ulazak na tržište

Hakeri brane ćirilicu

BEOGRAD - Domaći hakeri, okupljeni oko sajta „Naša grupa“, ubedeni su da računarski sistemi namenjeni Jugoslaviji treba da budu pisani na ćirilici. Oni su se, prenosi Tanjug, obratili Vladi Srbije sa zahtevom da se korišćenje zvaničnog pisma-ćirilice za izradu softvera postavi kao uslov za ulazak „Majkrosofta“ na domaće tržište.

Akcija je inicirana je odlukom „Majkrosofta“ da operativni sistem „WindowsXP Profesional“ i paket „Microsoft Office 11“ prilagodi našem tržištu, prevodeći korisnički „interfejs“ i podsistem za pomoć na srpski jezik. Beogradski ogranak „Majkrosofta“ posao je već poverio slovenačkoj firmi „Lolar“. Ona će prevod dati na latinici, smatrajući da je to lakše, jeftinije i tehnički izvodljivije.

„Hakeri“, naglašavaju da se tekstovi veoma jednostavno prebacuju iz ćirilicne verzije u latinicnu, dok je suprotan proces tehnički neizvodljiv. Osim toga, ćirilica je zvanično pismo u Srbiji i ne postoje nikakve tehničke prepreke, smatraja „Naša grupa“, da i softver bude na ćirilici, poput ruskih i drugih nelatinicnih verzija softvera.

- Ukoliko se želi da deca od prvog razreda koriste računare koji bi bili samo na latinici, onda bi morao da se izmeni i školski program, pa da umesto ćirilice prvo uče latinicno pismo. Uostalom, broj ćirilicnih sajtova na Internetu je simboličan, i na taj način ugrožava se budućnost nacionalnog pisma, uslova za očuvanje identiteta. Brojna srpska iseljenička populacija, koja sa maticom održava kontakt najviše putem Interneta, očekuje da barem zvanični državni sajtovi afirmišu ćirilicu, tvrdi grupa „Naše pismo“.

E.B.

ВЛАДО БУКАНОВИЋ, САРАДНИК ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ, О УГРОЖЕНОСТИ НАШЕГ ЈЕЗИКА

СРПСКИ СЕ ЧУВА УЧЕЊЕМ

Иза приче о кварењу језика најчешће стоји неразумевање чињенице да се је-зик непрестано мења. Језик се не може утеривати у људе, он се само може неговати. Српски се учи до 8. разреда основне школе, а у средњој врло мало или никако. Ђуџице нису биле опасне ни у прошлости а неће бити ни у будућности

КО о чему Срби о кварењу српског језика. Хукају без престанка да је српски у великој опасности. Нападну са свих страна: незнањем, немаром, страховим речима, латиницом, погрешним изговором и акцентима, итд.

Нашли смо га, рекло би се, чак и ми сами, тако што га уопште не обраћамо. И рекло би се да смо близу краја, само што без свог језика нисмо остали, а с њим и без свог народног бића.

Али, упркос свему може да се постави и питање — боје ли се Срби с разлогом за свој језик? Да ли су га заиста већ искварили, или је то што нам изгледа кварење нешто свихам уобичајено? Разговарамо са Владом Букановићем, сарадником Института за српски језик Српске академије наука и уметности. А он је један од оних лингвиста који на ове проблеме гледа нешто другачије.

драма: "Горње се речи могу пренети нашим језиком или придевом радјски или којим падежом од имене не радјо (пре-нос радјем, радјски прејос, извођење на радјеру или радјско извођење и сл.)."

Гардио је, такође, да речи попут аутомобил, металострутар треба замењивати нашим аутомобилски лимар, металски стругар. Језик и људик, међу-

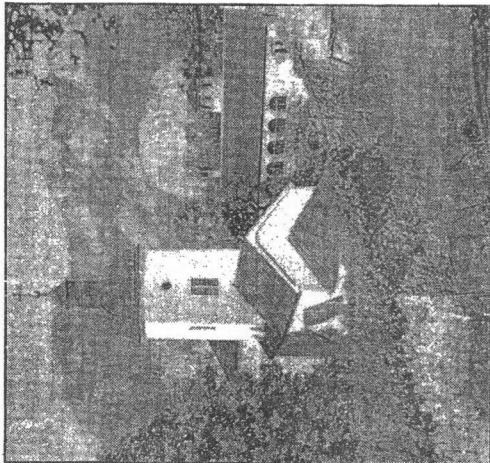
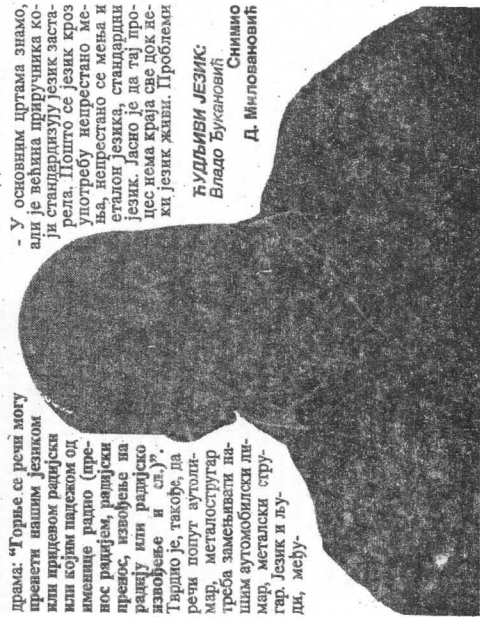
У основним пртама знамо, али је већина прјучника који стандардизују језик застарео. Пошто се језик кроз употребу непрестано мења, непрестано се мења и еталон језика, стандардни језик. Јасно је да тај процес нема краја све док де-кхи језик живи. Проблеми

ЂУЂИЦИ ЈЕЗИК:

Владо Букановић

Снимило

Д. Милошевић

ОРГАНИЗОВАНА ДЕКУРСТВА: Манастир Сретење у Овчар Бањи

НА МЕТИ ЛОПОВА НАШЛИ СЕ И МАНАСТИРИ У ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКОЈ КЛИСУРИ

ПАСЕРИМА НА БОГОМОЉЕ

Из манастира Преображење украден новачи, а из Благовештења путир, кандила, чирак. Страх од нових крађа

ОВЧАР БАЊА — Лопови се на томе доповима ништа није нису зауставили. У свето, чак ни манастира. На удару проваљника су се нашле богомоље у Овчарско-кабларској клисури, валница су, један или

ТУБИЦЕ И "ДОМАТИЦЕ"

- Осврћимо се само на период савременог српског језика, од Бука до данас. У првој фази његовог развоја, негде до средине 19. века, па и коју деценију после, причаљо се да Вук квари ондашњи учени језик језиком савинара и говедара. У другој фази, према крају 19. века, прелазило је Вуков модел стандардног језика и крајњег је прича да учени језик квари вуковски народни језик.

Како год озвекнемо, у Србији не-ко клипа језик. - И данас ћете чути како многи људи говоре о кварињу језика. Да се српски језик толико кварио колико се о кварињу прича, за ових двеста година он би се већ покварио. А није се по-

тим, имали су другачије потребе од оних који је Белић могао превикнути, те су данас радио програм или радио игра савим стандардни изрази.

Како, ипак, да се одупремо стра-нијој најезди тубица и јесу ли оне описане за будућност српског језика? - Одредити судбоносно звучне речи "одредити" страшно најезди тубица.

Тубице нису биле описане ни у про-шлости, оне неће бити описане ни у будућности. Без тубица се не може, а многе су временом постале "дома-ћине". Да су наши преци били толи-ко осетљиви на тубице, не би данас сваки Србин, када легне у кревет, легао на душек, на душек стављао

НИШТА НА СИЛУ

Да ли би за Српски био благодворан један одбор (или стично "збор") који би имао моћ да намете одређене стандарде? Можда би тада језик ко прилике био боље. Али, Владо Буковановић и његови мислиници нешто доушаче.

Никава одбор и никаво тело не би смели имати моћ да намете (неодређене) стандарде. Језик се не може утврђивати у људе, као што се не може утврђивати у животиње. У људе, као што се не може утврђивати у животиње, језик се не може утврђивати у људе. Ако се неко случајно превари и помисли да се нешто утврђивати у људе, чека историја трагична историја. Најбољу историју, нажалост, написао је један од наших савремених језичких књижевника, Никола Петровић. Остао је у сећању само један одбор за стандардизацију српског језика и он треба да ради таква одбор, престо зумује меким језичким решењима. Зашто тај одбор и његова делатност нису у јавности озбиљнији, то је друга прича.

чаршав, не би се поклањало његовом или јурталом, не би плазу стављало на јастук. Не би обукао чарпане па ципеле, облачио панталоне, кошуљу, кемпер, јакну, капу... Све су те речи позајмљене тако давно да се у савре-меној колективној језичкој свести уопште не препознају као некадашње тубице, јер су постале савим обичне српске речи. Једно је сигур-но: нема поузданих мерила за нацио-налну чистоту речи.

Језик, док, није тако лако квариња "робо". - Мени се чини да иза те приче о кварињу језика најчешће стоји нера-зумљиве чвршћенице да се језик не-престано мена.

Штошта од тих "квариња" ушло је, чак, и у наш језички стандард. - Редимо, Александар Белић, не-сумњиво најзавиднији српски лингви-ста прве половине 20. века, ипак је 50-их година како се не можемо поме-рити с речима које су начињене према страним зорчима и у којима је у првом наредном делу рачуна, а у другом на-редном делу рачуна, радио пренос, радио обрада, радио

коју називају Српска Света гора, јер је овде смештено десет сред-њовековних манасти-ра. Безбожници – ван-позлагани путри, на-леши у цркви, који вредја више од 30.000 динара. Однели су и два кандила, чирак, касетофон, и 200 ди-нара које су верници оставили поред крста и где се продају свеће. Штета, она материјал-на, износи 80.000 ди-нара.

Вандали нису имали милости, јер су разва-лили оков на улазним вратима који је од ко-ривила су га, као да је направљен од папи-ра. И раније су мана-стири у Овчарско-ка-бларској клисури би-ли мета крађе. Лопо-ли и на манастир Ни-сав ово је тешко па-ду Духовницима, али и верницима у овом кра-ју. После крађе орга-низована су и дежур-ства. Постоји страх да ће лопови наставити своје злодеје. •

Н. ЗАТЕЖИЋ

настају онда када приручили који стандардизацију језик ирвинше за-стану за стварним језиком у упо-требу. Тада различно измеу упо-требљеног и прописаног постају тежак упадљиве. Једина лек од те болести јесу нови приручници, који не застарети, па ће за њима доћи нови, који ће застарети, па ће...

Да ли се српски језик учи до-вољно у школи? Да ли у наших фа-култета долазе довољно добри професори српског језика? •

Српски језик се, практично, учи само до 8. разреда основне школе. У средњим школама про-фесори на часовима језика и књи-жевности предају или претежно књижевност или само књижев-ност, част изузимају. На факулте-тима се српски језик уопште не учи, осим на одговарајућим струј-ским групама на филозофским фа-култетима. Укратко, српски језик се у школама не учи довољно.

Колико савремени писци ква-ре, а колико допринос језику? •

Језик се не може утврђивати у људе, као што се не може утврђивати у животиње. У људе, као што се не може утврђивати у животиње, језик се не може утврђивати у људе. Ако се неко случајно превари и помисли да се нешто утврђивати у људе, чека историја трагична историја. Најбољу историју, нажалост, написао је један од наших савремених језичких књижевника, Никола Петровић. Остао је у сећању само један одбор за стандардизацију српског језика и он треба да ради таква одбор, престо зумује меким језичким решењима. Зашто тај одбор и његова делатност нису у јавности озбиљнији, то је друга прича.

Можда ли се језик заштитити од квариња законима или неким другим прописима? •

Не може! Закон и прописи ло-дефиницијом блокирају развоја мо-гућности језика. Језик се само мо-же неговати: просејавањем људи, модернизацијом наставних плано-ва и програма, осми-

шљеном и пројуженом језичком обуком све до завршетка редовно-школовања (укључују-ћи и факултете), под-стицањем и одржава-њем интересовања за језик код најшире публи-ке. •

НОВО ТОМИЋ

ЗА БОЛЈИ СЕКСУАЛНИ ЖИВОТ
D. GORDAN PEROVIC OSNOVALO 1992.

ZDRAVLJE

POVEĆANJE PENISA
OPERACIJA FIMOZE

LEČENJE PROSTATE
KAPSULE (MUSKOSTI)

PROVERITE POTENCiju
KOMPLETNA

PROZOVITE:
011/183-996

DIJAGNOSTIKA

Глас јавности, Београд, 15. 11. 2002, 10.

ОБРАЋАЊЕ

Влада да се изјасни

Отворено писмо Влади Србије
поводом запостављања ћирилице

Многи читаоци с правом су реаговали на вест да се ради на превођењу оперативног система Windows и програмског покрета Office за подручје Србије на српски језик, али не српском ћирилицом, него хрватском гајевицом.

Какве су намере

Велику узнемиреност која тим поводом данас међу Србима у Србији влада у вези с неизвесном садашњошћу и будућношћу ћирилице може да разреши Влада Србије својом јасном изјавом и једним практичним поступком.

Она треба да саопшти да ли намерава да поштује десетовековно српско писмо или има намеру да савим потисне из употребе српску ћирилицу.

Практичан поступак, у овом врло важном часу,

односи се на неопходност да Влада из наших пореза плати Мајкрософту превођење компјутерских програма на српски језик и ћирилицу уместо на хрватску гајевицу.

Право човека

Нема примера у свету да једна влада плаћа превођење компјутерских програма на туђи језик и туђе писмо.

Према томе, Влада Србије има обавезу да се овим поводом неизоставно изјасни и саопшти намеру и спремност да се заложи за поштовање нашег основног људског права на језик и своје писмо.

**ДРАГОЉУБ ЗБИЉИЋ,
ПРЕДСЕДНИК ИЗВРШНОГ
ОДЕБОРА УДРУЖЕЊА
ЗА ЗАШТИТУ ЋИРИЛИЦЕ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
„ЋИРИЛИЦА”,
НОВИ САД**

ПЕТАК 15. НОВЕМБАР 2002.

ГЛАС ЧИТАЛАЦА

10 ГЛАС

ЗАПЛЕТ ОКО ЛОКАЛИЗАЦИЈЕ ОСНОВНОГ КОМПЈУТЕРСКОГ ПРОГРАМА

Латиница за „прозоре“

Ћирилица тек с наредном верзијом незаобилазног „Виндоуса“

Непуна два месеца од када се пронела вест да ће „Мајкрософт“ нашем тржишту понудити локализовану верзију оперативног система XP профешнал, ова компанија је данас на домак одлуке да одустане од превода „Виндоуса“ на српски језик. Јер, чим се у јавности прочуло да ће превод бити латиничним писмом, прво су у расправама у Интернет дискусионим форумима, а потом и у медијима, на рачун „Мајкрософта“ упућене многобројне критике да он не признаје наше национално писмо – ћирилицу. Опшубе, међутим, нису стале само на томе. Страсти су додатно распалиле тврдње да српски „Виндоус“ неће бити преведен са енглеског, већ прерађена хрватска верзија.

– Одлука да се Виндоус XP преведе на српски у латиничном писму првенствено се заснива на техничким могућностима. Локализација неће бити изведена као самосталан производ, попут руског и јапанског „Виндоуса“, већ кроз надоградњу садашње енглеске верзије – каже Александар Војовић, PR менаџер „Мајкрософта“ – Београд, истичући при том да се потпуна локализација на оба писма – ћириличном и латиничном – може очекивати тек са наредном верзијом оперативног система.

Како се нова верзија оперативног система оче-

кује тек за две до три године, „Мајкрософт“ је у Југославији био пред питањем да ли чекају до 2005. године или корисницима у нашој земљи већ сада изаћи у сусрет. Одлучили су се за ово друго, полазећи од тога да ће превод бити урађен са оригиналне енглеске верзије. Постојала је могућност да се производ појави на ћириличном писму, али само уколико би локализација била урађена са руске или бугарске верзије Виндоуса. Дакле, све команде, опције, подешавања, чаробњаци и дијалози били би исписани ћирилицом, на српском, али би зато други слој система (наменен информатичким стручњацима и систем-администраторима) морао да остане на бугарском или руском језику. Та околност је, нормално, одбачена одмах у старту, јер би информатичари онда морали да науче и руски и бугарски језик.

– Овакав вид локализације већ је примењен у случају Словеније, Хрватске, Словачке, Чешке и Румуније. Корисници у Југославији, још од 1995. године кроз системско регионално подешавање могу да бирају хоће ли за писање на компјутеру користити латиницу или ћирилицу на основу које ће, као националног, али и службеног писма, касније бити урађена потпуна локализација оперативног система – каже Војовић.

(Наставак на страни А12)

ПОЛИТИКА, СУБОТА 16. НОЈЕМБАР 2002.

ЗАПЛЕТ ОКО ЛОКАЛИЗАЦИЈЕ ОСНОВНОГ КОМПЈУТЕРСКОГ ПРОГРАМА

Латиница за „прозоре“

(Наставак са 1. стране)

Локализација оперативног система „Виндоус XP профешнал“ као и наредне верзије пословног софтверског пакета „офис“, за југословенско тржиште, повере-

Легализација до краја године

Потпуну локализацију оперативног система на Ћирилицу, може да иницира само успешна продаја. У нашем случају, како истичу у „Мајкрософту“, није оправдана нити делимична локализација – на латиницу, већ се ради о искључиво доброј вољи и припреми тржишта за будуће планове компаније у Југославији.

На простору Србије и Црне Горе у току је акција легализације софтвера, која траје до 31. децембра. Најме, корисници „Мајкрософтових“ производа до тада ће имати прилику да под повољним условима легализују софтвере, и те трошкове плате током наредне три године. Прва рата износи сто, друга и трећа по 200 долара. Дакле, предузећа која имају више од десет компјутера за 500 долара по софтверу могу не само да се региструју већ и знатно уштеде. Јер, цена основног пакета „Виндоуса“ износи више од 700 долара. Ту логику у Југославији већ су применили „Мобтел“, „Дунав осигурање“, „Промонте“ и Лука Бар.

ЋИРИЛИЦА ЛАТИНИЦОМ

на је домаћим стручњацима. У Новом Саду је оформљен посебан тим лингвиста и информатичара, чији ће рад потом, између осталог, проверити и новинари. Тај процес током којег, у нашем случају, треба пронаћи адекватан превод за око 220 хиљада термина, између осталог, треба да оповргне тезе о завери против Ћирилице и покаже да новохрватски језик, због превеликих разлика, никако није могао да послужи као платформа за српску локализацију. М. Лакић

Глас Јавности 19. новембар 2002. — 10 Ђирлиша на Интернету

Поводом изјаве коју је испред компаније „Мајкрософт Југославија“ дао господин Александар Бојовић, а која је објављена у јавности, група „Наше писмо“ се оглашава, а да би указала на једну нетачност у њој.

Господин Бојовић је, наиме, изјавио да ће се локализација на српски језик извести преко ЛПИ-а (Language Interface програм), као и да је технички неизводљиво то урадити Ђирлишом.

Међутим, на е-месту са-мог Мајкрософта, на при-мер на адреси www.microsoft.com/serbia/windows/pro/feedback/planning/multi-lingu-

al/Pr.doc, може се видети да су управо преко ЛПИ-а изведене локализације оператив-ног система „Windows XP“ на, између осталих, бугар-ски језик и Таи (језик наро-да Тајланда). Бугарски језик, наравно, користи једино Ђи-рилишу, док Таи користи соп-ствено писмо.

Пошто не верујемо да је господин Бојовићу свом са-општењу лако, закључује-мо да је ту изјаву дао из нео-бавештености, па очекује-мо да ће, сада када је „Мај-крософт Југославија“ упу-знаг са чињеницом да је то технички изводљиво, лока-лизација на српски језик би-

ти урађена Ђирлишом. Уко-лико то, ипак, не буде случај, захтевамо да ми и јавност будемо обавештени о раз-лозима такве одлуке. Подсе-ћамо да смо у истом саопште-њу добили уверавања да су „Принс“ да „Мајкрософт не-ради на комплетној локали-зацији софтвера како би убрзао, или из неких дру-гих разлога, апсолутно неоп-требне“. Могуће је да су се од 7. новембра појавили не-ки нови разлози, па бисмо желели да знамо који су, јер смо сфјерни пружаоци тех-ничку и сву другу помоћ ко-ју можемо у њиховом прева-давању.

Независно од овога, у ис-тој изјави је, чак два пута, речено да ће на српски језик бити локализоване „команд-не линије, менији, команде и чаробњаци“. У изворном саопштењу „Мајкрософт Југославија“ (www.microsoft.co.yu/press/15102002.htm), међутим, стоји да ће на срп-ски језик, осим тога, бити преведени документација и Помоћ (Help). Надамо се да је ово само превод и да се од преводерња документације није отпустило.

ИСПРЕД ГРУПЕ
„НАШЕ ПИСМО“

НИКОЛА СМОЛЕНСКИ,
БЕОГРАД

Убрзано нестајање ћирилице

Сва истраживања која су обављена у последњој години дана у удружењу за заштиту ћирилице српскога језика "Ћирилица" показују и док-заци да се у ово време убрзано нестајање српске ћирилице, писма коме су и мали и стра-нојачки савишеници припадни на-рочито савишеници и лопоту.

То само потврђује да ни савре-шеност ни летога једног ша-сма ве учину одлучујуће на вањога коришћење и чување. За очување свога језика и ша-сма у данашњим условима најбољег остваривања је државна с одговарајућом правном регу-лативом и пре свега спровође-ње у живот те правне регула-тивне. Уз то, наравно, одлучу-јуће и свесност и способност јед-ног народа да чува своје основне вредности кроз цело-купна најузвишенија свага и предводника гота народа.

У српском народу, нажа-лост, ни спровођење закона ни свесност појединаца већ пречуто нису на снази на отуђа потписивање нашта писма све више добија у за-маху.

Последња је, можда, тре-ћу так да се сви грнемо и за-може довести овако очиглед-но општа небрига за ћири-лично писмо које и даље по-Уставу и закону има нор-малну вредност.

Вера Навилиновић,
председнице Скупштине
Другољуб Збиљшић,
председник Збиљшић
одбора "Ћирилица"

Политика, 21. Мај 1994.
Београд, 25. Мај 1994.
2002. г. 1. 12

Ћирилица не сме бити заборављена

Један филозоф је рекао да ће "XXI век бити век Дука или га неће бити". Мудрост и знање у бу-дућности добиће право место и квалитет у нашем животу. Зато је потребно набојжати све нове ге-нерације људи и свеопштим познавањем садашњих знања али и богатствима и ризицима про-шлости како опште тако и нашо-ване културе балкана.

Посебна која се данас води око места и улоге ћирилице упра-во тражи да се пронађе прва ме-утицај "језика", "мртвог" и једног "живог" језика на наш језик.

Међутим то не оправдава тона-шање појединих медија, општине, институција, помоћних трговача да се запостави, тура у заборав као једно својерисно и оригинално писмо. Народ који чита и пише два писма симултано, има таленат и вештину као неко ко може да пише и десном и левом руком. Од-носимо се са необишњавима нека-ким према генерално реформиса-ним језиком и писмом. "Један глас - једно слово". Једноставност раз-мишљања и изражавања предста-вља посебан квалитет у међусоб-ном људском општењу. Значај у времену када се све више тра-жи образовање и мудрост, треба подстицати и "обраснути" ћирили-цу, а не стављати је на вид у виду

На овај начин желела сам да кажем, ко се стиди и заборавља своју прошлост, неће никад разу-мети једну мудрост: "Деценима бу-дућности расту на кофенима про-шлости".

М. Јовановић,
Београд

Политика, 21. Мај 1994.
Београд, 25. Мај 1994.
2002. г. 1. 12

Саопштење групе "Наше писмо" Локализацију на српски језик могуће је извести ћирилицом

Другу помоћ коју можемо, у изво-ду прелазивања. Такође, госпо-дин Војводић није објаснио чини-цу да, ако је ћирилица неподно-сна за дељивању локализацију због српског језика, како је онда мо-гуће коришћење латинских сло-ва, Б, С, С и Џ.

Независно од овога, у истој изјави је речено да ће на српски језик бити локализовани "домацине, опште, по-дељивања, чаробња и дјелација". У изворном саопштењу "Мајкро-софт Југославија" (www.mikrosoft.co.yu/press/15102002.htm) већу-тим стоји да ће на српски језик, ос-тација и помоћ (Help). Надамо се да је ово само превод и да се он прево-ђена локализације није одустало.

Никола Смоленски
http://slavenski.net/e.с. 64

Ево једног примера: "Долити-ка" 6. октобра 2002, страна 8, чла-нак о пројекцији Ј. Карађорђевић. ...Кад, оснивач и директор илди-ске Vihidh rikomstakshn отгади-лејш... (латиницом) као да је то српски језик. Зашто то није испи-сано или ћирилицом, или корект-ним енглеским - "Village Reson-struction Organisation" то само уреднички зна.

Ако постоји жеља да се навод приказе у оригиналу, ту српска латиница не помаже.

Павле Б. Павловић,
Сарајево,
21. Мај 1994. г. 1. 12

Транскрибоване називе писати ћирилицом

Хвала богу да "Политика" (као неким другим српским листови-ма) не треба латиница да се обрати свом читалашту сем кад су пи-тању поједини енглески изрази или наслови. Проблем је у том "сем" Енглески и Американци у-требавају латиницу, али без срп-ских "д", "ђ", "џ", итд.

Наводе се енглески наслови на енглеском, али на писму новина - ћирилицом, што је у реду, али за-што се то у неким случајевима, у заграда, поновни опет на српском, али латиницом, или се, пак, енгле-ски израз напише на српском, али латиницом!

Политика, 21. Мај 1994.
Београд, 25. Мај 1994.
2002. г. 1. 12

Политика, 21. Мај 1994.
Београд, 25. Мај 1994.
2002. г. 1. 12

Политика, бр. 31985/ХСІХ, 20. Новембар 2002, б. 5.

Саопштење групе „Наше писмо“ Локализацију на српски језик могуће је извести ћирилицом

Поводом изјаве коју је испред компаније „Мајкрософт Југославија“ дао господин Александар Бојовић, а која је објављена у „Политици“ од 16 новембра (на насловној страни и страни А12), Група „Наше писмо“ се оглашава да би указала на једну нетачност у њој.

Господин Бојовић је, наиме, изјавио да ће се локализација на српски језик извести надоградњом садашње енглеске верзије, односно преко тзв. LIP-а (Language Interface Pack – језички кориснички програм) као и да је технички неизводљиво то урадити на ћирилицу.

Међутим, на и-мејлу самог Мајкрософта, на пример на адреси www.microsoft.com/spain/windowsexp/pro/techinfo/planning/multilingual/LIP.doc, може се видети да су управо преко LIP-а изведене локализације оперативног система „Windows XP“ на, између осталих,

бугарски језик и таи (језик народа Тајланда). Бугарски језик, наравно, користи једино ћирилицу, док таи користи сопствено писмо. У оба ова случаја, као и код свих осталих делимичних локализација, основа оперативног система и даље остаје на енглеском језику.

Пошто не верујемо да је господин Бојовић у свом саопштењу лагао, закључујемо да је ту изјаву дао из необавештености, па очекујемо да ће, сада када је „Мајкрософт Југославија“ упознат са чињеницом да је то технички изводљиво, локализација на српски језик бити урађена ћирилицом. Уколико то ипак неће бити случај, захтевамо да ми и јавност будемо обавештени о разлозима такве одлуке. Могуће је да постоје неки нови, нама непознати разлози, па бисмо желели да знамо који су, јер смо спремни повјити техничку и св

друту помоћ коју можемо, у њиховом превладавању. Такође, господин Бојовић није објаснио чињеницу да, ако је ћирилица неподесна за делимичну локализацију због енглеског језика, како је онда могуће коришћење латиничних слова Š, Đ, Ћ, Џ и Ž.

Независно од овога, у истој изјави је речено да ће на српски језик бити локализовани „команде, опције, подешавања, чаробњаци и дијалози“. У изворном саопштењу „Мајкрософта Југославија“ (www.microsoft.co.yu/press/15102002.htm), међутим, стоји да ће на српски језик, осим тога бити преведени и документација и помоћ (Help). Надамо се да је ово само превид и да се од преводне документације није одустало.

Испред Групе „Наше писмо“

Никола Смоленски

<http://nasepismo.da.ru/>

Или, 21. 11. 2002, 4. 2708,
стр. 24

КОМПЈУТЕРИ И ЋИРИЛИЦА

Сирогојно Company

Да ли ће угрожено српско национално писмо сада када је постало савезни проблем успети да се домогне „прозора“ Била Гејтса

Када је професор др Стјепан Филеки, сликар-графичар и калиграф, једном приликом држао предавање на Златибору о томе зашто Срби пишу све мање ћирилицом, отказала му је оловка: „Одем на трафику, усред Србије, до горе у планини: Дајте ми једну оловку! Добијем неку на којој пише Сирогојно, латиницом. Па ко га је натерао? Окренем се, а на ауту, изузетном латиницом пише: Sirogojno Company. Погрешно схватање туризма.“

Прошле недеље усвојена је Декларација о заштити ћирилице и у Вуку република и у Вуку грађана скоро ансоулом већином, и поред југословенског Устава из 1992. и Закона о употреби језика и писма (1991) који дају предност ћирилици као службеном писму, али се очигледно не поштују. Некако истовремено стигла је вест о Мајкрософтовој намери да преведе оперативни систем „Виндоус икс-пе профешнал“ на српски језик, али на његову латиничну верзију, која је схваћена као још један удар на ћирилицу, српски национални идентитет и културну баштину.

Латиничних сто дана

Још једном је покренута (безуспешна) расправа (која ће потрајати, надајмо се, и после првих изборних листића) о томе зашто заборављамо „матерње писмо“ и ко нам је, на крају, крив због тога: Вук Караџић, Тито или Бил Гејтс? Или ми сами? И да ли је спас ћирилице у протривању латинице?

Као неко ко се годинама бавио увођењем традиционалних ћириличних облика у компјутерско писмо, реконструисао стара писма из наше литературе почев од Студенице, Светог Саве, преко Мирослављевог јеванђеља, инока Саве, Милу-

тина... професор Филеки не верује да ће проблем потискивања ћирилице бити откљоњен, а камоли решен, уколико Мајкрософт преведе оперативни систем на српску ћирилицу. Исто тако тај проблем неће бити ни погринан Мајкрософтовим увођењем латинице, јер питање ћирилице у свести је сваког појединца о сопственом и националном идентитету. Моје лично искуство говори да се више од 50 одсто Срба потписује латиницом. То знам по студентима које 35 година пратим“, каже др Филеки за НИИ. „Оперативни систем Мајкрософта и не треба преводити на српску ћирилицу, јер то је, као прво, тешко и компликовано. Ми нисмо никако тржиште, никакав потрошач. И дуго се нећемо ослободити пиратерије. Компјутерски енглески треба схватити као латински у медијацији; дакле, прихватити га као неизбежан језик.“

И др Иван Клајн, професор Филолошког факултета у Београду и председник Одбора за стандардизацију српског језика, мисли да је проблем првог српског писма на нивоу појединца: „У језику није могуће ништа принудно спровести; ни законским ни административним мерама него је потребно само развијати ту свест међу људима да не бораве да је ћирилица основно писмо ср-

пског народа. Нико под пендреком неће да пише ћирилицу. Ни ти би то имало неког смисла.“ Међутим, Одбор за стандардизацију српског језика је још децембра 1998. упутио, по Одлуди број 6,

препоруке савезној и републичким владама да за говорни простор српског језика: треба превести „Виндоус“ и програм „Ворд“ и да се уз помоћ савезног Завода за стандардизацију донесу прописи да сви компјутерски системи који се убудуће уводе, морају имати јединствене кодине распоред на тастатури за српску ћирилицу и српску латиницу. „Наравно, на ту одлуку није било одговора, као и обично“, каже др Иван Клајн. „Одбор је касније реаговао још најмање четири пута поводом тих односа ћирилице и латинице. Када је Скупштина Војводине докренула иницијативу за равноправну употребу ћирилице и латинице, фебруара 2001. речено је да је у службеној употреби српског језика примарност ћирилице питање идентитета. Затим у мају 2001. изашао је документ под насловом 'Првих сто дана Владе Републике Србије' само на латиници, када смо такође разговали, не зато што постоји веровање да је то светска завера против Српства, него су се људи дешеница навикли на латиницу, ћирилица је скоро отуђена. Боримо се за заштиту ћирилице као једног угроженог културног добра, као што бисмо се борили за спасавање зеленила, цркава, архитектуре.“

Бечко узмицање

Крајем априла ове године, дошао је Клајн реговати смо када је Савезно министарство националних и етничких заједница објавило брошуру под насловом: О Закону о заштити права и слобода националних мањина на 11 јези-

Не страхујем за ћирилицу

Не мислим и не страхујем да ће тренутна мода писања и штампања књига латиницом као видом заблуде о некаквом нашем укључивању у свет, истину ћирилицу са ових наших простора, на којима се њом пише већ тринаест векова, а српске књиге штампају откако се у свету књиге штампају уопште. Те „моде“ било је и раније, и нарочито у опасним размерама у тзв. Гитовој Југославији, када је она разним начинима и натурама и када је чак тешко било доћи до писаће машине са ћириличким писмом, па јој је ипак ћирилица одолела, упркос свему и бранећи се самим својим савршенством, својом лепотом и својим историјским значењем.

Сматрам и да је латиничко писмо, коме су давнашњи корени такође у грчком писму, исто тако „наше“ писмо и да га се ни на који начин не треба тако олако одрицати. Тим писмом писало се у прошлости, а пише се и данас, како овде, тако и другде, и код „обичног“ нашег света, и у свету више образованости и културе. Подсетио бих и у овој прилици на пренајачњу књижевност старог Дубровника, која је после раних почетака својих у ћирилици и чији су први уметнички стихови још годи-

не 1421. прешла на латиницу, под дејством разних узрока и разлога, наравно не на латиницу „гајевскога“ вида и правописа, већ ону у којој је наша реч писана прилагођеним италијанским правописом. Та књижевност је дубровачка, али и наша, и то се не може заборавити. Не треба смести с ума ни да је бозимало све што је од српске народне поезије забележено у вековима од XV до XVIII, дакле у време те поезије које називамо предвуковским, забележено латиничким писмом те старе вртосе у Италији, у Дубровнику, у Боки Вортској и по разним местима Далмације. Како бисмо се могли одрећи те сјајне књижевности, уметничке и учене, и писане, као и оне стварне, и преносио не усменим путем и у ширим словенима народа? Зар то одрицање не би било одсвађење неких грана на којима вековима постојимо? И зар оно не би личило на оне „славне“ и „цивилизацијске“ декрете министара културе у „Тубмановој“ Хрватској, по којима су се из свих библиотека хрватских (и из књижевних излога такође) морале избацити све књиге штампане ћирилицом? Живо се сећам да сам пре тих година сасвим мрачних чак од иначе добронамерних и високообразованих хрватских пријатеља својих слушао уверавања да их боли глава када читају књиге штампане ћирилицом. Такво поступање и толику искључивост нилошто, никада и ни под којим условима не бих волео да сретнем и доживим у моме народу.

ка, зато што је први од тих језика српски, али, опет, латиницом. Било је много таквих прилика.

Да ли се неко из Мајкрософта обратио Одбору за стандардизацију српског језика у вези са локализацијом оперативних система на српски језик?

„Не, нажалост, није“, каже професор Клајн за НИН.

Једна од потписница Декларације о заштити ћирилице др Љиљана Чолић, професор османског језика на Филолошком факултету у Београду и посланик ДСС-а у Савезној скупштини, каже да двозбучност не постоји нигде у свету, ни у једној држави. Постојање два писма у једном језику је природно и по логици ствари једно писмо потискује друго. Латиница у службеној, јавној и приватној употреби потискује ћирилицу. „Декларација о заштити ћирилице нема законску вредност, она је само упозорење званичних органа да поштују закон и апел највишег државног законодавног тела грађанама Југославије да заштите национално писмо већинског становништва у држави. При том, она ни на који начин не угрожава права мањина да се служе својим националним језиком и писмом.“

Међутим, ако се одређемо само за ћирилицу, шта ће се догодити са значајним латиничним корпусом српске књижевности?

„Нико не тражи избегавање латинице из употребе, нити имамо право да бришемо оно што је прошлост, а чињенице прошлости говоре да је латиница била коришћена током писаног стваралаштва Срба у прошлости до данашњих дана. Декларација је усмерена ка будућности и циљ јој је спречавање изумирања ћириличног писма, старог десет векова. Свако има права на избор али у складности ма које се не би косиле са постојећим законом“, каже др Љиљана Чолић за НИН, додајући да уколико би морала да бира, пре би се одрекла српске латиничне прошлости него будућности ћирилице.

Све до стварања Југославије (1918) Срби су писали ћирилицом као својим јединим писмом. На подручју данашње Војводине, сви српски листови; почев од „Српскија поведенија новини“ које су излазиле у Бечу 1791. и 1792. године, па до 1918. штампани су ћирилицом (било их је око 200).

Књижевни договор Срба, Хрвата и Словенаца (тада названих „један народ“) потписан у Бечу 1850. почетак је приближавања хрватског језика српском. У заједничкој држави и језик је постао заједнички. Бечки договор је у име српског народа потписао Вук Караџић.

„Вукова реформа била је први корак узмицања ћирилице“, каже мр Мирослав Симић, сарадник Института за српски језик САНУ и аутор РАС-а, програмског пакета за обраду српског текста на компјутеру, кога, како нам је рекао, нико из Мајкрософта није потражио у вези са локализацијом: „Ово што се дешава са Мајкрософтом и латиничном локализацијом оперативних система је исте почетак краја, који води до потпуног уништења идентитета српског народа. Међутим, Вил Гејтс нема ништа против Срба, нити против српске ћирилице. Бил Гејтсја занима профит, а ово што се

дешава су вечне балканске игре. Починем да сумњам и у лингвомафију.“

Погрешна адреса

Александар Бојовић, PR менаџер „Мајкрософта“ - Београд, тек је на Трибини о локализацији „Виндоуса икс-пе професионал“ и „Офис 11“, који је организовала Привредна комора Србије и Удружење информатичара Србије (19. новембар) чуо да је Влада Србије расположена да финансира локализацију „Виндоуса икс-пе професионал“ на ћирилици. „Ипак, та информација неће утицати на разлоге због којих смо приступили локализацији на овај начин“, каже Бојовић за НИН, напомињући да постоји много прича у јавности које су формиране на основу полумистина или нетачних информација.

„Ми смо приступили локализацији пословних пакета. Виндоус икс-пе професионал је оперативни систем намењен за коришћење у пословном систему. Офис икс-пе и наредни Офис 11 су пословне апликације а не апликације за кућу и школе како је то презентовано у јавности. Фокусирани смо на фирме и колеџе, односно правне ентитете за које тренутно и траје локализацијска кампања до 31. децембра. Прича о угрожавању ћирилице дуго траје, али је овог пута упућена на погрешну адресу.“

Локализација оперативних система „Виндоуса икс-пе“ поверена је новосадском тиму информатичара и лингви-

ста: „Што се самог језика тиче, у нашем тиму је мр Влада Буковић, стручњак за српски језик, који не одлучује о томе да ли ће бити латинична верзија, јер то није његов део посла. Он ће проверити на ком нивоу је локализација урађена и да ли су испоштована правила српског језика. Од осталих стручњака ту су асистенти са новосадског Филозофског факултета, Катедре за енглески језик. Ту су и двојица новинара, Мирко Барбуловић, један од зачетника идеје да се уведе култура писања на југословенском Интернету, и Драган Грбић, познат југословенској јавности као стручњак баш за Офис апликације. Локализација се ради искључиво са енглеског језика а не са неког другог као што је то ових дана било у штампи.“

Зашто нису позвали Одбор за стандардизацију српског језика? Или Мирослава Симића, аутора РАС-а?

„Ми смо приватна компанија. И ви бисте могли да ме питате зашто нисмо контактирали вас као озбиљне југословенске новине на ћирилици. И прећу вас уважити, јер имате свакодневне контакте са различитим људима, имате читаоце разних категорија, сфера интересовања. Али понављам, ово је професионални пакет, намењен пословном окружењу, људима који први пут треба да седну за компјутер у некој фирми.“

■ ЗОРА ЛАТИНОВИЋ

ИСТРАЖИВАЊЕ „ПОЛИТИКЕ“ И АГЕНЦИЈЕ „ФАКТОР ПЛУС“

У Србији пишу латиницом

Ћирилица ће, ипак, опстати као званично писмо, сматрају испитаници

Истраживање „Политике“ и агенције „Фактор плус“ из Београда спроведено је на случајно одабраном узорку становника Републике Србије од 1.500 испитаника, преко телефона.

Кључни закључак овог истраживања, помало изненађујући за неупућене, али и очекиван за све оне који помно поате

Србији. Из овога би могло да се закључи да чак и један део оних који чешће и више користе латинично писмо сматра да је ћирилица суштински запостављено писмо.

По мишљењу јавности, ћирилично писмо је недовољно заступљено у штампи. Један од најбољих показатеља „већин-

ћирилице у школама. Наиме, већина испитаних (40 одсто) сматра да је употреба ћирилице у школама тек делимична, односно да је ћирилично писмо слабо заступљено (29 одсто). Када се све ово узме у обзир постоје јасније због чега ћирилица полако губи примат у трци са латиничним писмом.

док једна трећина (30 одсто) мисли да јесте, али да то држава не жели. Оно што је сигурно, нико не сматра да држава тако нешто тренутно и ради.

Познавање оба писма (и ћириличног и латиничног) за половину становника Србије представља релативну предност за оне који улазе у ту категорију, али је смитоматично да чак 40 одсто јавности сматра да познавање оба писма не доноси и не значи никакву предност.

Будућност ћириличног писма умногоме зависи и од односа и става садашњих и будућих генерација у Србији спрам основних елемената националног идентитета. За данашње генерације одрицање од ћирилице за већину (50 одсто) представља непоштовање традиције и губитак националног идентитета, али је знатан број и оних који сматрају да је реч о неминовности данашњег времена и уклапању у светске токове (40 одсто).

Ипак, и поред свих препрека и утицаја (глобализација, губљење националног идентитета, најезда западне културе и вредности) већина становништва Србије сматра да ће ћирилично писмо опстати и у будућности као званично писмо.

Све већа присутност компјутера и информacionих технологија на нашим просторима, као и њихово западно порекло, знатно је утицала на повећање употребе латиничног писма код нас. Прављење програма на ћирилично писму могло би да донекле реши проблем „одумирања ћирилице“ у информacionим технологијама, али и да повећа ниво информaticке образованости домаћег становништва.

У том смислу, један део јавности сматра да би за домаће тржиште компјутерски програми требало да се праве и на ћирилично писму.

У штампаним медијима ћирилично писмо је заступљено ...

употребу и заступљеност два главна писма на нашем поднебљу, јесте да је латиница чешће коришћена него ћирилица.

Истраживање је показало да латиницу не само што користе највећи део популације Републике (39,8 одсто), већ и да корисника латинице има двоструко више од корисника ћириличног писма. Треба нагласити да један, такође велики део становништва, или 38,3 одсто, користи оба писма у свакодневном животу подејнако.

Ако је ниво коришћења ћириличног писма релативно низак, свест о (не)заступљености ћирилице је веома изражена и присутна код већине становништва. Наиме, две трећине испитаника или њих 75 одсто је изјавило да је ћирилично писмо више или мање запостављено у

га“ ћириличног писма свакако је његова заступљеност у медијима (штампа, ТВ-у). Домаћа јавност сматра да ћирилично писмо није довољно заступљено у домаћим медијима, што потврђују и подаци добијени истраживањем – око 60 одсто испитаника сматра да је ћирилица мало или нимало заступљена у штампаним медијима. Када се овоме дода и 15 одсто оних који изражавају став да је заступљеност ћирилице тек делимична, очигледно је да већина становништва Србије размишља веома слично када је заступљеност ћириличног писма у питању. Са друге стране, став је јавности да се о овом проблему у медијима веома мало пише и говори.

Интересантно је да слично мишљење јавност изражава и када је у питању заступљеност

Утисак који се намеће на основу резултата овог истраживања је следећи: већи део популације се слаже са тврђњом да је ћирилица слабо заступљена на нашем поднебљу, да је запостављена и у школама, и у медијима, и у свакодневном животу, али истовремено и упркос томе, ти исти људи који изражавају такав став користе – латиницу.

У последње време све више и чешће смо сведочи појављивања покрета и иницијатива за заштиту и опстанак ћириличног писма. Поставља се питање може ли држава нешто да учини по том основу. Јавност је подељена у својим ставовима када је реч о утицају државе на ширину употребу ћириличног писма. Највећи део популације (40 одсто) сматра да то није могуће,

Запослени у Институту за српски језик САНУ два месеца без плате: да ли је то крај ове институције

Зашто министар „не зарезује“ лексикографе

– Добро дошли у једини институт српског језика на свету који пролази кроз неизвесну садашњост и још неизвесну будућност – рекао је др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ, поздрављајући јуче чланове жирија, госте и новинаре који су присуствовали свечаном чину, саопштавању имена овогодишњег добитника престижне награде „Павле Ивић“.

Ове речи о „неизвесној садашњости, а још неизвеснијој будућности“ односе се, како сазнајемо, пре свега на даљу судбину најстаријег и најзначајнијег српског научног пројекта, даљег припремања – и издавања нових свезака Речника срп-

шњег министра за науку Драгана Домазета. Већ два месеца Институту за српски језик САНУ републичко Министарство за науку није уплатило ни динара. Тек јуче, чуло се, сарадницима Института уручиване су септембарске плате.

Већ неколико месеци, међу сарадницима Института за српски језик САНУ говори се о „неизвесној садашњости, а још неизвеснијој будућности“. Говори се да је садашња влада одлучила да укине Институт и да обустави даље послове на изради Речника српскохрватског језика. То је понукало најбоље стручњаке да траже ухлебљење на другом месту. Тако водећи српски акцентолог др Миро-

Др Слободан Реметић: **Неизвесна садашњост, још неизвеснија будућност**

Др Радивоје Младеновић

Награда „Павле Ивић“: Говор Гора

Већ престижна награда „Павле Ивић“, која се ове године додељује трећи пут, припала је др Радивоју Младеновићу за обимно дело „Говор шарпланинске жупе Гора“ које је недавно објављено у 48. књизи Српског дијалектолошког зборника.

То је обимна студија о једном говору на крајњем југозападу српске језичке територије, рађена у традицији српске

дијалектолошке науке, која ових година пуни први век свога постојања – рекао је проф. др Александар Младеновић, председник жирија. – Жупа Гора је део шарпланинске површи на којој обитава двадесетак села са стариначким живљем муслиманске вероисповести, од којих је осам на територији Албаније.

Ова расправа је иначе штампана на 606 страна, са 54 карте, 1154 параграфа, 1699 фуснота, а коришћено је 497 библиографских јединица.

скохрватског књижевног и народног језика, што уједно представља најзначајнији научни пројекат у славистици уопште, а можда и у светској лексикографији. За овај пројекат са најмеродавнијих места у свету изнет је једногласан суд: то је најбољи једнојезички речник у словенском свету.

Никада српској науци, када је реч о финансирању, нису црпале руже. Али су се увек, па и у минувалим годинама, намицале паре за најзначајније пројекте и плате запослених. Али никада није, кажу лексикографи, било теже него са овом владом. Никад није било теже него за ово време министровања сада-

слав Николић већ предаје на Филолошком факултету у Београду. Руководилац пројекта Милица Радовић-Тешај предавач је на Учитељском факултету у Београду. Неки научници се спремају да оду за предаваче у Крагујевац.

Израда речника је изузетно одговоран посао. Лексикографи могу бити оспособљени за овај посао само ако, „дозревају“ под стручним надзором старијих и афирмисаних научника. Због тога су за сараднике Института бирали дипломци са Филолошког факултета и пажљиво увођени у посао. Ове године догодило се нешто што се никада раније није догађало –

млади асистенти и истраживачи остављају Институт, не желећи да своју судбину вежу за научну институцију са неизвесном будућношћу. Тако је ова научна установа остала и без искусних научника и без подмлатка.

Директор Института за српски језик Слободан Реметић није јуче хтео подробије да говори о тешком положају институције на чијем је челу. Незванично сазнајемо да је имао „неких контаката“ са представницима Владе Србије. То наговештава и могућност да сада тамо постоји жеља да се чује и његова прича.

Јово Бајић

ИНСТИТУТИ У САСТАВУ САНУ НЕМАЈУ ЈАСНУ ВИЗИЈУ СВОЈЕ БУДУЋНОСТИ

Научна елита на просејачком штапу

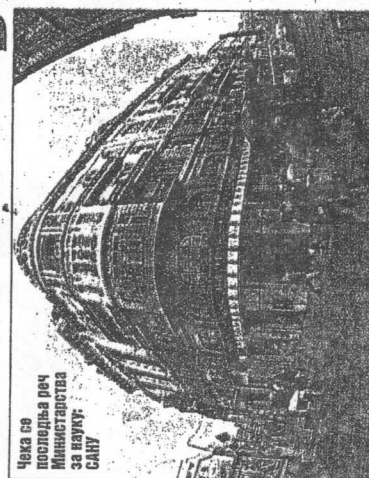
Регионална сарадња

Највише оптимизма у институтима који делују у саставу САНУ зрачи из речи др Милана Бурсава, директора Географског института „Јован Цвијић“. Радити се може и мора и у најтежим условима. Тренутно се остварује међународни пројекат „Дунавско-моравски коридор“ као основа „регионалног развоја“. Успостављена је сарадња са научним институтима из Бугарске, Румуније, Мађарске, Републике Српске, а сада и Босне и Херцеговине. Сарађивање и сарадња са представницима Министарства за науку разговарали су више пута и стенолози. Са Министарства за науку разговарали су више пута и стенолози. Са Министарства за науку разговарали су више пута и стенолози.

Поједини научни институти, посебно они чија је оснивач Српска академија наука и уметности, напуштају да се базе на временска традиција на класичној прекинута. Пилте за последних научника отуђу са државним, акадмским, младим сарадницима, који су способни да се базе науком, због неизвесне будућности веродостојној да се запошљавају у оваквим институтима. Међу запосленима уследило се уверљиво уверење да већи број истраживача нема подршку Министарства за науку, да ће бити запослени, а запослени, који се прикључило не слажу, да ће остати без посла.

Недавно смо писали о Институту за српски језик који је основан 1947. године у оквиру САНУ са основним задатком да припреми „Речник српскохрватског књижевног и народног језика“. До сада је издато пет издања томова Речника, објављено је преко 200.000 референци на 13.000 страна великог формата. Објављено је само пола посла, јер кад буде завршен, Речник садржаће 400.000 референци које ће бити штампане у више од тридесет томова. Овај пројекат се завршио пре пет година. Сада се поставља питање ослонца овог Института и његовог пројекта.

У великом помозану нашао се и Математички институт, прва научна институција основана у оквиру САНУ, 1946. године, која запо-

Чика се последња реч Министарства за науку: САНУ

— Морам са поносом да истакнем да смо ми још пре пет година кренули у сусрет

Медаковић: Сачуваћемо Институт за српски језик

— Ми бисмо са као Српска академија наука и уметности традицију, колико год је то у нашој мисли, да сачувамо наш Институт за српски језик, чији значај није споран. Научни пројекти Института за српски језик, посебно последњи, издвајање савезака Речника — од великог су значаја за нашу науку и у сплитску уопште.

— Медаковић: Сачуваћемо Институт за српски језик

— Тражили смо да наместу нове решење, али да бу се послужити народном мултишћу. Ствара се околу решавања унутар куће. А у истој кући смо и ми и Министарство за науку — каже др Драгана Радоновић, директор Етнографског института. — Разговарали смо са представницима Министарства за науку и имам утисак да смо се разумели и да ће се наћи прихватљива решења.

— Јован Цвијић и ту смо омакх постоје француске и Немачке — рекао нам је др Зоран Марковић. — Поред тога реализујемо још један значајан научни пројекат од опште прамаче који финансира Министарство за науку, а то је нови правац криптологија, која је асоцијативног карактера, а тај пројекат води др Милош Милашевић.

— Јован Цвијић и ту смо омакх постоје француске и Немачке — рекао нам је др Зоран Марковић. — Поред тога реализујемо још један значајан научни пројекат од опште прамаче који финансира Министарство за науку, а то је нови правац криптологија, која је асоцијативног карактера, а тај пројекат води др Милош Милашевић.

— Јован Цвијић и ту смо омакх постоје француске и Немачке — рекао нам је др Зоран Марковић. — Поред тога реализујемо још један значајан научни пројекат од опште прамаче који финансира Министарство за науку, а то је нови правац криптологија, која је асоцијативног карактера, а тај пројекат води др Милош Милашевић.

Јован Бајић

4 ДРУШТВО

Владимир Матић, помоћник министра за науку и технологију: Господа из Института САНУ за српски језик мораће да раде ефикасније Није ово деветнаести век па да се Речник прави сто година

— Свака медаља има две стране, па је и стање у Институту за српски језик САНУ другачије од оног које предочавају јавности — рекао је у разговору за „Експрес“ Владимир Матић, заменик министра за науку, коме смо се обратили због нове судбине Института и њиховог капиталног пројекта — издавања Речника српског језика.

— Институт се бави изградом Речника — долаје Матић, али у том послу озбиљно заостаје. Наиме, након перјесет година рада на Речнику његов завршетак се још не сагледава и зато је у Министарству за науку и технологију узрело мишљење да је овај посао од нарочитог интереса потребно убрзати у значајној мери. Зато смо предузели одређене мере, као што су опрема Института великим бројем рачунара и финансирање Пројекта израде Речника на годишњем нивоу, са јасно назначеним обавезама које Институт мора завршити у свакој години. Пошто овај посао излази из оквира чисте научне делатности, у финансирање ће делимично бити укључено и Министарство културе, са којим се воде преговори.

Владимир Матић долаје да запослене у Институту „бије лош глас“ међу колегама и људима из САНУ који, како каже Матић, „сматрају да израду Речника српског језика запослени користе као параван за неажурност, зупрано за промишљење свог радног времена на друге активности,

какве су експертизе, писање стручних чланака и осталог невазано за основну активност“.

— Дакле, екзистенција Института за српски језик САНУ и његова будућност ниошто није су угрожени, али ће господа из Института морати да буду ефикаснији на изради Речника — наставља Матић. — Требало би непоменути да они у прилог свом вишедеценијском повољно ажурном раду често потезу аргумент да је у Хрватској израда Речника хрватског језика трајала сто година. При том заборављају чињеницу да су Хрвати

рад на свом речнику започели у 19. веку и да се технологија рада на сличним пројектима грађем 20. столећа, које је најбурније у историји људског рода, по тему технолошког развоја, да десетине пута убрзала. Уз то, према ин-

формацијама — које је Министарство за науку и техно-

логију (МНТ) добило, неопходни рад на терену (скупљање грађе) завршен је још 1991. године, па је, по свему рад на изради Речника требало да буде завршен.

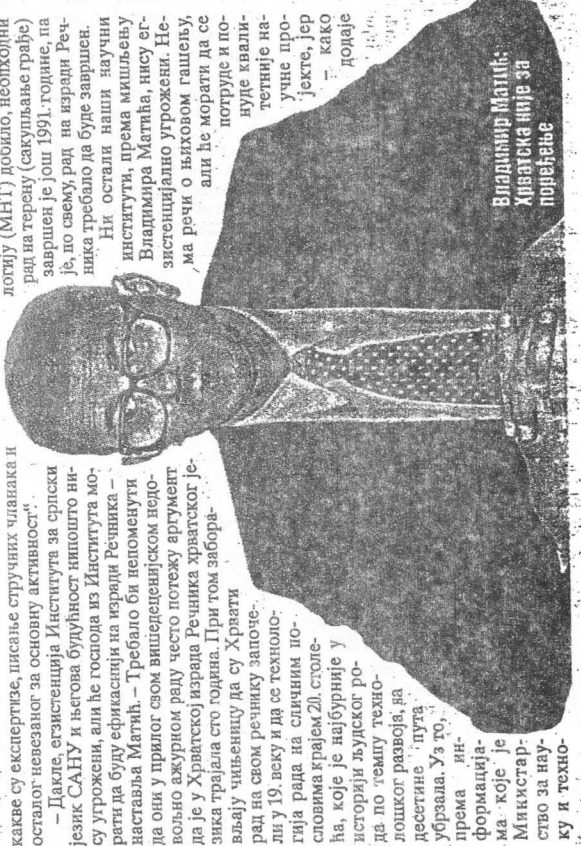
Ни остали наши научни институти, према мишљењу Владимира Матића, нису екзистенцијално угрожени. Ема реч о њиховом гашењу, али ће морати да се потруде и потегнуће научне пројекте, јер долаје

наш саговорник — МНТ нема упориште у законским актима за финансирање научних институата, већ само научноистраживачких пројеката, за које се на месечног нивоу издаваја око 90 милиона динара.

Буџет за науку у Аустрији, на пример, износи 3,5 милиона евра годишње, што износи два посто њиховог државног буџета од 175 милиона евра (Аустрија има, као и Србија, око осам милиона становника). То значи да за своје научнике Аустрија троши онолико колико износи целокупни државни буџет Србије, која тренутно издаваја само 0,3 посто за науку из буџета, како објашњава Матић.

— У Србији, према европским и светским стандардима — долаје наш саговорник — тренутно живи и ради око 2.000 компетентних истраживача, што је више него оскудно када се зна да у Словенији, по истим критеријумима, живи 5.500 компетентних научника. Дакле, 2,5 пута више у држави са четири пута мање становника. Зато је јасно у чему праву би српска наука морала да се креће — у праву познату као квалитета постојећих и проширења научне базе младим, способним научницима. За постизање овог циља средства која се сада издавајају за науку јесу недовољна — закључује Владимир Матић.

Миша Чепур

Владимир Матић: Хрватска није за прегоре

„Глас јавности“

АПЕЛ

ЋИРИЛИЦА И ПРАВНА АКТА

Српска језичка и културна традиција нераскидиво су везане за ово писмо и на њему треба градити будућност

Подстакнути све живљом јавном расправом у вези са локацијом производа америчке компаније „Мајкрософт“, као и залагањима за већу заступљеност ћириличног писма у нашем јавном животу, што се нарочито односи на дигиталне технологије, одлучили смо да упознамо јавност са својим ставом.

Полазећи од чињенице да је српска језичка и културна традиција нераскидиво везана за ћирилично писмо, да је ћирилица у српском народу и држави одиграла пресудну улогу у процесима цивилизацијског, културног, религијског и националног формирања, те да је српска култура свој допринос европској и светској културној баштини у погледу писаних споменика и књижевности дала преважодно кроз ћирилично писмо, сматрамо да је ћирилица потврђен основ на коме треба градити профил српске културе у 21. веку, што у првом реду обухвата свет дигиталних технологија.

Без потребе

Иако се не залажемо за изопштавање српских културних добара насталих у 20. и ранијим вековима на темељу латиничног писма, одговорно тврдимо да је српска варијанта ћирилице писмо које најпотпуније задовољава потребе српског језика, традиције и културе, како у односу на већ оставрена дела, тако нарочито у односу на будуће подухвате. Инсистирање на концепту двоазбучности - при чему се, по правилу, предност даје латиници - по нашем мишљењу, не одговара како садашњем тренутку, тако ни развојним потребама српског језика.

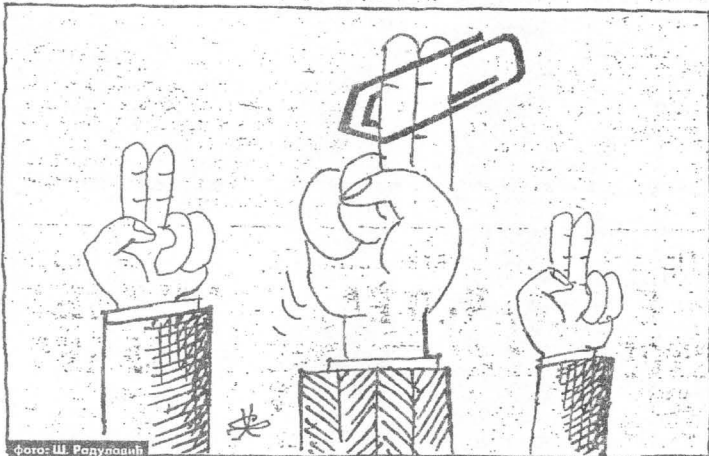
Меркантилистички и тржишни принципи, по којима су латинична решења економичнија и јефтинија од ћириличних, и без улажења у проверу истинитости, представљају потпуно неодржив основ за избор писма у технолошким решењима која улазе у широк друштвени оптицај и као таква могу у великој мери

определити даљу судбину језика. Ово посебно важи у условима постигнуте технолошке равноправности ћириличног у односу на латинично писмо, што значи да ни аргументи техничке природе у корист латинице не представљају одговарајуће нити основано образложење за давање предности латиници или за одлагање примене ћириличних решења.

Срби - има право да све производе на свом језику купује и користи према сопственим језичким и правним стандардима.

Узимамо слободу

Стога узимамо себи слободу да апелујемо на све стране које учествују у текућем процесу локализације производа компаније „Мајкрософт“ за потребе срп-

Фотос: М. Радосевић

Употребу ћирилице као службеног и основног писма дефинишу и подржавају одговарајућа правна акта наше земље, па свако решење које не уважава овакво стање заправо стоји у непосредној супротности са њима.

Народ финансира

Државни органи Србије и/или СРЈ који склапају споразуме са софтверским кућама - у овом случају, компанијом „Мајкрософт“ - треба да воде рачуна да се рад тих органа финансира од средстава пореских обвезника, чија се људска права, што укључује и право на сопствени језик и писмо, морају поштовати у потпуности. Како су људска права мањинских етничких и националних заједница заштитена посебним домаћим и међународним актима, сматрамо да и већинска етничка и језичка популација у нашој земљи

ског тржишта да, имајући у виду наведене аргументе, још једном преиспитају своја становишта и, уважавајући културне, цивилизацијске и правне норме које важе у овом друштву, али и међународно признат концепт очувања језичког и културног диверзитета, без одлагања донесу одлуку у корист ћириличног писма, јединог аутентичног алфабетског система српског језика.

С поштовањем,
ДР ПЕТАР БУЊАК, ВАНРЕДНИ ПРОФЕСОР, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ДР БОГОЉБ СТАНКОВИЋ, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ПРЕДСЕДНИК СЛАВИСТИЧКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ, БОГДАН ТЕРЗИЋ, ВИШИ ЛЕКТОР У ПЕНЗИЈИ, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, МИРОСЛАВ ТОЛИЋ, ВИШИ ЛЕКТОР, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ДР ЉИЛЈАНА МАРКОВИЋ, ВАНРЕДНИ

ПРОФЕСОР, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ; ДР КОРНЕЛИЈА ЧИЧИН, ДОЦЕНТ, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ДР АЛЕКСАНДАР ТЕРЗИЋ, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР У ПЕНЗИЈИ, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ДР РАДЕ БОЖОВИЋ, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ДР ЖЕЉКО БУРИЋ, ВАНРЕДНИ ПРОФЕСОР, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ, НИКШИЋ, АЛЕКСАНДАР ВАСИЋ, АСИСТЕНТ-ИСТРАЖИВАЧ, МУЗИКОЛОШКИ ИНСТИТУТ САНУ, ДР МИОДРАГ СИБИНОВИЋ, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР У ПЕНЗИЈИ, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, ДР МИЛАН УЗЕЛАЋ, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР, АКАДЕМИЈА УМЕТНОСТИ, УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ, ДР СЦИ МЕД. БРАНИСЛАВ ФИЛПОВИЋ, СПЕЦ. ПСИХИЈАТАР, ВАНРЕДНИ ПРОФЕСОР,

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ, БЕОГРАД, ИНСТИТУТ ЗА АНАТОМИЈУ, МР САВО РАШОВИЋ, ЛЕКТОР, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА ЦРНЕ ГОРЕ, НИКШИЋ, ДР СЦИ МЕД. ПРЕДРАГ Љ. ПЕТРОВИЋ, СПЕЦ. РАДИОЛОГ-НЕУРОРАДИОЛОГ, ДИЈАГНОСТИЧКИ ЦЕНТАР „ХРАМ“, ДР СЦИ МЕД. МИЛАН АНДРЕЈЕВИЋ, РЕДОВНИ ПРОФЕСОР ИНТЕРНЕ МЕДИЦИНЕ У ПЕНЗИЈИ, СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ, БЕОГРАД, ПРИМ. ДР ДАНИЈЕЛ М. КРИВОКАПИЋ, СПЕЦ. АНЕСТЕЗИОЛОГ-РЕАНИМАТОЛОГ, СУБСПЕЦ. КЛИНИЧКИ ФАРМАКОЛОГ-ФАРМАКОТЕРАПЕУТ, ИНСТИТУТ ЗА ОРТОПЕДСКО-ХИРУРШКЕ БОЛЕСТИ „БАЊИЦА“, ДР АЛЕКСАНДАР Б. НЕДЕЉКОВИЋ, ПРОФЕСОР ЕНГЛЕСКОГ У ДЕСЕТОЈ БЕОГРАДСКОЈ ГИМНАЗИЈИ, ДОКТОР КЊИЖЕВНИХ НАУКА

Презрена ћирилица

(„Сировојно Сопрану“, НИН бр. 2708)

Посланици који су изгласали Декларацију о заштити ћирилице преварили су се као и њени предлагачи. Према Танјуговој вести од 26. августа, група предлагача је установила да „наша електронска и штампана средства углавном користе латинично писмо“ и да је „излишно говорити о равноправности ћирилице и латинице“.

Преварили су се јер латиница не постоји. После распада СФРЈ оно што се у Југославији звало и зове латиницом а било наметано од стране државе и СКЈ, а до пре две године и преко ЈУЛ-а, јесте данас хрватско државно писмо

заштићено хрватским уставом, законима, уредбама и другим прописима те независне државе.

Како год да окренемо, ко у Србији пише „латиницом“, пише хрватским државним писмом, званичним средством општења једне стране државе. Већина особа са којима сам о томе покушао да разговарам, ово не схвата, понављаме због отпора очигледностима који краси наш менталитет деценијама, а делом и због „терања на размишљање“ што код нас важи за знатан напор, посебно ако свет у коме се живело или илузија у којој многи још живе, добију такву буботку.

Испада да су Срби народ чија штампа већински пише писмом једне стране државе. Неко ће рећи да цела Јужна Америка пише и говори шпански, а Северна, енглески. Потпуно тачно, тамо говоре и пишу шпанским, односно енглеским али за разлику од Хрвата, знају и признају од кога су језик добили, присвојили или увезли и за разлику од Срба, знају чијим писмом пишу.

Питање ћирилице и наречене латинице није једноставно у Србији углавном због тога што наше незаинтересоване владе за разлику од западних, не знају да је писмо политичко и државно питање. Уз ширење латинице имате и свакојаких чуда као, рецимо, то да један од кандидата на председничким изборима, човек и образован и обавештен, захтева да му се књига изда на „латиници“, што издавач и уради, а он се после обраћа Србима да га изгласају, али ћирилицом.

Сећате ли се избацивања ћирилских књига из Народне библиотеке Словеније? Десило се то 1986, пазите, не 1996, а тамошњи извршиоци тог наређења њихове партије и њене државе, као разложни трговци, схватили су да је боље да те књиге продају нашима него да их за мале паре шаљу у Вечне на прераду. Ставили печат дотичне библиотеке на сваку књигу па уз њега још један који казиваше „излочено“ и параф, да се види ко је излучио књигу печатану омрзнутим писмом. Наши шверцери продаваху те књиге на бувљаку у Бубањ потоку, без одјека у штампи. Попуштало се онда приликом тог невиђеног скандала пред којим је тадања званична Србија затворила очи, а данас се попушта у вези с „латиницом“.

Не види се начин на који би се Срби могли вратити ћирилицу. Она је омрзнута у самој Србији, међу њеним мањинама. Искуство ми казује да се многи Срби стиде ћирилице као што се стиде својих неуређених села, блаћњавих џада и сокака, загуштених гробаља, празних цркава, неукних попова и запостављених мајки, па када се закиће хрватским државним писмом, верују да је то пречица од Европе.

Где би било решење? Ко се креће Мрежом, зна колико има проблема са свим писмима друкчијим од енглеског, почев од француског и шпанског, до источноевропских и иних. Показало се да није лако за руковање ниједно писмо привучије од лавног латинског. Виђао сам у иностранству Србе који су се хвалили Вуком и начелом: једно слово – један глас, а после слали својима разгледницу, латиницом.

Верујем да је време да се размисли о реформи писма, о одрицању од поменутог начела и о упокојењу једне формуле која јесте била лепа јер су нас учили да је волимо, али ћирилица је данас презрена и чак омрзнута. Сада, када је ћирилица потучена по свуда, трезвеност би захтевала реформи писма. Не видим други крај нашем унижавању.

Политика која тежи интеграцији Балкана и која, наравно, неће бити само привредна, добила би тиме једну изузетну прилику да неку нашу формулу намеће другима, путем добровољног усвајања, који се и даље муче са својим акцентованим сугласницима које Европа такође попреко гледа. Једно српско равно латинско писмо преплавило би Балкан.

Та би мера била и добра за умно здравље нације. Рекоше новине да је Декларација о заштити ћирилице донета једногласно. Значи, за њу су гласали сви посланици, па и они који пишу тзв. латиницом.

Није то добро ни за Скупштину, ни за државу, ни за народ ни за било кога.

Зоран Крстановић,
Београд

УПОЗОРЕЊЕ

ЧЕМУ СЛУЖИ ВУКОВ САБОР?

Два дана бринемо о ћирилици, а потом опет по старом

Ових дана све више позива градског саобраћаја Београд обележено је латиницом. Одмак да упорим читаоце и оне који мисле другачије од мене да ја немам ништа против латинице, али ме боли што неко укида моје писмо. Значити органи се служе мнѣ и неким објектима да је законично право заступљенима

ћирилица и латиница, што није тачно. Ако је тако онда би требало да су заступљена подједнако оба писма. Али, није тако! Лично бих волео да знам што више страних језика и на тај начин и доказама да немам ништа против других народа, али мени не дирате моје писмо, само то желим. За време Југославије сам скоро редовно

читао лист „Арена“ који је излазио на латиничном писму. Мени то није сметало, јер је штампан у Загребу и то је њихово писмо, а мене је интересовала садржина, али ја се не плазим у Београд и ту живим, и колу мени натура туђе писмо? Зато позивам академикат М. Већковића да ме више не узнемирава са речником

ма на Вуковом сабору у Трипљу. Тодлико је ружичко позивати се на његове заслуге за српски народ у култури, па макар то било и од академика, а када се заврши сабор у пракси се демантује сва његова заслуга.

У век од надлежних има неко објашњење. Те, оба су писма једнако заступљена, те, свако има право да пише како жели. Мислим на натписе приватних фирми, а за то време они које сам ја бирао да управљају овом државом, боре се да заузму што бољи положај у функцији Брига њих за моје писмо. Прже се они нврсто заступљују.

РАДИША КОНАРЕВИЋ, БОЛУЧ

ПОТРЕБА

КАКО БЕЗ РЕЧНИКА

Занета - недопустиво је да један језик тако дуго постоји у Европи, а да нема свој модеран речник ни до пола урађен. Споменутих и нешто о чему заменик министра за науку Владимира Матића није говорио, а сматрам да је то у овом случају незаобилазно. Као што се зна, замислио о оснивању Института још од знаменитог Стојана Новаковића односила се на израду „Речника српског језика“. Педесетих година 20. века назив језика је промењен само из политичких разлога у тзв. српскохрватски језик. Реч је о двочланом имену једног језика (српског) језика у време постојања уједињених замишља код Срба да је могуће чинити нешто што нигде и нико у свету не ради.

Хвала Богу, накарадносту двочланом имену - светском иницијату - исправљена је 1991. године. Институт је био један од последњих упоришта те

се „гуслила“ то потреби државана назива - „српскохрватски језик“. И када је, најзад - више захваљујући безизлазу у који су нас у вези с називом нашег језика сатерали Хрвати - враћено име српском језику „српски“, како је вековима пре тога гласило. Једини је Институт (сада за њега невољно под српским именом) наставио да издаје „Речник српскохрватског народног и књижевног језика“.

Што је много, много је, и од Института за српски језик који издаје речник најреалијес: затворити га, прочистити, дезинфиковати на прави начин, променити његове чешнике и онда - отворити сасвим друкчији и нови - Институт за српски језик.

Ако Влада и Министарство за науку имају такву идеју, мислим да би их сви Срби могли здружено подржати.

ВИТОМИР ДРАЖИЋ, НОВИ САД

Ко збуњује професоре

„Да ли је језик струка или наука“ 19. јун

Поводом мог написа „Да ли је велики бечник српског језика научно дело“ и текста др Драга Ђупића „Још о Речнику САНУ“, објављених истог дана у „Политици“ 8. јуна, огласио се професор Драгослав Мутавић из Крушевца.

Господин професор каже: „Говорећи о Речнику српског књижевног и народног језика САНУ, др Фекете му име пише малим словом Р, а научни саветник Ђупић га пише великим словом Р (Још о Речнику САНУ)“. Ово је утолкло горе што би велики професор, њихово стручно или научно мишљење требало да читаоце да буде језичка норма?”

Не изнесећи своје „стручно и научно мишљење“ (за ово није потребно „стручно или научно“ мишљење већ познавање одредаба правонисне норме), подсетили бисмо господина професора на следеће: прво, да се речничко дело о којем је реч не зове „Речник српског... језика“, већ „Речник српскохрватског... језика“ (пун назив је „Речник српскохрватског књижевног и народног језика“); друго, ницнући о њему, намерно нисам наводио његово пуно (иначе, подуже) име, а ни могућу скраћену (регуларну) верзију, већ сам прибегло слободном, општом именовању наслова дела, у жељи да истакнем елементе: „велики“ (речник) и (бечник) „српског језика“

(изостављајући - „хрватског језика“).

Господин професор нас, по свој прилици, неоправдано прецењује кад вели да би „њихово... мишљење (тј. мишљење Драга Ђупића и моје) требало да буде норма!“. Интерпункцијски знаци - упитник и узвичник - овде су одиста ваљано употребљени, међутим, без правог разлога; ни Драго Ђупић ни Егон Фекете нису, наиме, власни да прописују језичку норму. Они могу само да истражују своје мишљење о каквом језичком проблему или језичкој недомисли, а језичку норму (подсетићемо господина професора) прописује само званично, компетентно тело; такво као што је, рецимо, Одбор за стандардизацију српског језика у чијем су саставу истакнути језички стручњаци (а нас двојица смо само његови чланови).

Господин професор је удружио вредан труд да образложи своје „чуђење“ што један „доктор језичких наука“ може да „напише синтагму - етимолошко порекло речи“, јер „етимологија“ значи исто што и „порекло“, па то онда значи „порекло порекла“. Мала би ова примедба могла бити оправдана (грешком је иза речи „етимолошког“ изостало: „значење и“); господин професор је пренебрегао да у датој синтагми не стоји именица *етимологија*, већ придев *етимолошки*, дакле, детерминатив који казива да

је реч о нечему што се заснива на етимологији, а што, у поменутом случају, значи да је реч о - изворном (обично страном) пореклу, склопу или другој особини.

Најозбиљнија, рекли бисмо, замерка господина професора односи се на то што: „др Фекете редовно употребљава, кад говори о реченицама, облик *српској*, а др Ђупић пише са -а, српскога, а кад се ради о другом реченицама, онда су они без наставка -а, тј. етимолошког, државнословеског“ у чему професор удлава недопустиву - недоследност, а обојица прописују језичке норме! (овом приликом није стављен и знак питања).

Ту, по мишљењу господина професора, није невоља само у недоследности већ у томе што је „такозвана западна (загребачка) варијанта бившег српскохрватског језика... употребљавала облике српскога, хрватскога, рускога...“, па кад смо се „разбратили“, господин професор мисли да би сада, када нам је „остала наша источна (београдска) варијанта, коначно српског језика...“ требало би тај облик генитива/акузатива да гласи: српског, хрватског, руског... дакле, без наставка -а).

Е, сад би одиста ваљало употребити не само један знак, већ прегршт знакова узвика и упитника. Господин професор очевидно не зна да су облици поменутих

речи са завршним а) или без завршног а (не - наставка а) потпуно коректни, а да је помињање употребе тога а у вези са варијантском српскохрватском раздеоом - потпуна бесмислица (као што је потпуно неоправдано ове варијанте називати „београдским“ и „загребачким“). И из школских учебника се, наиме, да научити да се на крају неких речи (у генитиву заменица и придева, неких придега) може, али и не мора, употребити завршно а, да се оно зове - „покретно а“ и да има искључиво - стилску функцију: при узастопној употреби таквих речи препоручљиво их је наизменично писати са покретним а и без њега, мада се то и не мора чинити.

Егон Фекете

Колико траје век: Институт за српски језик САНУ одговара Министарству за науку и технологију

Речник не почива на компјутеру већ на знању, оловци и гумици

Из става који је недавно у „Експресу“ изнео Владимир Матић, помоћник министра за науку и технологију у Влади

– Све нације, не само оне велике, чији институту броје и по двеста сарадника, као што је пример са Бугарском, укљу-

оловком и гумицом. И, што је још важније, тај посао могу да раде само за то обучени људи. Ако би у Институт за српски

језик САНУ, како су нам потардили у Институту, добио од Министарства за науку и технологију неколико компјутера који још нису „умрежени“, још нису сачињени специфични лексикографски програми. А када се то и деси, оловка ће бити главно средство за израду Речника САНУ.

Последњи српски речник био је Вуков

– Што поједини народи имају више речника свога језика, то су на вишем ступњу развоја. Ми смо и ту по много чему јединствен народ – каже др Мирослав Николић. – Дозволили смо себи да у двадесетом веку нисмо штампали ни један Речник српског језика. Последњи и једини са таквим насловом био је Вуков. Ми смо један од ретких народа који у 21. век улазе без националне енциклопедије.

Научни радови у радно време

Владимир Матић, заменик министра за науку и технологију у Влади Србије, замера сарадницима у Институту за српски језик САНУ што поред рада на Речнику САНУ пишу и објављују научне радове. Научно усавршавање, магистрирање, одбрана доктората и писање научних радова – обавеза је сарадника Института за српски језик САНУ, одговарају из ове установе.

Компјутери без програма

Недавно је Институт за српски језик САНУ, како су нам потардили у Институту, добио од Министарства за науку и технологију неколико компјутера који још нису „умрежени“, још нису сачињени специфични лексикографски програми. А када се то и деси, оловка ће бити главно средство за израду Речника САНУ.

Србије, јасно се види да је Институт за српски језик САНУ осуђен на таворење или на убрзано пропадање – каже проф. др Мирослав Николић, један од уредника Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ.

Суштина неспоразума између Министарства за науку и запослених у Институту за српски језик САНУ, како сматра др Мирослав Николић, јесте у томе што Министарство прихвата рад на Речнику САНУ као научни пројекат, а сарадницима Института за српски језик не признаје се као научни рад посао на изради Речника. Запослени у Институту ове године су материјално кажњени, одобрено им је свега девет од десет плата за целу годину.

чуђи и Немачку и Француску (Институт за српски језик САНУ запошљава двадесетак стручњака), радиле су своје речнике посто година. У техника много не може, већина посла мора да се обави

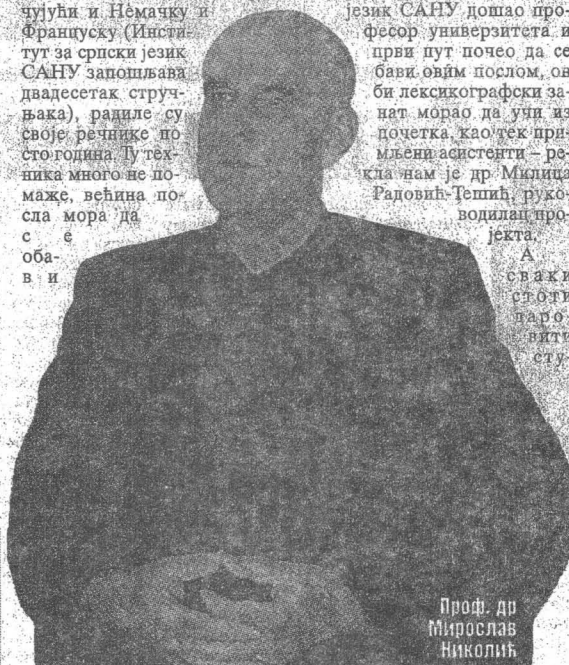
језик САНУ дошао професор универзитета и први пут почео да се бави овим послом, он би лексикографски занат морао да учи из почетка, као тек примљени асистенти – рекла нам је др Милица Радовић-Тешћ, руководилац пројекта.

А сваки стоти ларовити

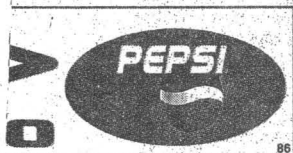
ку, а сваки петстоти пристаје да утопи своје име у овај пројекат. Догађа нам се тако да нам припремљени и обучени стручњаци напуштају Институт и одлазе у друге научне установе. Није ни чудо, јер просечна овогодишња плата уредника Речника износи 14.500 динара.

– Олуиравам, а да на пројекту Речника САНУ замире и београдска лексикографска школа која је врло цењена у свету – каже др Никола Рамић, сарадник Института за српски језик САНУ. Наш институт олекао је углед не само због објављених 16 томова Речника САНУ него смо ми урадили већину послова на изради шестотомног Речника српскохрватског језика Матице српске и једнотомног Речника српског књижевног језика који још није објављен. Ваља подсетити да су многи страни лексикографи били на специјализацији у нашем институту, а међу њима и чувени амерички слависта Мортон Бенсон.

Јово Бајић

Проф. др Мирослав Николић

ЕКСПРЕС, 17. 12. 2002, с. 4

ПИСМО ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК ВЛАДИ СРБИЈЕ „Микрософт“ на ћирилицу

Институт за српски језик Српске академије наука и уметности упутио је јуче, како наш лист ексклузивно сазнаје, писмо премијеру Зорану Ђинђићу и Влади Републике Србије у којем се постављају нека најбитнија питања везана за скору израду „Микрософтовог“ програма на српском језику. Колико су писмо и намере пошиљалаца озбиљне и стручне види се из делова текста које овде цитирамо.

„Институт као установа није ни на који начин учествовао у изради „Микрософтовог“ језичког пакета нити је у стању да га проследи на основу информација које су о њему објављене у штампи. Начелно сматрамо да би сваки програмски пакет те врсте, са програмима за растављање речи на слоге и корекцију, који би ушао у ширу употребу код нас, морао да испуњава следеће услове:

да буде урађен на довољно обухватној бази, од најмање милион речи и облика;

да подржава, поред екавског, и ијекавски изговор како би био примењив на целом подручју српског језика;

да има обавезно и ћириличну верзију, што би био значајан допринос борби за очување ћирилице...”

У писму се истиче да се Институт „обавезује да у најскорије време јавно иступи у вези са овим ширим проблемом и начинима његовог превазилажења“.

Наравно, у овом важном писму посебно место је добила чињеница да је „Микрософт“ преговарао са представницима владе и премијером, а да се ниједном није обратио јединој стручној и релевантној институцији за изучавање српског језика – Институту за српски језик САНУ.

„Изјаве представника Микро-

софта“ да су они приватна компанија која не послује са званичним институцијама, већ само са појединцима, могу се прихватити само условно. Тачно је да су оне заинтересоване првенствено за комерцијални успех својих производа, па у том смислу дају предност једноставнијим решењима (која се додуже могу усавршаваати и у тиме бољшаним верзијама изнова продавати истим купцима).

Са те тачке гледишта, сасвим је легитимно што се „Микрософт“ при локализовању својих пакета не удубљује превише у потребе конкретних средина, особито када су оне тако сложене као што је код нас случај. Чињеница је, међутим, и да проба тих производа на појединим тржиштима у великој мери зависи од одлука које се доноси не на појединачном него на вишем институционалном нивоу и којима се, на пример, један одређени програм или систем узводи у државне установе...” стоји у писму Института за српски језик САНУ, о којем је, између осталог, расправљало и Научно веће Института.

Аутори на крају истичу да је „познато да је Србија недавно имала контакт на највишем државном нивоу са вођством „Микрософта“. Та врста односа отвара нашој влади могућност да својим сугестијама утиче на прилагођавање производа ове компаније потребама нашег тржишта, разуме се само у најопштијим оквирима своје националне и културне политике, којој би један од основних циљева морао бити очување језичког јединства и темељних традиција српског народа“.

У Институту истичу да би ова институција „за потребе владе радо била спремна да буде један од верификатора овог и било ког другог сличног програмског пакета“.

Д. Радовић

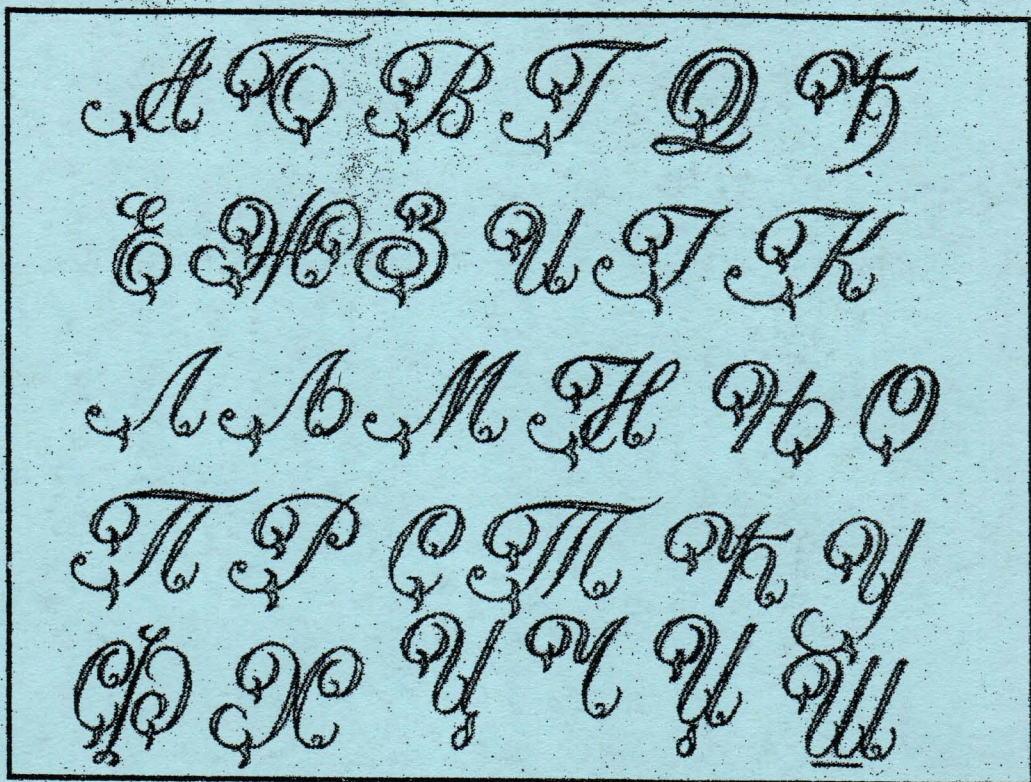
„Политика“, 20. 12. 2002, с. А20

ЋИРИЛИЦА

Лепо писање

ЛЕПИМ писањем се, после учења у основној и картографској школи, бавим скоро 40 година. Калиграфија (краснопис) је реч грчког порекла: кало - лепо, графос - писати.

Владислав Станковић, калиграф
Београд